

SPÄNNING OCH LEDNING UNDER HUNDRA ÅR

ELEKTRISKA INSTALLATÖRSORGANISATIONEN EIO 1906-2006

*Elektricitetens intåg vände upp och ner
på människans tillvaro. Den märkliga och
mäktiga kraften förvandlade natt till dag.
Tack vare elektriciteten fick vi större livsrum
och högre livskvalitet. Följ med EIO på en
resa genom 100 år i föreningens, elektricitetens
och samhällets händelserika historia.*

honom
ni lita

Vi är EIO:s
första och största
organisation i Sverige
och har varit det sedan
1906.

Elektriska
installations
organisationen EIO

Vi är EIO:s
första och största
organisation i Sverige
och har varit det sedan
1906.

NI FEL
I ERT
KJÄRN

Elektriska
installations
organisationen EIO

Elektriska
installations
organisationen EIO

—

El-kunskap och ansvar

EIO

ELEKTRISKA INSTALLATIONSORGANISATIONEN
HALLANDSDISTRIKTET

**VI SOM ÄR
FACKMÄN
DEMONSTRERAR
OCH
SÄLJER**

EL-KVALITETSVAROR

Varje elektrisk
EIO-installation har
sitt eget ansvar

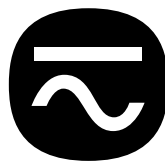

SERVICE UNDER ANSVAR

ELEKTRISKA INSTALLATIONSORGANISATIONEN I O
HALLANDSDISTRIKTET

SPÄNNING OCH LEDNING UNDER HUNDRA ÅR

Elektriska Installatörsorganisationen EIO

eio

1906 – 2006

Omslagsbild: Studioporträtt av åtta stolta elektriker, sannolikt omkring 1920–1930.

Utgivare: Elektriska Installatörsorganisationen EIO,
Box 17537, 118 91 Stockholm. Telefon 08-762 75 00.

Bilder: Verksamhetsbilder från EIO och nyhetsbilder från Pressens Bild om inte annan upphovsman finns angiven. Bildrättigheter sid 198.

Redaktör och projektledare: Peter Olofsson, EIO

Bildresearch EIO: Lena Nordlund

Övrig bildresearch, formgivning och redaktionellt stöd:
Odelius New Media AB, Stockholm

Texten är satt med Bembo. Bildtexter är satta med Gill Sans.
Papper omslag: Invercote Albato 250 g
Papper inlaga: Multi Art matt 130 g
Tryckning och bindning: Gävle Offset 2006

ISBN 91-975143-5-7

Art nr 05 2364

INNEHÅLL

Förord	7
Ordförande har ordet.....	8
Elektricitetens ljusa historia.....	14
Hundra år med EIO 1905–2006	28
Hans Hallin	82
Hans Johansson.....	88
Ulf Johnson	94
Åsa Kjellberg Kahn.....	100
Morgan Allansson och Thomas Lansing	108
Lennart Lundgren	112
Lena Nordlund.....	118
Göte Norlander	122
Marie Qvennerstedt.....	128
Anders Runwall.....	134
Jan Siezing.....	138
Björn Tibell	144
Distriktsföreningarnas tillkomst.....	150
EIO som elsäkerhetsaktör.....	154
Elektriska Arbetsgivareföreningen delas	158
Det nya EIO – med företagarfrågor i centrum.....	160
Yrkesutbildning och rekrytering.....	162
EIO verkar för en säker arbetsmiljö.....	168
Från SEIF:s Facktidning till Elinstallatören.....	170
Momsreglerna i elinstallationsbranschen	172
Elektriska Arbetsgivareföreningens semesterkassa	174
EIO-logotypen – en symbol för yrkesmannen.....	176
Eiovisionen.....	178
Kvalitetssäkring – att göra rätt från början.....	178
Stöd och råd inom entreprenadjuridik.....	180
Ackordssystemen genom tiderna.....	182
EIO satsar på IT	186
Organisationen sedan 1906.....	188
Ordförande och VD 1906–2006	190
Medarbetare 2006 och distriktskontor.....	192
Slutord från VD	194
Bildrättigheter.....	198

Historien speglad genom människorna

EIO har haft förmånen att tillsammans med medlemsföretagen leva med spänning och ledning under hundra år, och då inte bara ur ett eltekniskt perspektiv. För med den ursprungliga uppgiften att ”bringa ordning och enhetlighet i arbetsförhållandena” har det heller inte alltid varit helt enkelt att till exempel förflytta en laddad företagarfråga från en punkt till en annan. Och det hade varit omöjligt utan medlemsföretagens ledning.

Det är en intressant hundraårsresa. Från 1900-talets början då ackordet infördes, storstrejk utlöstes och installationsavtalet gällde oförändrat i fyra år, över till 1970-talets trygghetslagar, energibesparingar och kärnkraftsomröstning, fram till 2000-talets debatter om turordningsregler och kollektivavtalets betydelse för den svenska arbetsmarknaden. Politiker har under åren fått veta vad organisationen tyckt och tänkt i många frågor. Och genom medlemsföretagen har EIO tidigt fått veta vad som har varit viktigt för framtiden. För redan i begynnelsen framfördes utbildning, fortbildning och betalt för kompetens som viktiga framtidsfrågor, och så är det än i dag.

EIO:s hundraårsbok har titeln *Spänning och ledning under hundra år*. Vid produktionen av boken letade vi igenom ett antal olika källor och hittade en myckenhet intressanta fakta. Vi kom också snabbt underfund med om hur vi vill att kommande generationer ska minnas det hundraåriga EIO: att EIO bestod av människor i form av företrädare för medlemsföretag, förtroendevalda och tjänstemän. Därför är det i första hand deras historia som vi här valt att berätta. Trevlig läsning!

Peter Olofsson
Redaktör

Vad jag har att säga om vårt hundraårsjubileum?
Jag vill säga att de hundra åren pekar på att det behövs
en bransch- och arbetsgivarorganisation av EIO:s
kaliber. Jag vill även säga att vår jubileumsskrift inte
bara är en historisk exposé utan också en stafettpinne
för framtiden.

Demokratin är det viktigaste

Gösta Allthin, EIO:s ordförande

Demokratin är det viktigaste i en medlemsorganisation. Det är den grundläggande skillnaden mellan att driva ett företag och att vara ledare i en bransch- och arbetsgivarorganisation. För medlemsföretagens skull har EIO en helt annan förankringsprocess. Så den försiktighet som ibland möjligen misstolkas som saktmodighet är ett måste när man driver frågor i organisationsvärlden. Men när

jag som ordförande i EIO begrundar och påverkar elteknikbranschens framtid, då tänker jag alltid utifrån mitt eget perspektiv som företagare. Vad är viktigast? Jo, det är alltid först och främst våra kunder. För utan kunder, ja då stannar förstås verksamheten. I mitt fall är det i första hand småföretagarens perspektiv som jag har bidragit med. Jag började som elmontör 1960 i Tranås-företaget Hultman & Carlsson AB. Två år

Gösta Allthin, ELO:s ordförande.

senare fick jag erbjudande om ett jobb som elmontör i det företag som jag nu varit trogen i över 44 år, nämligen Tranås Eltjänst. 1971 fick jag min elbehörighet och ett år senare blev jag delägare i företaget. Jag jobbade som arbetsledare fram till 1980 då jag tog över som verkställande direktör. Jag var bandy- och fotbollsspelare i många år. Senare blev jag tränare och ledare. Utbildningen och erfarenheten jag tillägnade mig genom sporten har jag haft stor nytta av i mitt arbete som företagsledare.

Och jag vet att jag genom mitt föreningsarbete även utvecklat mig själv och mitt företag.

Anledningen till att jag nämner det här är att de allra flesta av EIO:s medlemsföretag ser ut ungefär på det här sättet. Det vill säga, företag med stabil, lokal förankring och med ägare som har arbetat i elteknikbranschen i många år. Och i de flesta förekommande fall har man arbetat med samma kunder i många år. Tranås Eltjänst med sina 12 medarbetare tillhör de 27 procent av medlemskåren som har 6–25 anställda. 32 procent av EIO:s 2 500 medlemsföretag är ensamföretagare. Andelen företagare med 1–5 anställda är 33 procent. Tillsammans bildar vi idag 92 procent av EIO:s hela medlemskår – eller runt 2 300 elinstallationsföretag med 12.000 anställda. Sammanlagt finns det 22 000 anställda i EIO:s medlemsföretag. Vilket alltså innebär att de största företagen har 10 000 medarbetare. I kraft av sin storlek har därför de stora medlemsföretagen mycket att säga till om. Man skulle kunna uttrycka det så här: det är de små företagarna som bygger upp EIO – men det är de stora som styr! Själv kan jag förstå att det kanske framför allt för EIO:s 785 ensamföretagare ibland verkar som om EIO endast sysslar med avtalsförhandling och hantverande av den ena elektrikerkonflikten efter den andra. Så är förstås inte fallet. Kollektivavtal med Svenska Elektrikerförbundet, det måste vi ha. Och dessvärre måste vi också reda ut konsekvenserna av Elektrikerförbundets böjelse för att ta till konfliktvapnet.

Många viktiga frågor återstår att driva

Det här får emellertid inte gå ut över de företagarfrågor som vi måste driva för att elteknikbranschens företag – både små och stora – ska kunna ta del av till exempel utbildning och hjälpmedel som är en förutsättning för ökad lönsamhet. EIO agerar för att varje medlem ska bli nöjd, men ibland är det även i en demokratisk organisation svårt att tillfredsställa alla. Men alla medlemsföretag kan påverka genom att aktivt vara med i föreningslivet. Jag tycker att det ligger mycket i det som en förtroendevald representant för ett medlemsföretag uttryckt det:

”Jag är aktiv i EIO i första hand för att jag är egoist. Genom att vara med där det händer kan jag påverka utveckling och lönsamhet för mitt eget företag. Men samtidigt kan jag vara med och sätta spår för hela elteknikbranschens framtidskridande.”

Och detta gäller förstås både för de mindre och för de större medlemsföretagen. Tranås Eltjänst och jag har i många år varit med i Elektriska Arbetsgivarföreningen (EA) lokalt. 1985 blev jag vice ordförande i lokalföreningen Sydöstra Sverige, och två år senare kom jag med i förhandlingsdelegationen. Den 1 januari 1996 tillträdde jag som styrelseordförande i EIA och den 1 juli 1997 i det sammanslagna ”nya” EIO.

Jag har också varit ledamot i EA:s överstyrelse. Tittar jag bakåt utifrån det perspektivet, så är min uppfattning att det förändringsarbete som startade hösten 1994 – en översyn av EA:s organisation och styrelsestruktur – var oerhört viktigt för EIO:s fortsatta framtidskridande. Som jag ser det är detta definitivt början till en av de viktigaste händelserna under EIO:s hundra år. Varför? Jo, översynen ledde till att EA delades den 1 januari 1996, och delningen innebar att kraftverks- och grossistföretagen lämnade föreningen. Detta gjorde det lättare att påbörja vandrigen mot det ”nya EIO” som bildades den 1 juli 1997. Då gick arbetsgivarorganisationen samman med branschorganisationen till en enda förening med syfte att på ett

”starkare, enklare, tillgängligare, kostnadseffektivare och tydligare” sätt driva företagarfrågor. Snabbt efter det att det nya Elektriska Installatörsorganisationen EIO tagit form var jag med om att rekrytera den nye VD:n Hans Enström som tillträdde den 1 mars 1998.

Från den 2 september till den 25 oktober 1999 var vi involverade i en av de mest omfattande konflikter som initierats av Svenska Elektrikerförbundet. I förhållande till ställda förhoppningar så blev avtalsrörelsen en svår motgång för EIO.

Detta föranledde några medlemsföretag att begära utträde ur EIO, vilket i sin tur gav upphov till att vi i styrelsen föreslog årsmötet att upphöra med arbetsgivarverksamheten. Den 31 oktober 2000 stod det dock klart att arbetsgivarverksamheten fortsatt skulle finnas kvar inom EIO. Till syvende og sidst: ett bra beslut, tycker jag! 2001 minskade vi antalet styrelsemedlemmar från 23 till nio ledamöter. Samtidigt skapades ett antal beredningar och utskott med uppgift att beakta medlemsföretagens intressen. När vi tidigare var över 20 personer i styrelsen fanns ingen reell möjlighet att beakta alla intressanta synpunkter. Nu har vi en väl fungerande organisation som vi är stolta över. EIO har utvecklats mycket väl. Vi har en bra styrelse med ett brett engagemang.

Distriktsföreningarna är EIO:s livsnerv

Också våra medlemsföretag är involverade i olika frågor, mer än någonsin tidigare. Jag menar att det ”nya” EIO, med en mindre förtroendemannaorganisation och en effektivare arbetsorganisation, är en modern bransch- och arbetsgivarorganisation i tiden. Vi är en medlemsorganisation, med betoning på ”medlem”. Därför är det viktigt att vi har levande distriktsföreningar med bra företagsrådgivare. Och så är ju också fallet. Jag kan inte nog understryka betydelsen av distriktsföreningarna. De är mycket viktiga eftersom det egentligen är genom våra elva distrikt som EIO syns för medlemmarna. 95 procent av våra

2.500 medlemsföretag har i princip bara kontakt med företagsrådgivarna i sina egna distrikt. Vilket naturligtvis säger en del om det riktiga i vår ambition att satsa ute i landet.

Jag får då och då frågan: varför ska man vara medlem i EIO? Och då svarar jag följande: Merparten av branschens företag är medlemmar i EIO. Den genomsnittliga EIO-medlemmen ser det som en försäkring att vara medlem i EIO. Småföretagen är ju så att säga ”sina egna” på ett helt annat sätt än de stora medlemmarna. Storföretagen klarar sig oftast själva genom tillgång till egna jurister och ekonomer. De mindre medlemsföretagen har större nytta av EIO vid till exempel en process eller tvist med facket eller en kund. EIO:s uppgift är att bevaka medlemsföretagens intressen, och det tycker jag att vi gör bra. Men det är viktigt att poängtera att alla företag inte har samma intressen. Och det är ju i och för sig också därför det sedan några år inom EIO finns två servicenivåer – Grunds service och Fullservice – att välja mellan.

Som jag ser det är det framför allt fyra frågor som har varit viktiga för EIO, och som fortsatt är extra viktiga områden att satsa på: att förmå medlemsföretagen att ta rätt betalt för sin kompetens, att få till stånd ett modernt kollektivavtal, översyn av turordningsreglerna samt rekrytering och fortbildning. Jag hoppas att en framtida ordförande för EIO – kanske redan vid 125-årsjubileet? – kan få glädjen att triumferande skriva i sin jubileumsskrift att ”vi de senaste decennierna äntligen har lärt oss att ta betalt för kompetens och att vi nu också lärt oss fördelarna med differentierad prissättning”. Dit har vi dessvärre inte kommit än. Detta trots att organisationen tjtat om detta i ett flertal decennier. Det är ingen hemlighet att vi i vår bransch gör ett påslag på materiellpriset vid installations- och servicearbeten. Inget konstigt med det, påslag gör alla branscher. Men det finns många skäl till att börja tänka på att ta ut ett mera riktigt timpris. Elteknikbranschens lönsamhet skulle

otvivelaktigt förbättras om medlemsföretagen tänkte efter före. Vi måste också lära oss att ta olika betalt för olika tjänster.

Det moderna kollektivavtal som vi vill skapa tillsammans med Svenska Elektrikerförbundet lyser än så länge med sin frånvaro, mycket beroende på Elektrikerförbundets ovilja att se till omvärldens krav på kompetens och kvalitet. Snarare har möjligheten till ett modernt kollektivavtal blivit än mer avlägsen genom de konflikter som Elektrikerförbundet initierat de senaste åren. Men arbetsfred är nödvändig för att våra kunder ska se företagen inom elteknikbranschen som pålitliga och långsiktiga samarbetspartners. Kunderna ställer stora krav på kompetens, flexibilitet och självständighet och det kan branschen leva upp till. Men kunderna ifrågasätter om vi verkligen är pålitliga och långsiktiga då branschen så ofta dras in i konflikter.

Fortbildning och ständig kompetensutveckling måste stå högt på dagordningen hos elteknikföretagen. En snabb teknikutveckling och förändringar i marknaden gör att branschens kunder ställer nya krav på kompetens, tillgänglighet och flexibilitet. EIO ser därför till att medlemsföretagen får tillgång till den fort- och vidareutbildning som efterfrågas. Generellt sett kan man säga att en bransch, där internrekrytering är det dominerande rekryteringsförfarandet, är starkt beroende av ett fungerande kompetensutvecklingsprogram. I vår bransch skapade vi förutsättningar för detta genom Elbranschens Utvecklings- och Utbildningscenter (EUU) som kom igång i början av 1990-talet.

Kompetensutveckling viktigt i branschen

En stor del av den fortbildning för elektriker som genomförs av EUU kollektivfinansieras, vilket innebär att kursutvecklingen och genomförandet till stor del "redan är betalda" vid kurstillfället. Många andra branscher ser med avundsjuka ögon på oss som har

”Jag vill påstå att EIO i högsta grad verkar i samtiden men också för framtiden.”

det så bra. Varför använder vi inte denna utomordentliga möjlighet på ett optimalt sätt? Den tendens som vi har sett de senaste åren är nämligen att efterfrågan på tekniska utbildningar – bland annat inom EUU – varierar med konjunkturen. Samtidigt har samhället i övrigt blivit mer teknikkrävande. Innebär det här att vi har tappat avancerade teknikjobb till andra branscher? Många gånger offererar vi jobb som vi egentligen inte har kompetens till, utan vi lär oss under jobbet gång i till exempel en entreprenad. Men det konceptet håller inte på dagens allt mer krävande marknad. För kompetensutveckling är inget man gör på lediga stunder. Kompetensutveckling kräver långsiktighet, planering och budgetering.

I sammanhanget bör nämnas att EIO gett medlemsföretagen goda möjligheter att leva upp till kundernas krav då vi i början av 1997 började utveckla EIO-Q Ledningssystem. EIO-Q är ett branschanpassat ledningssystem som gör det enklare att hantera frågor kring arbetsmiljö, elsäkerhet, kvalitet och miljö. Av tradition är det ju byggföretagen som tar de flesta general- och totalentreprenader. Men tack vare allt bättre kompetensutveckling bland elinstallatörerna finns det redan idag några enstaka företag som åtar sig totaljobb. Jag tror att andelen kommer att öka ju bättre man blir på projektledning. Det fordras helt enkelt av oss som elinstallatörer att vi tänker i andra banor än tidigare. Det är viktigt med samarbete med andra organisationer som ansluter installationsföretag, åtminstone i gränsöverskridande frågor. Men jag är också övertygad om att branscherna måste få verka var för sig. Det finns ju faktiskt en anledning till att man går med i en branschorganisation: gemenskap med likasinnade.

Jag vill påstå att EIO i högsta grad verkar i samtiden men också för framtiden. Det visar inte minst det faktum att medlemsantalet har varit tämligen konstant under de senaste åren. Medlemsföretagen har alltså inte funnit någon orsak att söka lyckan utanför EIO.

Vad har jag att säga om vårt hundraårsjubileum? De hundra åren pekar på att det behövs en bransch- och arbetsgivarorganisation av EIO:s kaliber. Det visar på ett påtagligt sätt att EIO genom åren hjälpt medlemsföretagen att fokusera på kundnyttan. Att medlemsföretagen verkligen haft nytta av EIO:s kompetens. Min förhoppning är att den här boken ska hjälpa kommande generationer att få en inblick i hur vi tänkte och tyckte omkring 2006. För vår jubileumsskrift är inte bara en historisk exposé utan också en stafettpinne för framtiden.

Lycka till i hundra år till, EIO!

Tranås i april 2006

*Gösta Allthin
Ordförande i EIO*

Elektricitetens intåg vände upp och ner på människans tillvaro. Den förändrade inte bara hemmen och arbetsplatserna, utan påverkade även människans tankemönster och sätt att leva. Tack vare elektriciteten fick vi större livsrum och högre livskvalitet. Den märkliga och mäktiga kraften förvandlade natt till dag, och nu för tiden är vi nästan hjälplösa en dag med strömavbrott. Följ med på en odysse från Edisons glödlampa till atomens mikrovärld.

Elektricitetens ljusa historia

Hela dagen omges vi av elektriska apparater: datorer, kopieringsmaskiner, lysrör, dammsugare och bormaskiner. Elektricitet att driva våra maskiner är lika självklart som luften vi andas. Men så har det inte alltid varit. Utan en mängd nyfikna, påhittiga, envisa och egensinniga uppfinnare skulle vi sannolikt fortfarande sitta till bords i skenet från en levande ljuslåga. Den öppna härden var ofta enda ljuskällan i hemmen och här samlades människorna tätt tillsammans när mörkret ruvade utanför. Fönstrens uppgift var i första hand att släppa in ljus. Människor har i alla tider betraktat ljuset som något gott, och mörkret som något hotfullt. Vår nordiska

folktro innehöll en mängd olika väsen som tomtar, troll och vättar som alla trivdes bäst om natten eller i skumma vrår. Störst chans att träffa på någon av dem ansågs vara i gryningen eller i skymningen. Sannolikt är bristen på elektriskt ljus en förutsättning för den här typen av folktro. Den danske kulturhistorikern Troels-Lund formulerade sambandet så här: ”En följd av mörkets övermakt blev en stark mörkrädsla och motsvarande böjelse för övertro. Det råder ett intimt samband mellan den materiella och den andliga upplysningen”.

Förutom den öppna härden använde människorna talg- och stearinljus att lysa sig med. Eftersom ljusen

Resning av betongstolpe 1930 på den 13 km långa ledningen mellan Lanforsen och Untran. Denna linje har kvar ursprungsspänningen 100 kV än i dag.

Spårvagn modell M5 med lanterninsläp på linje 4 i riktning mot Mölndal, i hörnet Södra/Östra Hamngatan i Göteborg. Året är 1936.

Sveriges första ljusreklam tändes på gamla Katarinahissen 1909. 1933 flyttades skylten till det tak på Klevgränd där vi är vana att se den.

Den första elektriska båggljusbelysningen monterades på enkla trästolpar. Här Villagatan i Stockholm 1883. Strömmen till stolpen kom från en ångdriven dynammaskin, generatorns föregångare.

Städerna behövde el. Värtaelverket i Stockholm driftsattes 28 november 1903. Verket gav möjligheter till en snabb elektrifiering av huvudstadens spårvägsnät och gatubelysning men gav också kraft till industrimaskiner och hushåll.

Bilden visar en järnstolpe på ledningen från Untraverket ner till Stockholm. Ännu fanns det inget nationellt kraftledningsnät. Ledningens totala längd var 132,6 km och den färdigställdes 1918.

Mannen bakom glödlampan, amerikanske uppfinnaren Thomas Alva Edison fick sin europeiska introduktion på den elektriska utställningen i Paris 1881.

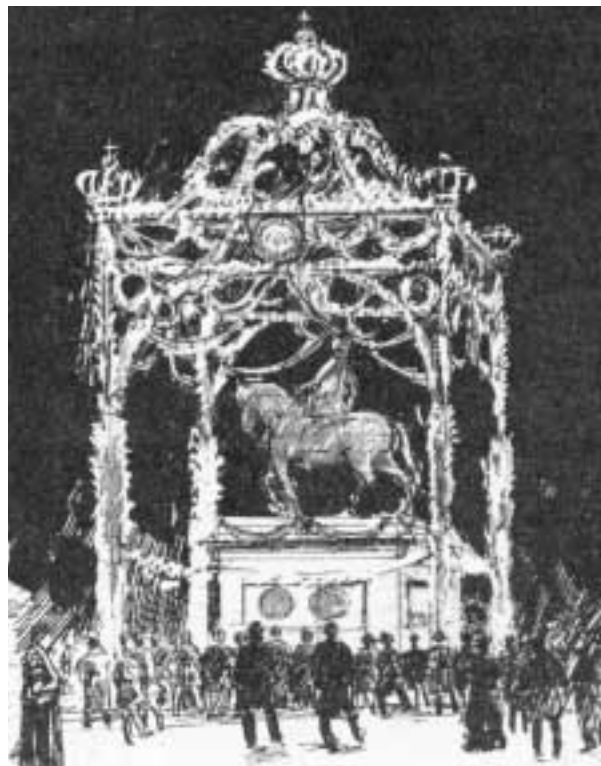
var dyra användes de sparsamt, och då trä fortfarande var det viktigaste byggnadsmaterialet var risken stor för svårsläckta bränder. Sparsamheten och brandfaran gjorde att ett tändt ljus aldrig fick lämnas utan bevakning. Men välbeställt folk slösade ibland med ljusen för att bevisa sin höga sociala ställning. Fotogenlampen gjorde entré först när järnspisen började bli vanlig på 1870-talet och stal ljuset från härden. Gas och fotogen gav värme och ljus, men också sot.

Elektriciteten lanserades som ”det vita kolet” som skulle göra livet lätt och rent. 1876 kom det elektriska ljuset till Sverige då Näs sågverk i Dalarna och Marma sågverk i Hälsingland lystes upp utvändigt av bågglampor, som fick ström av ångdrivna dynamomaskiner. Två år senare flyttade det elektriska ljuset inomhus då fyra bågglampor installerades på Blanchés Café i Kungsträdgården i Stockholm. En entréavgift på en krona – en hisnande summa för de flesta stockholmare – togs ut för den som ville se underverket, men eftersom ljuset var skarpt och osande flyttades lamporna snart utomhus. Inom industrin såg man möjligheter till att minska brandfaran, få bättre arbetsbelysning och i viss mån förändra arbetstiderna. Första gången som elektrisk belysning användes inomhus i industrin var 1882, i Rydals bomullsspinneri vid Viskan i Seglora socken, Västergötland. Elektriciteten användes också tidigt inom den grafiska industrin.

Snilleblixtar och stadsljus

För de flesta är elektriciteten detsamma som ljus, och Thomas Alva Edison är ett namn som många lagt på minnet som glödlampans uppfinnare. Edison fick dock ingen lysande start på sin karriär; efter bara tre månaders skolgång blev den alltför nyfikne och busige gossen förklarad som ”efterbliven” av sin lärare. Då tog mamma Edison resolut över undervisningen av detta nästintill självlärda geni.

Edisons glödlampa fick sin europeiska introduktion på den elektriska utställningen i Paris 1881, där

På Gustav II Adolfs 300-årsdag 9 december 1894 illuminerades hela rytтарstatyn på Gustav Adolfs torg i Stockholm med 2 600 glödlampor. Strömmen kom från ett tillfälligt uppställt ångdrivet reservkraftverk. Bilden visar en trägravyr i Ny Illustrerad Tidning, efter teckning av Oscar Keen.

väckte den sensation och började sedan spridas över Europa. Som smolk i glädjebägaren pågick en patenttvist med Joseph Swan i England, som samtidigt uppfunnit en glödlampa med koltråd 1878. Dock drabbades Swan av samma mothugg som Edison; tråden i lampan brann upp alldeles för snabbt. Patenttvisten löstes så småningom på ett klokt sätt när de båda uppfinnarna slog sig samman och startade ett gemensamt bolag 1883.

I september 1881 tändes de första elektriska gatljusen på Norrbro i Stockholm. Stadens invånare

förundrades över den nya tekniken som så effektivt fördrev mörkret. Två år senare lyste elektriska lampor som ett pärlband längs hela Skeppsbron, och snart spred sig den elektriska stadsbelysningen till Göteborg, Västerås och Arboga. Den nya tidens ljus var kanhända det som inspirerade August Strindberg till att skriva sin dikt *Esplanadsystemet*. Med strofen ”Här rivs för att få luft och ljus. Är kanske inte det tillräckligt?” räcker nationalskalden långt ända åt det gamla och unkna och hälsar framtiden välkommen. Men även efter att elektriciteten slagit igenom var gasljus under många år den dominerande gatubelysningen i de svenska städerna och gasverk fanns på många platser i landet. På kvällen kom lykttändaren och tände gaslyktorna, i gryningen återvände han för att släcka dem. Men beredskapen under andra

världskriget tvingade fram en elektrifiering av gatubelysningen. Hastig mörkläggning krävde snabbare släckningsmöjligheter än den mest rutinerade lykttändare kunde klara av. Tidigt en morgon i juni 1940 släcktes den sista gaslyktan i Stockholm.

Sveriges första ljusreklam tändes på gamla Katari-nahissen 1909. Därefter stod många barn och rabblade ”ett S, ett T, ett O, ett M, ett A, ett T, ett O, ett L, STO-MATOL” vart efter bokstäverna tändes. 1933 flyttades skylten till det tak på Klevgränd varifrån dagens barn kan se bokstäverna tändas en efter en och sprida sitt budskap om renare tändar. Städerna blev snabbt ljusfulla och lockande även efter mörkrets inbrott tack vare inbjudande skyltfönster, lysande reklamskyltar, lampor, restauranger och biografer. I mitten på 1920-talet hade Stureplan i Stockholm blivit ett centrum

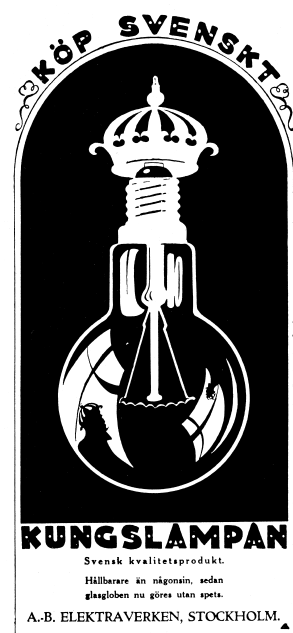
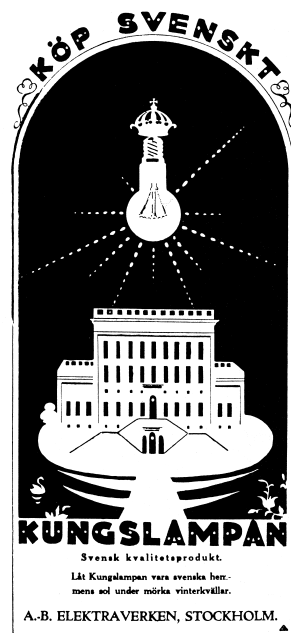

Bågljusbelysning vid Näs sågverk i Hälsingland. Bilden ur *Ny Illustrerad Tidning* 1878. Sågverkschefen J S Nisser framhöll bågljusets fördelar framför fotogen och gasbelysning. Det starka bågljuset lyste upp så bra att man kunde arbeta med virkessortering även på natten.

för ljusreklam. Det var här som den första neonskylten placerades, i Dagens Nyheters skyltfönster i december 1924, texten löd: "Prenumerera för 1925". Samma månad sattes ett NK-märke i röd neon upp utanför Nordiska Kompaniet vid Hamngatan. Men det var inte alla som gillade utvecklingen. I Tidskrift för hembygdsvård, nr 5 1926, uttryckte Åke Stavenov sitt missnöje över nymodigheterna, vid Slussen tyckte han att reklamen var olidlig: "särskilt Marabouskylten med sina nervöst hoppande ljuslågor är om natten mer än lovligt irriterande och om dagen bland det fulaste tänkbara".

Elektrisk kraftöverföring

I slutet av 1800-talet fanns fortfarande två "konkurrenter" till elkraften. Dels kraften i forsande vatten som drev vattenhjul och turbiner och dels ångan. Ångan var också den stora drivkraften för att generera elektricitet och likström var det enda som gällde. Enligt de principerna byggde Stockholm sitt första elektricitetsverk, Brunkebergverket, som stod färdigt 1892. Till första kund utsågs Sörmans butik på Regeringsgatan. Butiken fick gratis ljus fram till elektricitetsverkets officiella öppnande den 1 september samma år. Problemet med likströmmen var att den inte kunde transformeras till högre spänning för att minska förlusten vid transport, vilket däremot var möjligt med växelström. En av pionjärerna på det här området var svensken Jonas Wenström som var en av flera samtida uppfinnare av trefasssystemet. Det svenska patentet godkändes 1891, lite för sent för att Wenström ska kunna räknas som systemets uppfinnare. Första gången som Wenströms system användes var 1893 vid kraftöverföringen från Hellsjöns vattenkraftstation till Grängesbergs gruvor. Året därpå köpte det nybildade bolaget Asea patentet för 20 000 kronor och 1895 använde de tekniken vid elektrifieringen av valsverket i Hofors, som därmed blev det första större eldrivna valsverket i världen. Asea växte snabbt och

Så här kunde annonsera med reklam för glödlampor se ut i dags- och veckotidningar 1926. Bilderna visar Kungslampor. Några år senare, 1931, invigde Kooperativa Förbundet den nya Lumafabriken.

tillverkade bland annat hissar, spårvagnar och ellok. Snart öppnades dotterbolag och filialer i flera andra europeiska länder.

Elpriset har sjunkit

De första årens pris på belysningsel var 80 öre per kilowattimme. Eftersom den normala timlönen låg mellan 25 och 30 öre, var en arbetare tvungen att lägga ned tre timmars arbete för att ha råd med en enda kilowattimme. I dagens priser, med en timlön på 100 kronor, skulle motsvarande mängd belysningsel kosta 300 kronor per kilowattimme. Men i takt med de ökade behoven av el, byggdes produktionsanläggningar över hela landet. Vattenkraften var den stora

"Det vita kolet". Kraftverksluckorna vid Lanforsens vattenkraftverk är öppna. Byggnadsår 1919–1931. Kraftverket har en medelfallhöjd av 9,25 meter, en maximal effekt på 42 MW och en medelårsproduktion på 225 GWh. Lanforsen började leverera ström 8 juli 1930. Lanforsen får stå som en symbol för Sveriges alla vattenkraftverk som förser landets invånare med ljus, kraft och värme.

Sveriges elektrifiering var fram till 1940-talet en epok då kraftföretag startades överallt i Sverige och av alla slags "företagare". De största eldistributörerna blev Vattenfall, rena kraftbolag och företag som ofta var kommunala eller knutna till skogsindustrin. Staten och de större kraftbolagen började tidigt samarbeta och sälja och köpa kraft av varandra. I slutet av 1930-talet var samarbetet fullt utvecklat, och det består än i dag.

Redan vid sekelskiftet 1900 var elektrifieringen långt kommen inom järn- och metallindustrin. Fram till 1920 hade ungefär tre fjärdedelar av de svenska valsverken försetts med elektrisk drift. 1926 använde järnhanteringen 620 miljoner kilowattimmar. Största delen användes för smältning.

Fler och fler städer lystes upp med elektriskt ljus. Här Storgatan i Östersund fotograferad en sen oktoberkväll 1919. Den första elektriska belysningen på Storgatan kom redan 1889.

D-loken var under lång tid Sveriges vanligaste ellok och byggdes i många olika varianter mellan 1925 och 1943. De första loken fick en lokkorg av trä. Bilden är tagen i mars 1958 på stationen i Åre dit detta specialtåg, som gick under namnet Fjällräven, anlände med resenärer på vintersemester. Den elektriska delen av loket tillverkades av Asea och övriga lokdelar av Nohab i Trollhättan år 1936. Loket finns "kvar i tjänst" hos Banverket än idag.

källan till dåtidens kraft och kapacitetsökningen medförde sakta men säkert lägre elpriser. År 1940 behövde vi bara arbeta tio minuter för en kilowattimme el; 50 år senare räckte det med en halv minut.

På 1890-talet började vattenkraftverk för elproduktion byggas i Sverige och vid den här tiden bildades också de första kommersiella kraftbolagen. Till en början försvårade lagstiftningen utbyggnaden av vattenkraften vilket ledde till att industriföretag började köpa upp vattenrätter, för att kunna bygga elektriska kraftstationer. Industriföretagen ville ha elkraft till sina fabriker, till exempel järnverk i Bergslagen, pappersbruk och massafabriker. Tack vare trefas växelström kunde man utnyttja vattenkraften även på längre avstånd från industrierna. Landets första vattenkraftstationer byggdes vid Bofors och Gådeå 1895.

Elektricitet blev rörelse

Edison var en arbetsmyra av väldiga mått, något som han själv beskrev med sina berömda ord: "Genialitet är en procent inspiration och nittionio procent transpiration"! Edison var inte sen att inse det kommersiella värdet hos sina uppfinningar och han sökte i princip ett patent var fjortonde dag under sin uppfinnarkarriär. Sammanlagt blev det 1 093 stycken innan han lämnade jordelivet vid 84 års ålder. Meningen var att Edison skulle dela 1912 års Nobelpris i fysik med uppfinnaren och rivalen Nikola Tesla, men detta gick i stöpet på grund av motsättningar mellan de båda genierna. Priset gick istället till den svenske uppfinnaren Gustaf Dalén. Edison var extra duktig på att utveckla olika kollegers idéer till fungerande verklighet. Redan vid 21 års ålder råkade han komma över en berömd engelsk vetenskapsmans, Michael Faraday, skrift "Experimentella försök med elektricitet". Liksom Edison var Faraday, även kallad elektricitetsfader, självlärd. Efter åratals intensivt forskarbete kunde Faraday demonstrera en enkel anordning där änden av en strömförande tråd roterade runt en

stavmagnet i en skål med kvicksilver. Utformningen var primitiv men funktionen riktig: elektricitet hade omvandlats till rörelse. Tio år senare hade amerikanen Joseph Henry byggt en motor som kunde utnyttja den ström som alstrades från ett batteri. Åter andra tog den här tekniken med sig och konstruerade den första elektriska motorn och transformatorn. Den elektriska motorn löste bland mycket annat hushållens och jordbrukets vattenbehov genom förmågan att driva vattenpumpar.

Morse skapade morsealfabetet

Kommunikationen mellan vetenskapsmän och forskare var lika viktig i mitten av 1800-talet som nu, men avstånden gjorde snabb kontakt omöjlig. Inte förrän Samuel Morse skapade det så kallade morsealfabetet 1844, fick den elektriska telegrafens genombrott den förtjänade.

I takt med att telegrafnätet byggdes ut, blev tidigare kommunikationskanaler överflödiga. Ponnyexpressen, som stått för den snabbaste postgången tvärs över den amerikanska kontinentens 3 200 kilometer, tog sina sista galoppsprång. De ryttare och hästar som hade avlöst varandra under tio dygns ritt, ersattes över en natt av telegrafens elektriska signaler, som tillryggalade sträckan med ljusets hastighet.

I det väldiga landet på andra sidan Atlanten sökte Alexander Graham Bell 1876 patent på sin helt oombärliga uppfinning telefonen och nu kunde vi tala i klartext med varandra över ofattbara avstånd.

Första gången Brasiliens dåvarande kejsare Pedro II använde en telefon, tappade han apparaten i rena förskräckelsen och skrek: "Den talar"! Redan tidigt blev Sverige ett av världens mest telefontäta länder. Den finmekaniska verkstad som Lars Magnus Ericson startade år 1876 i Stockholm för reparation av telegrafapparater är idag känd som Ericsson – ett av världens största telekomföretag. År 2005 fanns det fler mobiltelefonabonnemang än invånare i Sverige.

Elektrisk hushållsnytta

I rask takt föddes mikrofon, fonograf – en primitiv grammfon – och ovannämnda glödlampa. I samma veva, 1879, demonstrerade industrimässan i Berlin hur ett litet tåg kunde tuffa runt på en spårslinga utan sot, rök, eld och ånga. Det elektriska tåget var snabbt, rent och mycket tystare än de ånglok som det så småningom ersatte. Samtliga dåtidens kända uppfinnare var män, men det hindrade inte den elektriska

Det elektrifierade strykjärnet var den apparat som hushållen skaffade först, och ersatte den gamla modellen som värmdes på spisen. Bilden ovan visar en annons från ASEA.

nyttan från att så sakteliga även leta sig in i hemmen. 1891 kom den allra första elektriska spisen för hemmabruk ut på marknaden i USA; försäljningen blev dock skral eftersom de flesta hushåll fortfarande inte hade tillgång till den nödvändiga elektriciteten. Först

när växelströmmen kom i slutet på tjugotalet kunde elspisen börja sin långa kamp mot gasspisen. Den första elektriska spisen som lanserades på den svenska marknaden var SEVES-spisen, 1922, som demonstrerades i provkök och på utställningar. Tre år senare sålde sig Electroluxkylskåpet – utan rörliga delar enligt Munters/von Platens system – till köksinredningen. Med frysen kom helt nya möjligheter till lagring av färska varor året runt. Tidigare var mathållningen mycket mer säsongsbunden, och det var fantastiskt när de första jordgubbarna mognade.

Det elektrifierade strykjärnet var den apparat som hushållen skaffade först, och ersatte den gamla modellen som värmdes på spisen. Men då fanns inte eluttag i varje hörn – strömmen tog man från lamphållaren med en lamphållarepropp. De första elektriska tvättmaskinerna som kom vid sekelskiftet var dyra, utrymmeskrävande och krävde betydligt mer manuellt arbete än dagens motsvarigheter. Inte heller var de något under av elsäkerhet. En träbalja placerades ovanpå en elektrisk motor. Om tråkret började läcka så förstär varje människa att det bara kan gå på ett sätt. Och det gjorde det också lite då och då. I hemmen började tvättmaskinerna komma på fyrtiotalet men först kommande decennium blev nymodigheten mer allmän. På sextiotalet var det inte ovanligt med en liten maskin som stod och gurglade i köket med utloppsslangen i vasken. Och dammsugaren, kan den elektriska människan vara utan den? Sveriges första elektriska dammsugare tillverkades 1912. Den vägde 24 kilo och kostade hälften av vad en arbetare hade i årslön. En teori till att genombrottet för de elektriska hushållsmaskinerna ofta dröjde är att det var svårt att värdera kvinnans arbete i hemmet. En ny hushållsmaskin innebar i första hand en utgift medan investeringar på männens arbetsplatser, till exempel i industrierna, var lättare att motivera ekonomiskt. Men utvecklingen gick inte att stoppa och sakta men säkert började hushållen glädja sig åt elektricitetens

välsignelser i form av elektrisk visp, hårtork, strykjärn, kokapparat, tvättmaskin, kaffekvarn, äggvispare, glassmaskin, brödrost och dammsugare.

Radiovägar viktig kanal

Från telefonen var steget inte långt till ett nytt medium vid sidan av böcker och tidningar. Nästa milstolpe i kommunikationens historia kan dateras till 1906, då det efter olika experimentstadier var dags för radions entré på arenan. Den blev snabbt en viktig träffpunkt i hemmen och snart marknadsfördes radioapparater i alla storlekar och utföranden, den ena varianten elegantare än den andra i välputsat ädelträ. En helt ny lukt föddes också; doften av varma, dammhöljda radiorör är ingen annan lik. Radions betydelse kan vara svår att föreställa sig i dessa IT-tider, men dess uppgift blev att både underhålla och informera sina lyssnare. Radion blev ett av dåtidens absoluta måsten. Här i Sverige inleddes de regelbundna sändningarna via Sveriges Radio till allmänheten 1923. I torp, stugor, gårdar, hyreshus, herresäten och slott, hos hög och låg, rådde en förunderlig jämlikhet framför radioapparaterna. Man lyssnade andäktigt till denna märkliga, elektriska apparat som öppnade upp en helt ny världsbild. Nyheterna var rykande färska när de lästes upp i Dagens Eko och till och med sjörapporten var spännande. Den första teaterföreställningen i radio sändes 1924 och året därefter bildades Radiotjänst. Det är bara 80 år sedan och idag är vi mitt uppe i övergången till digital-tv. Innan tv:n kom var det biografen som visade bilder av ljus. Andandag jul 1929 kunde stockholmarna njuta ljudfilm för första gången. Ett år senare visades den första talfilmen på Palladium och sedan dess är biomörkret en älskad mötesplats för svärmande människor. ”Minns du första filmen vi såg tillsammans?” När Sverige sensationellt tog silver i fotbolls-VM på hemmaplan 1958 var tv-revolutionen redan på gång. Och allt detta som ett resultat av elektricitetens intåg i slott och koja.

Julaftonsfirande julen 1937 i Radiotjänsts studio på Kungsgatan i Stockholm, tillsammans med Sven Jerring. Sveriges Radios påannonsering var alltid "Sveriges Radio Stockholm Motala" och det berodde på att studion låg i Stockholm medan den stora mellanvägssändaren fanns i Motala. Mellan Stockholm och Motala överfördes programmen på tråd. Radion är bara ett exempel på teknik som möjliggjorts tack vare elektriciteten.

Volframtråd i glödlampan

Utvecklingen av glödlampan fortsatte oförtrutet och 1910 lyckades amerikanen Coolidge med konststycket att dra ut metallen volfram till superfina tråd för framställning av riktigt hållbara glödlampstråd. Nu låg vägen öppen för glödlampans lysande inträde på bred front, inte bara i offentliga miljöer, slott och herresäten utan också i våra mörka vrår här uppe i Norden. I Stockholm hade stadens styrande till slut mer eller mindre kapitulerat inför det elektriska

undret. Inte ens Brunkebergswerkets efterträdare, det koleldade Värtaverket, räckte till och planerna på ett nytt vattenkraftverk i Untran drogs upp. Dagen före julafton 1918 kom de första elektronerna farande från Dalälven genom storskogen ned till stockholmarnas alla elslukande motorer, spårvagnar och lampor. Redan 1901 gick den första elektriska spårvagnen längs Hornsgatan på Södermalm. De yngre skolpojarna sprang efter för att hänga därbak och konduktören försökte med alla medel mota bort dem. Trådbussarnas spindelnät band ihop staden från 1941 till mitten av sextioalet. När spårvagnarna försvann i samband med högertrafikomläggningen 1967 hade tunnelbanan redan funnits i över trettio år. Den första linjen mellan Slussen och Skanstull hade premiär 1933.

Elektricitetens utbredning räknades till en början i antal glödlampor. Exempelvis fanns det 40 glödlampor vid Bollnäs mekaniska verkstad 1885, ungefär 12 000 glödlampor i Stockholm 1888 och 2 700 glödlampor i Hudiksvall 1908. När den sista traditionella lampräkningen genomfördes 1929 hade de första årens relativt blygsamma antal ökat lavinartat och antalet glödlampor i privat bruk hade passerat tvåmiljonersstrecket.

Energimedvetna konsumenter

Ända in på trettioalet förekom kampanjer för ökad användning av elektricitet, fram till 1960-talets propaganda för direktverkande elvärme. Idag handlar det om energisparande och apparaterna blir allt energisnålare. Det första lysröret som kom strax före andra världskriget gav inte särskilt bra ljus, men det var energisnålt med den tidens mått. Då ska man ha i minnet att även Edisons glödlampa var energisnål jämfört med tidigare lampor. Så kom oljekrisen i början av sjuttioalet och i elsparkampanjerna användes överkorsade glödlampor som symbol. Lamptillverkarna blev först irriterade men sedan satte tänkandet igång. Någon tog ett lysrör och konstaterade att det

På Aseas atomkraftslaboratorium i Västerås studerar docent Curt Mileikowsky och civilingenjör Lars Halle uranstavarna som ska placeras i Ågestaverket, Sveriges första praktiskt använda kärnreaktor.

gav energisnålt ljus. Varför inte böja till det och ge det en vanlig lampsockel? Så föddes kompaktlysroret eller lågenergilampan. Och dagens elektriska konsument har blivit energimedveten, inte minst på grund av de senaste årens prishöjningar på el trots att marknaden idag är avreglerad. Konsumenten behöver inte vänta på industrins produktutvecklare för att spara energi. Det räcker att lyda uppmaningarna från sparkampanjerna under båda världskrigen och oljekrisen: Tomma

rum är släckta rum. Siste man släcker ljuset. Visst är det svårt att tänka sig en ny utveckling liknande den som följde efter det att elektriciteten tog sina första vacklande steg men som Kar de Mummas son, författaren och kåsören Carl Z, en gång sade: ”Enligt min mening är det den som påstår sig ha den slutgiltiga, oersättliga tekniken som bromsar utvecklingen”.

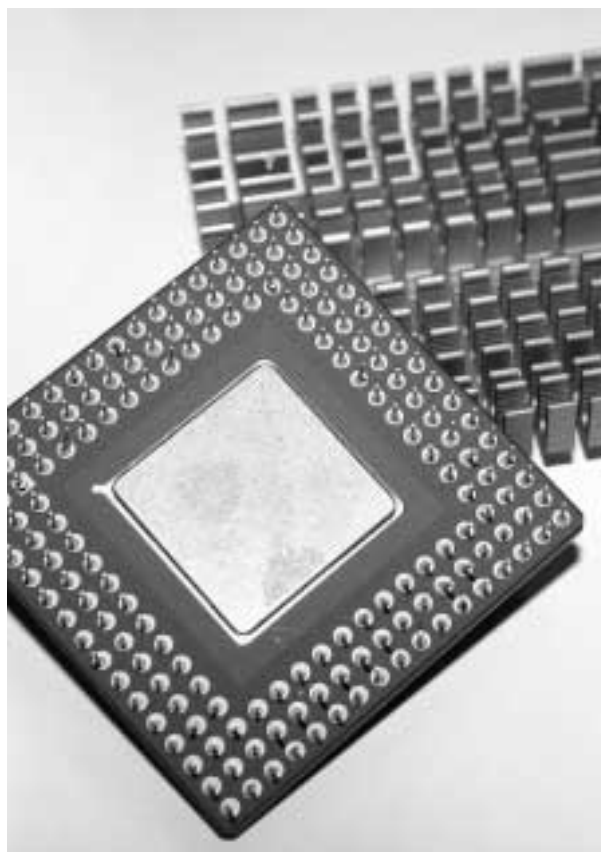
En sak har nästan alla elektriska underverk gemensamt: det enda man behöver göra för att aktivera dem, är att trycka på strömbrytaren! Så varje gång vi tänder en glödlampa och låter glödtrådens elektriska ledare ge oss ljus, kan vi skicka en tacksamhetens tanke till vår vän Edison. Oförtrutet sökte han en tråd som inte skulle fatta eld när den starka strömmen passerade och fick den att glöda. Edison försökte med många olika material innan en förkolnad sytråd till hans och hans kollegers ohöljda förtjusning glödde och spred ljus under två dygn i glaskolven, innan även den fattade eld. ”Jag har inte misslyckats”, sammanfattade Edison sitt forskararbete innan han 1880 äntligen hittade den ”rätta” tråden. ”Jag har bara funnit 10 000 sätt som inte fungerade”!

Den ”osynliga” elektriciteten

Då var elektriciteten lika ”osynlig” som den är idag. Hade någon då påstått att all materia är uppbyggd av 6 000 000 000 000 000 000 väte- och syreatomer, atomer så små att de alla ryms i en enda vattendroppe, skulle personen i fråga sannolikt ha satts bakom lås och bom betraktad som allmänfarlig. Nu vet vi att atomen är en mikrovärld med kärnan som solen och elektronerna som planeter kretsande runtomkring. Elektronernas hastighet runt atomkärnan är ofattbart snabb med sju miljoner miljarder varv per sekund. Hastigheten gör att ett ”skal” bildas runt kärnan som ger illusion av en obruten sfär. I vissa material är elektronerna mindre hårt bundna till atomkärnan. Framför allt i metaller kan en del elektroner röra sig helt fritt emellan de olika atomerna, något som sker

om de sätts under elektrisk spänning. Genom spänningen tvingas elektronerna röra sig åt ett bestämt håll och voilà: elektrisk ström. Och man kan knappast ens ana vad som kommer att hända under de närmaste 100 åren – den som lever får se.

Dagens mikroprocessorer har öppnat vägen för en utveckling, som för hundra år sedan inte ens fanns i fantasin.

Hundra år med EIO 1905–2006

I år är det 100 år sedan vi tog våra första stolta steg. Men om vi ska vara helt korrekta så var det faktiskt redan den 14 december 1905 som Svenska Elektriska Arbetsgifvareföreningen (EA) konstituerades. 1906 bildades riksföreningen EA. Femtio år senare tillkom branschföreningen Elektriska Installatörsorganisationen EIO. 1997 gick EA och EIO ihop till dagens nya EIO. Kring sekelskiftet var det sällsynt att man fotograferade hantverkare i arbete. Studioporträttet härintill föreställer sex stolta elektriker. Elektrikerna är sannolikt fotograferade omkring 1920–1930 med tanke på klädsel och elektrisk materiel och utrustning. Observera knoppledningen och säkringstavlan med den helt öppna knivströmbrytaren. Törs vi gissa att killen som knäböjer längst fram vid blåslamporna är en lärling?

1905

Under hösten bildas Göteborgs Elektriska Arbetsgivareförening med ingenjör A. J. Atterberg som ordförande. Denne tar några månader senare initiativ till en riksförening, Svenska Elektriska Arbetsgivareföreningen, som konstitueras den 14 december 1905. Till ordförande väljs E. Lundquist. Ur de första stadgarna:

§ 1.

Föreningens ändamål är att utgöra en sammanslutning mellan undertecknade elektriska installationsfirmor i Sverige i syfte att med lämpliga medel gemensamt främja och betrygga yrkets bestånd och utveckling samt att vid uppkomna tvister med elektriska installationsarbetare bevaka hvarandras ömsesidiga intressen.

§ 2.

Till medlemmar i föreningen kunna inväljas starkströmsfirmor, såväl fristående arbetsgivare som filialer i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping.

Föreningen har 30 medlemsföretag med 700 arbetare.

1906

K. A. Winroth tillträder som ombudsman och civilingenjör Axel Hultman, Asea, Stockholm, efterträder E. Lundquist som ordförande. Föreningen ansluts till Sveriges Verkstadsförening. De båda föreningarna ska stödja varandra vid avtalsförhandlingar och konflikter.

Elmontörerna i Stockholm går ur Svenska Järn- och Metallarbetareförbundet och bildar en egen förening, Svenska Elektriska Arbetareförbundet (SEAF).

Vid EA:s första årsmöte får man erbjudande av Verkstadsföreningen att använda deras lokaler med adress Rosenbad 2, Stockholm, som kansli.

EA bildar under året lokalavdelning i Malmö.

1907

Det första kollektivavtalet sluts med SEAF. Timlönerna fastställs, men ackord – som föreslås av EA – avvisas av SEAF. Orts-

gruppsindelning genomförs på så sätt att Stockholm och Norrland norr om Ljungan blir en högre, landet i övrigt, en lägre grupp.

EA bildar under året lokalavdelningar i Norrköping och Stockholm.

1908

Efter långa lokala förhandlingar sluts i april det första ackordsavtalet mellan EA:s lokalavdelning i Stockholm och SEAF:s avdelning 1 i Stockholm.

1909

Den 4 augusti utbryter storstrejk. Elmontörerna var då inte anslutna till LO, utan strejkar avtalsstridigt. Sedan strejken bilagts följer sega förhandlingar, som ger ett avtal till 1913 års utgång, det vill säga något mer än fyra år. Det är för övrigt den längsta period som ett installationsavtal gällt oförändrat. Arbetstiden maximeras till 57 timmar per vecka.

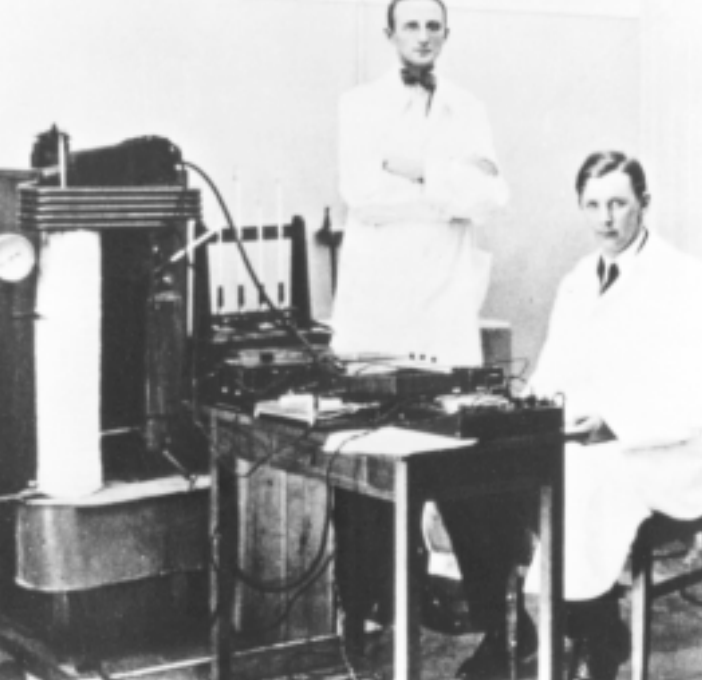
1905 Kung Oscar II talar i samband med Unionsupplösningen mellan Sverige och Norge på trappan till Rosendals slott på Djurgården i Stockholm. Till vänster om kungen drottning Sophia. Ytterligare till vänster står prins Carl och prinsessan Ingeborg (gråtande).

1905 Bilregistret upprättas i Sverige och vid den här tiden finns det 115 motorfordon i landet. På bilden har Gustaf L M Ericsson fått punktering på sin nya Benz Parsifal på väg upp till Dalarna.

1909 Den 4 augusti utbryter storstrejk där sammanlagt 300 000 arbetare deltar. Det är nästan alla Sveriges manliga arbetare. I de större städerna råder "helgstämning" med stängda krogar och i stort sett stillastående trafik. Konflikten ebbar ut i november samma år då strejkkassorna sinar och leder till att 25 000 arbetare står utan jobb.

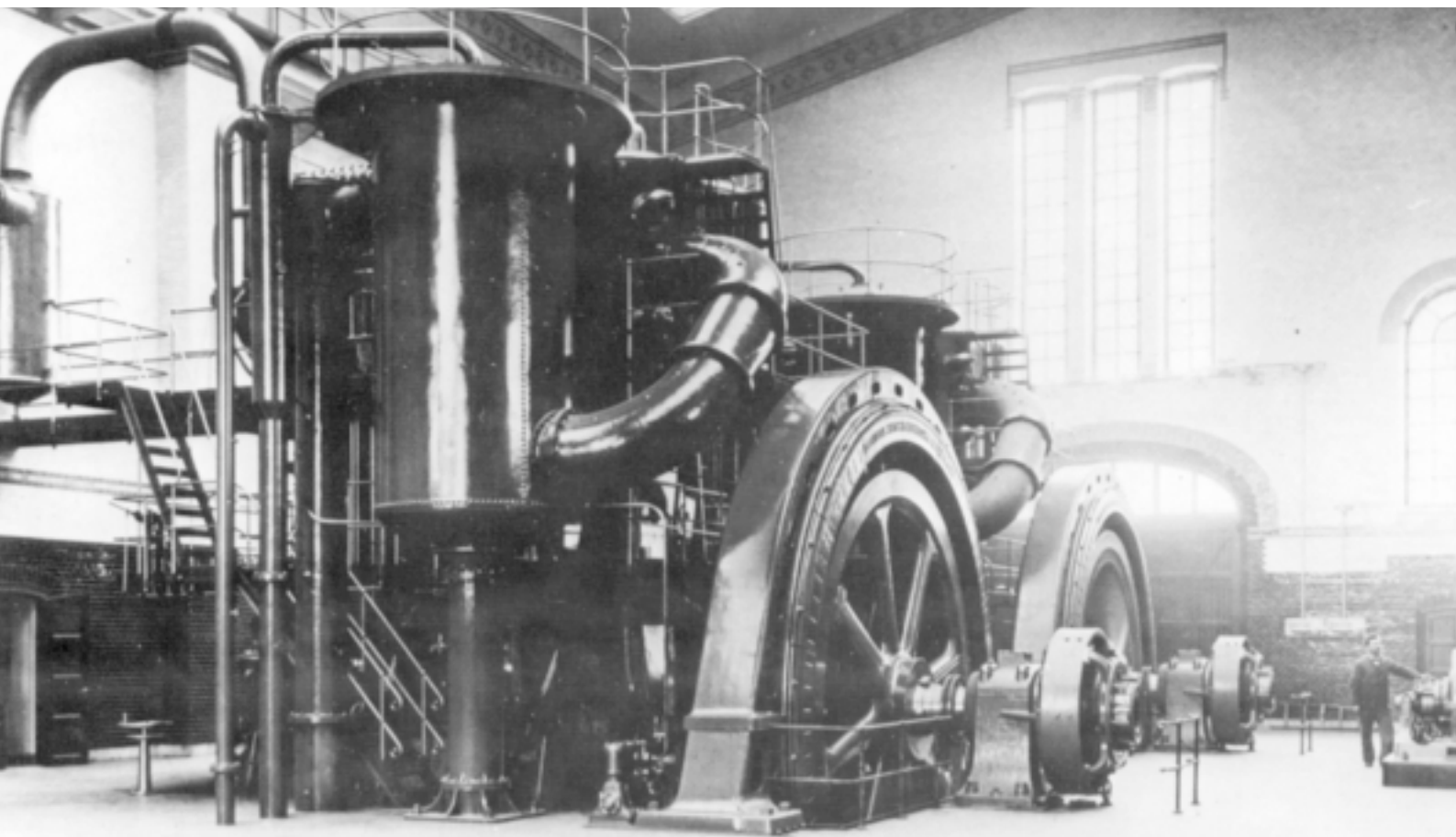

1925 Electrolux startar sin kylskåpstillverkning i Sverige. Tillverkningen baseras på Baltzar von Platens och Carl Munters absorptionsteknik.

1923 Göteborg i framkant! Prinsarna Gustaf Adolf och Sigvard får följa med ett flygplan upp vid Torslanda Flygfälts invigning på Hisingen den 6 augusti.

1916 Värtaverket var 1903–1918 Stockholms baslastanläggning. Bilden visar maskinsalen med ångmaskin 1 och 2. Varje ångmaskin är direkt sammankopplad med en elektrisk trefasgenerator.

1913

Under 4-årsavtalet råder lugna arbetsförhållanden.

Efter sju år som ordförande avgår Axel Hultman och efterträds av Folke Ekerot, Asea, Stockholm.

1914

Ett 5-årsavtal träffas med giltighet från årsskiftet. Ett viktigt ord ändras: Det hette tidigare "Ackord må användas". Det ändras nu till "Ackord skall användas".

1916

EA, som hittills haft namnet Svenska Elektriska Arbetsgivarföreningen antar nu namnet Elektriska Arbetsgivarföreningen. Hissmontörerna, som varit anslutna till Svenska Järn- och Metallarbetareförbundet, kräver att få arbeta efter elektrikeravtalet. Efter en strejk i cirka två månader får hissmontörerna i huvudsak igenom sitt krav.

1917

EA beviljas inträde i Svenska Arbetsgivarföreningen och får använda deras lokaler. Priserna stiger oavslått, vilket medför oro på arbetsmarknaden. På sommaren träffas avtal med SEAF om dyrtidstillägg. I övriga byggbranscher avtalas dock om högre tillägg, vilket medför vilda strejker bland elektrikerna på flera platser. Nya förhandlingar resulterar så småningom i högre tillägg och en omarbetad ackordsprislista.

1918

Prisnivån ligger nu 132 procent över 1914 års nivå och dyrtidstilläggen höjs. Svagströmsföretagen i Stockholm ansluter sig till EA. Sveriges Elektriska Entreprenörsförening (SEE) bildas.

Föreningen har 70 medlemsföretag med 2 600 arbetare.

1919

Arbetstiden minskas från 57 till 52 timmar per vecka, arbetsgruppsindelningen blir mer

detaljerad och bestämmelse om fyra dagars semester införs. Det första lageravtalet sluts i Malmö och året efter i Göteborg.

1920

Lagen om åtta timmars arbetsdag genomförs. Konflikter förekommer i Malmö och Norrköping.

1922

EA:s medlemmar tillämpar reducerade löner som medför strejker runt om i landet. Efter ingripande av förlikningsman träffas ett nytt avtal, enligt vilket lönerna sänks med i genomsnitt cirka 30 procent.

1924

Vilda strejker utbryter i Malmö och Uppsala och senare även i Stockholm. SEAF:s förbundsstyrelse tar avstånd från strejkerna men de sprider sig trots detta till flera platser. Förhandlingar under förlikningsman blir resultatlösa. EA utlyser lockout, som träder i kraft den 18 september.

1925

Flera försök att ena parterna görs. Konflikter uppstår i andra fack och läget blir kritiskt. SAF aviserar om utvidgning av lockouten. Regeringen ingriper utan framgång och den 16 mars går SAF-lockouten, som omfattar 130 000 personer, i verkställighet. För elfacket har förhandlingarna fortsatt och avtal träffas slutligen den 30 mars. EA:s lockout har då varat i sex och en halv månader.

1928

Föreningen har 110 medlemsföretag med 1 600 arbetare.

1930

EA:s ombudsman K. A. Winroth, som dittills arbetat för både EA och Verkstadsföreningen, övergår nu helt i EA:s tjänst. Samtidigt får EA den 1 oktober eget kansli på Klarabergsgatan 56 i Stockholm.

1934

SEAF vill avvakta med avtalet tills en pågående byggnadskonflikt lösts. EA tillämpar från den 1 januari reducerade löner, vilket accepteras tills vidare. Efter medling träffas ett treårigt avtal, som innebär sänkningar av timlönerna med sex procent, installationsackorden med åtta procent och hissackorden med tio procent. Neonlistan införs.

1935

För första gången tas frågan om tidsstudier upp och många medlemmar yrkar på en fastare grund för installationstidslistan, som många anser i alltför hög grad kommit till genom upprepad kohandel. Svenska Elektriska Installatörsföreningen (SEIF) utkommer med det första numret av SEIF:s Facktidning i maj 1935, som senare skulle byta namn till Elinstallatören.

Kansliet flyttar 1935 till Södra Blasieholmshamnen 4 B.

1937

Semesterns lagstadgade längd ökar från fyra dagar till en kalendervecka. De första eldistributions- och kraftföretagen kommer in i EA, nämligen AB Edsbyns Elverk och Edeforsens Kraft AB.

1938

Saltsjöbadsavtalet – huvudavtal mellan SAF och LO – sluts den 20 december.

En ackordsprislista för värmetekniska kontrollanläggningar uppgjord av Siemens antas. Ny lag ger alla två veckors semester. Civilingenjör Gylfe Kolmodin anställs som biträdande ombudsman och ackordsexpert.

Föreningen har 265 medlemsföretag med 3 500 arbetare.

1939

Ackordslista för fartygsinstallationer införs.

1929 J A "Lappen" Persson från Arjeplogs SK går i mål i Mora som förste man i det nionde Vasaloppet sedan starten.

1939 Ackordslista för fartygsinstallationer införs det här året. Bilden visar Saturnus i Göteborgs hamn. Under krigsåren 1939–1945 lyckas Sverige genom avtal med de krigförande länderna upprätthålla en del av den transoceana godstrafiken.

1928 Elektriska Arbetsgivareföreningens och Elektriska Entreprenörsföreningens gemensamma middag på anrika restaurang Has-selbacken på Djurgården i Stockholm den 30 maj.

1944 Volvos kommande storsäljare folkbilen Volvo PV 444 presenteras det här året. Ingmar Bergmans film "Hets" med Stig Järrel i huvudrollen har premiär. Gotlandsbåten Hansa blir torpederad och går under. Endast 2 av de 89 passagerarna räddas.

1945 Tysklands kapitulation den 7 maj ger upphov till veritabla glädjescener över hela Sverige. Bilden visar Stureplan i Stockholm.

1947 Svenska Elektriska Installatörsförbundets kongress avhålls i Stockholm 29–31 maj. Här redovisas bland annat det samarbete i branschen som resulterar i särskild propaganda under mottot "Respekt för elektriciteten". Notera EIO:s logotyp nere till höger i affischen.

1940

SAF och LO avtalar om ett rörligt tillägg på löner knutet till Socialstyrelsens prisindex. Detta tillämpas också på EA:s avtalsområden. EA:s kansli flyttar till Hovslagaregatan 3.

1941

Det avtal, som gällt från 1939 och 1940, sägs nu upp. Förhandlingarna om nytt avtal pågår i sex månader. Timlönerna höjs med sex öre i Stockholm, medan ackordstidslistan dels revideras, dels sänks med 3,5 procent.

1942

Ackordskontrollavtal tecknas av EA:s medlemmar i Göteborg, som åtar sig att överföra fyra procent av ackordsöverskottet till fackföreningen.

1943

Med Sveriges Arbetsledareförbund (SALF) träffas ramavtal

om anställningsvillkor. EA:s årsavgift höjs med två kronor per montör för att bekosta arbetsstudier. SEIF:s Facktidning byter namn till Elinstallatören.

1944

Civilingenjör Folke Ekerot avgår efter 31 år som ordförande och väljs till hedersordförande. Ny ordförande blir civilingenjör Emil Rietz, AEG, Malmö.

1945

Tonen skärps i löneförhandlingarna. Några avtal träffas men inom verkstadsindustrin hårdnar läget och en fem månader lång strejk utbryter den 5 februari. För installationsavtalet flyttas avtalstiden till den 1 april för att överensstämma med övriga byggbranscher.

Avtal om cykelersättning träffas. En lärlingsnämnd (ECL) tillsätts med tre representanter från vardera parten.

Föreningen har 415 medlemsföretag med 5 726 anställda.

1946

Avtal om lärlingsutbildningen träder i kraft. Ett stort antal kraftverks- och eldistributionsföretag är nu anslutna till EA. Inte mindre än 34 företagsavtal träffas och dessa företag bildar en egen sektion, Kraftverkssektionen med egen styrelse. I denna väljs direktör Yngve Holm, Krångede AB, till ordförande.

SEAF ändrar namn till Svenska Elektrikerförbundet (SEF).

K. A. Winroth, som varit EA:s ombudsman sedan 1906 – 40 år – avgår med pension och efterträds av Gylfe Kolmodin.

1947

SAF-LO-avtalet om företagsnämnder antas av EA. En arbetsstudieman anställs och studier särskilt rörande ny materiel påbörjas.

NEM – andra nordiska installatörmötet – hålls i Stockholm med stort deltagande.

1948

Lärlingsavtalet blir obligatoriskt för Malmö och Karlskrona från den 1 juli. Parterna tillsätter en gemensam saneringskommitté för starksströmslistan.

På kraftverkssidan enas avtalsparterna efter hårda förhandlingar om vissa gemensamma principer för de olika företagsavtalen. En kommitté tillsätts för att utarbeta en ackordslista för linjearbeten.

Föreningen har 500 medlemsföretag med 8 700 arbetare.

1949

Den första ackordslistan grundad på arbetsstudier antas på kraftverkssektionens område. Listan avser enkelstolpsledning.

Civilingenjör Emil Rietz avgår som ordförande och efterträds av direktör Gösta de Maré, Asea, Västerås.

1950

Med Svenska Industritjänstemannaförbundet (SIF) sluts ett avtal om allmänna anställningsvillkor.

Föreningen har 543 medlemsföretag med 12 817 anställda.

1951

På kraftverksområdet träffas för första gången ett riksavtal, men med vissa lokala avvikelser. Saltsjöbadsavtalet mellan SAF och LO införs i avtalstexten. Lagen om tre veckors semester träder i kraft.

1952

För första gången träffas en central uppgörelse mellan SAF och LO. Ställverkslistan, grundad på arbetsstudier, antas av parterna.

1953

På kraftverksområdet varslas om strejk. Frågan förs till Arbetsmarknadsnämnden, som bedömer en konflikt på detta

område som samhällsfarlig. På nämndens rekommendation antar parterna ett förslag till medling.

Föreningen har 617 medlemsföretag med cirka 10 300 arbetare: 7 100 hos installationsföretag, 2 200 hos kraftverks- och distributionsföreningar och 1 000 hos elgrossister.

1954

En ny lag om sjukförsäkring träder i kraft och tjänstemannavtalet anpassas till den nya lagen.

1955

EA:s 50-årsjubileum firas på Hasselbacken, med deltagande av Aseas grundare och mångåriga chef J. S. Edström. Stiftelsen Elrationalisering startar sin verksamhet. Motboken avskaffas.

1956

Föreningen EA har 642 medlemsföretag med 13 994 anställda, varav 10 269 kollektivanställda.

1956 Sveriges första jetdrivna flygplan, Saab J29 "Flygande tunnan", tas i tjänst av flygvapnet.

1956 Sixten Jernberg tar guld på femmilen i Cortina. Till vänster i bilden med solglasögon står skridskovärldsmästaren Sigge Ericsson.

1957 Spegelsalen på Grand Hotel i Stockholm. NEM-kongressen i Stockholm, 5–7 juni 1957, med 250 deltagare från Sverige med grannländer. Evenemanget avslutas med stor gemensam middag för deltagarna. Bilden visar Nordens installatörer under kongressdagen 6 juni. Det här var den sjätte kongressen för NEM.

EIO:s kongress 1957 avhölls tisdagen den 5 juni på Hotell Gillet i Stockholm. Mer än 125 deltagare räknades in. På kongressmiddagen hölls många spirituella tal där speciellt ett väckte allas förtjusning. Men så var det också på vers och författat av ingenjör J Hultkrantz. Talet återges nedan i förkortad version. Talet publicerades också i Elinstallatören nummer 5 1957.

Talet till damerna

*Till Damerna i denna sal
jag riktar nu mitt jungfrutal
kryp fram ur Era trygga skal
om inte kvällen är för sval
vid denna EIO:s festival.*

*Från Lapplands fjäll till Skånes dal
kom karlfolk hit i 100-tal
att söka kvällens ideal.*

*Oh, fresterskor, på väg så smal,
en halkning kunde bli fatal.
Må Sankte Per med hjässan kal,
med nyckel, toga och sandal
stå vakt vid Gillets ekportal
liksom en himmelsk landsfiskal
bevakande EIO:s moral.*

*Min röst blir nu alltmera skral
jag önskar så, jag var de Wahl.*

*Er doft är ljuvlig och floral,
vad döljes under Ert fodral?
Ja, böjor utav skir voile
i vårens färger – NK:s val
och konstsilkstrumpor – Royal.*

*Olympens vänaste vestal
i Er har funnit sin rival.*

*Så gör jag slut, jag gör final
men först jag höjer min pokal
och ropar, men med fel vokal
Drick alla EIO-damernas skal!*

1951 Hallänningarna jubilerar. SEIF:s Hallandsdistrikt firade sitt 20-årsjubileum den 27 januari 1951 på Grand Hotel i Falkenberg.

1957 Ett år efter sammanslagningen. EIO:s kongress på Hotell Gillet i Stockholm. Bild från den stora galamiddagen med cirka 100 deltagare.

1955 Ett historiskt beslut fattas. Vid årsstämman den 2 juni med Sveriges Elektriska Entreprenörsförening och vid ordinarie kongress den 11 juni och extra kongress den 12 juni med Svenska Elektriska Installatörsförbundet antar bägge organisationerna slutgiltigt ett förslag om sammanslagning av föreningarna till ett nytt och gemensamt EIO. Detta leder till att EIO bildas 1956.

1959 EIO:s kongress i Visby avhålls på Snäckgårdsbadet. Det här året bjöd på 136 anmälda kongressdeltagare med 64 medföljande damer.

1958 Fotbolls-VM hålls i Sverige, med Pelés bejublade genombrott. På bilden slår Nacka Skoglund ett inlägg i matchen Sverige-Wales på Råsunda. Sverige tog silver i VM och turneringen innebar ett genombrott för TV.

1959 Ingemar Johansson erövrar den 26 juni tungvikts-titeln i boxning genom att besegra Floyd Patterson på Yankee Stadium i New York.

1959 Moderna El i Stockholm demonstrerar amerikanska TV-apparater under vinjetten Elbranschnytt i Elinstallatören. Televisionens intåg skulle för alltid förändra det svenska folkhemmets kvällsvanor. Inför fotbolls-VM ökar antalet tv-licenser från 75 000 till 250 000.

Elektriska Installatörsorganisationen EIO bildas genom samgående mellan fyra organisationer:

- Sveriges Elektriska Entreprenörsförening (SEE)
- Svenska Elektriska Installatörsförbundet (SEIF)
- Skånes Elektriska Installatörsförening (SEI)
- Elektriska Installatörs Organisationernas Riksförbund (EIO)

Det sistnämnda EIO var en samarbetsorganisation för de tre första föreningarna.

1957

Nordiskt elinstallatörsmöte hålls i Stockholm.

EIO består av 1 622 medlemsföretag med 9 646 arbetare. Medlemsavgiften var 50 kr per medlem i grundavgift samt 15 kr per arbetare.

1958

Den 1 juli blir lärlingsutbildningen obligatorisk i hela landet.

Föreningens VD, Gylfe Kolmodin avgår med pension efter 20

år i EA:s tjänst. Han efterträds av jur. kand. Percy Bratt.

Gemensam EIO-annonsering. Under året inför vissa distriktsföreningar kollektiva annonser i ett antal ortstidningar med EIO-logotypen som samlande symbol.

1959

EA:s Skåneavdelning inrättar tillsammans med EIO-Skåne det första lokala ombudsmannakontoret och anställer ingenjör Lars Libäck som ombudsman med placering i Malmö. Gösta de Maré avgår som ordförande och efterträds av överingenjör Sven Sandler, Asea, Västerås.

1960

Lagen om allmän tilläggspension (ATP) träder i kraft den 1 januari och tidigare pensionsystem för tjänstemän samordnas med ATP. Detta leder till en ny omkostnad om 2,5 procent av lönesumman för EIO-medlemmarna.

EA och SEF antar det mellan SAF och LO träffade arbetsstudieavtalet.

1961

EIO:s styrelse konstaterar att:

”På de flesta håll torde sålunda konventionella installationer i nya bostadshus icke lämna ett tillnärmelsevis godtagbart bidrag till ett normalt installationsföretags fasta kostnader under det att löpande arbeten av viss storleksordning på mera tekniskt komplicerade anläggningar till fasta industrikunder får återställa jämvikten.”

”Ökad kostnadsmedvetenhet är därför lika angeläget på vårt område som inom övrig privat verksamhet.”

1962

Sven Sandler avgår som ordförande i EA och efterträds av Hugo Edström, direktör vid Aseas koncernkontor i Stockholm.

I likhet med tidigare år produceras en julbroschyr. Den får ett mycket positivt mottagande av medlemmarna och säljs i 275 000 exemplar. I broschyren är ett tävlingsmoment infört där läsarna bland annat ska redovisa varför allmänheten ska ta kontakt med elfackmannen när det gäller el.

1963

Ny semesterlag ger de anställda fyra veckors semester.

Elinstallationsbranschens Serviceaktiebolag (ESA) bildas för att ge medlemmarna möjlighet att i sin verksamhet göra avdrag för kostnader för tjänster och varor som de köper från EIO.

1964

Utbildningsmöjligheter såväl för försäljning som för ekonomi och administration ställs till förfogande i oförändrad utsträckning. Det konstateras att medlemsföretagen trots det påtagliga behovet inte i önskvärd utsträckning tillgodogjort sig dessa möjligheter.

EA:s nya adress blir i maj detta år Blasieholmsgatan 4 A. De nya lokalerna, som omfattar 23 rumsenheter, ligger i alla avseenden på en väsentligt högre nivå än de tidigare och den för EA värdefulla fortlöpande kontakten med SAF kan upprätthållas i samma utsträckning som tidigare, tack vare att de nya lokalerna ligger nära SAF:s kansli. Under hela 28 år stannar föreningen i dessa lokaler.

1965

EA:s semesterkassa inrättas. De så kallade matpengarna vid arbete utom hemorten slopas på installationsområdet. Ackordsparagrafen i installationsavtalet ändras i syfte att öppna vägen för objektsanpassning av ackorden. EA övertar det ekonomiska huvudansvaret för Stiftelsen Elrationalisering och arbetet med att ta fram en arbetsstuderad ackordslista med arbetsbeskrivningar intensifieras.

En av årets stora frågor för EIO är omläggningen av återförsäljarrabatten för elmateriel som sker i slutet av september. Rabatterna har genom glidning blivit oförsvarligt stora och branschen befarar reaktion från löpanderäkningskunder och prisövervakande myndigheter.

Föreningen EA har 810 medlemsföretag med 21 277 anställda, varav 14 728 kollektivanställda.

1966

Arbetstiden förkortas från 45 till 42,5 timmar i veckan. Stiftelsen Elrationalisering inleder prov med en ny installationslista.

Pris- och kartellnämnden ifrågasätter om av EIO och dess medlemmar vidtagna åtgärder är anmärkningsfria, något som medfört överläggningar. Hitills har lämnade klarlägganden befunnits tillfylles. I statliga utredningar såsom riktpreisutredningen och fastprisgruppen får EIO:s representanter tillfälle att lägga elteknikbranschens synpunkter på tilltänkta eller genomförda åtgärder.

1967

EIO beslutar om 2-åriga kongressintervaller och informationskonferenser (arbetskonferenser) under de år då kongress inte hålls.

Högertrafik införs den 3 september.

1968

Under året introduceras ett datalönesystem, EA Datalön. Arbete med en komplettering för lagerhantering med debiteringsrutiner och bearbetning av anbudsunderlag står på tur.

1963 Lill-Babs tillsammans med Beatles efter inspelningen av TV-programmet "Drop in" där gruppen sjunger "She loves you". En av landets musikrecensenter avfärdar Beatles som en fullständigt talanglös grupp och snabbt övergående fluga.

1963 Spionmisstänkte översten Stig Wennerström förs till rättsalen. Wennerström döms till livstids fängelse för spionage.

1963 En milstolpe i svensk energipolitik. Ågestaverket, Sveriges första industriella kärnkraftverk tas i bruk. Kraftverket ska leverera hetvatten till bostäderna i Farsta och el till nätet. Som experimentanläggning – den första i Sverige i kommersiell skala – fungerar den tekniskt utmärkt men är ekonomiskt ofördelaktig. Verket läggs ned 1974. Ågestaverkets drifttillgänglighet närmar sig mot slutet 100 procent. Ågestaverkets bestående värde är de erfarenheter som vanns vid uppbyggnad och drift.

1970 Elransonering införs den 12 mars, en i Sverige mycket ovanlig åtgärd. Ransoneringen avskaffas dock redan en månad senare.

1971 Det första Viggenplanet levereras till Flygvapnet.

1971 EIO Södermanlands årsmöte. Sörmlänningarna håller sitt sista årsmöte innan sammanslagningen med östgötarna den 2 april i Nyköping. Från vänster Nils Lokrantz, Elis Karlsson, Karl Ivar Skoog och Börje Lindblom.

1969

Överenskommelse träffas med SEF om att fr o m den 1 januari 1971 övergå till en ny ackordslista, den så kallade Installationslistan.

Ombudsmannakontor finns sedan tidigare i Göteborg, Stockholm, Malmö och Sundsvall. Under året inrättas nya kontor i Norrköping, Sandviken och Växjö. Planer finns även på kontor i övre Norrland, Värmland/Närke och Västmanland.

1970

Oro råder på arbetsmarknaden och på EA:s arbetsområden förekommer vilda strejker vid ett par kraftföretag. Kortare strejker mot den nya installationslistan har större omfattning. Omkring 4 000 elektriker deltar i dessa strejker, som är initierade av kommunistiska grupper inom SEF.

Rekordår för bostadsbyggandet: 109 843 lägenheter.

Föreningen EA har 876 medlemsföretag med 26 924 anställda, varav 18 251 kollektivanställda.

1971

Installationslistan införs den 1 januari.

Ovanligt sega förhandlingar resulterar i nya avtal, för kraftverken och lagerområdet i juli och för installationsfacket först i september.

Till ny ordförande i EA efter Hugo Edström, som avlidit, väljs Johan Bottheim, VD i Siemens AB.

Vid årets slut utgör antalet medlemmar i EIO 1 788 företag med 16 269 montörer och 951 butiksanställda samt 29 personliga medlemmar. Medlemsavgiften utgörs dels av en fast avgift om 275 kronor samt dels en rörlig 0,14 procent på företagets totala lönesumma för montörer, affärsbiträden och annan personal med varuförsäljning som arbetsuppgift.

1972

Installationsdata AB bildas.

I och med att lokalkontoret i Stockholm åtar sig service även på Gotland täcks hela landet av lokala ombudsmannakontor – sammanlagt tio kontor.

Elgrossisterna övergår från cirka prissättning, med betydande inköpsrabatter för elinstallatörerna till nettoprissättning – samtidigt sänks rabatterna. Med anledning av detta börjar EIO ge ut en cirka prislista. Den tas mycket väl emot och kommer till stor användning. Cirka priserna avses få en konstant procentuell relation till installatörernas faktiska inköpspriser.

1973

Som en konsekvens av avtalet om företagshälsovård ansluter sig EA för installationsområdet till Bygghälsan.

Arbetet med en ny svagströmslista påbörjas.

EIO går ut med en ”allvarlig varning” förorsakad av oljekrisen.

... ”Det är idag ekonomiskt självmord att ta anläggningar till fasta priser och vi uppmanar medlemmarna att hellre avstå från beställningar än att arbeta på sådana villkor.”

Elransonering övervägs.

Drivmedelsransonering införs.

Konsumentköplagen införs.

Från kongressparketten. Antalet motioner är många och under punkten övriga frågor framförs flera intressanta inlägg.

Efter en tur till Ålidhem och rundvandring i Västerbottens museum serveras kongressdeltagarnas damer lunch i herrgårdsbyggnaden på Sävargården.

Damernas utflykt är som vanligt ett uppskattat evenemang. Senare på kvällen anordnas som tidigare år festmiddag med dans. Då deltagarantalet är rekordstort blir det ordentligt trångt på dansgolvet.

Den 3 juni 1977 håller EIO sin kongress på Hotell Blå Dragonen i Umeå. Traditionsenligt anordnas i samband med kongressen damprogram, elgolf och kongressmiddag. Dessutom arrangeras ett studiebesök på Stornorrfors kraftstation, ett besök som avslutas med ett föredrag om den aktuella energisituationen i landet. Årets kongress har ett anmärkningsvärt stort deltagande, dels med tanke på att Umeå som kongressort medförde långa resor för de flesta medlemmar, dels att en riksomfattande arbetskonflikt undvikits endast några dagar före kongressen.

Elgolf anordnas för tredje gången. Här ses tävlingsledaren Ingmar Eriksson och Bengt Persson vid prisbordet. Golfen samlar tretton deltagare. Efter avslutad tävling bjuder Asea-Skandia på lunch.

Dagens diskussion avslutas med att ordföranden uppmanar deltagarna att föra fram synpunkter också i de lokala hantverksorganisationerna.

I mitten EIO:s ordförande Helge Rask, omgiven av föredragshållaren, kanslirådet Gunnar Ribrant från Industridepartementet och sekreteraren Hans Johansson. I ordförandens återblick på de två år som gått sedan förra kongressen i Uppsala konstateras att elinstallationsbranschen inte drabbats av en lika svår konjunktursvacka som övriga näringslivet.

Minimikapitalet för aktiebolag höjs från 5 000 till 50 000 kronor.

1974

Viktiga lagar på arbetsrättens område träder i kraft – lag om anställningsskydd och anställningsfrämjande åtgärder, lag om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen och lag om rätt till studieledighet.

Näringsfrihetsombudsmannen – NO – angriper det nyetableringsavtal som sedan många år gällt mellan EIO och Sveriges Elgrossisters förening. Avtalet innebär att medlemskap i EIO krävs för att få köpa elmateriel med rabatt.

1975

Föreningen EA har 870 medlemsföretag med 27 874 anställda, varav 18 060 kollektivanställda.

EIO ger ut första upplagan av Minimikrav på elmateriel i olika rum.

1976

En ny elinstallatörsförordning ges ut av Statens Industriverk. Entreprenörsrättssystemet ersätts med anmälningsskyldighet.

EIO börjar utge kalkylistan.

1977

Medbestämmandelagen (MBL) träder i kraft och komplicerar arbetet i företagen.

Elteknikbranschen får en gemensam branschkontoplan.

Allmänt prisstopp gäller för perioderna 31 mars – 31 maj och 2 september – 31 oktober.

Distriktsföreningarna i Göteborg och Stockholm framför i en gemensam motion att EA och EIO borde förnya tanken på ett samgående.

Svenska Elverksföreningen utger standardiserade installationsbestämmelser IBL 77.

1978

Ny lag om fem veckors semester och en ny arbetsmiljölager träder i kraft.

Percy Bratt avgår som VD vid årets slut efter 30 år i EA:s tjänst och efterträds av Nils Fredriksson.

Med anledning av motionen till EIO:s kongress 1977 tillsätts en "Motionsgrupp" som bland andra frågor hade att utreda eventuell sammanslagning av EIO och EA. Motionsgruppen enas om att inte föreslå en sammanslagning.

1979

MBL utnyttjas av SEF för att blockera branschens praxis att vid behov låna montörer mellan företagen. Centrala förhandlingar i MBL-frågor förs i femtio fall mot sju under 1978.

EIO arrangerar en två veckors fortbildnings- och studieresa till USA.

EIO Eltest introduceras.

EIO:s rekommendation om timdebitering passerar 100-kronorsvallen – 107,80 kr.

1974 ABBA får sitt internationella genombrott med låten Waterloo och tar första plats i Eurovisionsschlagerfestivalen i Brighton.

1976 Kung Carl XVI Gustaf gifter sig med Silvia Sommerlath i Storkyrkan i Stockholm den 19 juni 1976.

1979 EIO håller sin ordinarie kongress 17 maj i Stockholm. Bilden till vänster visar EIO:s ordförande Helge Rask, där han välkomnar de 120 deltagarna. Den punkt som föranleder mest diskussion är överstyrelsens förslag om ändring av stadgarnas paragraf 13 beträffande koppling av medlemskap i EIO med medlemskap i EA. Efter ett trettiotal inlägg röstar majoriteten för överstyrelsens förslag.

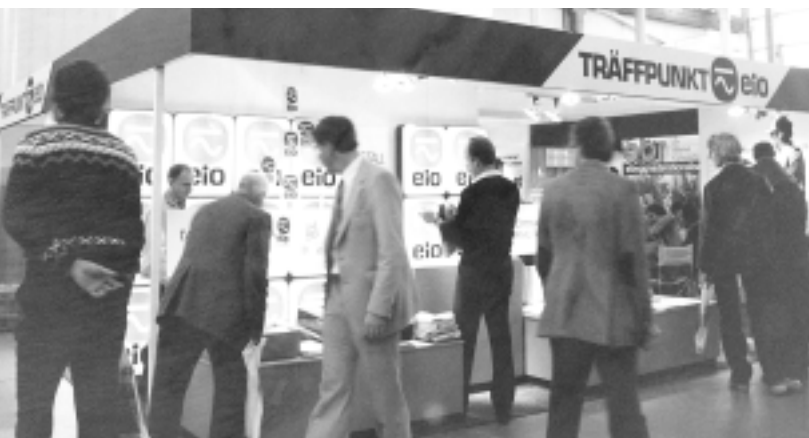

1980 Den 23 mars hålls folkomröstning i kärnkraftsfrågan. Väljarna har tre alternativ att välja på. 58 procent röstar för en utbyggnad. Riksdagen beslutar att tolv reaktorer ska tas i bruk 1972–1985 och avvecklas i den takt det är möjligt.

1981 Elfack i Göteborg blir en riktig publiksuccé. 35 000 besökare lockas. På åttio kvadratmeter presenterar EIO sitt program och får besök av 7 000 personer under de fyra mäsdsdagarna. Längst ner till vänster Lars Hansson, en av de monteransvariga tillsammans med en besökare. Till höger ses Silvana Evers, utlånad från elföreningarnas göteborgskontor, tillsammans med en monterbesökare.

1980 Vinter-OS i Lake Placid i USA blir en jätteframgång för svenska skidåkare. Ingemar Stenmark tar två guldmedaljer, en i slalom och en i storslalom.

1980

Folkomröstning om kärnkraft, som äger rum den 23 mars, fördröjer avtalsarbetet. Linje 1 och 2, det vill säga ”högst tolv reaktorer” segrar, men linje 3 ”nej till kärnkraft”, samlar nära 40 procent av rösterna. EIO stöder förslagen om fortsatt utbyggnad till 12 reaktorer. Både linje 1 och 2 har den standpunkten, dock med den skillnaden att linje 2 innehåller förbud mot elvärme vilket EIO anser vara negativt för elteknikbranschen.

På installationsområdet träffar parterna uppgörelse om nytt lönesystem – ”fyraveckorslön i kombination med ackord”.

I det nya lönesystemet ingår ortstillägg som en komponent. Under de lokala förhandlingarna om dessa utbryter olagliga strejker i Malmö-området, övre Norrland och Värmland. I Malmö pågår konflikten nära sex veckor.

Föreningen EA har 1 013 medlemsföretag med 28 676 anställda, varav 17 989 kollektivanställda.

1981

Internationell lågkonjunktur. Ett tvåårigt avtal – baserat på

SAF-LO-uppgörelse – träffas med SEF (utan konflikt). Större delen av löneutrymmet allokeras till ackorden.

På tjänstemannaområdet kärvar SAF/PTK-förhandlingarna rejält. LO bidrar med hot om att riva upp sitt nya 2-årsavtal om PTK skulle ges en löneuppgörelse som är bättre än LO:s egen. PTK varslar om strejk för 15 000 tjänstemän och SAF svarar med lockoutvarsel mot 6 000. När medlingsförhandlingarna strandar den 5 maj och PTK utlöser sitt varsel utvidgar SAF sitt varsel till att omfatta 250 000 tjänstemän. Några timmar innan strejken ska bryta ut lyckas medlarna få parterna att enas om ett 2-årsavtal.

Efter initialt buller vid lokala förhandlingar om ortstillägg i det nya 4-veckorslönesystemet på installationsområdet går införandet av systemet i stort sett friktionsfritt.

Antalet förhandlingsärenden avseende medbestämmandelagen minskar med 80 procent jämfört med föregående år till följd av den överenskommelse om förenklad tillämpning av lagens § 38 i samband med lån av montörer, som är träffad 1980.

EIO byter logotyp från ”kran-sen” till ”superellipsen”.

Chalmers Tekniska Högskola i Göteborg startar en yrkesteknisk högskola, YTH. Studierna omfattar tre terminer och ger 60 poäng.

EIO inrättar en garantifond för konsumenter. EIO:s medlemsföretag ska följa Allmänna Reklamationsnämndens rekommendationer vid tvister, om så inte sker träder garantifonden in och ersätter konsumenten. Maxbeloppet är ett basbelopp.

1982

Den internationella lågkonjunkturen fortsätter. Den svaga ekonomiska utvecklingen i Sverige består. Den svenska kronan devalveras med 16 procent och allmänt prisstopp införs.

Den neråtgående tendensen för byggandet förstärks. 40 930 lägenheter påbörjas, det vill säga fem procent färre än under 1980.

EA:s medlemsföretag klarar sig hyggligt med endast runt 1 procent arbetslösa.

Den av SAF/LO år 1981 träffade prisutvecklingsgarantin utlöses för 1982.

Glada miner på EIO-kongressen.
Från vänster i bild Björn Liberg, Helge Rask och Nils Fredriksson.

SAF-ordföranden Curt Nicolin redovisar siffror på EA:s årsmöte.
Till vänster EA:s ordförande Johan Bottheim.

Operasångaren Per Grundén, under ett bejublat framträdande
på kongressmiddagen på restaurang Folkborgen.

Kongressens deltagare transporteras med en EIO-dekorerad spår-
vagn. Här i Norrköping visas EIO:s nya logotyp upp offentligt.

1981 års EIO-kongress och EA-årsmöte i Norrköping hålls i Standard Hotels Bråvallasal. Kongressen inramas av de båda föreningarnas jubileer – EIO 25 år och EA 75 år.

Den här gången är det litet ”extra” för de 140 kongress- och årsmötesdeltagarna i det annars så traditionsomspunna vartannat-årsprogrammet. Elföreningarna i Norge och Danmark är till exempel representerade.

Nordiska gäster: från vänster norska LL:s direktör Erling Skjörhammer och styrelseordföranden Kjell Aune.

Kloka hjärnor och erfarenhet från elteknikbranschen samlad. Från vänster Percy Bratt, Sven Sandler och Viktor Nyberg.

Curt Nicolins tal "Behöver vi ett internationellt konkurrenskraftigt näringsliv?" väcker stor uppmärksamhet på kongressen. Han har många synpunkter och förslag på hur Sveriges utsatta ekonomiska läge kan förbättras.

EA:s Kraftverkssektion utformar en ny lönepolitik. Dess grundsatser diskuteras vid lönepolitiska seminarier runt om i landet. Kraftföretagens uppslutning kring de lönepolitiska värderingarna är total.

Inom installationsområdet diskuteras särskilt avtals- och lönevillkor vid "storarbetsplatser" eftersom de ofta påverkar övriga företag i närområdet, och "större industrianläggningar där ackord inte kan tillämpas", för att där söka säkerställa möjligheterna till tillämpning av differentierade löner.

Grossistföretagen ökar sitt engagemang inom föreningen och inför på prov resultatlönesystem vid flera företagsenheter.

920 elektriker fortbildas i ämnet elföreskrifter.

I samarbete med AMU inleds fortbildning inom elektronikområdet avseende bland annat PC-teknik och styrsystem.

1983

Den internationella konjunkturen förbättras successivt under året medan den neråtgående

tendensen för byggandet fortsätter. Trots det är sysselsättningsläget jämförelsevis gott för EA:s medlemsföretag. Endast 1,5 procent av SEF:s medlemmar är arbetslösa. För hela arbetsmarknaden är motsvarande siffra 4 procent.

Produktionen av vattenkraft är den största som någonsin uppmätts och svarar för 59 procent av den totala elproduktionen. Kärnkraften bidrar med 37 procent och resterande 4 procent utgörs av konventionell värmekraft.

Under hösten genomdriver den socialdemokratiska regeringen lagstiftning om löntagarfonder.

Beslut fattas på EA:s årsmöte om en förändrad styrelsestruktur med bland annat inrättandet av en centralstyrelse och en installatörssektion med egen överstyrelse.

Diskussioner förs mellan SAF och LO om en övergång till förbundsvisa riksavtalsförhandlingar.

EA och SEF träffar en 1-årig avtalsuppgörelse – efter en dags konflikt!

Enligt EIO:s stadgar ska medlem som under de senaste två åren bedrivit verksamhet med fyra eller fler årsarbetare söka medlemskap i EA annars upphör medlemskapet. Överstyrelsen kan bevilja dispens från kravet. Dispens ges till nio företag medan sex nekas.

1984

För första gången sedan 1955 genomförs avtalsrörelsen som renodlade förbundsvisa förhandlingar. Redan den 24 mars sluter EA ett 27-månadersavtal med SEF, faktiskt ett av de först träffade på SAF/LO-området detta år. För 1984 ger avtalsrörelsen för EA en genomsnittlig lönenivåhöjning på 6,9 procent.

I de så kallade Rosenbadsöverläggningarna accepterar arbetsmarknadens parter regeringens krav på återhållsamhet i framtida lönediskussioner i syfte att begränsa inflationen till 3 procent.

SAF och LO träffar överenskommelse om nya regler för permittering. Installationsbranschen berörs dock inte.

1982 Alva Myrdal och Alfonso Garcia Robles från Mexico får Nobels fredspris vid en ceremoni i Oslo.

1983 Sverige lämnar en skarp protest till Sovjet mot de systematiska ubåtskränkningarna. Trots detta fortsätter ubåtsjakterna ända upp till Norrbottens kustvatten.

1982 Succé för Östgöta-Sörmlands elvärmeutställning. Mer än 12 000 villaägare nås av elvärmeutställningen som varit på besök i både Norrköping, Linköping, Mjölby, Nyköping, Motala, Katrineholm och Eskilstuna. Bilden visar demonstration av en elpanna.

Helgen 20–21 oktober 1979 håller elföreningarna höstmöte i sydöstra Sverige på Hotell Ramada i Huskvarna. Bilden till vänster visar Conny Svensson som informerar om EIO Eltest. Bilden till höger visar hur Nils Fredriksson informerar om Sveriges ekonomiska läge i förhållande till omvärlden.

Distriktsföreningen för EIO och lokalavdelningen för EA i Gävle-Dala har gemensamt höstmöte i Tällberg den 29 september 1979. På bilden överst svarar Erik Lestén, Nils Fredriksson och Helge Rask på frågor om EIO Eltest.

Fjärde oktober 1983 är en dag som går till historien. Det som skulle bli en av de största manifestationerna i Sverige genom tiderna, med 130 000 deltagare, börjar för Stockholmsinstallatörernas del på Eriksbergsplan, vid 13-tiden på eftermiddagen.

Det är en beslutsam samling elfolk från Stockholm som tillsammans tågar iväg till Humlegården för att inta sin plats i ledet. Det är så stor uppslutning att deltagarna får stå i en timme och vänta på avmarsch.

Först tågar smålänningarna iväg. Därefter följer närmare 500 Ericssonanställda, sedan ännu fler Stockholmsföretagare.

Fredag 22 augusti 1986 håller Norrbottens distriktförening höstmöte i ELO:s och SAF:s lokaler på Blaiseholmen i Stockholm. Bilden till vänster visar när Nils-Ivar Gärtner och Göran Brodin, inbjudna representanter från grossistledet, talar inför intresserade åhörare. Ett trettiotal deltagare har rest ner från Norrbotten till Stockholm.

1984 Fotbollstjejen och undersköterskan Yvonne Ryding från Eskilstuna välkomnas hem som "Miss Universum".

1985 Lillen Eklund slår ner Steffen Tangstad och blir Europamästare i boxning.

1986 Lennart Mattsson i Gällivare, mest känd som El-Mats, har arbetat som installatör i mer än femtio år. Här har han så gott som avvecklat sin rörelse, men kvarstår 1986 som EIO:s siste personlige medlem. I verkstaden har Lennart den första EIO-skylden. Det är en riktig neonskylt som har varit tänd dag och natt i trettio år. På trettioalet var Lennart med om att elektrifiera by efter by i sin hembygd. Lennart har också varit aktiv inom både EIO och EA.

ECY (Elbranschens Centrala Yrkesnämnd) registrerar 1 256 nya lärlingar, vilket är all-time-high, utarbetar förslag till 3-årig el-teleteknisk utbildning och startar ett riksprojekt för att utvärdera hur ny teknik införs på skolorna.

Dröjsmålsräntan enligt räntelagen ändras till Riksbankens diskonto med tillägg av 8 procentenheter. Det vill säga, $8,5 + 8 = 16,5$ procent.

Regeringen ingriper med ett ekonomiskt-politiskt åtgärds paket innehållande allmänt prisstopp, likviditetsindragningar och stopp för höjd aktieutdelning.

1985

Arbetskostnaderna fortsätter att öka snabbare i Sverige än i omvärlden. Under åren 1982–1985 har ökningen varit 27 procent i Sverige medan till exempel Västtyskland stannat på 12 procent. Riksbanken höjer räntan – samtidigt som den sjunker i andra länder.

Rosenbadsöverläggningarnas inflationsmål (om 3 procent) överskrids redan i maj trots att

samtliga arbetsgivareförbund uppger att man håller sig inom överenskommelsens ram. Det antas att förbundens deklARATIONER ”torde ha sin förklaring i kalkyler baserade på antagande om en orealistiskt låg löneglidning”.

Sverige drabbas av den så kallade TCO-S-strejken, som primärt gäller statens område men indirekt drabbar den privata sektorn på ett orimligt sätt.

EA träffar överenskommelse med SEF om en förenklad upplaga av installationslistan som minskar antalet detaljpriser från 3 200 till 2 500.

ECY registrerar 1 559 lärlingar.

Eiovisionen startas.

Föreningen EA har 1 388 medlemsföretag, med 32 626 anställda varav 20 629 kollektivanställda.

1986

Oljepriserna sänks och dollarkursen faller. I Sverige reduceras inflationstakten påtagligt, den ekonomiska tillväxten

skjuter ny fart och sysselsättningen stiger.

En storkonflikt, som har sin upprinnelse i föregående års TCO-S-konflikt, hotar att förlama landet. Endast några timmar av varseltiden återstår när en förlikningskommission den 10 april lyckas förhindra att samtliga tjänstemän på SAF/PTK-området tas ut i strejk och lockout.

På kraftverksområdet träffas överenskommelse om att införa ett helt nytt lönesystem med differentierad och individuell lönesättning.

På installationsområdet förs förhandlingar i ett ansträngt tonläge om avräkning för förväntad löneglidning och påstått överutnyttjande av en överenskommelse om förenklad tillämpning av MBL:s förhandlingsregler vid lån av montörer. Så småningom enas parterna om en förväntad löneglidning om 55 öre per timme och kompletterar MBL-överenskommelsen med – för arbetsgivar sidan besvärande – begränsningsregler.

Lönekostnaden ökar detta år med 10 procent inklusive sociala avgifter.

Anders Ekdahl från EIO tar en beställning från en intresserad besökare.

Träffpunkt EIO är en uppskattad mötesplats bland mässbesökarna.

Bo Nygren (t v) och Folke Andersson (t h), båda två från EIO, i samtal med besökare.

Elinstallatörens tipstävling är en av beståndsdelarna i EIO:s välupplysta monter och drar till sig stor uppmärksamhet. Många nyfikna besökare går tipsrundan.

◀ Elfact 85 omfattar elinstallation, teknisk belysning och styr- och övervakning men däremot inte produktion och distribution av el, som tidigare Elfact-mässor gjort. Trots detta är 1985 års mässa lika stor som föregångaren 1983. Med andra ord har man varit tvungen att hyra Scandinavium även denna gång för att få plats med alla utställare. EIO har som vanligt sin monter mitt i stora C-hallen och mottot är Träffpunkt EIO. Många använder också EIO-montern som mötesplats. Ett stort dragplåster i EIO-montern är Elinstallatörens eltips.

► 1985 års EIO-kongress hålls den 12 juni på Hotell Selma Lagerlöf i Sunne med 137 deltagare. Det här året får organisationen en ny ordförande. Helge Rask avgår efter nitton år vid ordförandeklubban. Till ny ordförande väljs Bo Eriksson, Åkersberga. Årets kongress blir historisk i den meningen att EIO:s samtliga ordföranden sedan sammanslagningen och bildandet 1956 finns på plats. Dagen innan håller EA sitt ordinarie årsmöte, med drygt 120 deltagare.

Carl Gustaf Carlsson från Vislanda gör ett inlägg i debatten under kongressen.

Nyvalde ordföranden Bo Eriksson jungfrutalar till kongressen.

Helge Rask till vänster leder för sista gången kongressen. Här med elföreningarnas vd Nils Fredriksson.

1985 års EIO-kongress och EA:s årsmöte hålls på Hotell Selma Lagerlöf i Sunne.

För medföljande gäster ordnas utflykter till bland annat Selma Lagerlöfs Mårbacka.

Bo Eriksson överlämnar tackgåvan till Helge Rask. I förgrunden ses trubaduren Gunde Johansson samt Stig Johansson från Falkenberg.

Medlemsföretagen måste prioritera rekryteringsfrågorna, understryker Ragnar Ahlberg i sitt anförande på EA:s årsmöte.

EA:s årsmöte i Gösta Berlingsalen på Hotell Selma Lagerlöf är välbesökt. Fr v Nils Fredriksson, Ragnar Ahlberg och Ragnar Törnberg.

Konsumenttjänstlagen träder i kraft.

I EIO:s styrelse diskuteras omfattning, innehåll och utformning av Elmaterielkatalogen. Därvid läggs stor vikt vid frågan om katalogen ska vara försedd med tumgrepp eller inte.

1987

Högonkonjunkturen fortsätter med snabb produktionstillväxt och låg arbetslöshet men situationen måste betecknas som riskfylld. Under senare delen av året faller börsen kraftigt.

Installationsförhandlingarna kompliceras av att föregående års löneglidning ska avräknas från löneutrymmet och att denna visar sig vara fyra gånger större än vad parterna var eniga om att förvänta sig vid föregående års förhandlingar.

EA är det här året engagerad i 187 centrala förhandlingsärenden och 18 processer i Arbetsdomstolen.

EIO:s styrelse diskuterar frågan om att ändra föreningens namn till enbart EIO eller något annat

slagkraftigt. Ett par av förslagen var Elfirmornas riksförbund (Erik) och Elfirmornas organisation (Elfo).

1988

Vid årets installationsförhandlingar har EA som ambition att ta ett första steg i moderniseringen av avtalet. Man är beredd att tillmötesgå flera av SEF:s krav för att i gengäld få till ändringar som är av vikt för arbetsgivarsidan. Resultatet blir dock ett avtal som bara omfattar ”det allra nödvändigaste”, det vill säga lönejustering, införande av föreskriven sjuklön samt införande av det nya ackordssystemet. När parterna träffas i oktober för att slutligt anta systemet uppkommer en diskussion angående korrigerande av vissa fel som tidigare upptäckts i listan. Diskussionerna utvecklas till medelsvår turbulens, som varar ända tills man den 20 december träffar en definitiv uppgörelse om införande av det nya systemet ATL med verkan från den 1 januari 1989.

EA träffar överenskommelse med SEF, SIF, CF och SALF

om att anta SAF/LO/PTK:s utvecklingsavtal (UVA) även för installationsområdet.

De första beställarkraven om kvalitetssäkring av entreprenader medför att EIO börjar utarbeta ett eget kvalitetssäkringsprogram.

1989

Vid årets installationsförhandlingar kommer parterna överens om att fortsätta utvecklingsarbetet av ett nytt tidlönesystem, som ska ersätta 4-veckorssystemet. Målsättningen är att systemet ska börja tillämpas den 1 januari 1990, men förhandlingarna strandar på grund av att man inte kan enas om vilka lägsta löner som ska garanteras. Införandet får därför skjutas på framtiden.

Under året börjar den nya ackordslistan (ATL) tillämpas. Viss ovana vid avtalsenlig ackordshantering gör att medlemmar efterfrågar information och utbildning. EA genomför sådan i tre steg och når 1 500 personer i vart och ett av dessa.

Den 1 april träder utvecklingsavtalet i kraft på installations-

1987 Höjdhopparen Patrik Sjöberg slår världsrekord och jublar efter att ha hoppat 2,42 på Stockholms Stadion.

1988 Under året anordnas tvådagars grundkurs i EIO:s företagarskola i Sundsvall, Stockholm, Skellefteå, Växjö och Malmö. Från vänster Lars Törnblom, lärare och kursförfattare, därefter kursansvariga från EIO, Maud Hamell och Hans Linder. Det fanns också en fyra dagars påbyggkurs som anordnades i Söderköping men också på Rhodos och Gran Canaria.

I januari 1989 får landets 20 000 installationselektriker det nya ackordssystemet, ATL. Sedan mitten av 1980-talet förs långa och många diskussioner mellan EA och SEF om hur ett nytt, marknadsanpassat ackordslönesystem ska kunna se ut. Ett sådant blir sedan verklighet 1989.

1986 Trettioen elinstallatörer bildar lönekartell i Stockholm. Bilden visar Sten Lundin, ordförande i EA:s lokalavdelning i Stockholm och Lars Törnberg. Uppslutningen var stor vid det smått historiska mötet. Nedan: Lars Andersson, Rolf Persson och Ingemar Pettersson.

EA:s avgående ordförande Johan Bottheim, till höger, överlämnar klubban till Ragnar Ahlberg, ny ordförande.

EIO:s arbetskonferens hålls 1984 i anslutning till EA:s årsmöte den 14–15 maj i Falun.

Valda delar av EIO:s arbetskonferens TV-filmas. Materialet ingick i en nyhets- och programkassett som skickades ut till höstens kretsmöten.

Det saknas inte uppmärksamma lyssnare. Till vänster Ragnar Ahlberg och Helge Rask.

En skärmutställning utanför sammanträdeslokalerna informerar om de olika kurser som elföreningarna erbjuder.

1989 Från vänster Bo Eriksson, Åke Svedberg och Leif Pettersson studerar ett förslag till nytt riksavtal inom installationsområdet.

Kort paus under förhandlingarna om det nya installationsavtalet. Hans Johansson i animerad diskussion med Roy Florén.

Roy Florén från Karlstads El och Lennart Lundgren från Emil Lundgrens Elektriska i Göteborg efter en lång dags förhandlande,

1989 Första spadtaget för EUU i Nyköping tas den 23 oktober 1989. Från vänster Björn Tibell, EIO, Stig Lewenhagen, EA, Hans Schoug, SEF och Gun Sahlin, Nyköpings kommun.

1991 Alla 129 passagerare överlever mirakulöst flygkraschen i Gottröra trots att planet vid nedslaget bryts i tre delar. Piloten blir tvingad att nödlanda sedan motorena upphört att fungera på grund av nedisning.

1991 Pernilla Wåberg tilldelas Svenska Dagbladets bragdguld för sin VM-seger i storslalom.

1989 Kerstin Peterson från Stora Kraft blir den första kvinnan som väljs in i EA:s kraftverkssektions förhandlingsdelegation.

1989 Mia Majqvist är Göteborgs första kvinnliga svagströmselektriker. På bilden är Mia 20 år och anställd hos EIO-medlemmen Haga El i Göteborg med drygt 120 anställda.

området. EA genomför en omfattande informationskampanj bland medlemsföretagen.

Avvecklingen av Televerkets monopol på telenät- och växlar i fastigheter öppnar en ny marknad för EIO:s medlemmar.

1990

Arbetsmarknaden är överhettad under en stor del av året, men försvagas mot slutet, i huvudsak på grund av tillbakagång i den konkurrensutsatta sektorn. Den svenska ekonomin präglas av allvarliga problem; hög inflation, svag tillväxt och starkt försämrad balans i utrikesaffärerna.

En av regeringen tillsatt förhandlingsgrupp presenterar ett förslag till stabiliseringsavtal för åren 1991 och 1992, som föreskriver mycket begränsade löneökningar. Avsikten är att avtalet ska antas vid förbundsvisa förhandlingar under de första månaderna 1991. Förhandlingarna med SEF strandar dock.

SEF varslar om stridsåtgärder och EA om motåtgärder. Stridsåtgärder träder i kraft under hand i januari 1991. Ef-

ter en mycket intensiv period av medling antar båda parter den 13 februari medlarens slutbud och konflikten avslutas. Som resultat av medlarbudet justeras väntetidsreglerna och permitteringsmöjlighet införs på installationsavtalets område.

EA och EIO bildar tillsammans med SEF och Nyköpings kommun Elbranschens Utvecklings- och Utbildningscenter (EUU).

EA fastställer riktlinjer för hur verksamheten inom installatörssektionen ska bedrivas med avseende på mål och medel. Stor vikt läggs vid att öka kompetensen hos medlemsföretagen och kansliets resurser kommer i allt högre grad att inriktas mot ett aktivt utvecklings- och utbildningsarbete.

Under året genomförs 154 centrala förhandlingar.

Föreningen EA har 1 467 medlemsföretag med 36 884 anställda, varav 23 158 kollektivanställda.

1991

Sverige befinner sig i den djupa konjunkturnedgången under efterkrigstiden och

byggindustrins barometer visar på drastisk nedgång.

Efter ett par uppmärksammade elolycksfall uppstår en stark efterfrågan på jordfelsbrytare och EIO inleder därmed en omfattande utbildnings- och marknadsföringskampanj.

Stabiliseringsavtalet föreskriver att löneökningen ska begränsas till 125 öre per timme och utges endast till de löntagare som tjänar mindre än 85 kronor per timme.

SAF upphör att vara en förhandlande organisation, undantaget avtalsförsäkringar.

SAF:s Byggnadsgrupp bildas och EA tecknar avtal om samverkan i arbetsgivarfrågor med Sveriges Byggtreprenörers Förening, Maskinentreprenörerna, VVS-entreprenörerna och Plåtslageriernas Riksförbund.

Under året genomförs 204 centrala förhandlingar.

1992

Konjunkturnedgången fortsätter och utvecklingen på valutaområdet innehåller många dramatiska händelser trots två

krispaket. Riksbanken tvingas låta kronan flyta och kronkursen faller över 20 procent.

EA förhandlar under året med SEF om införande av ett nytt lönesystem som innehåller månadslön och valfrihet vad avser arbete mot prestationslön. Då förhandlingarna är helt resultatlösa, sägs installationsavtalet upp av EA den 21 december samtidigt som EA bjuder in till fortsatta resonemang.

Den 1 februari 1993 överlämnar EA sedan ett komplett förslag till nytt installationsavtal. EA säger samtidigt upp en rad andra avtal för omreglering. Antingen för att de behöver anpassas till det nya lönesystem man föreslår ska införas (exempelvis semesteravtalet) eller för att grunderna har ändrats på annat sätt (exempelvis yrkesutbildningsavtalet). Avtalet avseende förtroendemannaersättning sägs upp definitivt. Förhandlingar inleds.

Kansliet flyttar till nya lokaler på Rosenlundsgatan 40 under slutet av året. Orsaken till flytten är dels att lokalerna på Blasieholmen inte längre räcker till, dels att EA sedan 1990 hade

diskuterat med EIO, Föreningen Ventilation/Klimat/Miljö, Rörfirmornas Riksförbund och VVS-entreprenörerna om samverkan och samlokalisering. Under 1992 bildas också ett kontorsservicebolag Installatörernas Service AB, ISAB, för att bistå alla föreningarna.

1993

Den internationella konjunkturen når sitt bottenläge under året.

Det svenska budgetunderskottet ökar i hisnande takt till det största i fredstid och når under året 1 000 miljarder kronor eller 70 procent av BNP. I Sverige vidtar regeringen en rad åtgärder för att främja näringslivet: marginalsatser och arbetsgivaravgifter sänks, statliga företag privatiseras och i sjukförsäkringen införs karensdagar och sänkt ersättningsnivå.

Avtalsrörelsen på installationsområdet blir dramatisk. Efter långdragna förhandlingar tar SEF den 7 maj ut i strejk alla elektriker som inte arbetar på ackord enligt ATL. EA svarar med lockout av samtliga elek-

triker på installationsavtalets område. Konfliktåtgärderna pågår till den 28 maj då båda parter antar medlarnas slutbud och striden är över.

Till följd av överenskommelsen fortsätter alla de avtal EA sade upp 1992, med undantag för arbetsmiljöavtalet, att gälla i stort sett oförändrade.

Det viktigaste med överenskommelsen är att parterna är överens om att tillsätta en kommitté med uppgift att utarbeta ett förslag om ett nytt lönesystem med bl a månadslön, som ska kunna omvandlas till avtal senast den 1 april 1995.

EA träffar överenskommelse med SALF om att lönebildningen för arbetsledare ska ske enbart i företagen.

I juli är den öppna arbetslösheten bland elektrikerna 9,6 procent.

Bygginvesteringarna faller under året med 17 procent.

Vid årets slut är 31,4 procent av byggnadsarbetarna arbetslösa.

En ny konkurrenslag förbjuder cirkaprislistor och EIO upphör

1992 Pia Cramling blir vid 29 års ålder internationell stormästare i schack.

1993 JAS 39 Gripen störtar på Långholmen mitt i Stockholm under en uppvisning i samband med Vattenfestivalen i augusti 1993. Piloten Lars Rådeström skjuter ut sig och lyckas landa oskadd.

1993 Efter sextio år på Blaiseholmen flyttar EA/EIO:s kansli till Rosenlundsgatan 40 i Stockholm. Huset har varit ett magasin för råttobak. Invändigt har byggnaden genomgått total modernisering, medan den nyputsade fasaden har bevarats oförändrad sedan huset uppfördes på 1920-talet. På bilden ses nästan hela personalen inklusive distriktsrepresentanterna samlade i foajén i mitten av 1990-talet.

1994 Vid en folkomröstning 13 november säger svenska folket ja till EU-medlemskap.

1995 Anneli Andelén jublar efter att ha gjort 2-0 i matchen mot Japan i Västerås.

1994 Svenska fotbollslandslaget firas vid sin hemkomst efter VM-bronset i USA. Tomas Brolin jublar ikapp med folket i Rålambshovsparken i Stockholm.

1995 Bilden uppe till vänster visar några av de 120 ombuden som samlats till årets EIO-kongress i Kalmarsalen, som är inrymd i Kalmar Gamla Ångkvarn. Ovan presidiet med Hans Johansson närmast kameran, Bo Eriksson (skymd) och Björn Tibell.

Ovan till höger föredrar Rune Gillberg valnämndens förslag.

Till vänster lämnar Bo Eriksson över ordförandeklubban till den nyvalde ordföranden Arne Johansson.

därför med prissättningshjälp-medlen:

- Timdebiterings-rekommendationen
- Elmaterielpislistan
- Installationsprislistan
- Kalkyllistan

1994

EIO:s Överstyrelse beslutar att EIO ska uttala som sin åsikt att det är bra för elteknikbranschen med ett medlemskap i EU. En folkomröstning genomförs och svenska folket säger den 13 november ja till ett medlemskap.

EA träffar den 15 augusti överenskommelse med SEF om att införa månadslön av tjänstemannamodell samt regler om skift och förskjuten arbetstid den 1 april 1995.

Vid utgången av året är 11,7 procent av elektrikerna arbetslösa.

1995

Den 1 april införs månadslön som löneform för alla elektriker på installationsavtalets område. Övergången föregås av ett

omfattande omräkningsarbete och omställning av etablerade lönerutiner. Medellönen för fullbetald montör beräknas till 15 400 kronor.

Vid övergången till månadslön anpassas de allmänna anställningsvillkoren till den nya löneformen. Bland annat ändras semesterlönen från att ha varit lika för alla (semesterörena) till att baseras på den individuella månadslönen.

SAF och Industriförbundet konstaterar efter omfattande utredningsarbete och ingående diskussioner att tiden ännu inte är mogen för bildandet av Svenskt Näringsliv.

EA:s installatörssektion – blivande Elinstallatörernas Arbetsgivareförening – inleder diskussioner med EIO med inriktningen att genomföra någon form av fusion.

På årsmötet den 15 juni beslutas att EA:s installatörssektion ska ombildas till en egen arbetsgivarorganisation – EIA – och träda ikraft den 1 januari 1996. På samma sätt ska EA:s Kraftverks- och Energisektion ombildas till EFA och grossistföretagen till EGA.

Arbetslösheten bland elektrikerna har vid årets slut minskat till 8,3 procent.

Den 21 juni träffar EA och SEF en överenskommelse om ett nytt avtal för perioden 1 april 1995 – 31 mars 1996. De fasta lönerna ökar med i genomsnitt 2,5 procent och ackordslönerna med 6,2 procent. Systemet med semesterören ersätts med bibehållen månadslön under semesterperioden. För SIF och CF träffas avtal för perioden 1 april 1995 till 31 december 1996.

Föreningen EA har vid upphörandet den 31 december 1 305 medlemsföretag med 33 954 anställda, varav 16 130 kollektivanställda.

1996

EA blir nu Elinstallatörernas Arbetsgivareförening, EIA.

I en enkät inför årets installationsförhandlingar framhåller alla lokalavdelningar att det är särskilt viktigt att lönepotter för företagsvisa förhandlingar kommer till stånd.

EIA arbetar för att konsolidera månadslöneavtalet med individuell lönesättning och lokala förhandlingar inom respektive företag.

I anslutning till förhandlingar om ABB Asea Skandia-avtalet i slutet av året kräver SEF att förbud mot tidsbegränsad anställning jämte hela lagen om anställningsskydd och arbetstidslagen ska tillföras avtalet. Syftet är att omintetgöra de ändringar i arbetsrätten som regeringen planerar. EIA:s styrelses bedömning är att SEF:s agerande ska ses som en politisk manifestation och ett försök att profilera sig. SEF vidtar stridsåtgärder, medlare inkallas och efter nära två månaders konflikt antar parterna medlarnas förslag, vilket i allt väsentligt ansluter till EIA:s ståndpunkt.

EIA:s och EIO:s styrelser föreslår sina respektive medlemmar att fatta beslut om samgående mellan föreningarna den 1 juli 1997. Som gemensam vision antas: ”En enda stark förening. Den enda föreningen ska tillvarata och främja elföretagens gemensamma intressen rörande företagandet och dess villkor. Vi ska göra det lättare att vara företagare.”

Arbetslösheten bland elektriker ligger kvar på ungefär samma nivå 8,1 procent.

För SIF uppgår lönehöjningen till 3,6 procent och för CF 3,9 procent.

1997

Efter extra årsmöten och konstituerande möten går EIA och EIO ihop den 1 juli 1997. Sju utskott bildas för att utveckla olika delar av verksamheten.

Föreningens satsning på information och kommunikation via Internet och hemsidor intensifieras. Dessa visas första gången på Elfackmässan i Göteborg våren 1997.

5,7 procent av elektrikerna är arbetslösa.

EIO:s Telecertifiering införs.

EIO-Q Ledningssystem introduceras.

Avtalsförhandlingarna med SEF avslutas ”utan någon dramatik” den 30 april för perioden 1 april 1997–31 mars 1998. Löneökningarna beräknas till 2,8

procent. Begreppet individuell månadslön och lägstlön införs.

För avtalen med CF och SIF blir det ett löneutrymme om 3,0 procent.

1998

Einstallationsbranschen noterar ett rekordår 1998. Omsättningen ökar från 22,9 miljarder 1997 till 27,3 miljarder 1998, en ökning med nästan 20 procent.

EIO Q-Miljö lanseras.

En massiv utbildningsinsats i Elsäkerhetsföreskrifterna avd C inleds den 1 januari 2000. EIO bidrar på olika sätt till finansieringen av denna utbildning.

Avtalsförhandlingarna (löner) med SEF för perioden 1 april 1998 – 31 mars 1999 utmynnar i beräknade löneökningar med 2,5 procent.

Med SIF och CF träffas ett treårigt avtal med totalt 5,2 procents löneökning. Sista året är uppsägningsbart men ingen av parterna kommer senare att utnyttja den möjligheten.

1997 Ett hundratal personer evakueras när flera hus i Vagnhärad i Sörmland en fredagsmorgon i maj rasar ner i Trosaån. Husen var byggda på lös lera som underminerats genom åren av vattenmassorna i Trosaån.

1998 Gävle är insnöt och isolerat från omvärlden i flera dagar. De enda fordon som kan ta sig fram i början är arméns bandvagnar. Bilden är tagen på vägen mot Gävle från Skutskär där bilar står insnöade och frivilliga hjälper till att skotta och att köra med traktorer.

1997 skrivs historia på Grand Hotel Saltsjöbaden. Den nya företagareföreningen EIO föds när EIA och EIO går samman. Det antecknas i protokollet att beslutet är enhälligt. Bilden visar Gösta Allthin, ordförande i EIA, Lars Andersson, t.f. vd i EIA, Anders Ekdahl, t.f. vd i EIO och EIO:s ordförande Arne Johansson.

2000 Inför öppningen av Öresundsbron i juni hålls evenemanget Öppen Bro där allmänheten får cykla, promenera, åka inlines och springa på bron.

2000 Lars Frölander vinner guld på 100 meter fjärlsim vid OS i Sydney och besegrar bland annat den australiensiske världsrekordhållaren Michael Kim.

2002 EIO håller årsmöte i tolfte världsarvet, i Falun. På bilden längst ned till vänster hälsar Gösta Allthin årsmötesdeltagarna välkomna. Till höger Stig Marklund, Marklunds Elektriska KB i Brunflo, som varit förtroendevald inom EIO sedan början av åttiotalet. Vid årsmötet väljs han till hedersledamot och gratuleras här av Hans Enström och Gösta Allthin. Årsmötesdeltagarna får också tillfälle att besöka Karin och Carl Larssons hem i Sundborn.

1999

EIO:s Elsäkerhetsutskott med Göte Norlander som ordförande håller sitt första möte.

EIO och SEF träffar en löneöverenskommelse för tiden 1 april – 31 augusti och ajournerar förhandlingarna till hösten.

Avtalsförhandlingar återupptas i månadsskiftet augusti-september. EIO lägger fram sitt förslag till ett modernt avtal. Förhandlingarna strandas och från den 9 september gäller blockad mot övertid, nyanställning samt in- och utlåning. Från blockaden undantas fyra stora medlemsföretag och senare ytterligare några företag. Konflikten varar fram till den 25 oktober. Man kommer överens om löner och villkor för tiden 1 sept. 1999 – 31 mars 2001, avtal om Elsäkerhet med skiljeförfarande vid tvister, skiljeförfarande i ackordstvister samt fortsatta förhandlingar.

Arbetslösheten är 3,3 procent bland elektrikerna.

2000

Volymen ökar för elteknikbranschen med 8 procent jämfört med 1999, det vill säga 33,2 miljarder kronor.

EIO har 115 000 besök under år 2000 på sin hemsida. 1998 var antalet besök 30 000.

EIO:s årsmöte tar under våren beslut om att helt upphöra med arbetsgivarfrågor. En av flera orsaker är att några av de större företagen har lämnat EIO, eftersom de är missnöjda med resultatet av de senaste årens avtalsförhandlingar. Vid ett extra föreningsmöte den 31 oktober beslutas dock att EIO även fortsättningsvis ska vara en kombinerad arbetsgivar- och branschorganisation.

Efter detta beslut upptas förhandlingar med SEF som ställer nya krav. Under senare delen av december enas parterna om en förlängning av avtalet med tre år.

Föreningen EIO har 2 585 medlemsföretag med 20 962 anställda, varav 16 582 kollektivanställda.

Arbetslösheten bland elektriker är låg och uppgår endast till 466 personer, motsvarande 1,9 procent.

2001

Från det extra föreningsmötet i oktober 2000 fram till årsmötet 2001 pågår ett intensivt arbete för att formera EIO till en modern bransch- och arbetsgivarorganisation för el- och IKT-företag. Styrelsens förslag antas vid årsmötet, innebärande bland annat ny förtroendemannaorganisation och erforderliga stadgeförändringar. Branschutskott, arbetsgivarutskott, små/egen- och storföretagarberedningar bildas. Styrelsen minskas från 22 ledamöter till 9. Det beslutas även om en differentierad anslutningsform och därmed olika serviceutbud och serviceavgifter.

Installationsavtalet löper ut 31 mars. Arbetsutskottet verkar numera som förhandlingsdelegation och fyra ombudsmän kopplas till förhandlingsavdelningen. Den 4 april träffas ett treårigt avtal med lönehöj-

ningar på cirka 9 procent för hela perioden.

En överenskommelse träffas också om ett nytt arbetsmiljöavtal samt den praktiska tillämpningen av elsäkerhetsavtalet och formerna för ersättning.

Treårigt avtal med Ledarna, SIF och CF tecknas på cirka 6 procent samt en arbetstidsförkortning under dessa tre år.

2002

En omfattande elsäkerhetsinformation pågår under hela året. Tillsammans med SEF genomförs mer än 90 träffar med över 5 000 deltagare.

En nedgång sker i marknadsvolymen från 36,7 miljarder under 2001 till 34,7 miljarder.

Under året utbildas vid EUU närmare 7 500 medarbetare under 11 000 utbildningsdagar, fördelat på 35 kurstitlar.

EIO får en uppdaterad hemsida med ny layout.

Det så kallade Segelprojektet går på grund. Grafikernas, Sekos och Elektrikerförbundets projekt att sätta ett nytt,

gemensamt fackförbund ”kom aldrig längre än till skrovbygget”, som en dagstidning uttrycker det.

2003

SEF vill överraskande omförhandla installationsavtalets 3:e år och presenterar hela tjugoåtta avtalskrav där ersättning för så kallade pressade byggtider senare visar sig vara det viktigaste kravet. Man säger upp avtalet och SEF varslar efter hand om olika stridsåtgärder under perioden 13 maj – 30 juni, sammanlagt 53 dagar. Några betydande förändringar i avtalet uppnår inte SEF utan parterna tillsätter arbetsgrupper för fortsatta utredningar.

Föreningen har under början av 2000-talet undersökt möjligheterna att finna andra lokaler som skulle vara mer lämpliga och framför allt mer ekonomiskt fördelaktiga. Sådana andra lokaler hittas också. Eftersom man under flera års tid successivt minskat lokalytorna och nu fick möjlighet att omförhandla hyressättningen samt tog hänsyn till vad en flyttning skulle kosta i investeringar och flyttkostnader, så tog EIO (och

övriga föreningar) beslutet under 2003 att stanna kvar på Rosenlundsgatan 40.

2004

Under våren genomförs omfattande avtalsrörelser på den privata arbetsmarknaden. EIO deltar på såväl installationsavtalets område som på tjänstemannaområdet.

EIO:s huvudfråga är ändring av turordningsreglerna. SEF framför krav på bland annat regler för att motverka pressade byggtider.

Förhandlingar med SEF börjar redan i januari och pågår i olika former till och med april utan att någon överenskommelse kan nås.

SEF säger upp avtalet och inleder stridsåtgärder den 10 maj. EIO inleder motåtgärder den 14 maj. EIO avvisar med stöd av Svenskt Näringsliv ett medlarbud som innebär en avtalsreglering av arbetsmiljöavtalet. SEF tackar ja. LO och Svenskt Näringsliv resonerar härefter om justeringar i medlarbudet. Den 30 maj levererar medlarna ett reviderat bud som accepteras av både EIO och SEF och avtal tecknas.

2005 De svenska VM-medaljörerna Carolina Klüft, Emma Green och Kajsa Bergqvist.

2005 Skådespelerskan Julianne Moore från USA och den mexikanska skådespelerskan Salma Hayek presenterar årets mottagare av Nobels fredspris, internationella atomenergiorganet IAEA:s chef Mohamed El Baradei, vid en konsert i Oslo.

2002 Nya medlemmar i Stockholms distriktsförening av EIO. Från vänster: Peter Östlund, Sven Larsén, Jimmy Bergström, Henry Gyulanszky, Ronnie Semmelhofer, Cecilia Aginger, Stefan Nilsson, Krister Wahlström, Jan Skarpenhed, Kurt Karseby, Stefan Nilsson och Johan Forsberg.

2002 Ovan: EIO:s tre distriktsföreningar inom region Norr startar ett nätverk för att ge mindre företag stöd. Det nya nätverket består av, från vänster, Lars Thumb, Midroc Electro AB, Annika Askund, Ajab Energy Askunds Industri AB, Anders Hultin, AC EL AB, Peder Johansson, Skellefteå EI AB, Viktor Henriksson, Kalix EI AB, Mats Ståby, Elektro i Hälsingland AB, Jens Marklund, Marklunds EI KB, Lars Lindh, Elakuten i Gävleborg AB, Leif Pettersson, EIO Mellersta Norrland och Christer Boberg, Marklunds EI KB.

2003 Bilden till vänster: Ulf Pettersson, ordförande i ECY och utbildningschef inom EIO, delar ut första pris i ECY Cup till Fredrik Dahlqvist från Nacka Gymnasium.

2005 Av orkanen Gudrun fälld skog hänger på elledningarna och blockerar vägen mellan Vankiva och Mala. Så här ser det ut i stora delar av Sydsverige där mängder av abonnenter har varit ström- och telefonlösa i veckor och månader.

2005 EIO Göteborg fyller 100 år. Göteborgs Elektriska Arbetsgivarförening bildades 9 augusti 1905. Bilden visar 100-årsjubileumsmiddagen den 3 september 2005 på anrika Börsen i Göteborg.

2005 Dans på Eslövs nya dansrotunda på Sveriges första nationaldag som helgdag – en reform som ger upphov till ett antal fackliga konflikter under året.

2005 Barsebäck 2 stängs. Det dröjer dock åtminstone till 2020 innan de båda aggregaten kan rivas.

I början av året introducerar EIO en ny, något modifierad logotyp.

2005

Orkanen Gudrun – den värsta i modern tid i Sverige – slår till med förödande kraft.

Barsebäck 2 stängs.

Året präglas av många tvister med elektrikerfacket om avtalsfrågor. Till exempel medför införandet av nationaldagen som allmän helgdag, en mängd förhandlingar om övertidserättning för arbete på vardagen annandag pingst.

Oavsett gällande treårsavtal ut-sätter Elektrikerförbundet EIO-företagen för inte mindre än fem sympatiåtgärder under året.

EIO, SEF och EUU beslutar om en gemensam framtidsstudie om elteknikbranschen 2005–2010.

Ett uppskattat verktyg för att underlätta individuell lönesättning på installationsområdet tas fram.

EIO deltar i revideringen av ABT 94 inom Byggnadens Kontraktskommitté – som påbörjas

när AB 04 väl blivit klar i slutet av 2004.

EIO-titeln ombudsman ersätts av företagsrådgivare.

Anders Runwall avgår som chefredaktör för Elinstallatören och Henrik Nygård tillträder som ny chefredaktör.

Rekordmånga – över 30 000 – besökare kom till elteknikbranschens egen mäs-sa, Elfack i Göteborg.

En jurist, som nästan enbart ska syssla med entreprenadjuridik, anställs.

EIO deltar inom sammanslutningen ”Byggbranschen i sam-verkan” för första gången i Almedalsveckan på Gotland.

EIO lanserar Idéboken för fastighetsägare som distribueras i över 30 000 exemplar.

Telecommunication Distribution Technology finns med som uppvisningsgren för första gången i World Skills i Helsingfors våren 2005. Från Sverige deltar Christofer Lundberg från Telekontakt i Partille och tar en silvermedalj. Sverige tar också guld i grenen Industriel.

EIO påbörjar arbetet med det

interna ledningssystemet, ”Ordning och reda”.

EIO Göteborg firar sitt 100-årsjubileum med en mycket uppskattad middag på Börsen. Drygt 200 medlemmar och inbjudna gäster med respektive deltar.

2006

En så kallad trängselskatt för bilägare införs den 3 januari på prov i Stockholm.

Från den 1 januari skapas en regionindelning med de elva EIO-distriktskontoren på tio orter i Sverige: regionerna Norr, Mellan, Väst och Syd.

I ett års tid har fyra arbetsgrupper bestående av representanter från de fyra byggfacken, Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Svenska Elektrikerförbundet, Fastighetsanställdas Förbund och Målareförbundet, undersökt förutsättningarna för att slå samman förbunden till ett stort byggfackförbund. Det blir dock inget av med det.

Elektriska Installatörsorganisationen firar 100 år med årsmöte på Chinateatern och jubileumsfest i Blå Hallen i Stockholms Stadshus.

”Jag säger vad jag tycker och jag står för det”, är Hans Hallins paroll. Han menar att det inte finns någon anledning att spela teater och vara spekulativ. Ärlighet varar längst!

Jag? En konservativ visionär?

Hans Hallin

S om en av elteknikbranschens mest företagssamma och talföra företrädare skapar NEA-chefen Hans Hallin rubriker där han drar fram. I lokaltidningen Nerikes Allehanda var det hård ordväxling mellan Svenska Elektrikerförbundet och NEA under elektrikerkonflikten på försommaren 2003. När NEA-chefen gick ut och fördömde elektrikerstrejken och fackets agerande kontrade facket med att utnämna NEA till ”en arbetsgivare från ett annat sekel”. Hans Hallin gick till motattack och menade att elektrikerfacket står utan sakargument och att ”ett företags betyg avslöjas på den nedersta

raden i resultaträkningen”. I maj 2004 uttalade sig Hans Hallin om Elektrikerförbundets stridsåtgärder som lyxstrejk och maffiametoder. Han menade också i pressen att facket hyser agg mot honom personligen. I Nerikes Allehanda sa han att ”Elektrikerna har en mycket hög fackföreningsavgift, den högsta på svensk arbetsmarknad, och det väcker stor irritation bland medlemmarna. Därför vänder man blickarna mot en yttre fiende”. Lokaltidningen fortsatte: ”Inom NEA är mer än 200 elektriker uttagna i strejk. Hallin säger sig vara totalt oförstående till strejken och motivet, en bättre arbetsmiljö. Det är ett rent svepskäl för att

Hans Hallin, VD och koncernchef i NEA-gruppen.

skapa löneglidning, anser han. De börjar en helt ny avtalsrörelse mitt under ett löpande treårsavtal. Det strider mot all tradition på svensk arbetsmarknad. Strejken beror inte på arbetsmiljön utan bottnar i inre stridigheter inom förbundet.”

Elektrikerförbundets förhandlingschef menade då att ”Det vore bättre om Hans Hallin och hans gelikar ägnade sig åt konstruktivt förhandlingsarbete i stället för att häva ur sig dumheter i pressen”.

Jag säger vad jag tycker och jag står för det, är Hans Hallins paroll. Han menar att det inte finns någon anledning att spela teater och vara spekulativ. Ärlighet varar längst!

— Jag hoppas och tror att folk ska minnas mig som en rak person. En företagsledare och medmänniska som stod för sina åsikter och tog konsekvenserna av sitt handlande. Jag vill helst inte kompromissa, men visst accepterar jag kompromisser om det är ofrånkomligt. Det visar väl inte minst våra överenskommelser med Elektrikerförbundet ...?

— Jag har aldrig varit spekulativ i mitt handlande. Jag vet att folk ibland tycker att det jag säger är för magstarkt, men det får stå för dem. När det gäller mina åsikter om facket's agerande så har jag inte funnit anledning att ändra ståndpunkt det minsta. Det är klart att en del sägs väl i stundens hetta, men på det stora hela vet jag att de flesta i branschen håller med mig om mina åsikter. Och sticker man ut hakan som jag har gjort, ja då får man med automatik Elektrikerförbundet mot sig. Det visar inte minst det faktum att det alltid är NEA-gruppen som råkar illa ut då facket utlyser stridsåtgärder. Punkt. Slut.

Här är minsann en man som inte har för avsikt att spela teater. Spel för galleriet ligger icke för Hans Hallin. Hans Hallin är alltså sedan 1997 VD och koncernchef för NEA-gruppen, en koncern som varit ett av branschens mest lönsamma i över tjugo år och som inte har gått med förlust sedan 1931. Kunden i centrum, ett flertal lokala dotterbolag och liten tilltro

till omorganisationer är skälet till fortsatt expansion på marknaden. NEA:s rötter finns i den filial, som stockholmsföretaget Luth & Rosén grundade i Örebro 1896. När Luth & Rosén kom på obestånd 1931 övertogs verksamheten av ASEA och namnet Närkes Elektriska antogs. 1949 förvärvade kamrer Algot Broberg företaget från sin arbetsgivare. NEA börsintroducerades 1982. Familjen Broberg har dock behållit röstmajoriteten i bolaget och finns fortfarande i ledningen med Johan Broberg som ordförande. NEA har i dag fortfarande basen i Örebro, men finns på 51 platser i Sverige med 12 lokala elföretag. 1 900 anställda omsätter 1,9 miljarder och jobbar i första hand med industrikunder och offentlig förvaltning.

Civilingenjören från Chalmers har en bred erfarenhet av branschen efter många år inom BPA, Asea, ABB och Elman. 1988 fick han sparken av ABB-chefen Percy Barnevik efter en principiell konflikt. ”Något som jag i dagsläget sätter på meritlistan”, poängterar han.

NEA har expanderat de senaste åren. Bland annat efter köp av Elektro Sandbergs, ABB:s och Siemens installationsverksamheter.

— Att bli större är alltid bra, men upp till en viss storlek, säger Hans Hallin. Nu ägnar vi oss åt att förbättra resultatet, det är målet.

Att förbättra resultat och att ”vara med” är något som NEA-chefen ständigt är intresserad av. Inte bara i sitt eget företag. Han har varit engagerad som förtroendeman i EIO i mer än 20 år. Lokalt sedan 1982 och centralt sedan 1986, och Hans Hallin sitter nu som ledamot i EIO:s centrala styrelse.

— Alla medlemsföretag ska gå åt samma håll, och det ska EIO kunna hjälpa till med. En elinstallatör som går med i bransch- och arbetsgivarorganisationen EIO ska få kompetent hjälp med just de två nischerna: branschfrågor och arbetsgivarfrågor som gemensamt kan sammanfattas som företagarfrågor.

Hans Hallin säger att det måste råda balans mellan

arbetsgivare och arbetstagare. En viktig uppgift för respektive avtalspartner.

— Inom EIO har det genom åren i första hand varit de stora medlemsföretagen som ABB, Bravida och NEA som lagt upp riktlinjerna för arbetsgivar- sidan. Men ibland blir det förstås kompromissande mellan de stora och de små företagen. Argument mejslas mot varandra. Det är viktigt att det är högt i tak inom en organisation.

— Men att det varit så, och rimligen fortsätter att vara på det viset, är något som är ganska givet eftersom småföretagarna sällan eller aldrig blir attackerade av elektrikerfacket. Ett bra kollektivavtal är därför oftast en angelägenhet för de större företagen.

Hans Hallin menar att medlemmarna i EIO har mycket att tjäna på att vara mer aktiva i föreningsarbetet. Det gäller stora som små. Och det gäller arbetsgivararbetet lika mycket som arbetet med branschfrågor. NEA-chefen poängterar även värdet av att olika branscher samarbetar över gränserna.

— Jag tror inte att vi någonsin kommer att få ett kollektivavtal som gäller både el- och vvs-sidan. Men jag tror att vi kan samarbeta en hel del på tjänstemannasidan. Och vår påverkan mot media, politiker och andra makthavare kan bli mycket bättre om vi strävar mot ett gemensamt mål, säger Hans Hallin.

En del personer i elteknikbranschens tassemarker menar att Hans Hallin är urtypen för en konservativ visionär. Själv smakar han på ordens innebörd innan han kommenterar.

— Tjaa... Konservativ visionär? Det kanske inte är så dumt när man tänker efter. Vid närmare eftertanke ska jag nog ta det epitetet som en komplimang...! Jag är troligen konservativ i den meningen att jag lever med Martin Luther på ena axeln. Jag menar att det endast är arbete som utvecklar det svenska samhället. Vi svenskar ska inte ligga på sofflocket – vi måste arbeta mer!

— Jag är visionär i den meningen att jag definitivt

inte är en bromskloss i min egen verksamhet eller i EIO:s styrelse. Jag är visserligen motståndare till det flumsamhälle som vi lever i idag, men samtidigt anser jag att företagandet är föremål för allt för många lagar och förordningar. Det är allt för svårt att växa och utvecklas i Sverige; det gäller både företag och enskilda individer. Blomstrar inte småföretag och individer, ja då växer inte heller de stora företagen eller landet Sverige. Människor måste tillåtas ta risker!

Var det bättre förr?

Den konservative visionären Hans Hallin har jobbat i elteknikbranschen sedan 1975, och firade alltså ett personligt trettioårsjubileum 2005. Han har inga planer på att trappa ner utan har just nu för avsikt att knoga på till långt efter pensionsåldern. Det är fortfarande roligt att jobba och utveckla affärsverksamheten och hjälpa elteknikbranschen framåt menar han. Men visst var det så att en hel del faktiskt var bättre förr.

— Jag har hört berättas att Bertil Kugelberg (SAF:s VD 1947–1966) och Arne Geijer (LO:s ordförande 1956–1973) på 1950- och 1960-talen kunde bli uppkallade till statsminister Tage Erlander som sa till dem: ”Det här har samhället råd med – fördela det!” På den tiden hittade man kompromisser på ett annat sätt. Parterna var likvärdiga. Och det berodde på att man då tog sin utgångspunkt i Saltsjöbadsavtalet från 1938. Jag vill tillbaka till Saltsjöbadsavtalets jämvikt på arbetsmarknaden.

I Saltsjöbadsavtalet gjorde SAF och LO upp om spelreglerna på arbetsmarknaden. Saltsjöbadsavtalet grundlade en samförståndsanda som var tongivande under hela 1950- och 1960-talen, och som officiellt gällde ända fram till i början av 1990-talet. Denna unika svenska modell eliminerade nästan strejker på svenska arbetsplatser under en lång period.

— Från mitten av 1980-talet och fram till dags dato har vi på arbetsmarknaden i allmänhet och i elteknikbranschen i synnerhet upplevt ett antal dikes-

körningar där facket har styrt. Det är märkligt att vi måste få återuppleva detta gång efter gång. Men i en mycket snar framtid måste regering och riksdag sätta ner foten och få balans på arbetsmarknaden. Som det är idag så har facket all makt och arbetsgivarna har knappt någonting att säga till om.

— Om konfliktreglerna ändras kan vi etablera ett rimligt arbetsmarknadssystem och fler företag kan utvecklas i Sverige. Nu hotas de svenska kollektivavtalen av obegränsade konfliktregler och den obalans som finns mellan arbetsmarknadens parter. Det är alldeles för lätt för fackföreningar att varsla om och tillgripa stridsåtgärder. Så de svenska företagens sårbarhet vid arbetsmarknadskonflikter är otroligt hög. Det vet jag av egen bitter erfarenhet.

Skräder inte orden

Återigen – Hans Hallin skräder inte orden. Men han anser benhårt att det är de fackliga organisationerna och i synnerhet det konfliktbenägna Elektrikerförbundet som skapar oredan på den svenska arbetsmarknaden.

— Jag menar att när socialdemokraterna genomdrev kraven från LO om Lagen om anställningsskydd (LAS) och Fackliga förtroendemannalagen 1974 samt Lagen om medbestämmande (MBL) 1977 – de så kallade trygghetslagarna – då innebar det i praktiken också att den svenska ekonomin fick sig en törn. Det var för övrigt de här lagarna som fick arbetsgivarorganisationerna att börja ändra inriktning, eller rättare sagt, det blev ett måste.

— EIO har ju haft ett tvångsäktenskap med Svenska Elektrikerförbundet ända sedan de första avtalen skrevs oss emellan 1906, fortsätter han.

— Trygghetslagarnas införande på 1970-talet har inte på något sätt underlättat relationerna med facket. I praktiken innebar förändringen att vi blev överhopade med lokala förhandlingar ute på företagen, och att arbetsgivarorganisationerna började ägna sig

”När socialdemokraterna genomdrev kraven från LO om de så kallade trygghetslagarna – Lagen om anställningsskydd (LAS) och Fackliga förtroendemannalagen 1974 samt Lagen om medbestämmande (MBL) 1977 – då fick den svenska ekonomin en törn.”

åt mycket upplysningsarbete och strategiskt tänkande, alltså kanske inte i första hand den koncentration på företagarfrågor som skulle behövas.

Det finns otroliga möjligheter i elteknikbranschen, menar Hans Hallin. Men det största hindret för framåtskridande i branschen är installationsavtalet, där NEA-chefens tolkning är att avtalet i princip gör alla elektriker livegna eftersom de inte får ta egna beslut.

— EIO har tvingats gå med på avtal som inte alls är bra på lång sikt. Den värsta skadan lider förstås våra kunder. Och många av elteknikbranschens kunder har insett att de måste förekomma facket's stridsåtgärder – därför anställer en del tunga industrier egna elektriker som inte är medlemmar i Elektrikerförbundet. Facket gräver alltså sin egen grav på grund av kortsiktigt tänkande. Och konsumentmarknaden försörjs i stort sett av den svarta arbetskraften ...

Hans Hallin skakar på huvudet. Det är uppenbart att han inte riktigt blir klok på facket's förhållande till arbetsgivarna, som han anser har förändrats till det sämre under årens lopp. Förr kunde man ha ett "gentlemen's agreement" och man kunde konsten att skilja på sak och person. Det kan man inte idag menar Hans Hallin. Han tycker att det genom åren har blivit en utslätning kring vad som är rätt och vad som är fel. Men han tillägger att det faktiskt även idag finns bra fackliga företrädare som inte kör över medlemmarna.

Den konservative Hans Hallin menar att om man har ambitionen att tillfredsställa alla, så tillfredsställer man oftast ingen. Detta kan vara ett problem i en demokratiskt styrd organisation som EIO. Men han tycker ändå att organisationen lyckats med konststycket att verka för både mindre och större medlemsföretag på ett föredömligt sätt.

Visionären Hans Hallin var på ett tidigt stadium med om att datorisera både NEA-koncernen och EIO. Datorernas intåg har varit oerhört produktivt för

branschen och en bra, uppdaterad hemsida är i dagsläget ett måste säger han. Och det är också hemsidan som i första hand ska vara EIO:s ansikte utåt.

— Värdet av god information till medlemsföretagen kan inte nog uppskattas. Den första versionen av EIO:s hemsida introducerades redan 1996. För EIO:s medlemmar är hemsidan ett arbetsverktyg och en informationskanal. Den är ett forum för att hålla sig à jour med vad som händer i branschen och för att få goda råd från EIO.

— Även EIO:s företagsrådgivare som finns på tio orter i Sverige är i behov av ett starkt IT-stöd. Och jag är glad över att vi faktiskt har sett till att vi kan tillhandahålla det för att gynna medlemsföretagen.

Det roligaste EIO-minnet?

Det finns förstås mycket roligt att minnas i EIO-världen när man varit aktiv förtroendeman så länge som Hans Hallin. Han funderar någon minut och kommer sedan överens med sig själv om att det måste vara förhandlingsarbetet. Men som sagt, det var bättre och roligare förr! Vilken är då den största händelsen i EIO:s hundraåriga historia? Hans Hallin menar att det är elektrifieringen tillsammans med våra naturtillgångar som har varit grunden för Sveriges välstånd. Genom elförsörjningen har EIO och dess medlemsföretag varit med och utvecklat svenska industrier och samhället i övrigt.

— Ser man till organisationen som sådan så var det förstås bra att vi över huvud taget fick en organisation i början av 1906. Sedan har det under årens lopp varit en hel del viktiga händelser. Det viktigaste som jag varit med att besluta om måste nog ändå vara samgåendet mellan EA och gamla EIO som skapade ett helt nytt EIO med en kombinerad bransch- och arbetsgivarorganisation.

— Men jag har så att säga bara sett delar av filmen EIO 100 år, så jag får väl uppdatera mig genom att läsa boken.

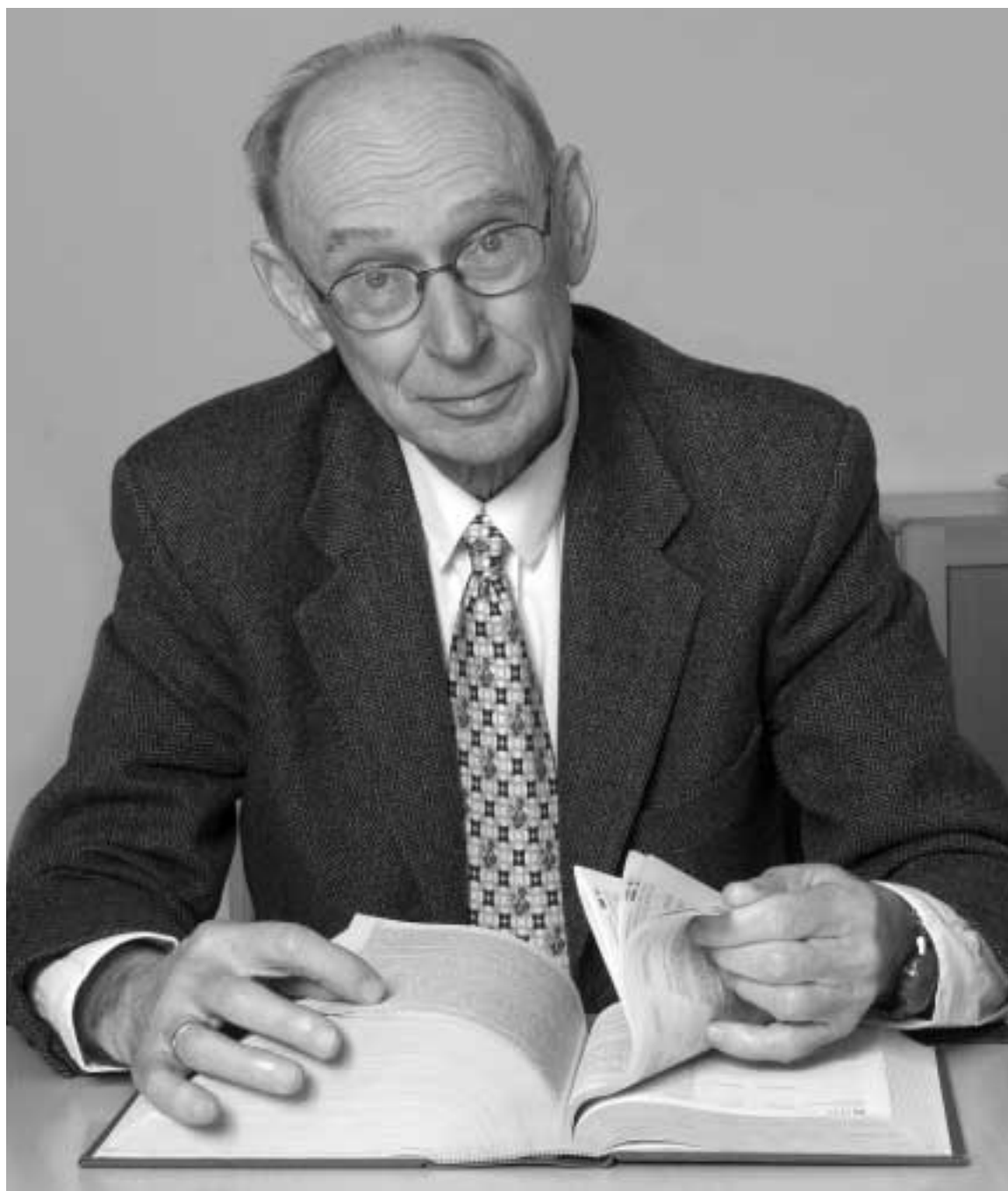
År 1971 värvades Hans Johansson från Svenska Arbetsgivareföreningen, SAF, av EIO:s dåvarande verkställande direktör Percy Bratt. Det visade sig bli en lyckad värvning för EIO. De kommande 30 åren arbetade Hans som jurist och förhandlingschef och med tiden blev han ett vandrande uppslagsverk inom allt som har att göra med arbetsrätt, entreprenadjuridik och avtalsrörelser.

Jurist och vandrande uppslagsverk

Hans Johansson

Hans Johansson föddes 1932 och växte upp på Birger Jarlsgatan i Stockholm. Efter studenten från Norra Real och militärtjänstgöring vid Svea Livgarde började han studera juridik på Stockholms Högskola 1952. Han tog examen 1957 och satt sedan ting i Lidköping. På 1960-talet arbetade Hans som jurist på SAF, där han hade mycket kontakt med olika förbund, bland annat med Elektriska Arbetsgivareföreningen, EA.

— På den tiden hade EA en mycket dynamisk chef som hette Percy Bratt. SAF hade ett trettioårigt förbund med mer eller mindre kompetenta och dynamiska förbundsledare. Percy Bratt var definitivt en av de mest kompetenta, och utan tvivel en av de allra mest dynamiska. I det avseendet var han i nivå med Mats Larsson på Verkstadsföreningen, Gunnar Larsson på Pappersindustriförbundet och andra sådana där jättar. Många i den här förbundsledarskretsen sa

Hans Johansson, jurist och förhandlingschef.

det som de trodde att SAF ville höra, men Percy Bratt sa däremot alltid vad han själv ansåg. Och då såg alla besvärade ut eftersom de insåg att det låg mycket i vad han sa, men att det sällan stämde med den ”politiskt korrekta uppfattningen”.

Värvad av EIO

En vinterdag 1971 blev Hans Johansson uppringd av Percy Bratt som frågade om han kunde komma över på ett möte. Det var nära från SAF:s lokaler till EA som satt på Blasieholmsgatan, och det var inte ovanligt att någon förbundsdirektör ringde på det här sättet. ”De har väl något problem”, tänkte Hans, och SAF var en kompetensbank när det dök upp egendomliga problem som förbunden behövde hjälp med.

— Jag frågade om jag skulle ta med mig någonting. ”Ta med dig själv”, sa han, och då anade jag att det handlade om jobb. Väl där erbjöd han mig en tjänst som jurist på EA och EIO.

Hans minns än idag hur Percy beskrev jobbet för honom under intervjun: ”Det är väldigt brett. Du ska kunna uppvakta ett statsråd och ge ett förtroendegivande intryck, tala hans språk och förklara för honom vad branschen behöver. Men du ska också kunna träffa en installatör med två montörer i Västert bottens inland, umgå med honom på ett språk som han förstår och reda ut hans problem. Och du ska kunna servera honom en lösning som antingen är tillfredsställande, eller som han måste acceptera även om den inte är tillfredsställande”.

— Allt det där lät ganska lockande. Jag hade varit på SAF i 10 år och tyckte att jag hade gjort mitt där. Jag såg inte så många utvecklingsvägar och hade börjat titta mig om efter ett nytt jobb, kanske som personalchef på ett större företag. Det var en lycklig slump att Percy Bratt hörde av sig. Samtidigt kände jag till entreprenadbranschen och folket där eftersom min farfar hade startat, och min far drivit, en av Stockholms första rörledningsfirmor, JL Johansson &

Co AB. Jag hade själv varit med och avvecklat den firman. Jobbet blev precis så omväxlande som Percy Bratt sagt, från teoretiskt finlir om hur till exempel AB92 bör utformas till handfasta medlemsfrågor om kronor och ören.

Tillbaka i skolbänken

Vid tiden för Hans anställning var EIO och EA fortfarande två separata organisationer. En av EIO:s uppgifter var, precis som idag, att bistå medlemmarna med entreprenadjuridisk rådgivning; ett nytt område för Hans.

— Jag fick sätta mig ner och plugga in entreprenadjuridiken, ofta på kvällstid. Till en början hade jag ingen inarbetad kundkrets så det fanns tillfällen under ordinarie arbetstid när jag kunde läsa in. Detta var en period då man fortfarande arbetade på lördagar och jag var van vid stora arbetsbördor och mycket övertid. När jag satt ting nere i Lidköping fanns det en helig regel att den som lämnade in ansökningar om lagfarter och inteckningar skulle ha ut dem senast onsdagen fjorton dagar därefter. Det spelade ingen roll hur många det var och varenda bokstav skulle korrekturläsas. Likadant var det på SAF, man hade väldigt stor frihet, men om någonting förväntades vara klart den 14 mars, så skulle det vara klart den 14 mars. Detta medförde att det regelbundet satt unga jurister och arbetade sent om kvällarna. Men så länge man inte hade någon familj med småbarn så gick det ju bra.

Hans kom rakt in i hetluften – 1972 infördes ett nytt regelverk för entreprenader, AB72, och därefter kom ABT74 för totalentreprenader.

— I motsats till i många andra länder finns det ingen lag om entreprenader i Sverige. Enligt min uppfattning beroende på att branschen ända sedan 1920-talet har gjort egna regler som har fungerat tillfredsställande. Och eftersom statsmakterna redan har tillräckligt att göra har de inte sett något behov av att lägga sig i.

Tidigare hade installatörerna haft sina egna regler, men nu skulle man ansluta sig till AB72-systemet. Detta berodde framför allt på att beställarna ville ha samma regelverk för elinstallatörer som för byggare, rörmokare och plåtslagare med flera.

— Vår uppgift var att påverka regelverket så att det passade installatörernas intressen. Alf-Erik Norén från Asea skötte själva förhandlingarna medan jag lärde ut det nya regelverket till installatörerna. Det ledde till att jag och Elinstallatörens redaktör Sten Bruse reste landet runt på olika konferenser. Vi var i Falköping ena dagen och i Skövde nästa. Jag träffade en mängd medlemmar i det sammanhanget, och vid luncher och kafferaster kom jag underfund med hur de fungerade och funderade.

Hans ser gärna att branschen tar fram egna regler även i fortsättningen eftersom politikerna sällan lyckas anpassa lagarna till entreprenadföretagens komplexa förhållanden.

— När politiker skriver lagar för företag ser de en stationär verksamhet, typ Volvo, framför sig. De tar in plåt i ena änden och spottar ut bilar i den andra änden vilket gör att verksamheten är enkel att överblicka. I vår bransch handlar det ofta om att bygga ett nytt hus. Det är en helt annan, mer flytande verksamhet. Elinstallatören ska arbeta ihop med byggare, rörmokare, ventilationsfolk och hissleverantörer som han kanske aldrig har träffat tidigare. Rättsligt sett så förefaller problemen inom den stationära industrin vara obetydliga jämfört med de som kan uppstå när alla de här olika människorna samlas på ett ställe för att med hjälp av ritningar eller beskrivningar, som nästan alltid är bristfälliga i något avseende, få till stånd ett hus åt en beställare som ändrar sig ett otal gånger när han ser byggnaden växa upp. Det egendomliga är att det blir några hus över huvud taget.

I takt med att Hans blev känd hos medlemmarna började telefonen ringa allt oftare. Det kunde gälla en tvist med en beställare eller ett problem på arbets-

givarsidan – ärenden som måste handläggas snarast parallellt med det långsiktiga arbetet.

— Medlemmarna ringde oftast inte förrän de redan hade satt sig med papper och penna och skulle börja skriva kontraktet, eller när fackets ombud kommit på besök för att de brutit mot någon regel. Ibland kunde jag hänvisa dem till deras lokala ombudsman men annars gjorde jag mitt bästa för att hitta en lösning. Det var nödvändigt att prioritera de här löpande frågorna, det framhöll både Percy Bratt och hans efterträdare Nils Fredriksson. EIO:s medlemmar ska veta att om det blir problem så kan de lyfta på telefonluren och förhoppningsvis få ett vettigt svar.

Många nyheter inom arbetsrätten

En av de viktigaste arbetsrättsliga frågorna i elteknikbranschen i början på 1970-talet var det nya ackordsystemet som skapade storbråk i Svenska Elektrikerförbundet. Detta ledde i sin tur till diverse vilda strejker och flera processer i Arbetsdomstolen. Även äldrelagen, lagen om anställningsskydd, lagen om fackliga förtroendemän, studieledighetslagen och medbestämmandelagen kom under 1970-talet och medförde många problem.

— När medbestämmandelagen kom anställdes en ny jurist på EIO och EA som hette Björn Tibell och som senare blev VD för organisationen. Det kom mycket nytt på en gång och det blev väldigt många frågor som skulle behandlas, både lokalt och centralt. Det var även viktiga avtalsförhandlingar under de här åren. Svenska Elektrikerförbundet begärde att man skulle avskaffa ackordsystemet och gå över till tidlön. Det väckte en våldsam opposition i vår förhandlingsdelegation och ledde till en långvarig, infekterad avtalsrörelse.

— Jag frågade mig själv varför det skulle vara så omöjligt att klara sig utan ackordsystem i vår bransch, när man klarade det i en rad andra branscher. Sannolikt skulle det medföra att man fick lov att satsa mer

på arbetsledningsfunktionen, men det kunde ju också skapa positiva effekter.

30 år senare kan vi konstatera att Hans fråga var befogad. Nu har arbetsgivarsidan kommit underfund med att ackordsystemet har många nackdelar och vill hellre ha ett mera tid- och prestationsbetonat lönesystem.

Hans ställde sig också tidigt frågande till installörernas prissättning.

— När jag fick klart för mig hur medlemmarna satte sina priser blev jag orolig. I stort sett sålde man arbetet till nettopriser och lade vinsten helt på materielen. Att köpa elektriskt materiel kan ju inte vara så oerhört svårt så varför kalkylerade man inte vinsten på arbetet istället? När jag ställde den här frågan till medlemmar och arbetskamrater svarade de: ”Nej, det går inte därför att konkurrensen är så stor”. Nu har det visat sig att stora beställare köper materiel direkt av grossisterna och därmed försvinner elinstallörernas vinstmarginal.

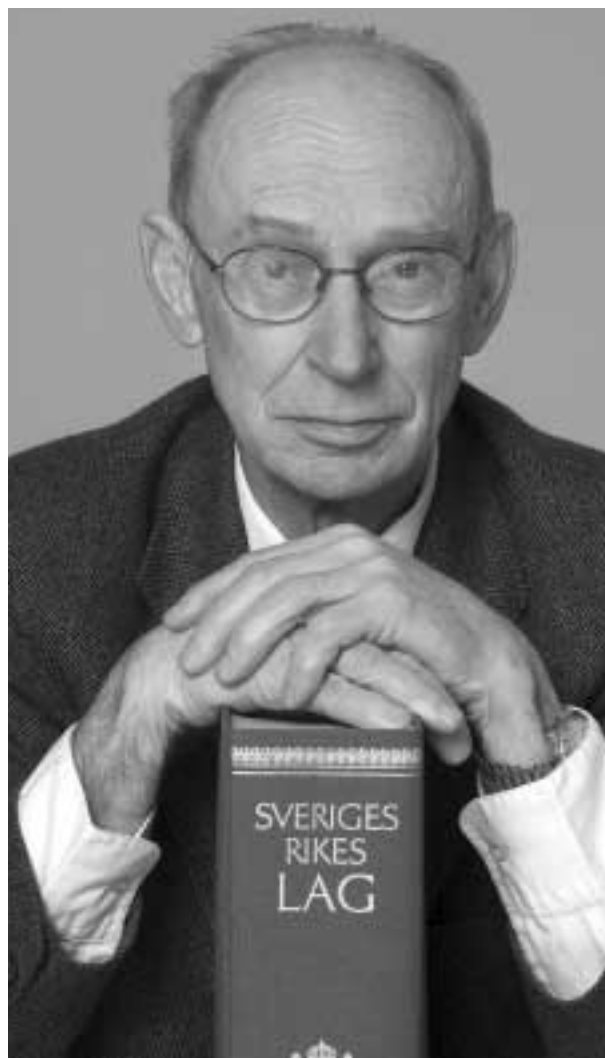
Förhandlingar

Som förhandlingschef på EA och EIO deltog Hans i oerhört många förhandlingar. Det ska påpekas att det finns två typer av förhandlingar; riksavtals- och tvisteförhandlingar vilket är två helt skilda saker.

— Jag har framförallt sysslat med tvisteförhandlingar även om jag också har varit med vid riksavtalsförhandlingarna. Ansvar för de senare har alltid legat hos vår VD; Percy Bratt, Nils Fredriksson, Björn Tibell och numera Hans Enström. Anledningen till detta är att motparten måste kunna lita på att den som sitter vid förhandlingsbordet är den som har sista ordet.

Hans minns ett tillfälle under tidigt 1980-tal då EA och Svenska Elektrikerförbundet satt i Arbetsdomstolen och skulle fastställa en dag för huvudförhandlingen.

— Vi satt med almanackorna och letade efter en lämplig dag. Till slut så hade vi tackat nej till fyra-fem

”Min uppgift var att ge EIO:s medlemmar vad de ville ha och behövde.”

förslag och vederbörande SEF-jurist säger: ”Det tycks vara svårt att hitta en dag som passar”. Varpå Arbetsdomstolens ordförande Hans Stark snabbt svarar: ”Ja, parterna leder ju för närvarande Arbetsdomstolens

statistik alla kategorier”. Det vill säga, vi hade vid det tillfället fler mål än vad alla andra förbund hade, inklusive Verkstadsföreningen som var tio gånger så stor som EA. En del av de där målen ledde till prejudikat som har blivit vägledande även för andra branscher. Till exempel rätten att säga upp folk som är långtidssjukskrivna, regler om uppsägningar vid värnpliktstjänstgöring och medbestämmandelagens tillämpning.

— Det här jobbet som jurist är, oavsett vad man har för kunder, elinstallatörer eller andra, egentligen en funktion av kundernas önskemål.

— Min uppgift var att ge EIO:s medlemmar vad de ville ha och behövde. Sedan kan jag tycka att vid avtalsförhandlingarna alldeles för mycket uppmärksamhet ägnats åt lönesidan. Jag tycker att man borde ha satsat mera på de allmänna villkoren i avtalet, för väldigt mycket problem har orsakats av reglerna om när traktamente ska utgå, när man har rätt att säga upp folk, om restider. Genom årens lopp så är det den här typen av allmänna frågor som har dränerat företagen på pengar. Inte bara kontant, utan framför allt genom att de har upptagit deras tid och deras uppmärksamhet på ett sätt som har kostat pengar. Percy Bratts kusin, Lennart Bratt, hade ett talesätt: ”Man ska aldrig sälja allmänna villkor”. Det vill säga, man ska aldrig gå med på att försämma allmänna villkor i avtalet för att slippa betala någon sorts kontantlön. Tvärt om. Man ska hellre höja lönerna för att ha bra allmänna villkor. Det man betalar ut kontant kan man direkt beräkna, och göra motsvarande påslag på kundsidan.

Ett vandrande uppslagsverk

Hans är en man som har gjort bestående avtryck i EA och EIO:s historia, bland annat genom utvecklingen av AB och ABT, de många förhandlingarna med Svenska Elektrikerförbundet och de värdefulla råden till medlemmarna. Sist men inte minst så har Hans alltid varit en omtyckt och god kollega. Idag

njuter han av pensioneringen tillsammans med sin hustru. De bor i ett hus i Enebyberg och har två vuxna barn.

— Jag läser en hel del och åker långfärdsskridskor när vädret tillåter. Somrarna tillbringar vi på landsstället nere i Småland, mellan Tranås och Gränna.

1994 anställdes Åsa Kjellberg Kahn, som senare kom att bli Hans efterträdare.

— Jag hade inga tankar på att sluta innan jag fyllde 65. Det hände att jag skämtade med Björn Tibell och sa att jag skulle begära förtidspension. Då gav han mig en kall blick och sa: ”Glöm det”.

Officiellt gick Hans i pension på våren 1997 men även därefter har han fungerat som en extra resurs.

— Under min tid som förhandlingschef gjorde vi väldigt många förlikningar i Arbetsdomstolen som ofta medförde någon typ av skyldighet för vår del. Åsa Kjellberg Kahn upptäckte att det inte fanns någon lista över de här förlikningarna och då hjälpte jag till att gå igenom och sortera dem. Dessutom vikarierade jag på EIO några veckor om somrarna fram till och med 2002 och höll kurser i entreprenadjuridik hos Elbranschens Utvecklings- och Utbildningscentrum, EUU.

Oavsett i vilka ärenden som Hans träffade medlemmarna, och vilka besked han än gav dem, tycker han de har haft en genomgående positiv attityd.

— Även vid tillfällen då man tycker att reaktionen borde ha varit negativ, till exempel när en medlem skrivit fel i ett entreprenadavtal, har jag mötts av en positiv reaktion. Man har sagt: ”Det var ju för jäkligt men det är ingenting att göra, tack så mycket för svaret. Jag får ge mig ut och försöka tjäna nya friska pengar”. Det vill säga, man har varit nöjd med att ha blivit av med problemet även om det kostat en slant. Nu gäller det att se positivt på saken och börja på nästa kula. Den inställningen tycker jag har varit typisk för EIO:s medlemmar, det har inte varit så mycket gnetande utan hela tiden en positiv approach. Det har varit roligt att arbeta åt den typen av människor.

Johnsons i Åre El är 80 år gammalt. Det var Ulf Johnsons farfar, John Albin Johnson, som startade företaget 1925. Pappa Åke fanns med fram till 1986 och sedan dess är det Ulf själv som håller i trådarna.

Han lyser upp Åres skidbackar

Ulf Johnson

Ulf Johnson är en framgångsrik företagare, elinstallatör och EIO-medlem. Hans företag, Johnsons i Åre El, har installerat de flesta liftarna i Åre och Duved samt ordnat prisbelönt belysning i skidbackarna. Dessutom driver han sin egen butik. Utöver den operativa verksamheten försöker Ulf hinna med att satsa på utbildning och affärsutveckling.

Johnsons i Åre El är 80 år gammalt. Det var Ulf's farfar, John Albin Johnson, som startade företaget

1925. Pappa Åke fanns med fram till 1986 och sedan dess är det Ulf själv som håller i trådarna.

— Jag är gift men har inga barn så jag vet inte vem som ska ta över efter mig. Pappa har alltid sagt att man ska vara ärlig och inte roffa åt sig. Det är hedersord inom släkten och det har jag haft som ledstjärna i min roll som företagsledare.

Johnsons i Åre El är ett familjeföretag i ordets rätta bemärkelse. Ulf, född 1952, är uppvuxen i byn och redan som sexåring satt han på företagets lager

Ulf Johnson, Johnsons i Åre El.

De senaste två åren har Johnsons i Åre El arbetat mycket med förberedelser inför alpina VM 2007, och Ulf menar att det kommande världsmästerskapet är en milstolpe i Åres historia och att han gärna vill vara med där det händer.

och skruvade i gamla strömbrytare och vägguttag. Via tekniskt gymnasium i Östersund och sommarjobb på familjeföretaget blev han elingenjör. Han började som elektriker 1973 och arbetade sedan både ute på fältet och på kontoret. 34 år gammal tog han över företaget.

— Jag har två syskon som inte är aktiva i företaget men själv växte jag in i det på något vis. Många gånger har jag funderat över om jag gjorde rätt val. Nu kan jag väl se att det var rätt. Jag har haft god framförhållning och förmåga att se vad man ska satsa

på. Och sedan lite tur givetvis. Det måste man ha. Fritiden är också viktig och jag ägnar mig gärna åt skidåkning och älgjakt.

— På hösten kan jag vara svår att få tag på eftersom älgjakten är ett stort intresse. Skidor åker jag både på längden och utför. I min ungdom tränade jag regelbundet varje vecka under säsongen, men nu åker jag mest för motionens skull. Åre kommun har snart 10 000 bofasta invånare, och under vintern finns det 25 000 turistbäddar bara inom Åre och Duved. Fjällen och turismen är huvudnäringen i kommunen, och

Åre är en av få nordliga kommuner där befolkningsantalet faktiskt ökar. Medarbetarna i Johnsons i Åre El kommer från hela landet, men den äldre generationen är mestadels från bygden.

— Totalt är vi cirka 25 anställda, 17 montörer, 5 på kontoret och så butikspersonalen.

Johnsons i Åre El är ett av elteknikföretagen i Sverige som fortfarande driver sin egen butik. Detta var betydligt vanligare förr i tiden, och i Danmark är det fortfarande snarare regel än undantag. Butiken öppnades 1967 och till en början handlade det om lagerförsäljning på en yta av 10–15 kvadratmeter.

— När vi byggde nya affärslokaler 1995 var vi tvungna att ta ett beslut. Eftersom det inte var så mycket försäljning på elsidan satsade vi på att kombinera el med järn och färg. Det visade sig vara ett bra beslut för på så sätt spreds affärerna ut över hela året. Kunderna utgörs huvudsakligen av privatpersoner och i sortimentet finns både belysning, vitvaror och små-el med tanke på bofasta och fritidshusägare. Det har tagit några år, men nu bär affären sig själv.

Förberedelser inför alpina VM 2007

Johnsons i Åre El gör alla typer av elarbeten; traditionella elinstallationer, tele, data och larm. På installationssidan finns uppdragen framför allt inom kontor, restauranger, hotell och skidanläggningar.

— Vi arbetar huvudsakligen inom Åre kommun. De stora skidanläggningarna har visserligen egen servicepersonal men all nyinstallation gör vi. Så när Åre växer, då växer vi också.

Det är Johnsons i Åre El som har installerat de flesta liftarna i Åre och Duved samt ordnat belysning i flertalet av skidbackarna. Belysningen styrs med EIB-teknik, European Installation Bus, och för den lösningen fick företaget ta emot De Svenska Belysningssällskapens pris, Årets Ljus, 1996.

— Det var väldigt spännande och roligt eftersom vi använder tekniken på ett udda område. På grund

av de långa avstånden var det ingen som trodde att det skulle fungera, men vi lyckades lösa utmaningen med hjälp av leverantörerna och våra kreativa medarbetare. Jag är väldigt glad och stolt över priset. De senaste två åren har Johnsons i Åre El arbetat mycket med förberedelser inför alpina VM 2007. Bland annat har man installerat snökanoner, fiberanläggningar för tv, förbindelser för tidtagning, ljudanläggningar i tävlingsområdet samt installerat ett nytt målhus.

— Lite tävlingsinstinkt är det nog, man vill ju vara med där det händer. Alpina VM 2007 är en milstolpe i Åres historia och då vill man gärna bidra med någonting.

Parallellt med arbetet i tävlingsområdet har Johnsons i Åre El genomfört ett stort projekt på upplevelsehotellet Holiday Club i samarbete med företaget El- och Industrimontage från Östersund.

— Det är vårt största enskilda projekt hittills och omfattar alla installationer från teleanläggningar till högspänning.

Hög arbetsbelastning på hösten

Det händer att de båda företagen lånar personal av varandra. Arbetsbelastningen är väldigt hög på hösten fram till turistsäsongen drar igång, sedan är det nästan bara service- och underhållsarbeten.

— Det blir mycket som ska utföras under några korta höstmånader och ibland måste vi låna in folk. Eftersom det är svårt att anställa under begränsad tid, blir det ganska mycket övertid. I viss mån tillämpar vi även flextid, så att man kan jobba lite mer på hösten och vara ledig på våren. Det händer att vi lånar ut personal åt andra hållet också, i våras hade vi faktiskt sådan tur att de behövde folk när vi hade lite mindre att göra.

Än så länge har Ulf bara manliga elektriker.

— Under mina år är det bara en kvinna som har sökt jobb hos oss, men hon hade inte körkort och det fungerar inte här.

För att skapa nya affärer ägnar Ulf mycket av sin tid åt att besöka kunder och överväga vilka nya tjänster och produkter som företaget ska satsa på.

— Men jag borde ägna ännu mer tid åt rent företagande. Det är en prioriteringsfråga men det är lätt att fastna i den operativa verksamheten. Åtta timmar om dagen räcker sällan till, men så är det väl för alla egenföretagare. Som tur är har jag duktiga och vakna medarbetare som lär sig snabbt. Själv lever jag mycket på rutin.

När Johnsons i Åre El firar sitt 100-årsjubileum om 20 år har Ulf gått i pension. Men han hoppas att företaget hinner bygga upp en effektiv och anpassningsbar serviceorganisation till dess, för även om nybyggnationen skulle minska i kommunen kommer det att krävas mycket servicearbeten under lång tid framöver.

— Det finns alltid saker man kunde ha gjort annorlunda, men i stora drag är jag nöjd med företagets utveckling. Möjligtvis skulle jag ha organiserat mig lite annorlunda för att få mer tid över till företagande och marknadsföring. För det är viktiga bitar.

Tillväxten för Johnsons i Åre El är beroende av hur Åre utvecklas, och nu är det byggboom inför VM 2007. Erfarenheten säger Ulf att det kommer en svacka om två-tre år men trots det är han inte orolig.

— Jag tror att utbyggnaden av Åre kommer att fortsätta i olika tempo. Det gäller att hitta nya gäster, kanske även i andra länder. Redan idag har vi mycket kontakt med norrmännen och nästa steg kan bli att blicka österut. Titta på Mellaneuropa, de bygger ut sina vintersportanläggningar varje år och det kommer vi också att göra. Förhoppningsvis kan vi anpassa oss till framtiden och de krav som nästa generation fritidshusägare ställer.

— Data- och larm har ökat markant och jag tror att larmsidan kommer att fortsätta öka. På längre sikt tror jag på integrerade styrsystem för värme, ventilation, belysning och larm. Vi har gjort sådana uppdrag,

framför allt inom den offentliga sektorn men även i exklusivare fritidshus.

Pratet om den nya hotande konkurrensen utifrån tar Ulf med ro.

— Det är någonting som vi får leva med och anpassa oss efter. Man ska inte glömma bort att vi är duktiga på att prispressa själva också. Det är många som har så låg timdebitering att jag inte förstår hur det går ihop. Jag tycker att vi svenska elinstallatörer måste lära oss att göra kvalificerade arbeten som vi kan ta bra betalt för. Det är ju fullt möjligt att ha differentierade debiteringar.

Engagerad i EIO

Sedan 1986 sitter Ulf med i styrelsen i EIO Mellersta Norrland. Styrelsen träffas tre till fyra gånger om året men har blivit mindre aktiv sedan omorganisationen i EIO. Och det är svårt att hitta tillräckligt intressanta ämnen för att locka medlemmarna till kretsmötena.

— EIO är en trygghet, både för oss företagare och för våra kunder. Den största fördelen med att vara med i EIO är avtalsverksamheten och att man har möjlighet till juridisk hjälp i arbetsgivarfrågor. När det gäller branschfrågor tycker jag tyvärr att vi har stagnerat lite grann och att EIO skulle kunna marknadsföra branschen hårdare. Det har vi pratat om i flera år, men det har inte hänt särskilt mycket. Kanske måste vi hitta nya kanaler.

Ulf tycker också att det finns ett behov att förbättra affärsmässigheten inom branschen, och tror att den viktigaste förutsättningen för att lyckas är vidareutbildning.

— Det gäller såväl affärsmässiga som tekniska utbildningar, på alla nivåer i företagen. EIO har flaggat för det här både lokalt och på rikspanet, men inte lyckats nå ut med budskapet till alla än. Till viss del beror det väl på tidsbrist. Jag är själv en obotlig tidsoptimist och vet att det inte alltid blir som man tänkt sig. Vår egen målsättning är att tillhandahålla

— Jag tror att utbyggnaden av Åre kommer att fortsätta i olika tempo. Det gäller att hitta nya gäster, kanske även i andra länder, säger Ulf Johnson.

en individuell utbildningsplan för varje enskild medarbetare som ska diskuteras varje år.

Precis som många andra i branschen menar Ulf att det är hög tid att höja statusen på elektrikeryrket. Trots att elektrikerna ofta utför de mest kvalificerade jobben på ett bygge, så är de en bit ner i hierarkin.

— Vi måste göra någonting åt tidplaneringen av byggen, idag anpassar vi oss för mycket till övriga yrkesgrupper. När snickare och målare är klara då ska vi driftsätta och se till att allting fungerar – men det finns aldrig tillräckligt med tid för det.

— Nya, avancerade installationer som till exempel styrsystem kräver mer tid att programmera och driftsätta. Men jag tror tyvärr inte att vi kommer att

få den tiden av byggarna om vi inte informerar dem. Det skulle kunna vara en väg, att förbättra dialogen mellan inblandade parter, menar Ulf som hellre talar om branschens utmaningar och möjligheter än om problem, och han ser ljus på framtiden.

— Jag är en nyfiken person i grunden och har bra medarbetare som också vill utveckla sig. Det gäller att inte tänka negativt och att vara på hugget hela tiden – annars kommer andra, rena larmföretag eller dataföretag, och tar våra jobb. De som jag tycker är våra. Elinstallationsbranschen har definitivt framtiden för sig. Det finns enormt mycket möjligheter – bara man är vaken och hänger på de nya grejerna som kommer.

Genom åren har Åsa Kjellberg Kahn, förhandlingschef på EIO, suttit i många tuffa förhandlingar med Svenska Elektrikerförbundet och upplevt både med- och motgångar. Dagens viktigaste frågor handlar framför allt om hur EIO ska kunna få fram vettiga kollektivavtal med Svenska Elektrikerförbundet utan tvister och konflikter.

EIO:s förhandlingschef ser framåt

Åsa Kjellberg Kahn

Åsa Kjellberg Kahns arbete handlar framför allt om hur EIO ska få fram kloka kollektivavtal med Elektrikerförbundet, men också om delfrågor som individualiserad lönesättning och ackord, konkurrensen från utlandet och om kollektivavtalets tolkning i olika avseenden. Hennes mål är att alltid nå uppgörelser som innebär någonting positivt för båda parter. Uppgörelser utan förlorare.

Som så många andra jurister började Åsa Kjellberg

Kahn sin karriär med att sitta ting. Därefter fortsatte hon som biträdande jurist och advokat på en affärsjuridisk advokatbyrå i tio år, men så småningom kom hon på att hon ville göra någonting annat.

— Jag hade arbetat en del med arbetsrätt på advokatbyrån och när jag såg en platsannons från dåvarande Elektriska Arbetsgivareföreningen (EA) tyckte jag att den verkade intressant eftersom den kombinerade både arbetsrätt och entreprenadjuridik.

Åsa Kjellberg Kahn, EIO:s förhandlingschef.

Detta var 1994. Sedan dess har jag gått från renodlad jurist, som drev processer och gjorde rättsutredningar, till att vara mycket mer förhandlingsinriktad. Jag har roligt på jobbet vilket är ett måste, för det är en viktig del av livet.

Förberedelser inför nästa avtalsrörelse

Sedan hösten 2000 är Åsa Kjellberg Kahn förhandlingschef på EIO. Hennes arbetsvecka varierar beroende på om det är förhandlingstider eller inte. Normalt sett är det mycket möten med fackliga motparter, med arbetsgivarmedparter och med organ inom Svenskt Näringsliv. Hon ägnar också lite av sin tid åt telefonrådgivning.

— Vi har redan börjat förbereda oss inför 2007 års avtalsrörelse och funderar på vilka som är våra viktiga frågor. Vad vill företagen att vi ska plocka fram? Hur ska vi prioritera? Ska vi driva någon form av opinionsbildning? Sedan får man försöka väga in vad man tror eller vet att facket kommer att ha för frågor på sin agenda. Den här processen kommer att pågå i accelererande tempo fram till det verkligen drar igång, runt årsskiftet 2006/2007.

Individuell lönesättning

I mitten på 1990-talet infördes månadslön för montörer, något som länge funnits på tjänstemannasidan. Det var en stor förändring eftersom det innebar en individualiserad lönomodell, det vill säga att man betalar lön efter vissa kriterier – yrkeskunnande, kvalifikation, prestation och ansvar – med en lägsta lön som skydd.

— Det var ett väldigt viktigt steg därför att tidigare sade avtalet att montörerna skulle ersättas med en normerad lön. I princip fick företaget varken betala mer eller mindre. Individuell lönesättning har

tillämpats i varierande utsträckning och med varierande framgång ute på företagen. Men det är inte så lätt att omsätta ett sådant här system i praktiken, för traditionen med lika lön är stark i branschen. Överhuvudtaget är det en ganska konservativ bransch där det tar lång tid att genomföra förändringar.

På senare år har arbetsgivarsidan försökt ta ett omtag i den här frågan och fokusera på möjligheterna med en individualiserad lönomodell. EIO har anställt en tjänsteman som är löneansvarig, och tagit fram verktyg som medlemmarna kan använda.

— Individualiserad lönesättning är en av de absolut viktigaste frågorna för EIO just nu. Men man får inte glömma bort att huvudlöneformen i installatörernas kollektivavtal är ackord, som i sig motverkar individualiserade löner. Det är ett väldigt gammalt system som innebär att månadslönen finns kvar hela tiden, men när facket vill tar ackordet över. Vår uppfattning är att ackordstvånget försvårar utvecklingen i branschen och är negativt för arbetsmiljön och att systemet därför bör göras om. Därmed inte sagt att ATL och ackord ska bort i alla lägen. Ibland tycker företag och anställda att det passar bra och då bör det finnas möjligheter att använda systemet. Facket har en helt annan syn på ackordet som lönesystem.

Företagen specialiserar sig

De typiska elinstallationsföretagen har en ganska heterogen verksamhet. De installerar inte bara kraft och belysning vid nybyggnation utan utför också mycket service åt olika kundkategorier, inte minst åt industrin som är en stor elanvändare. Allt fler installationsföretag vill också vara med och konkurrera på data-, tele- och svagströmssidan. Det leder till att företagen specialiserar sig och att vissa montörer enbart arbetar med ett specialområde.

— Men vi har ett kollektivavtal med i grunden samma typ av regler för alla de här tre grenarna. Det skapar problem, till exempel vid driftinskränkningar och neddragningar, då vi har principerna med sist in först ut att tänka på. För trots att det går dåligt på entreprenadsidan måste man kanske plocka bort folk som enbart arbetar med telesidan. Och då riskerar man att tappa kunder eftersom kompetensen försvinner tillsammans med den kunniga personalen. Lagen om anställningsskydd och vårt kollektivavtal tar inte tillräcklig hänsyn till personalens strategiska betydelse för företagets verksamhet. Det är ett problem och en fråga som företagen sätter högt upp på prioritetssidan nu – att man ska få anpassa sina personalresurser till de faktiska behoven.

I en konkret uppsägningssituation har dock företagen möjlighet att göra en avtalsturlista, vilket innebär att man bortser från lagen om anställningsskydd. Men det är väldigt svårt.

— Jag tror att det är lättare i en del andra branscher där man är mer vana vid att tänka i banor som att: nu måste vi rädda företaget. Fack och arbetsgivare måste komma överens om att det gäller att bevara det som gör företaget livskraftigt. Men tyvärr har det varit svårt att komma fram i den här frågan på installationsområdet som, i vart fall fram till nyligen, varit en skyddad hemmamarknad där arbetstillfällena sällan försvunnit totalt sett.

Arbetsgivarna beskylls ibland för att dra fördel av sin starka ställning och utnyttja de anställda.

— Det kommer väl tyvärr alltid att finnas företag som är dåliga arbetsgivare och inte följer gällande avtal och lagar. Men självklart är det inte det som är incitamentet till att driva ett företag, utan det är ju att hitta det som gör att företaget kan leva vidare, att skapa lönsamhet. Det är dessvärre ingen annan som

betalar, utan man måste stå på egna ben. Byggnads hade en annonskampanj ”stolt, stark och trygg med kollektivavtalen”. Men tryggheten sitter inte i kollektivavtalet i sig, tryggheten sitter i en livskraftig, lönsam verksamhet.

Konkurrens utifrån

En av huvudfrågorna just nu, och som säkert kommer att vara aktuell de närmaste åren också, är hur branschen ska hantera konkurrensen från utländska företag. Fram till nyligen har det varit en begränsad marknad. Arbetstillfällena försvinner inte, vilket de har gjort inom industrin där företagen flyttar sin verksamhet utomlands eller lägger ner om de inte är konkurrenskraftiga. Kan elteknikbranschen ha någon nytta av den ökade konkurrensen? Är den bara ett hot, eller medför den också nya möjligheter för framtiden?

— I grund och botten handlar det om hur vi förhåller oss till fri rörlighet inom EU och även från tredje land. Det finns naturligtvis en väldig oro, och en naturlig instinkt att skydda det man har. Men om man ser på lite längre sikt tror jag att företagen tycker att den fria konkurrensen är viktig.

Sverige i Europa

EU:s regelverk omfattar fyra friheter; fri rörlighet för varor, personer, tjänster och kapital. Nu pågår ett arbete med ett nytt tjänstedirektiv, som fått mycket kritik från fackens sida. I Sverige har det så kallade Vaxholmsfallet fått mycket medial uppmärksamhet. Det gällde ett lettiskt byggföretag som ville föra arbete med stöd av sitt lettiska kollektivavtal, och där Byggnads utfärdade en blockad och fick en sympatiåtgärd från Elektrikerförbundet.

— Det var nog egentligen sympatiåtgärden från

Elektrikerförbundet som var spiken i kistan, för den innebar att elektriker på svenska företag inte kunde jobba. Och då skrek Byggnads "Go home!" Det var väldigt otrevliga bilder som visades på tv. Nu behandlas ärendet av EG-domstolen, och det lär ta ett till två år innan vi vet om de svenska reglerna om konfliktåtgärder är förenliga med principen om fri rörlighet och ickediskriminering inom EU. Uppenbarligen så finns det kollisioner i alla fall. Det pågår också ett arbete med hur utländska företag som kommer hit och vill bli medlemmar i exempelvis EIO ska bemötas.

Många av de gamla EU-länderna är rädda för konkurrensen från öst och deras billiga arbetskraft, och den senaste utvidgningen av EU har spätt på den här rädslan. Men de nya medlemmarna vill naturligtvis konkurrera utifrån sina förutsättningar.

— I Sverige har facken länge drivit en så kallad solidarisk lönepolitik. Men kanske är det så att det måste få finnas en del arbetsuppgifter som inte är lika kvalificerade, som inte kräver lika mycket i utbildning och som inte heller ska ha samma lönenivåer. När det gäller tjänsteproduktionen här i Sverige så är det klart att allt inte kan flytta utomlands. Det går helt enkelt inte, för även om man kan prefabricera en del så måste vissa saker göras här. Men kan vi hålla upp lönenivåerna när det faktiskt finns människor som gärna kommer hit och arbetar på ett bra sätt och för en billigare peng men som samtidigt tjänar betydligt mer här än i sitt eget land, utan att de för den skull hamnar under en anständig nivå? Ska vi ha rätt att säga nej till dem? Och varför är det okej att köpa in ett prefabricerat elskåp tillverkat i Polen för de löner som gäller där men inte okej att låta samma personal installera skåpet i Sverige för samma lön? Det tycker jag är svårt att försvara, för som land är vi beroende

"I slutänden är det inte vad EIO-företagen vill, kan och förmår som avgör utan det är vad deras kunder säger, vill, orkar och förmår."

av fri rörlighet. Sverige lever ju till stor del på sin utrikeshandel.

— Generellt sett präglas EU av ett individualistiskt synsätt medan Sverige är väldigt kollektivistiskt i sin uppbyggnad. Jag tror att kollektivavtalen och facken är starkt förankrade i den svenska folksjälen. Det stämmer väl överens med vår samhällsmodell. Men man upptäcker inte när det går över gränsen. Jag såg till exempel ett inslag på Rapport där Transport fick följa med polisen på kontroller av utländska lastbilsförare som körde timmer nerifrån smålandsskogarna. Det var helt sanslöst, jag trodde inte mina ögon. Vi jobbar nu tillsammans med facken med att hitta lösningar på de här frågorna för utländska företag som jobbar i Sverige kortare tid och vill bli medlemmar i EIO. Jag hoppas verkligen att vi kan hitta vägar att enas.

Stora konfliktmöjligheter

I förhållande till övriga EU-länder är fackens ställning stark i Sverige. Arbetsgiversidan är i underläge, i elteknikbranschen liksom i andra branscher, framför allt på grund av konfliktträtten. Företagen och dess kunder har inte råd med långvariga konflikter och det leder till att man accepterar kollektivavtal som på sikt är skadliga för verksamheten. Sedan 1993 har Elektrikerförbundet varslat om tjugotalet konflikter mot EIO-företagen. Däribland två riktigt stora strejker på senare år, 2003 och 2004, och ett stort antal sympatiåtgärder där några skulle ha kunnat utvecklas till orimlig storlek om inte arbetsgiversidan gett med sig.

— Det är lätt att tycka att elektrikerna är mer konfliktbenägna än andra grupperingar. Det är vi inte ensamma om att tycka. Det är ett fackförbund som "tar fighten", som man brukar uttrycka det. Tyvärr finns det inget krav på att det man vill åstadkomma

måste stå i proportion till de åtgärder som vidtas i en konflikt. Och inte heller att det ska finnas någon proportion i fråga om kostnader för den ena eller andra sidan. De som utsätts direkt, det vill säga företaget och fackets medlemmar, klarar sig någorlunda så till vida att de får ersättning från sina respektive organisationer. Det är alltid beställaren, slutkunden, som drabbas värst. Men det kan också leda till för-lorade affärsmöjligheter i framtiden, speciellt för de som arbetar på en internationell marknad. Den stora utmaningen för oss som förhandlar för arbetsgivarna, och förhoppningsvis även för fackets förhandlare, är att hitta lösningar som kan nås utan konflikt men som ändå ger fördelar åt båda håll.

Det märks tydligt att Åsa Kjellberg Kahn hellre pratar om sitt arbete och branschen än om sig själv. Men vem är egentligen personen bakom förhandlaren? Åsa, född 1956, är en väldigt trygg och stabil person. Hon är gift och bor med sin familj i Nacka. Det var efter gymnasiet som Åsa flyttade till Stockholm från Sundsvall, där hon fortfarande har sommarstuga.

— Det är kul att ha sina rötter någonstans, min mammas familj har bott där i generationer. Jag har själv tre barn och är mycket med familjen. Vi bor i ett gammalt hus som vi har renoverat under årens lopp. Annars tycker jag väldigt mycket om att läsa, gärna deckare.

Turbulent i medlemskåren

1999–2000 hade EIO en besvärlig tid. Det var väldigt turbulent i medlemskåren och flera stora medlemsföretag valde att lämna organisationen, eftersom de kände att de inte fick genomslag. Det var faktiskt tal om att EIO skulle upphöra med arbetsgivarverksamheten. Lösningen blev att genomföra stora organisa-

toriska förändringar för att effektivisera verksamheten och för att bättre kunna kanalisera särintressena. Det har stärkt oss som organisation.

— Vi införde också differentierade medlemsavgifter, beroende på vilka tjänster man utnyttjar. Eftersom de stora företagen själva har mycket av kompetensen som EIO tillhandahåller tyckte de att det var alldeles för dyrt. Vi är en liten organisation vilket medför att man får ta på sig flera roller emellanåt. Jag har fortfarande en lite väl bred kapp ibland.

— Ganska nyligen har vi rekryterat en entreprenadjurist, vilket innebär att jag kan fokusera mer på förhandlingsverksamheten.

Antalet tvister och förhandlingar på central nivå varierar. Just nu pågår ett stort antal förhandlingar, framför allt två stora trätoämnen som handlar om kollektivt avtalets tolkning. Den ena handlar om införandet av den nya nationaldagen och vad den ska få för effekter.

Trygghetsnarkomaner

Det är väldigt ovanligt att en arbetsgivarorganisation tar separat betalt för förhandlingstjänster på det sätt som EIO gör. I dag är det fler företag än tidigare som själva genomför lokala förhandlingar, speciellt de stora företagen. Det har att göra med EIO:s ändrade avgiftssystem. När väldigt mycket sker på företagsnivå ökar risken för att EIO ska hamna i svåra diskussioner när det centrala kollektivavtalet ska förhandlas fram.

— Å ena sidan är det väldigt bra att företagen lär sig att hantera sina frågor själva. Samtidigt, eftersom vi har så många tvister, är det viktigt att det inte skapas olika praxis och att vi har någon slags koll på vad som händer där ute. Detta är en typisk starta-eget-bransch där arbetsrätten är krånglig och det är dyrt att göra fel. Det är ett väldigt stort steg att anställa personal

idag och det har inte blivit enklare sedan medfinansieringen av sjukförsäkringen infördes. Vi uppmuntrar inte direkt rörlighet på arbetsmarknaden i Sverige. Det är stor skillnad mot till exempel USA eller Danmark, där det inte uppfattas som underligt att bli uppsagd. Jag tycker att det känns som om svenskarna är trygghetsnarkomaner – fast arbetsgivarna får inte ta del av den här tryggheten.

De flesta av EIO:s medlemsföretag har 1–5 anställda och deras vanligaste frågor handlar om anställningar och uppsägningar. Vad säger lagen och vilka blanketter ska användas? Vilka regler gäller för semester och arbetstider? När det kommer till själva affärerna finns också många frågor.

— Ta reda på vem du ska göra affärer med och se till att klargöra villkoren skriftligt. Läs allting som du får från din beställare. Även när det gäller personalfrågor finns mycket att vinna på att lägga ner tid i förväg på planering och på arbetsledning. Det finns utmärkta ledare i den här branschen men det vore nog bra att rekrytera från andra branscher så att det kommer in lite nytt tänkande, till exempel folk från industrin eller ekonomer.

Svårt att förhandla

Både 2003 och 2004 gällde Elektrikerförbundets krav indirekt arbetsledningsrätten. Det är en fråga som säkert blir viktig för facket även framöver. En jurist som anlitas mycket som ombud av Elektrikerförbundet, kallar det för ”arbetsgivarens rätt att vara orättvis”.

— Medlemsföretagen undrar ibland varför det alltid blir bråk och varför EIO och Elektrikerförbundet inte kan komma överens. Då får man ju fundera över vad det beror på. Det går inte bara att skylla på andra, utan man måste se till sig själv också.

— EIO vill ha kollektivavtal men de måste passa

för den verksamhet som företagen bedriver idag och i framtiden.

Installationsavtalet går tillbaka på texter från 1900-talets början och ändringar är av naturliga skäl nödvändiga. EIO:s inriktning är att försöka göra uppgörelser som totalt sett innebär någonting positivt för båda parter, uppgörelser där ingen förlorar.

— Det tycker jag är en bra utgångspunkt när man ska förhandla. Tyvärr är min erfarenhet att facket inte delar den synen. De är inte beredda att avstå något för att få någonting annat, inte ens om företagets fortsatta verksamhet hotas. Då är det väldigt svårt att förhandla. Antingen får vi acceptera detta och leva med avtal som vi inte är nöjda med, eller får vi kämpa och argumentera och då blir det stridsåtgärder och konflikter, eftersom facket har de möjligheterna. Och så hamnar vi hos en medlare, där vi har hamnat väldigt många gånger, och så blir det någon slags tilltyxad lösning.

— Fackets framtida spelplan är nog väldigt mycket det som idag ligger inom arbetsgivarens beslutande-rätt, till exempel arbetsmiljö och arbetstidsfrågor, fortsätter hon. Men det ekonomiska ansvaret lär de inte vilja dela. Ska kunderna kunna ställa arbetstagarna till svars? Det vill naturligtvis inte facket.

Medlemmarnas kunder avgör

En annan fråga som Åsa ofta får höra är: varför ger EIO sig alltid när det blir strejk? Varför är ni så mesiga där uppe i Stockholm? Det finns till och med medlemmar som har gått ur EIO för att de har varit så förbaskade.

— Det är bara konstatera att en del uppfattar det så, och det kan jag förstå att man gör. Samtidigt så är vi faktiskt inte alls mesiga. Vi kämpar väldigt mycket och är mycket tuffare än många andra arbetsgivar-

organisationer. Vår styrelse är allt annat än mesig. Men det här konfliktvapnet är så starkt.

I slutänden är det inte vad EIO-företagen vill, kan och förmår som avgör utan det är vad deras kunder säger, vill, orkar och förmår. Det vill säga vad säger Skanska? Vad säger Volvo? Vad säger Preem? Vad säger SSAB? Jo, de säger: här ska det inte vara något produktionsbortfall.

— När det kommer till en viss gräns, då är det bara "Nej!", och så kommer ett samfällt skri via Svenskt Näringslivs olika kanaler. Då är det inte mycket att säga, för det här är medlemsföretagens kunder, och de vill förstås ha kvar sina kunder i framtiden. Det är betydligt mycket lättare för facket att skramla med hot och vapen. De betalar några hundra kronor till varje gubbe per dag. Punkt. Sedan har de naturligtvis en opinionsfråga.

Lyckade förhandlingar

Men det finns också förhandlingar som Åsa minns med tillfredsställelse – tillfällen då arbetsgivare och fack lyckats nå en lösning som varit bra för båda parter.

— Jag tycker att vi gjorde en bra uppgörelse 2001 då vi träffade ett treårsavtal utan konflikt. Det var ett givande och tagande och till slut hittade vi en lösning som var bra för båda parter. Vi fick ner traktamentena till en skattemässigt acceptabel nivå, samtidigt kunde pengarna som blev över i systemet användas till att ge arbetstagarna en fördel i form av fler hemresor när de är ute och jobbar på traktamenten. Det räckte också till en liten arbetstidsförkortning när man varit borta längre perioder. Vi kunde lösa ett problem för arbetsgiversidan och ge arbetstagarna något som de tyckte var bra. Jag hoppas att vi kan hitta flera sådana vinna-vinna-situationer i kommande avtalsrörelser.

Morgan Allansson och Thomas Lansing på EIO i Göteborg är två kunskapare som med varsamma händer och stor trygghet navigerar bland företagandets alla blindskär – alltid redo att lotsa och hjälpa till där behovet bland medlemmarna uppstår.

Två generationer företagsrådgivare i Göteborg

Morgan Allanson och Thomas Lansing

Morgan och Thomas finns till vardags på EIO:s kontor på Södra Hamngatan 53 i centrala Göteborg. Som läsarna på Västkusten säkert redan vet representerar Morgan och Thomas var sitt distrikt. Morgan representerar EIO Göteborg och Thomas representerar EIO Västra Sveriges distriktsförening. De båda delar kontor och arbetar i den dagliga verksamheten med en mängd företagsfrågor, av både arbetsgivar- och branschkaraktär. Här finns också kunskaper när det gäller

olika avtalsfrågor med till exempel fackliga motparter som SEF, SIF, SEKO, CF och Ledarna.

Morgan beskriver det geografiska området för de två distriktsföreningarna på följande sätt:

— Göteborgs förening är själva Storgöteborg, som ligger inom en halvcirkel från nordöst med Ljungskile, Alingsås, Härryda och Onsalahalvön. Sedan tar Västra Sveriges distriktsförening vid utanför detta, närmare bestämt områdena med de gamla länsbeteckningarna N, O, P och R.

Morgan Allansson och Thomas Lansing, företagsrådgivare i Göteborg.

— Distrikten skiljer sig också arbetsmässigt, säger Thomas, och bitvis är det stor skillnad. Nästan alla de stora koncernerna finns med stora enheter i Storgöteborg, medan de har mindre filialer ute i till exempel Västra distriktet. Det går heller inte att komma ifrån att det nog är litet lugnare mentalitet ute i Västra Sverige än vad det är i själva Storgöteborg. För mig blir det också mycket mer resor än för Morgan. Förhandlingsmässigt har nog Morgan och jag lika mycket, men om jag kanske ska till Skövde som exempel, blir det två timmar i bilen i vardera riktningen. Så jag finns på så sätt i bilen 3 500 mil om året.

— Ja, jag har närmare till jobbet helt enkelt, instämmer Morgan. Ska jag åka till Stenungsund, som är det företag som ligger längst bort, så tar det kanske en halvtimme. De flesta som jag arbetar med finns här i Göteborg och det tar oftast inte mer än en kvart, tjugo minuter att ta sig till medlemmarna.

I både Morgans och Thomas arbete är det vardagsfrågorna som dominerar, framför allt avtals- och arbetsgivarfrågor. Samarbetet över regiongränserna är gott, och man frågar dagligen varandra till råds på kontoret.

Thomas tycker att det är positivt att arbeta på ett ”stort” kontor, i stället för att sitta på ett enmanskontor.

— Här är vi fyra företagsrådgivare och en sekreterare, och det är en stor fördel. Det innebär att man alltid har någon att fråga och bolla olika frågeställningar med. Ingen är heller rädd för att dela med sig av sina erfarenheter, tvärtom; alla fyra här är en väldig tillgång.

— Thomas kommer med frågeställningar som kan vara nya för mig också, säger Morgan, och det betyder att det är ett ömsesidigt kunskapsutbyte. Samtidigt så tror jag att det är svårare att komma in i arbetet idag än vad det var då, 1968, när jag började. Lagstiftningen var inte på något sätt lika omfattande. Frågorna är

också mycket mer spetsfundiga idag, samtidigt som tempot är helt annorlunda än vad det var på 1970-talet. Medlemmarna idag, företagen, kräver också ett svar på väldigt kort tid, och det gör att man måste behandla frågorna på ett mycket snabbare sätt idag än tidigare. Men då fanns det heller inte fax eller datorer, utan ofta fick man sätta sig i bilen och åka ut och läsa en specifik handling. Annars kunde det ju ta två dagar innan handlingen ens hade kommit hit till kontoret.

— Idag när man får en telefonförfrågan om ett ärende, så ber man att få ärendet faxat. Sedan kan man läsa dokumentet, förstå innebörden av det, och lämna ett svar direkt på telefon. Idag undrar jag ibland hur samhället kunde fungera i slutet på 1960-talet och i början på 1970-talet, när vi skulle skriva cirkulär, hålla på med kladdiga stenciler och jag vet inte allt, säger Morgan.

Mobiltelefon ett måste

— Ja, dels är det faxen, men idag är det också väldigt mycket mejlkorrespondens och sist men inte minst mobiltelefonkontakter, fortsätter Thomas tankegången. Jag sitter mycket i bilen, och på väg till en förhandling kanske jag får fem påringningar på mobilen med frågor som helst ska besvaras direkt, vilket inte alltid är lätt. Ibland får man köra in till vägkanten, skriva upp frågorna eller be att få ringa upp igen på väg hem från förhandlingen. Man kan också ta det dagen efter, men då ligger det alltid ett antal mejl som ska läsas och besvaras. Idag är det också en oerhörd mängd information som man måste läsa och ta till sig för att kunna göra ett bra jobb.

Morgan fortsätter på samma tråd som Thomas:

— Det går åt mycket tid till läsning, och för mig är det viktigt att inte bara känna till det som händer i just vår sfär och med våra medlemsföretag inom elbranschen. Utan jag vill ha insikt i hela näringslivet, hur det ser ut och vad som händer.

Ambitionen för alla EIO:s företagsrådgivare är att ständigt hålla sig informerade och à jour med utvecklingen, vardag som helgdag, året runt, sommar som vinter. De får också uppbackning från centrala kansliet i Stockholm och från kollegerna på de övriga kontoren ute i landet. Kanske detta är en av förklaringarna till att EIO lyckats så väl och blivit så starka bland annat på Västkusten.

EIO Göteborg 100 år

Förra året, när EIO Göteborg fyllde 100 år, var Thomas Lansing med sina 38 år yngst på Göteborgskontoret, precis som Morgan Allansson också var yngst när han började som ombudsman 1968, samma år som EIO Göteborg fyllde 63.

— Kommer jag att sitta här om 10 år, eller om 20 år till och med? funderar Thomas. Det kan ju faktiskt vara så. Jag trivs så oerhört bra med jobbet, och känner att jag lär mig saker. Jag känner också att det jag gör är betydelsefullt för dem som betalar min lön. Det är mycket arbete och ansvar, men det är också fritt och stimulerande. Vi får arbeta med många intressanta människor, och det är en viktig del av jobbet. Vi försöker ju bygga upp relationer med motparter, och en viktig del i det hela är också att ha respekt för motparten.

På arbetsgiversidan är den vanligaste frågan någon form av personalfråga, ofta relaterad till olika anställningar, tätt följd av olika tolkningsfrågor kring avtalen. På branschsidan dominerar frågor kring entreprenadjuridik eller tvister.

— En annan typ av frågor som ökat under det senaste året, rör medfinansieringen vid sjukfrånvaro och hela det nya regelverket. Den här sortens frågor får vi i stort sett varje dag. Det är en typ av fråga som vi inte hade tidigare över huvud taget. Företagen

behövde inte engagera sig i detta på samma sätt som man måste göra idag. En del mindre företag har det ganska bekymmersamt med just den här frågan.

Fler branschfrågor

De tror båda att många medlemmar vill ha fler branschfrågor framlyfta i framtiden, samtidigt som man måste komma ihåg att det är stor skillnad mellan de stora och de små medlemsföretagen. De större företagen har ett ringa intresse av branschfrågor; de löser oftast den typen av frågor med egna entreprenad- och bolagsjurister.

— Det är de små och medelstora företagen som frågar efter branschservice, säger Morgan.

— Men när det gäller arbetsgivarfrågor, så har också de större företagen behov av hjälp, att få service från oss, berättar Thomas. Jag tror att en av de viktiga frågorna framöver är att försöka sträva efter att tänka gemensamt på företagen. Alltså, medarbetartänk, och sträva efter homogena företag där man verkligen värnar om de anställda på ett sätt som gör att man får den där självklara lojaliteten till företaget. Det tror jag är jätteviktigt. Det skapar konkurrenskraft och stabila företag.

— Något som också är viktigt, inflikar Morgan, är att medlemmarna är ute och träffar varandra och andra kolleger i olika sammanhang. Det kan vara på en pubkväll, ett höstmöte eller en konferens i föreningsens regi. Nätverk är alldeles för underskattat idag av många – det vill jag gärna se mer av.

EIO Göteborg är hundra år nu och det har varit en tid av många förändringar.

— Både vi och organisationen måste fortsätta att förändras med framtiden och med företagen, säger Thomas. Det är så vi tillsammans ska stå starka, både i nuet och i framtiden.

Lennart Lundgren är familjeföretagare i tredje generationen. 1984 börsintroducerades bolaget Emil Lundgren på OTC-listan och sex år senare hade bolaget hela 1 050 anställda.

Entreprenör i tredje generationen

Lennart Lundgren

Lennart Lundgren är 61 år och urtypen för en göteborgsk familjeföretagare. För att få en bild av hur det ser ut idag, och hur Lennart lyckats så väl i allt han har företagit sig, så måste vi gå tillbaka i tiden.

För 123 år sedan, den 19 juli 1883 föddes Lennarts farfar Emil Lundgren. Emil var en företagsam person som redan 1898 kom in på den då nya och spännande elektriska banan. Han började som elektriker hos Calvert & Co:s elavdelning med namnet John R. Woods elektriska affär i Göteborg. Då var det gas- och fotogenbelysningar som skulle bytas ut mot den stora

nymodigheten på allas läppar – elektriskt ljus. På den här tiden ansågs det så sensationellt med elektriskt ljus att restauranger och andra etablissemang annonserade speciellt om detta: ”Elektriskt illuminerade salonger” eller ”Hela etablissemangen elektriskt illuminerat” är några exempel, och ve den restaurangägare som inte förstod att snabbt ta till sig nymodigheten. Emil stannade hos John R. Woods till 1906, och några år senare, efter fullgjord militärtjänst, blev han uppsökt av två ingenjörer från Asea. De berättade att Asea hade ett projekt där de ville ha med Emil Lundgren, och projektet skulle pågå i fem år. På så sätt kom Emil

Lennart Lundgren, familjeföretagare i tredje generationen.

att vara med om att bland annat bygga upp turbinstationen i Resville i Lidköping. År 1915 sökte Emil arbete på Nordiska Kullagerfabriken, nuvarande SKF, som chef för den elektriska avdelningen. I konkurrens med många sökande fick han jobbet och blev kvar till 1919. Emil hade jourtjänst dygnet runt under de här åren, och därmed något vid den tiden så ovanligt som telefon i bostaden, eftersom det var treskift på fabriken som då låg på Hisingen.

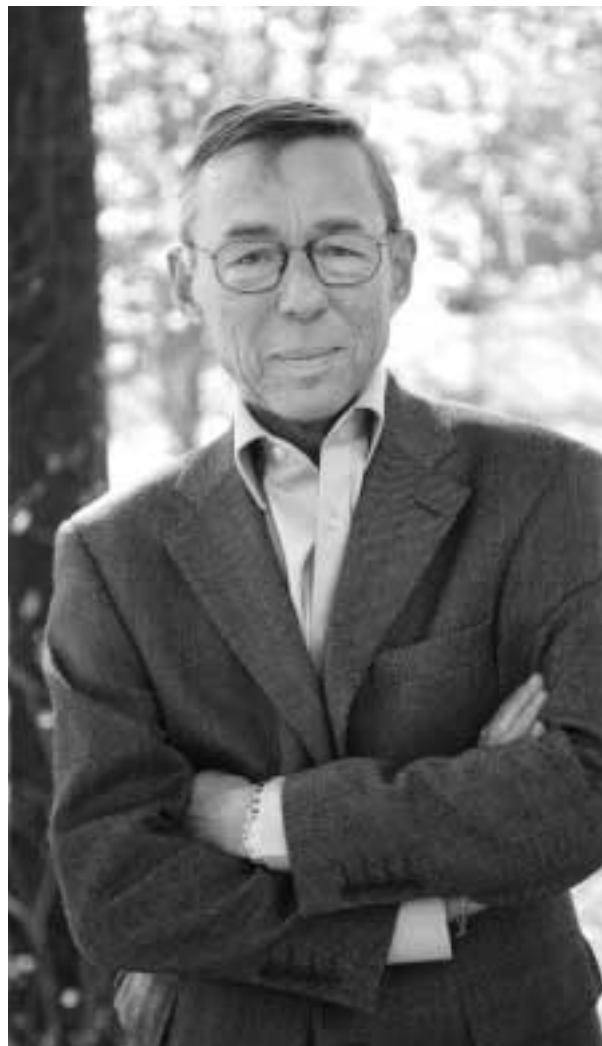
Det är nu vi kommer fram till det magiska datumet i familjen Lundgrens värld: den 13 februari 1919 och den dag då Emil Lundgren, 36 år gammal, får sitt registreringsbevis från Göteborgs rådhusrätt. Nu hade han svart på vitt på att "Elektriska Installationsaffären Emil Lundgren" var laga registrerad. De första lokalerna låg på Herkulesgatan, i samma hus som familjens bostad. Lokalerna blev dock snart för trånga, precis som köket i den lilla lägenheten där Emil bodde med sin hustru Elin och två barn. Köket måste tas i anspråk som rum för montörerna när de på morgnarna skulle få ut materiel och arbetsorder för dagens arbete.

Efter detta första viktiga steg började Emil omsorgsfullt lägga grunden till ett kommande storföretag, ett företag som dessutom skulle komma att verka och fortleva från generation till generation. Nästa generation, det var Lennarts pappa Harry, som tog över VD-posten 1961. Då var Emil 78 år medan sonsonen Lennart bara var 17 år och fortfarande slet i skolbänken.

Fortsatt kraftigt expansion

De närmaste tio åren under pappa Harrys ledning fortsatte bolaget Emil Lundgren att expandera kraftigt. Lennart hade börjat på bolaget redan 1971 direkt efter utbildning på Chalmers, och blev vice VD 1975. Innan dess hade Lennart redan arbetat på lov och ferier inom bolaget.

Under åren 1972 och 1974 var bolaget Emil

"En annan viktig uppgift för oss parter på arbetsmarknaden är att vi gemensamt försöker förstå varandra, så att vi kan göra det som är bäst för branschen och de anställda."

Lundgren djupt och lyckosamt involverat i sitt största projekt någonsin, raffinaderiet Scanraff i Lysekil, där företaget bidrog med mer än 160 000 mantimmar. Vid den här tiden, i början och i mitten på 1970-talet, satt Lennart med i flera olika arbetsgrupper inom EA, bland annat för att ta fram ”nya och moderna löne- och ackordssystem”.

År 1978 när Lennart var 34 år, tillträdde han som VD efter sin far Harrys hastiga bortgång. Det är som Lennart tillträdde VD-posten, hade bolaget 220 anställda.

— Jag började direkt efter skolan på Emil Lundgren och fick olika befattningar genom åren. Jag har själv arbetat en tid som elektriker för att sedan fortsätta både som kalkylator och arbetsledare. Senare blev jag projektansvarig och fick ta ansvar för större distrikt och arbeten. Åren gick fort och erfarenhet lades till erfarenhet. I mitten av 1970-talet började bolaget även arbeta utanför Sveriges gränser.

— Den här perioden hade jag själv många resdagar varje år, fortsätter Lennart, både inom och utom landet.

Mellan åren 1978 och 1999 expanderade bolaget kraftigt både genom förvärv och genom nya etableringar. Efter att från allra första början mest ha arbetat lokalt i Göteborg, hade bolaget nu inrättat drygt 20 fasta kontor i Sverige samt dotterbolag i Polen, Ungern, Tjeckien och Norge. Samtidigt utförde man olika projekt runt om i övriga världen, till exempel i Singapore, Hong Kong, USA, Kanada och Kina.

Vid den här tiden var det stora projekt som sysselsatte bolaget. Det var arbeten på kärnkraftverken i Forsmark och i Oskarshamn och stora arbeten till Saabs och Volvos fabriker.

På de flesta oljeplattformar som byggts i Sverige har Emil Lundgren ansvarat för de elektriska installationerna. Farfar Emil skulle bara veta hur hans från början lilla installationsaffär kom att utvecklas, geografiskt och inte minst tekniskt, och under ledning av tre

lundgrenska kraftkarlar, i ordets rätta bemärkelse. Först var det farfar Emil, sedan pappa Harry och slutligen Emils barnbarn Lennart.

Kanske är det den här bakgrunden som skapat den man som Lennart är idag; en person som med empati, glädje och äkta engagemang har tagit på sig en aldrig sinande ström av arbetsuppgifter – vare sig det gällt det egna bolaget, de anställda eller engagemanget i olika uppdrag för EA och EIO.

Engagemang i EA

Parallellt med allt arbete som krävts för att driva och utveckla bolaget har Lennart tagit sig tid att engagera sig djupt i EA:s lokalavdelning i Göteborg där han redan 1979 valdes in som suppleant i lokalstyrelsen. Tre år senare, i april 1982, var han ordinarie ledamot för att sedan 1989 bli vice ordförande och 1992 ordförande.

Mellan 1992 och 2001 var Lennart också ordförande i det lokala, gemensamma arbetsutskottet för EA och EIO. Dessutom har han hunnit med att sitta i installatörssektionen överstyrelse och i förhandlingsdelegationen på installationsområdet samt i EA:s centralstyrelse, EIA:s styrelse och EIO:s styrelse, samtidigt som han deltagit i en mängd olika arbets- och projektgrupper.

När vi läser detta ska vi dessutom komma ihåg att Lennart är en lyckligt gift man med tre vuxna barn, fem barnbarn och, som grädde på moset, en mängd olika fritidsintressen. Eller vad sägs om flygcertifikat, motorbåten Kajsa, kustskepparexamen, utsjöskepparexamen, astronominavigering och nu senast en klass VIII-skeppare? Duktig i språk är han också.

Det måste vara ett äkta göteborgskt drag att arbeta på detta outtröttliga sätt genom åren, och visst kan man dessutom ana en stark kvinna som stöd bakom, och så är det. Kvinnan i Lennarts liv heter Carin och de gifte sig 1969.

1984 introducerades bolaget Emil Lundgren på

OTC-listan på börsen. Familjen Lundgren behöll dock både aktie- och röstmajoriteten, och sex år senare, 1990, hade bolaget hela 1 050 anställda.

1999 såldes Emil Lundgren till den franska koncernen GTIE i Vinci-gruppen. Lennart Lundgren satt kvar som VD till december år 2000. På en direkt fråga till Lennart om hur han klarat av och hunnit med allt arbete genom åren, kommer svaret blixtnabbt:

— En mycket förstående hustru och familj samt oerhört bra medarbetare! Bra företagsledning och väldigt bra anställda överhuvudtaget!

Aktiv farfar i styrelsen

— När det gäller vårt engagemang i till exempel arbetsgivar- och branschfrågor, så var vi med i EA redan när farfar Emil drev företaget. Min far Harry var väldigt aktiv i styrelsen i Göteborg. Dels var han ordförande i många år och så var han med i tio år i förhandlingsdelegationen.

— Så mitt eget engagemang har varit en naturlig fortsättning på det arbete som min far hade påbörjat tidigt med EA:s lokalavdelning i Göteborg.

— Det var väldigt mycket min far som fortsatte att bygga ut på den grund som Emil Lundgren en gång så väl lagt. Det var Harry som såg till att vi kom igång ordentligt med arbete på de stora industrierna efter det strategiska beslutet 1959 att satsa på industrianläggningar.

Från 1960 till 1970 växte företaget också kraftigt, från 40 anställda till 228.

— Harry var också tidigt ute med att tänka i termer som marknadsföring. Vi var väldigt tidiga med att ha en person som bara var ute och reste och jobbad för att vi skulle få in nya kunder. Så det var min far som såg till att vi blev ett modernt företag med välutbildade medarbetare.

Just detta är en del av både företags och Lennarts framgångsrecept. Lennart betonar hur viktigt det är för branschen som sådan att inte bara ha en bra

grundutbildning. Det är också viktigt att företagen hela tiden håller sig uppdaterade med utvecklingen.

— Det gäller att se till att både företaget och medarbetarna vidareutvecklas, och att medarbetarna har kvar sin glädje och nyfikenhet, menar han. Med tiden har också både produkter och arbetsuppgifter blivit allt mer komplicerade, och det i sig driver fram behovet av specialistutbildningar av olika slag. Här måste företagen verkligen försöka hänga med i utvecklingen.

— Medlemmarnas utbildning och vidareutbildning är som jag ser det den viktigaste frågan, det som ger företagen livsduglighet och konkurrenskraft.

— Dagens EIO är som organisation mycket bättre rustad för många frågor inför framtiden än tidigare, säger Lennart. Nu är det en modern förening som blickar mycket framåt och försöker få med sig bredden, alltså både små och stora företagare. Och här har EIO gjort verkligt stora framsteg och sett till att medlemsföretagen fått tillgång till god utbildning och hjälpmedel som till exempel hemsidor och datorisering. Samtidigt innebär det här inte att man kan slå sig till ro, utan EIO ska hela tiden ligga i framkanten och dra företagarna som ett lok.

Det är EIO som ska säga: ”Nu kan vi det här, kom så kör vi nästa utbildning”. Organisationer som inte förändras och utvecklas, går bakåt. Detsamma gäller företag. Det här är kanske en av de viktigaste bitarna, och när det gäller EIO, så är det styrelsen som lägger fast EIO:s inriktning inför framtiden, och då är det viktigt att styrelsen är förändringsbenägen och tittar framåt och kan tillhandahålla det utbud av tjänster som företagarna behöver.

Dessutom menar Lennart att det är viktigt att elteknikbranschen och EIO för ut ett positivt budskap till de ungdomar som vill satsa på yrket.

— Det här är något som kan vara svårt för oss enskilda företagare att göra. EIO måste visa upp sig på skolor, mässor och liknande. Och så måste vi alla

arbeta på att höja imagen och statusen på hela vår bransch. Vi måste visa att elteknikbranschen är intressant, attraktiv och har framtiden för sig. När vi gör det, kommer vi att attrahera unga människor och trygga tillväxten inför framtiden.

— En annan viktig uppgift för oss parter på arbetsmarknaden är att vi gemensamt försöker förstå varandra, så att vi kan göra det som är bäst för branschen och de anställda – både i nuet och inför framtiden. Här tror jag också att det finns mycket att göra.

Många frågor har engagerat Lennart genom åren. Eftersom han kommer från EA, och inte från branschföreningen, så har det varit mest naturligt med förhandlingar, avtalsfrågor, olika arbetsgivarfrågor och det som hör till detta.

— Arbetet inom EA och EIO har genom åren

givit mig personligen väldigt mycket, säger han. Dels har jag fått ett oerhört stort kontaktnät genom att jag har suttit i styrelserna både i Göteborg och centralt i Stockholm. Dessutom har jag fått förmånen att lära känna så många kompetenta och trevliga människor från hela Sverige.

Oavsett om Lennart arbetat inom det egna företaget eller arbetat med olika frågor inom EA och EIO, varit på kontoret i Göteborg eller i Stockholm eller kanske i Norrland, så har varenda dag varit givande och utvecklande, menar han.

— Faktum är att det dessutom varit roligt nästan jämt. Till allt detta roliga kan jag nu också räkna firandet av EIO Göteborgs 100-årsjubileum år 2005, och nu i år EIO:s stora 100-årsjubileum.

— Det känns på något sätt som kronan på mitt livsverk, slutar Lennart.

I slutet av 2005 tog Lena emot en utmärkelse från EIO för 40 års trogen och inte minst kompetent tjänst. Det har varit 40 år fyllda med arbete, glädje och utmaningar och framställandet av metervis med informationstrycksaker och tidningar.

Från Smålands Allehanda till EIO-Aktuellt

Lena Nordlund

Lena Nordlund är en kvinna med både bredd och djup i förankringen i vårt avlånga Sverige. Hon föddes i Rasbo en bit utanför Uppsala. Lena visste tidigt vad hon ville och hade en stor kommunikativ förmåga redan som barn. Så för henne var framtiden glasklar – hon skulle arbeta inom tidningsvärlden.

Sagt och gjort. I slutet av 2005, kunde Lena ta emot ett diplom från EIO för hela 40 års trogen och inte minst kompetent tjänst. Det har varit 40 år fyllda med arbete, glädje och utmaningar och fram-

ställandet av metervis med informationstrycksaker och tidningar.

Från Rasbo flyttade Lena och familjen först till Uppsala och sedan till Jönköping. Efter flickskolan fick Lena arbete på Smålands Allehanda.

Här fick hon börja med att ta emot annonser och skriva maskin, men sedan gick det fort och redan 1962 var det dags att flytta upp till Stockholm. Väl på plats i Stockholm fick Lena arbete direkt på Svenska Dagbladet.

Och som det så ofta blir, spelade slumpen in. På

Lena Nordlund, tusenkonstnär och kommunikatör ända ut i fingerspetsarna.

Svenska Dagbladet hade Lena en kollega som fick anställning på EIO som sökte ytterligare personal. Så kom det sig att Lena började på EIO den 15 september 1965.

1965 är för övrigt också det år, då dåvarande Asea fick ordern att bygga kärnkraftverket i Oskarshamn, det årets kanske största nyhet inom energisektorn.

Lena började direkt på tidningen Elinstallatören. Då fanns det en tidning till, "Att Sälja El", och den kom ut med sex nummer per år. Senare blev det fyra nummer per år men idag finns den inte kvar.

— Att Sälja El var mer som en försäljarbilaga, berättar Lena. Det var ju fler medlemmar på den tiden som också hade egna butiker. Vi skrev bland annat om hushållsapparater, belysning och marknadsföring. Elinstallatören kom vid den här tiden ut med fjorton nummer per år. Redan då var den ganska tjock och hade mycket annonser.

— På den tiden jobbade vi ju inte datoriserat, som man gör idag, berättar Lena, utan det var till att sitta och läsa meterlånga spaltkorrektur, med typometern i ena handen och layoutskisser i den andra. Med åren blev det många kilometer med spaltkorrektur, skämtar hon.

— När jag började var vi tre heltidsanställda på redaktionen. Det var Ivar Engman som sålde annonser och så Ingvar Nilsson som skötte själva produktionen och layouten. Ja, och så var det ju jag förstås, fortsätter Lena, som titulerades redaktionssekreterare.

Lena fortsatte sedan ända fram till 1988 med Elinstallatören, och det som inte Lena arbetat med på en tidning, det finns inte. Med tiden kom Lena att fungera både som spindeln i nätet som redaktionssekreterare, men också som ett komplett reportageteam i en och samma person. Lena var både reporter och fotograf långt före den digitala eran, vilket betyder att hon både skrev, fotograferade, framkallade och kopierade alla sina bilder själv. På samma gång skulle tiden räcka till för att skaffa fram andra skribenter,

”På den tiden jobbade vi ju inte datoriserat, utan det var till att läsa meterlånga spaltkorrektur.”

läsa pressmeddelanden, hålla kontakten med tryckeri och sätter och dessutom ständigt hålla sig à jour med utvecklingen i branschen.

— När jag väl var klar med fotograferingen, fick jag själv ställa mig i mörkrummet, fortsätter Lena sin berättelse. Det har även hänt, när jag var ute på

jobb utanför Stockholm, att jag gjorde i ordning ett provisoriskt mörkrum i badrummet på hotellet och framkallade mina bilder så gott det gick! Det gällde ju att göra allt för att hinna med deadlines.

Dags för ny tjänst

Hösten 1988 tillträdde Lena en ny tjänst och började arbeta med information. Det fanns ett stort och uppdämt behov av löpande information till medlemmarna, och det hade länge funnits önskemål om en utökad information till EA-medlemmarna, både när det gällde arbetsgivarfrågor i allmänhet och frågor som rörde relationerna till facken och SEF i synnerhet.

— Så i och med det kom jag att utgöra EA:s informationsavdelning. Men jag kunde inte tillträda den nya tjänsten förrän man hittat en efterträdare till mig på Elinstallatören, fortsätter Lena.

När Lena sedan hade tillträtt sin nya tjänst, så började hon ganska snart med EA-Aktuellt, som till en början bara var ett enkelt blad i svart-vitt. Det första numret av EA-Aktuellt kom ut i april 1989. Den första utgåvan innehöll bland annat en rapport om den nyligen träffade överenskommelsen mellan SAF och LO. Natten till den 22 mars hade de kommit överens om det totala löneutrymme som skulle gälla för åren 1989 och 1990.

— I den lilla redaktionsrutan stod det i början av utgivningen: ”Oregelbundet utkommande nyhetsblad från Elektriska Arbetsgivareföreningen”, säger Lena och skrattar. Men behovet av information var då, precis som nu, mycket stort och redan efter det första bladet, hörde flera medlemmar av sig på telefon och tyckte att det här var ett bra initiativ.

Under de tidiga åren var det jobb både på nätterna och under lördagar och söndagar för Lena.

— Att det var så mycket jobb, berodde ju på att jag var den enda informationsresurs som fanns då, men det var så roligt att jag sällan klagade. Idag är jag inte

ensam som informatör längre och det känns skönt.

Under årens lopp har det ensamma bladet utvecklats till den tidning som ges ut idag under namnet EIO-Aktuellt och oftast är på åtta sidor.

— Vi hade faktiskt redan 1992 ett omfång på åtta sidor, och ändå fick jag på något sätt tiden att räkna till övriga informationsfrågor. Tidningsproduktionen är ju bara en del av mina arbetsuppgifter, berättar Lena.

Genom åren har det också varit en hel del konflikter med de fackliga motparterna, och då var Lena ständigt med, även på nätterna, bevakade utvecklingen och förhandlingarna.

— I samband med konflikterna, skulle det skickas ut pressmeddelanden och annat informationsmaterial, både till medlemmarna och till pressen, så det var fullt upp att göra. Konflikter med de fackliga motparterna fortsätter också att dyka upp regelbundet och kräver ständig bevakning.

Behovet av informationsinsatser och trycksaksproduktion över huvud taget är mycket stort hos EIO. Det är allt ifrån cirkulär till olika sorters broschyrer och till och med en del videoproduktioner som producerats genom åren.

Lena har själv hunnit med att producera en stor mängd broschyrer, broschyrer som det ligger ett gediget arbete bakom. Det känns alldeles självklart att Lenas kungsord och rättesnöre är ”ordning och reda”. I just Lenas fall finns dessutom ett äkta engagemang och stor kunskap med i bilden, ovärderliga tillgångar för varje hängiven informatör och tidningsproducent.

Paras sedan detta ihop med en stor portion ”jåk-lar anamma” och en medfödd fingertoppskänsla för hur bra information ska se ut och vara, ja, då får man något alldeles extra.

Men vad skriver man på en sådan tusenkonstnärs visitkort: ”Informalist” eller ”journalöt”?

Eller kanske bara, helt enkelt, Lena Nordlund.

Göte Norlander har arbetat som egen företagare med Krokoms Elektriska i 30 år. Sin övriga tid ägnar han åt familjen, kommun- och landstingspolitiska uppdrag och engagemanget inom EIO. Göte Norlander är ordförande i EIO:s elsäkerhetsutskott och 2002 belönades han med Elsäkerhetspriset för arbetet med AIK-pärmen.

En säker och erfaren man från Krokoms

Göte Norlander

Göte Norlanders engagemang inom EIO började redan för 30 år sedan när han tillsammans med sin kompanjon Bo Larsson köpte Krokoms Elektriska. De deltog vid föreningsmöten och Göte skrev så småningom en motion till en distriktsstämma om det dåvarande prislistesystemet. Motionen gick vidare till en kongress och följden

blev att Göte Norlander blev medlem i en kommitté som skulle arbeta med de här frågorna. Han blev så småningom EIO-ordförande i Jämtland och var under ganska många år ordinarie i överstyrelsen. Men sin viktigaste insats har han kanske gjort som ordförande i elsäkerhetsutskottet, ett arbete som gav honom Elsäkerhetspriset 2002.

Göte Norlander, engagerad företagare, politiker och säkerhetsaktör.

Göte Norlander har under alla år som egen företagare varit engagerad inom EIO, men dessutom har han varit verksam som politiker för centern inom både kommunen och landstinget. Idag är han ålderspresident i Krokoms kommun, vilket innebär att han är den som arbetat kommunpolitiskt allra längst. Han ser stora skillnader på hur det fungerar inom kommun och landsting.

— Kommunpolitiken är trevlig på så sätt att man kan besluta den ena dagen och redan nästa dag är grävskopan på plats och gräver. Det är nära kopplingar mellan verksamhet och politik. Inom landstinget är det en helt annan kultur. Där är det de professionella som styr, läkare, administratörer och akademiker. Bestämmer man något kan det ta tre, fyra år att genomföra. Det är samma sak i riksdagen. I städerna blir det mer anonymt, men i en mindre kommun är allt nära, handfast och rakt. Jag tror vi skulle ha ett bättre samhälle om fler företagare engagerade sig politiskt.

Respekt inför hantverket

Göte Norlander föddes i norra Jämtland 1944 och flyttade tidigt med familjen till Aspås i Krokoms kommun. I centralorten bor idag omkring 2 800 personer, totalt i kommunen lite över 14 000. I ungdomen hade han planer på att bli lärare, men istället blev det Centrala Verkstadsskolan i Östersund där han började en vecka efter 16-årsdagen. Han hade sökt till den 3-åriga utbildningen till svagströmselektriker, men eftersom det var lärarbrist, fanns det detta år endast platser till starkströmsutbildningen som hade varit hans andrahandsval. Utbildningen var eftertraktad. Det året kom endast 10 procent av alla sökanden in.

Tillsammans med kompanjonen Bo Larsson övertog han 15 år senare företaget och bildade Krokoms Elektriska. Företaget har genom åren varit aktivt inom Åre, Krokoms och Östersunds kommuner. I hård

”På en centralort som Krokoms är man med hela vägen. Vi har tampats i byggsektorn, stått på barrikaderna och försökt hänga med i anbudsgivningar, och vara med inom alla segment.”

konkurrens med övriga företag i regionen. På en centralort som Krokom blir kundunderlaget naturligtvis mycket skiftande. Det består av bondgårdar, kontor, affärer, kommunförvaltningar, dagis, brandstationer och servicehus – i princip alla verksamheter och fastigheter som finns på orten.

— Man är med hela vägen. Vi har varit ute och tampats i byggsektorn, stått på barriaderna och försökt hänga med i anbudsgivningar, vilket också innefattar totalentreprenader. Vi har försökt vara med inom alla segment. De senaste 18 åren har vi även jobbat med datainstallationer och datanät. Eftersom vi har kommunala beställare var vi kanske en av de första elfirmorna här som tog på oss den typen av jobb. Det har varit en bra sektor för oss. Vi har även arbetat med larm, men eftersom vi är så få, måste vi begränsa oss. Därför har vi försökt att bli ett bra serviceföretag på lite mindre byggarbetsplatser. I övrigt är det fullt upp även med teleteknik och annat.

Tidigare hade företaget fyra anställda, de har varit totalt sex man som mest, men det har blivit en naturlig avgång till de tre som de är idag. Kanske kan man säga att Göte Norlander i alla fall fick en sorts lärarroll. Alla montörer har nämligen börjat som lärlingar och sedan arbetat kvar i 20 till 25 år. Trygga och kunniga personer som har arbetat under ett stort ansvar. Göte Norlander är stolt över att samtliga har fått en mycket stor erkänsla i bygden.

Ständigt risk- och säkerhetstänkade

När EIO:s elsäkerhetsutskott bildades 1999 satt Göte Norlander i överstyrelsen, som det hette på den tiden. Han blev tillfrågad och accepterade efter moget övervägande. Sedan dess har han varit utskottets ordförande och medverkat till att frågor som tidigare kanske varit lite förbisedda lyfts fram.

— Det var mitt stora intresse för säkerhetsfrågor som var avgörande. Hela mitt liv har präglats av sä-

kerhets- och risktänkande. Jag är kanske lite ovanlig på det sättet, för vad jag än gör så tänker jag reflexmässigt på och försöker att förutse vad som skulle kunna inträffa. Så har det varit under hela mitt liv och jag tycker det är kreativt att kunna se risker och möjligheter.

— Framtagningen av AIK-pärmen är en av de tyngsta insatser som Elsäkerhetsutskottet hittills har gjort, säger Göte Norlander. AIK står för "Ansvar, Instruktion och Kontroll". Det blev ett viktigt dokument som låg klart och lanserades 2002. Det fyllde ett stort behov och visade vilket stort ansvar som vilar på företagen. AIK-pärmen var banbrytande, den är ett levande dokument som fortlöpande utvecklas. Till att börja med var det nog en och annan som fick lite skrämselhicka, men bit för bit har vi lärt oss att använda dokumenten. Framför allt handlar det om checklistor och om hur företagen är organiserade. En montör måste självklart kunna veta vem som är elsäkerhetsansvarig på sitt företag.

AIK-pärmen innehåller många dokument. Det allra viktigaste var det som rörde elsäkerhetsansvaret och kompetenskortet som redovisar varje anställds kompetens och utbildning. Man kan aldrig delegera bort behörighetsansvaret, men varje montör ska själv kunna utföra den kontroll som krävs för att sätta en anläggning i drift. Pärmen innehåller även checklistor, hjälpmedel som i årtal varit självklara i andra branscher, bland annat på bilverkstäder. Med hjälp av en checklista finns en dokumentation över att en installation är kontrollerad.

— Tidigare var det mycket som fattades. På ett företag med 80 anställda kan ju inte den ansvariga elinstallatören kontrollera 80 arbetsplatser samtidigt. Därför måste det finnas en möjlighet att delegera. Vi förde diskussioner med facket om hur vi skulle ta itu med det här problemet och nu har vi hittat systemen som gör att det fungerar idag.

Elsäkerhetspris och ny affärsmöjlighet

Göte Norlander fick Elsaäkerhetspriset 2002 för arbetet med AIK-pärmen. Själv säger han blygsamt att den är ett resultat av hela utskottets arbete och att det är tjänstemännen som dragit det tunga lasset.

— Att vi arbetar mot en nollvision, vilket är vår ledstjärna, kanske också bidrog till att jag fick Elsaäkerhetspriset. Kan Vägverket ha sin nollvision så måste väl vi inom elteknikbranschen kunna ha vår.

— Elsaäkerhetsutskottet har även arbetat med utvecklingen av EIO Elkontroll, som bland annat innebär att det nu finns underlag så att en fastighetsägare som äger en industri kan köpa det löpande ansvaret för en anläggning av en elinstallatör. Det är fastighetsägaren som har ett strikt ansvar för elanläggningen. En nulägesbesiktning utförs och med hjälp av ett kontrakt kommer fastighetsägaren och installatören överens om tillsyn och ansvar. Det dokumentet kom för två år sedan och innebär ytterligare en affärsmöjlighet för elföretagen.

En branschförenings betydelse

Göte Norlander är en klok företrädare för ett av EIO:s många medlemsföretag. Genom sitt medlemsperspektiv och med många tankar kring riktlinjer och avtal, anser han att en branschförening kan vara en mycket bra partner. Företagen får tillgång till många hjälpmedel samtidigt som en förening genom att driva olika frågor kan föra branschen framåt. Hjulet ska bara behöva uppfinnas en första gång.

— Nu är det många som sliter med frågor om miljödeklarationer och miljöhanteringen på elföretagen. Där kan EIO göra en insats genom att förklara för medlemmarna hur det ligger till med kretsloppssystem och annat. Idag säger man si i en kommun och att det ska vara så i en annan. Det här är en tung bit och det skulle underlätta med raka besked som alla kan rätta sig efter.

Branschfrågorna har alltid varit lite i skymundan, anser Göte Norlander. I de mellanstora och mindre företagen är branschfrågorna viktigare än i de stora där det oftast är arbetsgivarfrågorna som tar plats.

— Arbetsgivarfrågor är ganska direkta och ska åtgärdas inom kort tid, vilket gör att de blir mer uppmärksammade. Det är synd för det har tagit mycket kraft ur föreningarna, menar han. Ombudsmännens tid har i väldigt liten utsträckning räckt till för marknadskampanjer och sådant som man skulle ha kunnat driva gemensamt. Det är så lätt att gå in bakom arbetsgivarfrågorna, men om företagen inte går bra har vi varken kunder eller marknad och kan inte heller betala ut lön. Så det är väl frågan vilket som är först, ägget eller hönan.

— Engagemanget är markant mindre idag än för 10–15 år sedan. Alla arbetar under en sådan prispress, det finns ingen tid för att sätta sig och umgås med en kollega. Men på sikt är det förödande för vi företagare kan inte bli ensamvargar, vi måste ha ett kollegialt utbyte och en samverkan som gör att den här verksamheten avancerar framåt. Det är min fasta övertygelse. Det är otroligt viktigt för en branschförening att ligga i den absoluta frontlinjen. Det är så lätt att halka efter i utvecklingen.

— Sedan tycker jag att det bör vara fler som bidrar till föreningen. Ibland har man fått känslan av att vissa bevakar sina revir och kanske inte släpper till de egna geniala lösningarna. Alla borde bidra med sitt goda kunnande och goda förstånd. Det är då man för branschen riktigt, riktigt bra framåt. Ibland kanske det är människorna som står därute i verksamheten som är de som kan tillföra mycket i en branschförening.

Förändring av behörighetssystemet

För två år sedan började Elsaäkerhetsutskottet titta på en förändring av behörighetssystemet. Idag gäller

behörigheten på livstid, men troligen kommer det att bli någon typ av certifiering.

— Det är en framtidsfråga. Självklart haltar det lite när en person som kanske arbetat som bagare i 30 år har sin behörighet kvar och kan ansvara för att elinstallationer blir riktigt utförda. Jag tror att man måste hitta mer följsamma system och någon typ av certifiering. Där kanske EIO centralt kan vara drivande. Kan vi vara med och arbeta för det, är det en utmaning för oss som förening. Elsäkerhetsverket har fått minska antalet distrikt och står inför en kommande utlokalisering så vi kanske kan hjälpas åt. Allt som rör elsystemet har ju en praktisk och en teoretisk sida som hittills varit ganska skilda världar. Vi är redan en bit på väg, men vi måste börja koppla ihop teori och praktik än mer.

Livsstil att ta ansvar

Göte Norlander har arbetat som egen företagare i 30 år. Han har familj, företaget, kommun- och landstingspolitiska uppdrag och sitt engagemang inom EIO. Dessutom sjunger han i kör och är medlem i Krokoms byalag. Själv säger han att han kanske inte hunnit med allt alla gånger.

— Det är tufft att vara egen företagare med heljobb, övertid och stress och det vanliga är väl att våra familjer mest ser den baksidan och inte fördelarna med friheten det innebär att vara sin egen och att

kunna fatta egna beslut. Därför blir det kanske så att barnen inte går i pappas fotspår.

Men engagemanget har gett livet innehåll och Göte Norlander är stolt över sina tre barn, en dotter och två söner. Dottern som är äldst, är liksom den yngsta sonen, färdig civilingenjör medan den andra sonen har ett år kvar på KTH.

— Om jag bara hade hållit på med teknik, tror jag inte jag hade varit en lycklig människa. Politiken och arbetet inom EIO har gett mig stor behållning. Man möter andra människor och byter åsikter i andra sammanhang än till vardags.

Efter 44 år som elektriker och 34 år som politiker har Göte Norlander dragit ner på tempot. Som politiker har han avvecklat flera tunga politiska uppdrag och han arbetar nu enbart 75 procent inom företaget. Tillammans med sin kompanjon planerar han att gå ner till halvtid och att så småningom avyttra företaget till en tidigare anställd. Men han fortsätter med körsången och att vara aktiv i Krokoms nybildade byalag.

— Jag har en otrolig respekt för hantverket och tycker fortfarande att det är stimulerande att ta en liten kvällspromenad, säger han. Det lyser i fönstren, det är fina gatlyktor och fasadbelysningar, dekorationer och skyltfönster. Man kan slå sig för bröstet lite grann och tänka på att, det här, det har man bidragit till. Det kanske skiljer oss lite från andra yrken, att vi hela tiden kan se det vi har gjort.

Marie Qvennerstedt driver familjeföretaget Lennström El tillsammans med sin bror. Dessutom är hon mycket aktiv inom EIO. För tillfället sitter hon både i arbetsutskottet och i styrelsen i EIO Stockholm. Några av Marias hjärtefrågor är att höja elteknikbranschens status och få in fler tjejer i branschen.

Affärskvinna med stort engagemang

Marie Qvennerstedt

Marie Qvennerstedt är entreprenör, mamma och visionär i en och samma person. Hon driver företaget Lennström El men är också mycket aktiv inom EIO där hon värnar om branschens framtida utveckling. Enligt Marie så medför medlemskapet i EIO inte bara rättigheter – utan även en skyldighet att engagera sig för sitt eget och branschens bästa.

Lennström El grundades av Valentin Lennström

1919 i Mälarhöjden och har sedan dess utfört elinstallationer inom såväl privat som offentlig sektor. Företaget drivs idag av fjärde generationen och övertogs 1988 av syskonen Marie Qvennerstedt och Lars Christenson. Företaget har 33 anställda, varav 25 elektriker.

— Vi har ökat med runt 8 anställda under de senaste fem åren. Men här går gränsen – detta är ett familjeföretag och här ska man vara mer än bara ett

Marie Qvennerstedt är företagsledare och mycket aktiv inom EIO.

anställningsnummer. Lars kan allting om el och jag är duktig på de andra bitarna som krävs för att driva ett företag

Lennström El har även en liten butik i Gamla Stan som är specialiserad på glödlampor, lysrör och reservdelar till gamla armaturer. Man utför också reparationer av armaturer och elektriska apparater.

— Trots att butiken är liten har vi ett stort sortiment och många stamkunder. Idag finns varken färghandel eller järnhandel i Gamla Stan och det är många kunder som är rädda för att vi också ska försvinna.

Satsar på miljön

Sedan 2002 är Lennström El ISO-certifierade inom både kvalitet och miljö.

— Miljöaspekten har blivit allt viktigare för oss eftersom många av våra beställare ställer höga krav numera. Jag har lärt mig en hel del under de här tre åren som vi har varit certifierade. Man får upp ögonen på ett helt annat sätt. Vart är vi på väg egentligen? Vad lämnar vi efter oss? Ska barnen behöva lida för det här som vi håller på med? Det är ett ansvar för kommande generationer. Som miljöcertifierat företag kan vi hjälpa till och informera andra om nyttan med ett aktivt miljöarbete.

Under hösten 2004 anordnade Lennström El ett miljö-, energi- och säkerhetsseminarium för sina större kunder och tog dit föreläsare; framför allt sina egna leverantörer, men även folk från EIO.

— I vanliga fall brukar vi bjuda in några få kunder och ta med dem till en leverantör. Det här evenemanget gjorde vi i egen regi, bjöd in till oss och tog dit leverantörerna. Det var lärorikt; nästa gång kommer vi inte att ha lika många föreläsare utan lämna mer tid för frågor istället. Sedan var vi inte tillräckligt tydliga mot en del av leverantörerna angående vad de skulle prata om. Men det här kommer vi säkerligen att göra om som ett led i vår egen marknadsföring.

Just marknadsföring är ett område som Marie

tycker att både Lennström El och hela elteknikbranschen måste bli bättre på.

— Elen behövs ju alltid, och då blir man lätt lite bortskämd. Men vi har gjort enkätundersökningar bland våra kunder och förstått hur viktigt det är att marknadsföra sig och att synas. Bland annat har vi gjort reklamblad och foldrar som är väldigt uppskattade av kunderna.

Lennström El har en imponerande referenslista; från riksdagen till riddarhuset, från konstakademien till polisen. Dessutom kan man titulera sig Kunglig hovleverantör.

— Det är roligt. Jag vill att det här företaget ska genomsyras av kvalitetstänkande och många jobb får vi genom rekommendationer. Våra kunder får mycket för pengarna eftersom vi gör rätt från början. Och tack vare certifieringsarbetet har vi fått ännu bättre rutiner. Vi satsar också mycket på personkemi; att ha rätt kille hos rätt kund. Det händer att vi avbryter samarbetet om vi inte är bra för varandra. När vi firade 75-årsjubileum var det många kunder som skrev ”lycka till nästa 25” på sina gratulationskort. Och det kändes faktiskt som att de tror på att vi ska klara det.

För att leva vidare som företag krävs duktiga medarbetare. Marie och Lars är mycket noggranna när de nyanställer.

— Jag ber alltid att få sitta med vid något tillfälle, för det händer att jag kan säga direkt: nej, honom ska vi inte ha. Jag har en otrolig intuition, även privat, som jag litar till fullo på. Det gäller kundbeställningar också; om negativa känslor eller tankar dyker upp är det viktigt att våga säga nej.

Aktiv inom EIO

Marie är sedan flera år tillbaka även mycket aktiv inom EIO:s föreningsliv. För tillfället sitter hon både i arbetsutskottet och i styrelsen i EIO Stockholm. Dessutom ingår hon i valberedningen för den centrala styrelsen.

— Jag kan ingenting om el och har ingen el-utbildning överhuvudtaget. Jag kan skruva ihop en stickpropp men där går gränsen. Men det är nog en fördel för EIO, att jag inte är elektriker. Däremot är jag är bra på att organisera och jag är social. Jag får igång folk och jag får igång tänk. Sedan hoppas jag att någon annan tar hand om det, så att jag kan gå vidare till någonting annat.

När dottern Hanna föddes tog Marie en paus från sysslorna i EIO, men saknaden efter henne blev snart för stor.

— Efter ett tag ringde de och frågade: kan du komma tillbaka nu? Det var en eloge och det kändes riktigt kul. EIO-arbetet är ytterst stimulerande för jag känner att folk lyssnar på vad jag har att säga. Jag har alltid vågat säga vad jag tycker och tänker. Och jag vågar fråga. När jag inte förstår säger jag det rakt ut: nu får ni backa, nu hänger inte jag med. Och då är det alltid någon bordsgranne som säger: vad skönt att du frågar, för jag förstår inte heller.

Marie är en varm och generös person som gärna bjuder på sig själv. Men trots att hon är duktig på att strukturera är det svårt att förstå hur hon hinner med allt.

— Jag hinner med för att jag trivs med det. Men jag har ett stort ego också, annars hade jag nog inte orkat. Det händer att jag åker iväg med tjejgänget och spelar golf en vecka, då glömmar jag familj och jobb, sådant betyder otroligt mycket. Just nu är jag faktiskt väldigt nöjd med kombinationen av yrkes- och privatliv.

Vill höja statusen

En av Maries hjärtefrågor är att höja elteknikbranschens status och hon tycker att alla konflikter med Svenska Elektrikerförbundet hämmar utvecklingen.

— Det är en konflikttrabbad bransch vilket tyvärr gör att branschfrågorna får stå tillbaka. Och det är egentligen branschfrågorna vi behöver mest av, att få

upp statusen på det vi håller på med. Vi har en konflikt om året i den här branschen, och varje gång stannar allting upp. Det är inte bra, det hämmar otroligt. Jag hoppas att man kommer tillrätta med den biten. Vi måste också vara lite mer nyfikna på ny teknik till exempel säkerhet och avancerade styrsystem. Det finns stora pengar att tjäna där, och det gäller att hoppa på tåget innan det är för sent. Annars tar någon annan de bitarna. Jag tror också att vi måste lära oss att ta ett helhetsansvar, från projektering till fakturering. EIO borde vara snabbare på att föra ut teknikutveckling till företagen.

Belysning design i Danmark

I Danmark lägger man ner en större del av sin inkomst på elprylar i hemmen. Det beror mycket på att belysning har blivit design och en viktig inredningsdetalj. Just Danmark har varit något av ett föregångsland och det är först nu som det här börjar komma till Sverige.

— I Stockholm har man till exempel börjat belysa broar, men det har ju funnits hur länge som helst nere på kontinenten. Vi har inte varit tillräckligt duktiga på att marknadsföra oss, kanske för att vi har trott att en klick inredningsmänniskor äger det här området. Men Lennström El har kunder som är otroligt intresserade och vi har bland annat gjort innovativa belysningsarbeten på riksdagshuset. Idag är belysning en konst. Det finns väldigt mycket bra man kan göra, och det är inte särskilt dyrt.

Nya nätverk behövs

EIO har länge varit samlingspunkten för elfolket; en naturlig mötesplats där man träffar kollegerna, diskuterar och lär sig av varandra. Men nu börjar mönstret förändras.

— Problemet är nog störst i storstäderna; i EIO Stockholm ställer vi in kretsmöten hela tiden på grund av bristande intresse. EIO måste försöka skapa

en starkare sammanhållning mellan företagen för vi har otroligt mycket att lära av varandra. Större delen av medlemmarna är små företag, och de om någon skulle verkligen behöva det här nätverket omkring sig. I EIO Stockholm har vi pratat om att dela in företagen i storleksordning för att ingen ska känna sig utanför.

De personer som engagerar sig i EIO är ofta lite äldre och risken finns att många viktiga kunskaper och erfarenheter faller i glömska då den äldre generationen går i pension.

— Men när man tittar på dem som ansöker om att bli medlemmar i EIO, här i Stockholm, så är de mellan 30 och 40 år. Snarare 30 än 40. De har jobbat några år som elektriker och kommit på att de vill dra igång någonting eget. Så visst händer det saker, och det är därför som det är så viktigt att hitta de här personerna och engagera dem. Det är egentligen EIO:s viktigaste uppgift; att engagera medlemmarna. För är man med i EIO då tycker jag att man har en skyldighet att dela med sig också. Det räcker inte att betala avgiften och tro att någon annan ska göra jobbet, man måste bidra med någonting själv också. Jag kan reta mig på när folk inte gör rätt för sig. Är man med i en förening så ska man vara engagerad och hålla sig till spelreglerna. Annars borde man inte få använda varumärket EIO. På den punkten är jag stenhård.

Marie efterlyser också noggranna intagningskrav för att bevara organisationens värden.

— I EIO Stockholm är vi noga med vilka företag vi tar in. Det är viktigt att EIO fortsätter att vara en symbol för det seriösa företagandet och inte reduceras till en dekal som man sätter på bilen. Kunderna ska alltid kunna lita på ett EIO-företag och för nya medlemsföretag i branschen ska EIO vara det självklara valet.

Utveckling nödvändig

Med den ökande konkurrensen utifrån förutspår många att branschen kommer att delas upp i ett A- och ett B-lag.

— Vi ser de tendenserna redan idag. Jag tror att viljan att utveckla sig finns hos företagen, men i många fall räcker tiden knappt till att fakturera. Och då hamnar man lätt i en ond cirkel, om inte en leverantör eller en kund får in en på andra tankar. Jag tror att vi som är lite fler, och som kanske har en annan ekonomi, har lättare att se det här nya och möjlighet att hoppa på det. Vi kan till exempel avvara folk under några dagar för att låta dem gå en kurs.

Generellt sett tycker Marie att branschen tar för lite betalt, och att kunderna måste vara med och betala för elföretagens kompetensutveckling.

— En elektriker kostar 130–140 kronor i timmen i lön plus sociala avgifter och arbetsgivaravgifter. Sedan har du kostnader för att driva företaget, till exempel administration. Vi satsar mycket på utbildningar för medarbetarna och certifieringsarbetet har också kostat. När vi räknar på det hamnar vi på 450 kronor i timmen. Sedan ska vi ha en skälig vinst också, för att kunna investera och se till att vi lever vidare och kan serva våra kunder även i framtiden. Jag antar att det är där som det blir problem för de företag som tar 300 kronor i timmen.

Med 17 års erfarenhet av att driva företag har Marie ett och annat råd att ge till nya förmågor.

Utbildning är A och O

— Utbildning är a och o i den här branschen för det går så otroligt snabbt. Det räcker inte längre att bara kunna dra kablarna, för ofta ska man hänga på någonting annat också, som kanske är datastyrt. Se till att vara hungrig och ta kontakt med leverantörerna för att få bättre insyn i den senaste tekniken. Personligen tycker jag att det värt att anställa någon som sköter administrationen, för det har man verkligen igen på sikt. Sist men inte minst är det viktigt att våga. Och därför behövs det goda förebilder som inspirerar.

Idag har elteknikbranschen problem med åter-

växten. Samtidigt är elprogrammen populärare än någonsin och skolorna utbildar rekordmånga elever.

— Många skolor är dåliga och tyvärr finns det inte omsättning för så många elever. Färre skolor, men med kompetens, hade höjt kvaliteten på utbildningen. Dessutom behöver företagen engagera sig mer. Nu lockar skolorna med nya tekniken för det är roligt, spännande och häftigt. Men eleverna måste lära sig grunderna först, annars klarar de sig inte ute i verkligheten. När det blir dåliga tider åker lärlingarna ut först. Så visst är återväxten oroande. Det här är någonting som vi har börjat prata om i Stockholm, och nu försöker vi få Skolverket att förstå situationen.

En målgrupp som elprogrammen fortfarande har svårt att locka är tjejer. Och hur är det egentligen att vara kvinna i en så mansdominerad bransch?

— Jag ser det som otroligt stimulerande. Sedan underlättar det nog att jag är en öppen person som tycker om att prata med folk. Men både på EIO och

på företagen behövs fler tjejer. För många killar ihop eller för många tjejer ihop är aldrig bra. Jag är säker på att Lennström El har tjänat på ett delat ledarskap.

Framtidsvision

Om 14 år fyller Lennström El 100 år. Hur kommer företaget utvecklas och vad gör Marie själv vid den tiden?

— Då vet jag inte ens om jag är kvar här längre. Företaget är nog i samma storleksordning men jag tror att vi har bytt lokaler. Vi kommer att hålla på mycket mer med projektering och ta ett helhetsansvar vid entreprenader. Det har vi redan börjat med. Vi har kvar de bra kunderna, och förhoppningsvis ännu fler sådana kunder som vi verkligen vill ha. Ja, det är verkligen blandade känslor. Jag skulle kunna ta ledigt oftare och tillbringa mer tid med familjen, men det tillåter inte mitt samvete för jag känner att jag behövs här.

Den som träffar Anders Runwall har svårt att tro att han har fyllt 64 år. Han är en vaken, pigg, drivande och vital person som knappast lämnar någon oberörd.

Komplett tidningsfabrik på en enda person

Anders Runwall

Anders Runwall är närmast ett unikum i den svenska tidningsvärlden, en kreatör, journalist och tidningsfabrik i en enda person. Under 21 år har han varit chefredaktör på Elinstallatören och drivit utvecklingen från en svartvit medlemstidning till ett magasin i färg, en spännande och ekonomiskt blomstrande branschtidning. Han har tagit totalansvar för tidningen och mottot har alltid varit att Elinstallatören ska ligga minst två steg före alla andra. Så har Anders också lämnat starka avtryck efter sig – inte bara på EIO och i tidningsvärlden utan också i livet.

Den som träffar Anders Runwall har svårt att tro att han har fyllt 64 år. Han är en vaken, pigg,

drivande och vital person som knappast lämnar någon oberörd.

— Jobbet är en väsentlig del av tillvaron, den saken är säker. Och jag har haft förmånen att få göra det jag en gång bestämde mig för. Jag har fått de jobb jag har sökt och har alltid haft bra arbetsgivare. Det är en bit. Sedan är jag ofta ute och reser, jag gillar att promenera och läser mycket vilket håller hjärnan alert.

Under uppväxten i Stockholm drömde Anders om att bli pilot men synen satte stopp för det och i stället blev han journalist och tidningsmakare.

— Redan under skoltiden halkade jag in på journalistiken, skrev i skoltidningen och liknande. Jag har

Anders Runwall bestämde sig tidigt för att jobba i tidningsvärlden och höll fast vid det.

alltid gillat att skriva men jag är en renodlad faktamänniska och skulle aldrig kunna skriva en roman eller en deckare. Jag har alldeles för dålig fantasi för det.

Dålig fantasi eller inte. Anders har skrivit flera böcker, huvudsakligen fakta- och reportageböcker.

— En av böckerna skrev jag efter en semester i USA. Jag åkte dit i sex dagar och sedan åkte jag hem och skrev klart boken på sex dagar och skickade iväg den till förlaget. De andra gick väl till på ungefär samma sätt. Det är researchen som jag tycker är mest spännande.

Anders utbildade sig på dåvarande journalistinstitutet i Stockholm och när han gick ut hade han redan fått jobb som ledarskribent på Östgöta Correspondenten i Linköping. Så småningom återvände han till Stockholm och SIF-tidningen. Därefter blev han chefredaktör för Jusek-tidningen för att några år senare hamna på PR-byrån Kreab.

Varje tidning är speciell

När Anders började som chefredaktör på Elinstallatören den första januari 1984 hade han inte en susning om elinstallationsbranschen. Nu har han hunnit med 241 nummer av tidningen och det är lätt att tänka sig att arbetet skulle kunna bli enformigt efter ett tag.

— Nej, jag upplever inte det så. Det händer så mycket i branschen och jag lär mig fortfarande nya saker varje dag. Det är som Sigge Fürst en gång sa om en riktig långkörare på Stadsteatern: varje kväll är en ny föreställning. Här är varje dag annorlunda och varje tidning unik.

Anders har med andra ord varit ett vandrande tidningsförlag i en och samma person. Det är han som har ansvarat för hela produktionen av tidningen med hjälp av både egna medarbetare och frilansare.

— Det har naturligtvis varit jobbigt vissa gånger, men det har också inneburit en extra poäng, definitivt. Vi är ju här för att tjäna pengar åt ägarna, det är

varje tidnings uppgift. Och det är klart att när man har den här helheten, då är det lättare att träffa rätt och att jobba produktionseffektivt. Så visst har det varit en stor fördel. Men det var själva tidningsmakeriet som var roligast, att få jobba med hela det här stora nätverket av duktiga människor och få alla bitarna att fungera tillsammans.

En tidning ska vara som ett smörgåsbord

Under de 21 år som Anders varit chefredaktör, har det hänt en hel del, både i branschen och för tidningen.

— När jag började var Elinstallatören fortfarande väldigt mycket av en medlemstidning och hade en upplaga på 4 000. Jag kom hit med konceptet att jag skulle göra en branschtidning, inom parentes störst, bäst och vackrast. I dag trycker vi 10 500 exemplar och har ungefär 35 000 läsare. I början hade vi underskott men det är ju faktiskt så, enligt mitt sätt att se det, att man inte gör bra tidningar genom att sälja annonser. Man säljer annonser genom att göra bra tidningar. Det synsättet hjälpte mig att öka kvaliteten på tidningen, och då får man ju också annonsörerna och framförallt läsarna med sig.

Anders långa erfarenhet av tidningsmakeri har hjälpt honom att göra Elinstallatören till vad den är i dag. Men han har inte helt kunnat undgå att påverkas av influenser utifrån. Den viktigaste ledstjärnan har varit Gustaf "Buster" von Platen på Svenska Dagbladet.

— Han menade att en tidning skulle vara ett smörgåsbord. Därför har vi till exempel aldrig kört med teman, utan förhoppningen är att varje läsare ska kunna hitta någonting som passar just honom eller henne. Ingen läsare begär att de ska njuta av hela tidningen men de ska kunna hitta någon liten intressant grej. Visst är våra läsare yrkesmän men de är ju faktiskt också helt vanliga människor, vanliga tidningsläsare. Så jag har aldrig dragit mig för att då och då lägga in speciella grejer. Och så fort jag har

lagt in något helt annorlunda, som ett reportage om en bergsvandring i Anderna eller en ballongresa över Stockholm, har jag fått positiva reaktioner från läsarna. Det budskap vi har som branschtidning, det är så krävande av läsarna, så fruktansvärt krävande, att jag måste ge dem lite lättare läsning också, någonting att blanda upp det med.

Ett av Elinstallatörens viktigaste syften är att informera läsarna om vad som händer och kommer att hända i branschen.

— Min ambition har varit att vi ska ligga minst två steg före. När jag kom hit en gång i tiden var det inte rumsrent att skriva om en produkt som inte var godkänd i Sverige, som inte hade S-märke på sig. Omvärlden fanns inte. Jag har talat om för mina läsare i praktiskt taget varje nummer att den här lilla avkroken Sverige inte är någon avkrok längre – vi är en del av världen. Och det som sker där ute, även i vår bransch, i vår nisch, är här nästa vecka.

Nya utmaningar

Anders tror stenhårt på tidningen och på det tryckta ordet och också på att internet hjälper oss i allra högsta grad. Det är få som orkar fördjupa sig i ett ämne framför datorskärmen och bland annat därför är tidningen ett väldigt viktigt forum.

— Tidningen läser man ju inte hemma över en kväll, den fungerar inte på det sättet. Man läser en bit, så lägger man undan den, och så fortsätter man en annan kväll.

Nu har en ny epok börjat i Anders liv. En epok utan Elinstallatören. Men han bryter inte kontakten med EIO utan kommer i fortsättningen att vara redaktör för hemsidan eio.se.

— Det är en ära att få det här uppdraget vid min ålder. Och det finns hur mycket som helst att göra. Först och främst måste hemsidan uppdateras. Det måste vara mer journalistisk redigering och jag hoppas också kunna höja kvaliteten på innehållet.

Nu när Anders byter jobb blir det förhoppningsvis också mer tid över till annat.

— De senaste åren har vi gjort om hela huset mer eller mindre. Nu har jag fått pippi på att sköta underhåll, målning och allt annat som ska ordnas i huset. Min hustru är egen företagare och har ett transportföretag. Förut kom hon hem klockan nio om kvällarna, men sedan sonen tog över som VD kan vi äntligen träffas och umgås på normala tider. Det har blivit väldigt viktigt för mig, självklart.

Ångrar ingenting

Anders är inte bara en tidningsmakare, han är också en pengamakare. Under sina år på Elinstallatören har han åstadkommit en mycket god ekonomi för tidningen och bara det senaste året har två nummer passerat miljongränsen i annonsintäkter.

— En duktig tidningsmakare blir en duktig penningmakare. Eftersom jag har haft kontrollen har jag kunnat vara kostnadseffektiv och sluppit fundera på att behöva skära ner eller spara. Det finns heller ingen egentlig konkurrent till Elinstallatören. För några år sedan var det visserligen någon som försökte men det kom bara två nummer. För mig personligen har det varit både positivt och negativt eftersom bristen på konkurrens har inneburit ett väldigt stort ansvar.

Med facit hand kan Anders se tillbaka på en tid som inneburit stora förändringar och förbättringar av Elinstallatören. Och dagligen har han fattat mängder av beslut som alla påverkat tidningens utveckling.

— Jag ångrar ingenting. Läsarna har alltid kommit i första hand och jag har en oerhörd respekt för dem. Vad de tycker och tänker är ju faktiskt det som måste styra i slutänden. Rent allmänt så tycker jag att den viktigaste egenskapen i det här jobbet är ödmjukheten. Och sedan kan det inte hjälpas att du måste tro på dig själv och våga hålla fast vid dina idéer. Det tycker jag är viktigt. Och att vara schysst mot alla i sin omgivning, det har man tillbaka.

Varje år utbildar EUU 10 000 kursdeltagare från hela landet, varav 7 000 anställda i EIO-företag. Jan Siezing tycker att det är inspirerande att jobba med människor och är som rektor extremt delegerande.

Jan Siezing vill göra affärsmän av hela branschen

Rektorn med sinne för business

Sedan 1990 har Elbranschens Utvecklings- och Utbildningscenter, EUU, utbildat i princip varenda elektriker i Sverige på ett eller annat sätt. Det är få branscher förunnade att ha en egen yrkesskola för fortlöpande kompetensutveckling. VD och rektor för denna outtömliga kunskapskälla är Jan Siezing, en motorcykelåkande visionär och lagspelare som gör allt för att hjälpa sina kunder att bli skickliga företagare.

Innan EUU bildades var behovet av ett bransch-anpassat utvecklings- och utbildningscenter stort. De namnkunniga minns att det var Stig Lewenhagen som tillsammans med bland andra EA:s dåvarande VD

Björn Tibell, var drivkraften bakom EUU. Tommy Jansson var VD för verksamheten de första två åren. 1992 anställdes elinstallatören Håkan Thedvall som VD. Under hans ledning inriktades verksamheten på att i större utsträckning tillgodose medlemsföretagen. Samtidigt breddades den till att även omfatta industrins elpersonal. Jan Siezing tillträdde som ny VD på företaget 2003.

— Men mina barn tycker att det är häftigare att säga att jag är rektor i stället för VD. När jag blev tillfrågad om den här tjänsten tackade jag först nej. Sedan tänkte jag att det inte kunde finnas så många jobb här i Sverige där jag kunde utnyttja all min erfarenhet och

Jan Siezing är VD och rektor för EUU, Elbranchens Utvecklings- och Utbildningscenter.

ändå göra någonting helt annat. Jag kom fram till att det fanns ungefär ett sådant jobb – och det var som VD för EUU.

Jan Siezing är född 1954 och uppvuxen i Sundsvall. Han har en bakgrund som elektriker och började arbeta på ABB, eller Asea som det hette på den tiden, 1970. Totalt hade han elva olika jobb under sina 27 år på företaget, bland annat som linje-, region-, filial- och affärsområdeschef. Mellan anställningarna på ABB har Jan Siezing även hunnit med att vara arbetsledare inom verkstadsindustrin, driva en elfirma i Sundsvall och en konsultfirma i Tyskland och Spanien.

— När ABB hörde av sig igen 1989 och undrade om jag var intresserad av att flytta till Stockholm kändes det helt rätt. Nu bor jag med min familj i Tumba i ett vackert hus från 1900-talets början.

Jan Siezing är en engagerad person med stor erfarenhet. Det märks snabbt att han har roligt och trivs med sitt arbete.

— Så länge som jag tycker att det är kul så kommer jag inte att ta initiativet att göra något annat. Jag brukar säga det åt mina barn också, när de funderar på vad de ska göra: gör det du är intresserad av. Jag tror att det är viktigt.

Förutsäger branschens utveckling

Under sin tid på EUU har Jan Siezing arbetat hårt för att göra verksamheten mer kundinriktad. Idag är man 12 anställda och alla har kundkontakt.

— Jag tycker att det är kul att jobba med människor och är extremt delegerande. Det är inspirerande att se när mina medarbetare tar för sig och växer runt omkring mig. Jag är nog en rätt bra lagspelar överhuvudtaget. Arbetet i sig är också väldigt spännande. Framför allt är det roligt att få jobba med framtidsfrågor, för det har alltid legat mig varmt om hjärtat. Det är intressant att försöka förutsäga hur branschen kommer att utvecklas, och vad den lilla eller den stora installatören kan göra för att påverka

sin framtid. Jag tänker förstås också på vad vi här på EUU kan bidra med, och hur vi ska utnyttja våra resurser och erfarenhet.

Historiskt sett så har EUU framför allt riktat sig till de kollektivt anställda. Men nu vänder man sig till hela elföretaget och affärsorienterade utbildningar är det område som växer mest idag.

— Det är glädjande men det går att göra så mycket mer. Vi har nästan ingenting inom säljfrämjande utbildningar. Vi har en för serviceelektriker, som handlar om kundrelationer, men den är nästan inte efterfrågad överhuvudtaget, vilket är skrämmande. Så det finns väldigt mycket att göra på det området.

Varje år utbildar EUU 10 000 kursdeltagare från hela landet, varav 3 000 arbetar inom industrin. En normalkurs omfattar 15 personer. Man erbjuder två typer av kurser; öppna kurser där vem som helst får anmäla sig och uppdragsutbildningar som är anpassade för enskilda företag. Det finns också ett antal kurser som är obligatoriska och ska repeteras var tredje år.

— Flertalet av kursdeltagarna kommer från medelstora och stora företag, vilket är oroande i det långa loppet men ingen katastrof ännu. Det tenderar också att bli mer och mer uppdragsutbildningar där vi åker ut till företag. Och detta är negativt för de små företagen eftersom de inte har möjlighet att göra så här. Under 2005 höll vi cirka 260 öppna kurser. Det är bra, men man får inte glömma bort att det är 30 olika ämnen, så det blir inte ens tio tillfällen per år i genomsnitt för ett ämne, från Kiruna till Ystad. Och det blir bara en gång per ämne i Ystad. Men jag tror inte att elföretagen kommer få problem att rekrytera kompetent personal i framtiden.

Efterlyser paradigmskifte

Genom att förse sina kursdeltagare med den kompetens som behövs för att nå företagets målsättningar och möta kundernas efterfrågan, hjälper EUU dem att ligga steget före. I vissa fall handlar det också om

att klargöra vilken kompetens som företaget klarar sig utan.

— Alla företag har sina egna förutsättningar. Jag trycker mycket på att det är viktigt att jobba med det man tycker är kul. Gillar man att jobba med komplicerade tekniska anläggningar, då ska man göra det. Det är viktigt att sätta upp tydliga mål: hit vill jag med mitt företag, det här vill jag uppnå. Nästa steg är att se över vilken kompetens företaget har idag, och vad som saknas för att uppnå målen. Jag ser stora brister i företagens affärskunnande och det är alldeles för många som är serviceminded utan att ta betalt för det. Och det leder ingen vart, annat än att man får springa dubbelt så fort för att tjäna det som man gjort tidigare. Men det är inte så himla enkelt. I grunden handlar det om att göra individen stolt över det han gör, så att han kan ta ordentligt betalt med gott samvete.

Det är självklart att man betalar mer för en duktig konstnär än för en mindre duktig konstnär. Men detta synsätt har inte fått fotfäste i hantverksbranscherna vilket är ett stort problem. Jan Siezing tror att det krävs ett paradigmskifte och att den ekonomiska förståelsen måste genomsyra hela företaget.

— Jag tror tyvärr att yrkesstoltheten brister idag, av flera olika skäl. Ett kontroversiellt område är lönesystemet, som egentligen går ut på att den enskilda elektrikern får betalt efter hur mycket materiel han gör av med. Ju mer materiel, desto mer får han betalt. Det har ingenting med kvalitet eller funktion att göra. Det är det ena. Det andra är att skapa förståelse för vad det egentligen är som genererar pengar i ett företag. Den här ekonomiska förståelsen måste finnas på alla nivåer i företaget. Den enskilda servicekillen måste förstå att för varje gång han säljer en ny tjänst eller hittar en funktion som kunden inte har så genererar det pengar till företaget som han sedan får ut i lön. Projektledare, ekonomer, säljare och företagsledare måste lära sig samma sak, men med större pengar.

En sann motorcykelfantast

Jan Siezing gillar gamla engelska bilar och motorcyklar. Hemma i garaget har han två motorcyklar och en Triumph TR3 -59. Om vädret tillåter tar han gärna en tur på någon av motorcyklarna.

— Jag gillar att åka motorcykel och har gjort det i hela mitt liv. Vi är ett kompisgäng på 10-20 personer som träffas varje år och åker iväg på en tur någonstans. Senast blev det till Polen, Litauen och Lettland.

— Men familjen är alltid nummer ett och vid sidan av arbetet tillbringar jag det mesta av min tid tillsammans med dem.

Nybliven 15-åring

EUU ligger i Nyköping och fyllde 15 år 2005. Och eftersom företaget är samägt av EIO, Elektrikerförbundet och Nyköpings kommun behövs en stark VD.

— Det är unikt att en bransch har haft en egen skola i 15 år på det sättet. Många andra branscher har försökt. Jag tror att samägandet har spelat roll för framgångarna samt det faktum att vi är ett helt fristående aktiebolag som ska leva på egna meriter och försörja oss själva. Visst har det sina sidor att vara samägd ibland, men i styrelsen finns det en klar insikt om behovet av kompetensutveckling i branschen.

EUU har delat upp sin verksamhet i sju affärsområden (affärs- och marknadskunskap, arbetsmiljö, automation, larm och säkerhetsteknik, teleteknik, starkströmsteknik och elsäkerhet). Det största området är elsäkerhetsutbildningar, tvåa är numera affärs- och marknadsutbildningar och därefter kommer arbetsmiljö. Teleutbildningar är också populära. EUU kan också ta ett övergripande utbildningsansvar för hela företaget.

— En kille skickade oss en lista på hela sin personal och på alla kurser som skulle behövas. Nu får vi planera utbildningar för hans personal på tre års sikt framåt. Vi blir ju personalavdelningen på det företaget nästan. Det vore en spännande utmaning att få ta del

av fler sådana uppdrag. Om kunden bara vet vad han vill med företaget så kan vi hjälpa honom att identifiera vilken kompetens som behövs för att nå dit. Och man vet på förhand vad varenda kurs kostar, det tillkommer inga överraskningar eller konstigheter.

Handplockade utbildare

EUU har 12 anställda som ska ge service till 6 000 kunder. EUU:s utbildningsområden kräver unika specialistkompetenser. Istället för fast anställda utbildare har man valt att handplocka cirka 50 personer som är yrkesverksamma inom branschen och har den erfarenhet och kompetens som krävs för ämnet. Detta ger utbildningen hög och aktuell kvalitet och ett verklighetsnära kursinnehåll.

— Vi har framgångsrikt hjälpt till att höja elsäkerheten i branschen. Bara i utförande har vi utbildat ungefär 30 000 personer, det är i stort sett varenda elektriker i Sverige. Det är imponerande. Många stora företag inser vikten av att ha fler behöriga medarbetare än bara chefen. Man måste delegera ner ansvaret lite grann. Och då måste man ha kompetens att ta emot delegeringen. De tio största kunderna träffar vi varje år för att diskutera just deras kompetensstrategi. Mellanskiktet, som består av ungefär 200 företag, för vi en dialog med via telefon, mejl och brev. Framför allt telefon. De övriga, det vill säga tusentals småföretag, håller vi underättade via hemsidan.

Sedan Jan Siezing började som VD gör alla kursdeltagare en utvärdering.

— På en femgradig skala så ligger vi på fyra. Det känns väldigt bra och är samtidigt en bra kvalitets-säkring. Jag vet att vårt renommé är gott både i installationsbranschen och industrin, men vi måste fortsätta arbeta hårt och utvecklas för att behålla det.

Kräver fingertoppkänsla

En viktig del av EUU:s arbete är att bevaka branschen, till exempel teknikutvecklingen samt föränd-

”Jag skulle vilja göra affärs-
män av hela branschen, och ta
fram nya kurser som helt och
hållet syftar till att skapa mer-
värde för elföretagens kunder.”

ringar av föreskrifter och standarder. Därför har man en ansvarig person för varje affärsområde.

— Vi måste ligga ett till två år före hela tiden för att skapa nya kurser och få branschen att förstå att de behöver det här ämnet. Vad är det för nya föreskrifter och standarder som är på väg, vilka trender finns och vad händer på tekniksidan? Det krävs lite fingertoppskänsla; vi åker på mässor och pratar med leverantörer, installatörer och beställare och sedan gör vi en bedömning.

Från och med 2006 kommer det förmodligen en lag på att alla byggnader måste energideklarerars.

— Hur vi än vrider och vänder på det, så kommer energipriserna att gå upp i Sverige, och då är det viktigt att kunna styra energiförbrukningen. Numera finns system för kontroll och styrning som gör det lätt att energioptimera huset. Men det ska vara värt någonting för fastigheten att man har en bra energi-anläggning. Sänkt taxeringsvärde, höjt marknadspris eller båda delar. Det tror jag stenhårt på.

Uppdelning av branschen

Det finns tydliga signaler på att den traditionella elteknikbranschen håller på att luckras upp, och att många företag står inför ett vägval. Konkurrensen från låglöneländer har påskyndat den här utvecklingen.

— Jag är övertygad om att det kommer att bli en uppdelning av branschen i ett A-lag och ett B-lag. De förstnämnda kommer att satsa på service och ny teknik för de förstår det här med kundvärde och att det krävs något extra för att ta 400 kronor i timmen, vilket det egentligen kostar att ha en elektriker. De andra kommer att koncentrera sig på att göra saker billigt och fort för det kommer fortfarande att behövas någon som drar kablarna. Men det är väldigt svårt att försvara att det kostar 400 kronor per timme att dra en kabel på väggen eller på en kabelstege.

— Att alla de här bemanningsföretagen har rätt många elektriker idag stärker teorin om en uppdelning av branschen.

Jan Siezing tycker också att elteknikbranschen måste bli mer affärsinriktad och tror att det finns mycket att lära av andra yrkesgrupper.

— Jag skulle vilja göra affärsmän av hela branschen, och ta fram nya kurser som helt och hållet syftar till att skapa mervärde för elföretagens kunder. Genom att tillföra kompetens kan de förhoppningsvis ge sina kunder någonting extra; spara energi, bättre inomhusmiljö eller något annat. Det är också viktigt att vi får fler professionella projektledare i branschen. För som det är nu, så är de alldeles för ofta arbetsledare i stället för projektledare. Ta elkonsulterna till exempel, det är en helt egen bransch. Det finns ingen anledning till den strikta uppdelningen, varför ska någon annan tala om för en elinstallatör hur han ska utföra jobbet? Det är klart att man blir lågvärderad då. Det finns förstås undantag som bekräftar regeln men det handlar mera om företagsamma individer än om företagsstrategiska beslut. Jan Siezing återkommer gärna till kärnfrågorna om vad som krävs för att skapa och driva ett framgångsrikt företag. Han efterlyser framför allt större delaktighet för medarbetarna och bättre kunskap om kundernas behov.

— Jag tror att det är viktigt att alla företagets medarbetare förstår så mycket som möjligt av helheten. Vad är meningen med det här företaget? Hur drar vi in pengar? Som företagsledare bör man ta varje tillfälle som bjuds att göra medarbetarna delaktiga. Hellre att de får sitta med i ett möte för mycket än ett för lite. Och underskatta inte betydelsen av kortsiktiga morötter, det kan vara allt från biobiljetter till bonus-system. Det allra viktigaste är dock att installatören förstår vad som gör hans kund nöjd; det kan vara ny teknologi, hög servicegrad eller någonting helt annat. Man måste förstå vad kunderna blir glada över, tjänar mer pengar på eller får ett bekvämare liv av. Jag försöker undvika formuleringar som ”kundnytta” och ”kunden i fokus” för det är så slitna uttryck – men det är precis vad det handlar om.

Idag är Björn Tibell VD på Energiföretagens Arbetsgivareförening, en organisation som han själv varit med och byggt upp från grunden. Men i 20 års tid arbetade han som förbundsjurist och VD på EA och EIO.

Bättre balans på arbetsmarknaden efterlyses

Björn Tibell

Under Björn Tibells tid på EIO försvagades arbetsgivarnas ställning på grund av ny och omfattande arbetsrättslig lagstiftning. Björn ägnade mycket av sin tid åt förhandlingar med fackliga motparter och åt att fylla det stora informationsbehovet ute bland medlemsföretagen. Och trots alla historiska motsättningar tror han att det finns goda möjligheter att förbättra relationerna mellan arbetsgivare och fackföreningar.

Björn Tibell föddes 1949 och är uppvuxen i småländska Tranås. Efter militärtjänstgöring på P1 i Enköping flyttade han till Uppsala för att studera juridik. Björn lyckades bra med studierna och efter examen lade han beslag på en av de åtråvärda tingsplatserna i

staden. Under den här tiden träffade han också sin hustru Gunilla som han har två barn tillsammans med. Idag bor makarna Tibell i ett hus i Knivsta, mellan Stockholm och Uppsala. På fritiden gillar Björn att spela golf, laga mat och att läsa. Dessutom är han ett riktigt bilfreak och i garaget står en värstingmercedes av senaste modell.

Den 1 september 1976 anställdes Björn som förbundsjurist på EA och assistent till dåvarande VD:n Percy Bratt. Och han fick en riktig rivstart på sin nya arbetsplats.

— Percy Bratt skickade genast iväg mig på tre veckors pryö på Emil Lundgren i Göteborg där jag tillbringade den mesta tiden med ett montörslag på

Björn Tibell tror på framtida förbättrade relationer mellan arbetsgivare och fackföreningar.

Landvetters flygplats. Direkt därefter skickades jag vidare till Sydkraft i Malmö där jag fick följa med ett linjelag och se hur de arbetade. Under resterande del av hösten 1976 reste jag land och rike runt tillsammans med Henrik Spångberg för att informera medlemmarna om Medbestämmandelagen som skulle träda i kraft den 1 januari 1977. Allt detta var oerhört lärorikt och gjorde att jag snabbt fick ett stort kontaktnät och en god insyn i branschen.

Balansen rubbades

1970-talet var en turbulent tid på det arbetsrättsliga området och förhållandet mellan arbetsgivare och fackföreningar förändrades i grunden. Framför allt på grund av den Åmanska utredningen som gav upphov till de så kallade trygghetslagarna, bland annat Lagen om anställningsskydd (LAS). Några år senare kom Medbestämmandelagen (MBL) som också rubbade balansen mellan parterna.

— Det finns framför allt två stora problem med konfliktreglerna i Medbestämmandelagen; rättigheten till sympatiåtgärder och avsaknaden av en proportionalitetsprincip. 1995–96 strejkade landets sjuksköterskor för att få högre löner och utan att ens vara ombedda varslade Svenska Elektrikerförbundet om sympatiåtgärder. Sjuksköterskorna var lika förvånade som vi. Ett annat exempel på orimliga sympatiåtgärder är Elektrikerförbundets agerande under konflikten inom den finska pappersindustrin i maj 2005. Hur stor möjlighet har en svensk installatör i Kiruna med åtta anställda att påverka kollektivavtalen för de finska pappersjättarna?

Även internationellt sett har de svenska fackföreningarna stora rättigheter, och statistiken visar att Elektrikerförbundet är ett av de förbund som använder konfliktvapnet flitigast.

— Elektrikerförbundet vet att elektrikerna har en nyckelposition i samhället och drar sig inte för att utnyttja det. Fackföreningarna brukar påpeka att

vi har få strejk dagar i Sverige, vilket är sant, men det beror på att arbetsgiversidan oftast undviker konflikter eftersom lagstiftningen gör att vi inte har en chans. Jag minns mitt första besök i Arbetsdomstolen (AD), 1976–1977. Tvisten var mellan Siemens i Luleå och två av dess elektriker, och gällde en upphandling av reparations- och underhållsavtal i Luleå hamn. De två elektrikerna som varit med och utformat Siemens anbud lade i smyg ett eget, lägre anbud. De fick jobbet, och när Siemens sade upp dem blev det process i AD. Det slutade med att företaget tvingades betala skadestånd på grund av det ”felaktiga avskedandet” och elektrikerna fick ett startkapital till sitt första projekt, som de i princip stulit av sin arbetsgivare. Jag blev lätt chockerad över utgången.

Domare i Arbetsdomstolen

Genom åren blev det hundratals förhandlingar och ett antal processer i AD för Björn, framför allt några stora ackordstvister, och idag sitter han själv som domare i AD.

— Det är intressant och lärorikt att se allt från andra sidan. Och visst händer det att jag träffar på en och annan gammal bekant från tiden på EA och EIO.

En viktig arbetsrättslig fråga i slutet av 1970-talet var den om inlåning av montörer, vilket var mycket vanligt på den tiden.

— Det här arbetssättet kräver av naturliga skäl snabba beslut för att vara effektivt. Men på grund av Medbestämmandelagen blev arbetsgivaren tvungen att förhandla med facket först, vilket gjorde metoden betydligt långsammare. Facket fick också rätt att blockera inlåningen om de inte var nöjda med avtalet. De här förändringarna ledde till många centrala förhandlingar för EA och markanta problem för företagen. Till slut lyckades vi nå en lösning men visst borde det ha gått snabbare. Det ledande montörstillägget skapade också problem eftersom det inte användes i avsett syfte, att premiera den som arbetade

hårdare och tog ett större ansvar, utan ofta fick allta del av det.

Yngste förbundsdirektören någonsin

Även om Björns tyngdpunkt låg på arbetsgiveriet sysslade han även en hel del med entreprenadjuridik, bland annat höll han kurser i både AB72 och ABT74. När Björn, 36 år gammal, efterträdde Nils Fredriksson som VD på EA den 1 januari 1986 var han den yngste förbundsdirektören någonsin i SAF-kretsen. I rollen som VD var Björn förhandlingsledare i samtliga avtalsrörelser och han ansvarade för EA/EIO:s centrala policy i arbetsmarknadspolitiska frågor, som till exempel lagstiftning. Dessutom företrädde han branschen och arbetsgivarna i flera andra organ, bland annat Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), Nordiska Elutbildningskommittén (NEUK), Byggbranschens yrkesgrupp och det internationella samarbetsorganet AIE.

— Jag lärde mig oerhört mycket av Percy Bratt, Nils Fredriksson och Hans Johansson, och när jag blev VD var Percy något av en mentor för mig. Mitt bästa minne från tiden på EA och EIO är alla fantastiska människor som jag lärde känna. Det var många färgstarka personligheter och tvättakta entreprenörer. Jag uppskattade även närheten till medlemmarna och tycker att vi hade en god kontakt. Min yrkesmässiga drivkraft har alltid varit känslan av att kunna hjälpa människor och utveckla verktyg som gör deras vardag lite enklare.

Med facit i hand anser Björn att man från arbetsgivarnas sida borde ha agerat annorlunda i vissa frågor, bland annat när det gäller lönesystemet.

— Tyvärr lyckades vi aldrig enas fullt ut om en strategi för ackorden vilket genererat stora bekymmer i efterhand. Det var arbetsgivarsidan som konstruerade ackordssystemet, och även om tanken var god så har det systemet bidragit till en kraftfull löneglidning. Med facit i hand kan jag också säga att fusionen

mellan EIO och EA blev lyckad, vilket jag till en början inte var övertygad om att den skulle bli. Jag tror att den nya regionindelningen är ännu ett steg i rätt riktning för att få en effektivare organisation och lägre kostnader.

Drivkraften bakom EUU

Det var Björn som tillsammans med Stig Lewenhagen, dåvarande ordförande i EA:s överstyrelse, var drivkraften bakom Elbranschens Utvecklings- och Utbildningscenter, EUU.

— Jag blev inspirerad av VVS-sektorn, de hade ett liknande koncept i Katrineholm där jag var på besök flera gånger och diskuterade upplägget. Sedan kom jag i kontakt med en dansk kollega som drev en stor anläggning för elutbildningar. Jag åkte dit och blev mycket imponerad.

Björn fick snart med sig Stig Lewenhagen som hade goda kontakter med ett kommunalråd i Nyköping. Tillsammans övertygade de Nyköpings kommun och Svenska Elektrikerförbundet om att gå med i projektet. Den 7 september 1990 invigdes EUU.

— Samarbetet med Elektrikerförbundet var inte helt okontroversiellt och det fanns de som ifrågasatte det. Men min uppfattning är att frågor som utbildning och arbetsmiljö är gemensamma intressen. Det har gått väldigt bra och regelbunden kompetensutveckling är nödvändigt. Om vi kan samarbeta på dessa områden kan det kanske förbättra relationerna på andra områden också.

VD för EFA

Idag är Björn VD för Energiföretagens Arbetsgivareförening, EFA.

— En höstdag 1995 knackade det på dörren till mitt kontor och in stiger koncernchefen på Sydkraft och tillika ordförande i EA:s centralstyrelse, Göran Ahlström, tillsammans med koncernchefen på Vattenfall, Carl-Erik Nyquist. Det var ett minst sagt

”Trots alla konflikter och meningsskiljaktigheter tror jag att det är möjligt att förbättra relationerna mellan arbetsgivare och fackföreningar.

Båda parter måste acceptera att man företräder olika intressen och respektera varandra – det finns inga patentlösningar.”

oväntat besök och min spontana reaktion var att nu får jag sparken. Men där tog jag fel. De hade varit på ett internationellt energimöte i Tokyo och kommit fram till att energiföretagen behövde sin egen arbetsgivareorganisation.

Anledningen till detta var främst att energiföretagen skilde sig från elinstallatörerna genom att de var större företag med annorlunda förutsättningar. Björn fick en vecka på sig att ta fram ett förslag på en ny organisation.

— Deras svar på mitt förslag var: ”jobbet som VD är ditt”. Det var en härlig utmaning att få bygga upp en ny organisation från grunden. EFA är en mycket mindre organisation än EIO men kan kompensera detta tack vare att medlemsföretagen har väldigt stora resurser. Vi har till exempel regelbundet juridiska representanter från medlemsföretagen som deltar i arbetet på kontoret i Stockholm.

När EFA bildades uppstod en konflikt mellan SEF och SEKO om vilket fackförbund som skulle teckna avtalet.

— Detta är ytterligare ett exempel på när konfliktåtgärderna inte står i proportion till konsekvenserna. SEKO hotade oss med stämning och SEF hotade med att varsla två smörjare på Barsebäcksverket, mitt i vintern när behovet av elektricitet är som störst. Och allt detta på grund av en intern tvist mellan två fackförbund! Som tur var tvingade LO fram en kompromiss mellan parterna efter påtryckningar från regeringen. Annars hade det kunnat leda till att man varit tvungen att stänga Barsebäck, förlorat miljontals kronor och i värsta fall äventyrat elförsörjningen i Skåne.

Inom EFA har man lyckats göra lönebildningen till en lokal process på tjänstemannasidan, vilket omfattar 75 procent av all personal i energibranschen. Det innebär att företagen och de lokala facken styr löneutvecklingen utan centrala procenttal.

— Vi är ensamma om det här avtalet tillsammans med försäkringsbranschen. Man glömmer ofta bort

att lönen har en intäktssida, i produktivitetsfrämjande syfte. Men det kräver en öppen dialog mellan arbetsgivare och anställda och tydliga målsättningar så att alla vet att de kan påverka sin lön genom att vara produktiva.

Bättre samarbete möjligt

Även om det var 10 år sedan som Björn slutade som VD för EA så försöker han hålla sig uppdaterad om vad som händer i branschen.

— Min uppfattning är att inställningen ”vi gör allt inom el” inte är hållbar i framtiden. Företagen måste nischas sig i större utsträckning och den stora tillväxtpotentialen finns bland annat inom styr, data och tele.

Den omfattande arbetsrättsliga lagstiftningen som tog fart på 1970-talet har medfört stora motsättningar mellan arbetsgivare och fackföreningar och i framtiden hoppas Björn att elbranschen ska formulera sitt eget regelverk i större utsträckning.

— Då får vi verksamhetsanpassade regler. Idag har vi en genomreglerad marknad och en lagstiftning som inte passar någon. Jag tror också att diskrimineringslagarna och EU kommer få stor påverkan på det svenska arbetslivet i framtiden.

Trots alla konflikter och meningsskiljaktigheter tror Björn att det är möjligt att förbättra relationerna mellan arbetsgivare och fackföreningar.

— Båda parter måste acceptera att man företräder olika intressen och respektera varandra – det finns inga patentlösningar. Efter orkanen Gudrun 2005 ”dammsögs” norra Europa efter kompetent arbetskraft som kunde hjälpa till med röjnings- och uppbyggnadsarbetet. Då enades man om att lägga konflikter och prestige åt sidan och fokusera alla krafter på att hjälpa de människor som råkat illa ut. Jag tycker att det är ett bra exempel som visar att så länge båda sidor är beredda att offra något så går det att samarbeta.

Distriktsföreningarnas tillkomst

EIO har idag elva distriktsföreningar från Skåne i söder till Övre Norrland i norr. Varje förening har sitt eget kontor – förutom Göteborg och Västra Sverige som har ett gemensamt – och det är dessa som har den dagliga kontakten med medlemsföretagen i allt från små frågor till rådgivning och medverkan i förhandlingar och tvistelösningar. Om inte den egna företagsrådgivaren kan svara på en fråga vänder han sig till det centrala kansliet eller till någon kollega på ett annat kontor för att få den specialistkompetens som behövs.

I centrala EA:s första stadgar §6 står det:

”Lokalföreningar kunna bildas i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping med hvar sin särskilda lokalstyrelse”.

På centrala EA:s styrelsemöte den 21 februari 1906 fann man att det endast var i Göteborg som det fanns en lokalavdelning. Mötet beslutade att ombudsmanen ”skulle tillskriva en person vardera i Norrköping och Malmö för att sammankalla de elektriska installörerna för bildandet av lokalavdelningar”.

Under åren 1957–1958 upptäckte Percy Bratt, då jurist på centrala EA, att ”juridiskt sett så fanns det inte några lokalavdelningar”. Föreningarna fick upprätta och anta nya stadgar på konstituerande sammanträden.

I många fall är det svårt att ange exakt datum för föreningens bildande. Antingen saknas protokoll eller så uppges flera olika datum för beslutet att bilda en förening och hålla ett första konstituerande möte. Nedan följer ett försök att kartlägga föreningarnas bildande och större förändringar under de gångna åren. Vid samgåendet mellan EIA och EIO 1997 blev namnet distriktsföreningar i stället för lokalföreningar.

I det följande presenteras distriktsföreningarna under sina nuvarande beteckningar.

EIO Göteborg

Distriktsföreningen (den första i Sverige) bildades den 9 augusti 1905. Sätet är, och har i alla år varit, Göteborg. Initiativtagare och föreningens förste ordförande var A.J. Atterberg som några månader senare var med och bildade den centrala organisationen Svenska Elektriska Arbetsgivareföreningen.

I mitten på 1950-talet bestod föreningen av företag från Göteborg, Bohuslän, Dalsland, Värmland, Västergötland, Halland och västra delen av Småland. I samband med de nya stadgarna från den 1 januari 1958 så bestämdes det att verksamhetsområdet skulle vara Göteborg med omnejd inklusive Marstrand, Kungälv, Alingsås och Mölndal. Senare tillkom även Tjörn och Stenungsund.

EIO Skåne

Denna förening var också bland de första som bildades. När ”gamla EIO” Skåne firade sitt 25-årsjubileum 1981 så står det också på inbjudningsbrevet ”EA 1906–1981.” På det centrala kansliet finns en revisionsberättelse för Malmö lokalförenings räkenskaper 1906. Alltså bildades Skånes förening någon gång under 1906 (efter februari). Skånes stadgar ändrades på konstituerande styrelsemöte den 12 mars 1957 samt på årsmöte den 24 mars 1958. Verksamhetsområdet är Skåne och föreningens säte är Malmö.

EIO Stockholm

Det har inte gått att finna något exakt datum för när föreningen bildades, men den 23 september 1907 fanns Stockholms lokalförening. Även Stockholm

antog nya stadgar den 4 mars 1958. Föreningen ska ha sitt säte i Stockholm och verksamhetsområdet är Stockholm med grannkommuner jämte Södertälje och hela Södertörn. Gotland tillkom 1972.

EIO Östgöta-Sörmland

Föreningens ursprung kommer ifrån Norrköpings lokalförening. När denna bildades går inte att fastställa exakt men ett mötesprotokoll finns från den 26 september 1907. I EA:s förvaltningsberättelse för 1911 står Norrköpings lokalavdelning angiven med 3 medlemmar och 40 arbetare. I SAF:s matriklar för 1917 och 1918 finns Norrköping inte med. Man håller ett konstituerande styrelsemöte den 14 oktober 1918 och från 1919 är föreningen åter med i matrikeln.

I mars 1963 hölls ett konstituerande möte i Linköping om bildandet av en lokalförening inom Östergötlands län. Huruvida det då blev någon förening framgår inte av några handlingar. Föreningen består idag av en sammanslagning, hösten 1968, av föreningarna i Södermanland och Östergötland. Sätet var ursprungligen Norrköping men flyttades den 1 mars 1977 till Linköping. De nya stadgarna gäller från och med den 1 januari 1969.

EIO Mellersta Norrland

Ursprunget till denna förening är Sundsvalls lokalförening som bildades den 14 oktober 1918 på ett konstituerande sammanträde. Under 1949 bytte man namn till Mellersta Norrlands lokalförening. Mellersta Norrlands lokalförening höll ett nytt konstituerande möte den 20 november 1967 i Sundsvall. Föreningens verksamhetsområde är Västerbottens och Jämtlands län.

EIO Uppsala-Västerås

Uppsala lokalförening bildades 1925 medan Västerås lokalförening bildades cirka 1950. Ombildning av föreningen skedde den 8 juni 1970 i Västerås och föreningens verksamhetsområde blev Västmanlands och

Uppsala län. På årsmötet den 2 april 1971 beslutade man att ändra stadgarna till att lokalföreningens säte skulle vara Västerås istället för Enköping.

EIO Gävle Dala

Gefleborgs lokalförening bildades cirka 1936. Föreningen ombildades den 17 oktober 1965 i Järvsö. Under 1968 undersökte man möjligheten att bilda en gemensam lokalförening för medlemmarna i Dalarna och Gävleborg och detta skedde den 1 januari 1969 då Gävle Dala lokalförening bildades, omfattande Gävleborgs län, Kopparbergs län samt en del av norra Upplands län. Avdelningens säte skulle vara Sandviken. Den 1 oktober 1994 flyttades föreningens säte från Sandviken till Falun.

EIO Övre Norrland

Övre Norrlands förening bildades cirka 1937. De äldsta stadgarna som har gått att finna antogs den 2 december 1969. Föreningens verksamhetsområde är Västerbottens och Norrbottens län och dess säte är Skellefteå.

EIO Sydöstra Sverige

Från protokoll 1948 kan man läsa att "loklaförening har bildats under året men att något konstituerande sammanträde inte har hållits." I SAF:s matrikel för 1950 finns föreningen redovisad. Föreningen har sitt säte i Växjö och omfattar Blekinge, Jönköping, Kalmar och Kronobergs län. De nya stadgarna antogs den 20 april 1968 i Ronneby.

EIO Örebro-Värmland

Innan föreningen bildades hörde Örebro till Västerås och Värmland till Göteborg. Föreningen bildades successivt från cirka 1959 fram till 1964. Ett nytt konstituerande sammanträde avhölls den 14 november 1969 i Örebro. Föreningens verksamhetsområde ska vara Värmlands och Örebro län och den ska ha sitt säte i Kristinehamn. Detta gällde fram till och

med år 2000 då Kristinehamn ersattes av Örebro. Tidigare hade det funnits separata föreningar i Värmland, Örebro och Västmanland.

EIO Västra Sverige

Stadgarna antogs i Göteborg den 4 december 1964. Föreningens verksamhet trädde ikraft den 1 januari 1965. Föreningens verksamhetsområde är Halland, Västergötland, Bohuslän och Dalsland med undantag av Göteborgs distrikt. Avdelningen har sitt säte i Göteborg. Den 18 maj 1958 bildade Halland sin egen lokalavdelning, men föreningen upplöstes den 31 dec 1964 i samband med att Halland uppgick i Västra Sverige.

Inblick från föreningarnas verksamhet

Det har inte alltid varit så lätt att få medlemmarna att komma till EIO:s sammankomster. Exempelvis kan man i Sundsvalls protokoll från den 13 november 1918 läsa:

”För att få Lokalföreningens medlemmar fullt företrädna på sammanträdena beslöts att i likhet med övriga lokalföreningar en plikt av 5 kr skulle upptagas för varje sammanträde, av de firmor som blivit stadgeenligt kallade, men ej bevistat sammanträdet utan uppgivande av godkänt förhinder eller insändande av fullmakt. Samtidigt beslöts att en plikt av 2 kr skulle upptagas av medlem som infann sig till sammanträde mer än ¼ timme försenad”.

Med en jubileumsfest på Standard Hotel i Nyköping firar SEIF:s Sörmlandsavdelning sin tjugonde årsdag den 11 november 1950.

Hallands distriktsförenings årsmöte på Grand Hotel i Falkenberg 1936. Denna kväll firar också föreningen sitt femårsjubileum.

Dalaträff i Tällberg på Hotell Dalecarlia. Distriktsföreningen har sitt sista sammanträde med namnet SEIF i protokollet 8–9 oktober 1955.

Höstmöte för elföreningarna i Skåne, november 1979. Det här är första gången man har skilda möten för EIO och EA. Ett femtiotal Skåneinstallatörer träffas.

Höstmöte med gåsagille i Skanör, dagen före Mårtensafton november 1984. På nedersta bilden avtackas avgående styrelseledamoten Knut Levin, till vänster. Lennart Wahlgren överräcker blommor.

EIO som elsäkerhetsaktör

Ellagen från 1902 var en övergripande lag enligt vilken elsäkerhetsföreskrifter utfärdades av den myndighet (verk) som regeringen gett i uppdrag att övervaka elsäkerheten. Lagen var så vid och framåtsyftande att det dröjde ända till 1997 innan den ändrades.

Genom åren har elsäkerhetsmyndigheten varit Kungliga Kommerskollegiet, Statens Industriverk, Statens Energiverk, Närings- och Teknikutvecklingsverket samt Elsäkerhetsverket.

Vartefter utvecklingen framskridit har Elsäkerhetsföreskrifterna kompletterats, ändrats och omarbetats. Myndigheten har även utfärdat bestämmelser om vad som är behörighetskrävande arbeten, samt utfärdat behörighetsbevis till dem som fått rätten att utföra elarbeten.

Fram till 1975 hade elverken rätt att utfärda egna kompletterande installationsbestämmelser.

Lokala installationsbestämmelser

Varje elverk kompletterade myndigheternas elsäkerhetsföreskrifter med egna administrativa och tekniska bestämmelser. Dessa bestämmelser fick dock inte strida mot elsäkerhetsföreskrifterna. Ofta skilde de lokala bestämmelserna sig så stort ifrån varandra att installationsföretag som arbetade inom olika elverks områden hade påtagliga svårigheter att hålla reda på vad som gällde på olika orter.

Administrativt användes olika blanketter och förfaranden som ofta krånglade till det för elinstallatörerna.

Tekniskt utgjorde olikheterna en stor elsäkerhetsrisk. Särskilt beträffande färgmärkningen av fas-, noll-, och skyddsledare. Exempelvis hade Vattenfall bestämmelser om färgmärkning med brunt, grönt och gult samt vitt nollledare. Stockholms Elverk hade däremot rött, vitt och grönt samt svart nollledare. Även färgmärkningen för skyddsledarna var ibland olika.

Svart, röd eller vit var vanligast innan den grön-gula infördes i Starkströmsföreskrifterna.

Därtill hade elverken genom myndigheternas behörighetsregler indirekt getts en "myndighetsroll" då de hade rätt att besiktiga utförda arbeten innan de anslöts till elnätet. Olika tolkningar av Elsäkerhetsföreskrifterna samt lokala installationsbestämmelser gav därvid upphov till irritation, men få installatörer ville verka i osämja med "sin" eldistributör och därför kom oftast deras tolkning att gälla. Detta kunde i sin tur vara avvikande från vad som gällde på annan ort.

Standarder

Svenska Elektriska Kommissionen – SEK – är Sveriges representant i det internationella elsäkerhetsarbetet och utfärdar Svensk Standard. SEK är ingen myndighet men genom att elsäkerhetsföreskrifterna ofta hänvisar till att ett utförande i enlighet med svensk standard i allmänhet anses uppfylla myndighetskraven, är standarderna ofta vägledande i installationsarbetet.

EL-AMA

EL-AMA utfärdas av Bygghandels Kontraktskommitté och är ett regelverk som innehåller olika exempel på hur en beställare vill ha sin elanläggning utförd genom att åberopa en kod i regelverket. EL-AMA är ingen myndighetsregel men väl en installationsregel som när den åberopas i kontraktshandlingar måste följas. EIO har deltagit i arbetet med utarbetandet av EL-AMA samt i det fortlöpande revideringsarbetet som ständigt pågår med hänsyn till den tekniska utvecklingen. Syftet är att bevaka medlemsföretagens intressen för rimliga krav i regelverket.

EIO:s roll

EIO har under alla år medverkat i myndigheternas, SEK:s och EL-AMA:s arbete med elsäkerhetsföreskrifter, standarder och installationsregler. Uppgifterna

har utförts i tillfälliga arbetsgrupper samt bestående kommittéer. Arbetet har varit mycket omfattande och kräver goda kunskaper både om gällande reglers förtjänster och brister samt behovet av lämpliga förändringar.

Sedan Elsäkerhetsverkets tillkomst har EIO varit representerat i dess styrelse, först genom Sven Salmi och under senare år av Tord Martinsen. Representanten utses av regeringen på förslag av utvalda näringslivsorganisationer, däribland EIO.

Medlemmarna har genom åren vänt sig till EIO för att få stöd och vägledning i regeltillämpningen och sökt råd om lämpligt utförande när oklarhet rått. Frågorna har ibland varit svåra, särskilt när den aktuella frågan inte varit reglerad utan råden måste grunda sig på tidigare kända tolkningar eller bedömningar om vad som är god elsäkerhetsmässig praxis. Ibland har valet, förslaget, om lämplig åtgärd inneburit en risk för betydande kostnader om det i ett senare skede visat sig att bedömningen inte delats av den som har att godkänna arbetet.

Vid allvarliga olyckor i arbetet har EIO-personal bistått företagsledning och andra anklagade med elutredningar, yttranden och även hjälp i rättsprocesser. Vissa frågor har därför krävt omfattande källforskning och samråd med olika organ.

EIO har genom åren haft, och kommer fortsatt att ha, en central roll för att hjälpa medlemsföretagen med information om elsäkerhetsfrågor, både när det gäller att ha en hög beredskap för daglig rådgivning samt för det mer långsiktiga och strukturella arbetet. Kunskapen om elsäkerhetsföreskrifterna har en central roll i medlemsföretagens dagliga verksamhet.

EIO:s elsäkerhetsutskott

För att systematisera och förankra rådgivningen, informationen och utvecklingen av EIO:s elsäkerhetsarbete inrättades 1999 EIO:s elsäkerhetsutskott. Utskottet består av fyra medlemsrepresentanter med erfarenhet från olika anläggningstyper och företagsstorlekar samt en representant för EUU och två av EIO:s tjänstemän.

Ordförande är Göte Norlander från Krokomb och

sekreterare är EIO:s elsäkerhetsansvarige tjänsteman. Från utskottets bildande fram till 2002 var det Sven Salmi och sedan han har gått i pension är det Tord Martinsen.

Utskottet inledde sitt arbete med att utforma EIO:s elsäkerhetspolicy som fastställdes av styrelsen i april 1999. Till hjälp och vägledning för medlemsföretagen tog utskottet även fram en standardpolicy för ett normalt installationsföretag. Även denna fastställdes av styrelsen.

Den omfattande informationsverksamheten som Sven Salmi genomförde gav anledning till ytterligare insatser. Framförallt framkom att det behövdes klara regler, råd och anvisningar om hur den gode elinstallatören ska hantera frågorna om ansvar, instruktion och kontroll.

Elsäkerhetsutskottet beslutade sig för att tillgodose detta behov. Ett omfattande pionjärarbete inleddes med att samla in, sammanfoga och förankra elsäkerhetslagstiftningens och Elsäkerhetsverkets föreskrifter och tolkningar av tekniska och administrativa bestämmelser samt Arbetsmiljöverkets regler.

Allt detta sammanställdes till en publikation kallad *Ansvar, Instruktion och Kontroll*. Detta är det första samlade verket för vägledning som upprättats och förankrats hos berörda myndigheter samt Ledarna, SEKO och Svenskt Näringsliv. Elektrikerförbundet hade tidigare inbjudits att medverka i arbetet men deltog inte.

Efter ny informationsverksamhet stod det klart att publikationen fyllde ett stort behov och erfarenheterna från mötesverksamhet var mycket positiv.

I anslutning till introduktionen av *Ansvar, Instruktion och Kontroll* tog EIO fram fyra 15 minuters informationsfilmer som visade på de viktigaste delarna. Filmerna såldes till medlemmarna och skolor.

Elsäkerhetsavtal med SEF

I samband med förhandlingarna om ett nytt riksavtal med Elektrikerförbundet 1999 träffades en överenskommelse om ett elsäkerhetsavtal som innehöll bestämmelser som reglerade frågan om Elsäkerhets-

ansvarig och Kontrollansvarig. I Elsäkerhetsföreskrifterna stipuleras att dessa frågor ska klarläggas vid varje arbete.

En ny omfattande informationsverksamhet inleddes nu tillsammans med elektrikerförbundet och vände sig till installatörer, arbetsledare och montörer. Totalt informerades cirka 4 800 personer på dessa möten.

Minimikrav på elmateriel i olika utrymmen

Sedan början av 1970-talet har EIO gett ut en förenklad skrift som ska tjäna som hjälpmedel i det dagliga arbetet. Boken är en kort sammanfattning av vilka krav som ställs på elmateriel i olika utrymmen och är avsedd att finnas både i portföljen och verktygs-lådan. Skriften är mycket populär och används även i utbildningar.

Utbildning i elsäkerhet

Genom Elbranschens Utvecklings- och Utbildningscenter (EUU) har en omfattande utbildning i elsäkerhet genomförts. Totalt har över 100 000 utbildningsdagar genomförts från EUU:s tillkomst 1990 till 2006.

CD-ROM ELIT

Tillsammans med Elsäkerhetsverket, Svenska Elektriska Kommissionen och Svenska Elverksföreningen lanserade EIO i maj 1996 en CD-ROM-skiva innehållande Elsäkerhetsföreskrifterna, Installationsguiden samt vissa lämpliga standarder. Den innehöll också en bank med aktuella frågor och svar om tillämpningen av regelverken samt en sökfunktion som gav användarna hänvisningar i regelverken.

Lokala installationsbestämmelser – IBL 77

De lokala installationsbestämmelserna som respektive elverk tidigare hade möjlighet att utfärda förenklades och "likriktades" genom att IBL 77 (Installationsbestämmelser för lågspänning) infördes 1977. Dessa godkändes av Statens Industriverk som då var elsäkerhetsmyndighet.

Det var Svenska Elverksföreningen som utgav regelverket efter påtryckningar från EIO och myndigheterna. EIO medverkade i arbetet med framtagningen av regelverket och därmed blev det bättre balans mellan parternas intressen. Utgivningen innebar en likriktning av de Lokala Installationsbestämmelserna och tillämpningen var ett steg i rätt riktning, dock inte så långt som EIO önskade då elverken till viss del hade kvar lite av sin myndighetsroll genom den kontrollverksamhet de hade rätt att utöva.

IBL 77 – SS 437 01 40

Elsäkerhetsverket kom i mitten av 1990-talet till ståndpunkten att den myndighetsroll som elverken fått i IBL 77 inte var lämplig och de avsåg att slopa sitt myndighetsstöd för regelverket och istället låta frågan vara öppen. EIO insåg att detta på sina håll skulle leda till att elverken ånyo skulle utfärda lokala installationsbestämmelser som dels förmodligen var olika, samt dels i första hand tillgodosåg elverkens intressen i samarbetet med elinstallatörerna.

EIO invände mot den tänkta ordningen bland annat i brev till Elsäkerhetsverket.

Elsäkerhetsverket, Energimyndigheten, Svenska Elektriska Kommissionen, Svenska Elverksföreningen och EIO kom därefter överens om att de lokala installationsbestämmelserna skulle ersättas av en ny svensk standard, som fick beteckningen SS 437 01 40.

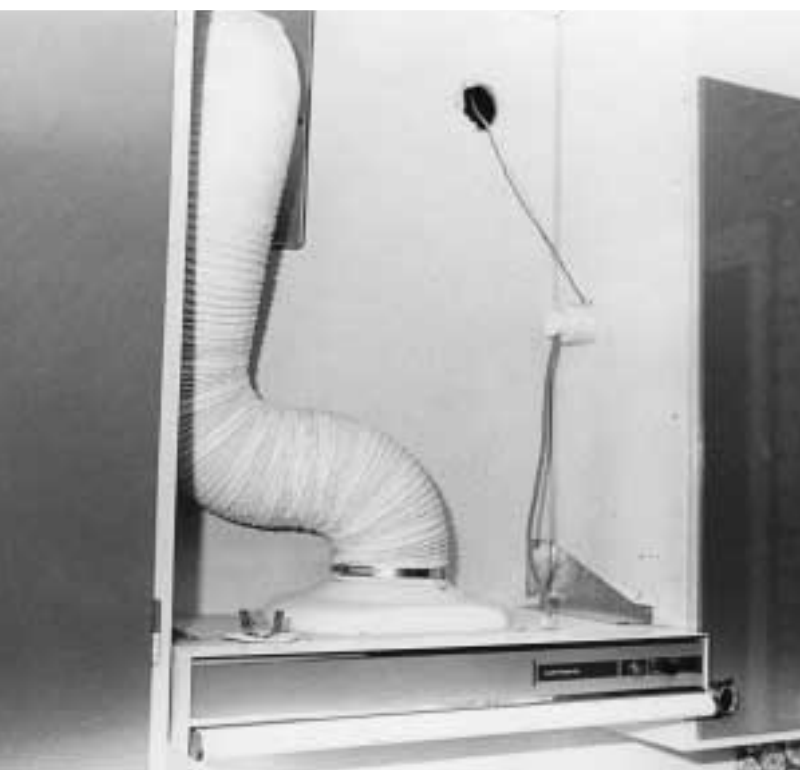
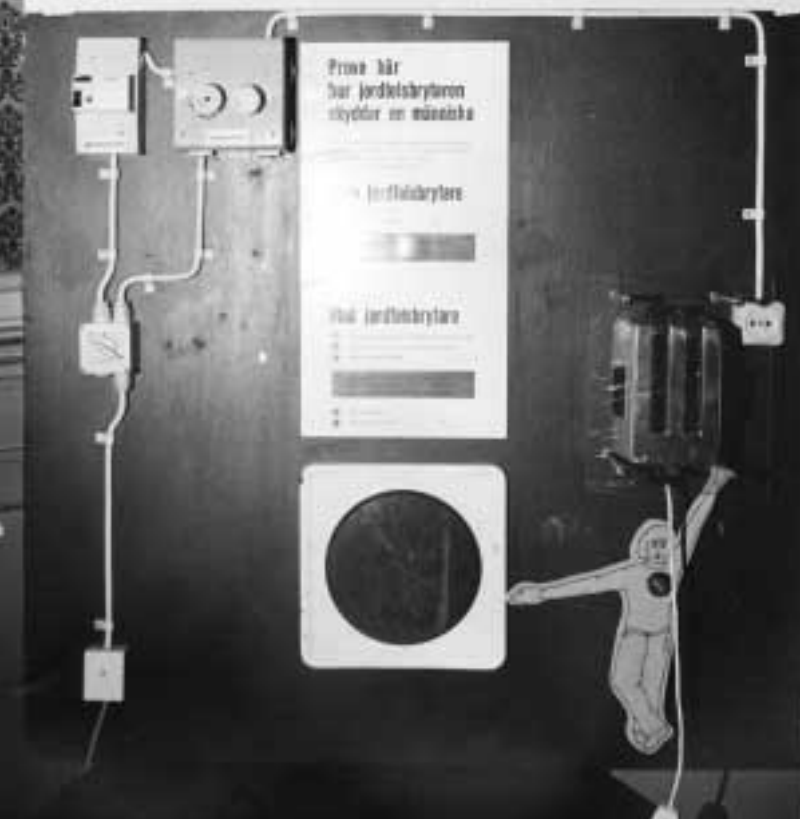
EIO Elkontroll

Innehavaren av en elanläggning har ansvaret för dess rätta utförande och bestånd. Detta är de allra flesta anläggningsinnehavare okunniga om och därmed utsätter de sig för risken att bli straffade och skadeståndsskyldiga om något händer.

För att medlemsföretagen ska kunna erbjuda sina kunder kontroller och underhåll av sina anläggningar på ett systematiskt sätt tog EIO 2004 fram ett hjälpmedel i form av instruktioner, checklistor och protokoll. Därmed kan de samverka med anläggningsinnehavaren som har att leva upp till kommande skärpta skötsel-föreskrifter.

ELSÄKERHET

- Säkringarna (propparna) i en elsläppning skyddar inte för alla typer av fel
- En jordfelsbrytare skyddar mot fel som inte säkringarna skyddar mot

Parallellt med EIO:s elsäkerhetsarbete på mer abstrakt nivå pågår det hela tiden ett handfast, praktiskt elsäkerhetsarbete för såväl företagskunder som konsumenter. Ett exempel på detta är EIO Eltest, som lanseras 1980. I testet avslöjas bland annat brandfarliga installationer och fuskjobb med el som utgör dödsfällor.

Bilden ovan visar ett ojordat uttag i köket, direkt i anslutning till diskbänk. Bilden till vänster visar att vägguttaget med jorddon till köksfläkten saknar skyddsledare. Två FK-ledare som "friledning" utgör matningen till vägguttaget. De här bilderna är från Kronbergs El i Skövde.

Elektriska Arbetsgivareföreningen delas

När Elektriska Arbetsgivareföreningen (EA) bildades 1906 var det elinstallatörer som gick samman för att få ordning på sitt förhållande till arbetarna. Man ville ”gemensamt främja och betrygga yrkets bestånd och utveckling samt vid uppkomna tvister med elektriska installationsarbetare bevaka hvarandras ömsesidiga intressen” som det står i ändamålsparagrafen. Samma år var elmontörerna i Stockholm på väg att bilda en egen förening, Svenska Elektriska Arbetareförbundet (SEAF), det som 1946 skulle byta namn till Svenska Elektrikerförbundet (SEF).

Det finns inga uppgifter om att det vid den tiden skulle ha funnits tankar på att ansluta vare sig kraftverks- eller grossistföretag till EA. De första kraftverksföretagen anslöts inte förrän trettio år senare och eftersom installationsavtalet inte befanns vara lämpligt träffades särskilda överenskommelser för dem. 1946 hade antalet kraftverksföretag i EA blivit så stort att man fann det lämpligt att bilda Kraftverkssektionen för att kunna ta tillvara de företagens särskilda intressen på bästa sätt. Efterhand anslöt sig även grossistföretag till föreningen.

Ändrad styrelsestruktur

1984 ändrades EA:s styrelsestruktur. Som högsta beslutande organ under Föreningsmötet inrättades Centralstyrelsen i vilken såväl installatörer som grossister och kraftverkare ingick. Sektionsindelningen formaliserades och det bildades en gemensam sektion

för installatörer och grossister. Den operativa organisationen ändrades däremot inte utan utgjorde fortsatt en enda enhet. Detta skulle visa sig vara av avgörande betydelse för att delningen senare kom till stånd.

Hösten 1994 tillsatte EA:s centralstyrelse en utredningsgrupp med uppdrag att se över EA:s organisation och styrelsestruktur. Bakgrunden var ett konstaterat behov av att effektivisera beslutsordningen och ett visst missnöje med sektionernas funktion.

Det konstaterades snabbt att den rådande sektionsordningen inte tog tillräcklig hänsyn till de olika medlemskategoriernas olika behov. Någon anpassning av de båda sektionernas centrala strukturer till förekomsten respektive avsaknaden av lokalavdelningar hade till exempel inte skett.

Samtidigt konstaterades, beträffande efterfrågan på tjänster och service, att kraftverks- och grossistmedlemmarna i allmänhet inte efterfrågade lokala tjänster. Majoriteten av dessa medlemmar var stora företag med egna resurser för handläggning av arbetsgivarfrågor. De önskade därför i första hand stöd i form av spetskompetens, medan den operativa handläggningen skedde ute i företagen.

För installationsföretagen var förhållandet det motsatta; man efterfrågade en starkare – mer operativt orienterad – lokal verksamhet och betonade vikten av engagerade och handlingskraftiga lokala styrelser.

Bilden av medlemmarnas efterfrågan dokumenterades i en omfattande enkätundersökning bland samtliga EA-medlemmar. Med utgångspunkt i en-

kätsvaren definierades också vad som bör vara EA:s kärnverksamhet.

Efter ett omfattande arbete, som även engagerade samtliga distrikts styrelser, presenterade utredningsgruppen ett förslag till ny organisationsstruktur. Det innebar att EA skulle delas upp i tre självständiga arbetsgivareföreningar – Elinstallatörernas Arbetsgivareförening (EIA), Energiföretagens Arbetsgivareförening (EFA) och Elgrossisternas Arbetsgivareförening (EGA) – utgörande helt autonoma juridiska personer med egna styrelser och egen ekonomi.

EA:s tillgångar skulle således delas mellan de tre nya organisationerna och årsmötet uppdrog åt centralstyrelsen att fatta beslut om hur fördelningen skulle göras. Efter ingående överläggningar angående vilken metod som skulle tillämpas valde centralstyrelsen att göra en intäcks- och kostnadsanalys och med denna som utgångspunkt fastslå hur respektive kategori bidragit till kapitaluppbbyggnaden i EA. Med kunskap om bidragens andelar togs sedan en nyckel för fördelning av tillgängliga medel fram. Härvid engagerades en oberoende ekonomikonsult med uppdrag att delta i utredningsarbetet och avge ett eget självständigt yttrande beträffande fördelningen, baserat på en egen analys. De berörda föreningarnas styrelser enades under våren 1996 om en fördelning av tillgångarna enligt följande: EGA 1,6 %, EFA 8,1 % och EIA 90,3 %. Utskiftningen av EGA:s och EFA:s tillgångar kom att återspeglas i EIA:s balansräkning huvudsakligen genom att värdena för konfliktfond och kapitalbehållning reducerades.

Förändrad finansiering

Utredningsgruppen föreslog även förändringar i finansieringen av verksamheten för att ge medlemmarna bättre möjlighet att ställa avgiften mot nyttan.

De föreslagna förändringarna av finansieringen skulle också ge riktiga incitament för kostnadseffektivitet och rätt dimensionering av verksamhetsvolymen.

Den vision som utredningsgruppen grundade sitt förslag på lyder sålunda:

”En arbetsgivareorganisation ska tillvarata och främja medlemmarnas gemensamma intressen rörande företaget och dess villkor.

Därvid ska arbetsgivareorganisationen

- *skapa och verka för enkla och verksamhetsanpassade kollektivavtal av ramkaraktär som möjliggör en lokal anpassning på företagen*
- *medverka till att lönebildningen sker på den nivå där resurserna skapas*

Detta ska ske i en effektiv organisation kännetecknad av decentralisering och där varje medlemskategori har beslutanderätt över sina specifika avtalsfrågor.”

Utredningsgruppens förslag förelades i juni 1995 EA:s årsmöte, som beslöt att den föreslagna delningen av EA skulle genomföras per den 1 januari 1996. Sedermera konfirmerades detta beslut av respektive medlemskategori vid konstituerande möten med de nybildade arbetsgivareföreningarna. Samtliga föreningar upptogs också som medlemmar och förbund i SAF.

EFA beslöt vid sitt konstituerande möte även att utse en egen verkställande direktör. Därtill beslöt man att lämna sin tidigare kanslisamverkan med EIA den 1 april 1996 och inrätta ett eget kansli samlokaliserat med energibranschens övriga intresseorganisationer. EGA valde att göra sällskap med EFA och upprätta kanslisamverkan.

Det nya EIO – med företagarefrågor i centrum

När en installatör var medlem i EA på den gamla goda tiden, var han i de allra flesta fall också medlem i EIO. På samma sätt var majoriteten av de EIO-medlemmar som hade anställd personal samtidigt medlemmar i EA. 1980 infördes till och med en regel i EIO:s stadgar, som innebar att medlemmar i EIO ”som under två år i följd sysselsatte tre eller flera montörer” var skyldiga att söka inträde i EA.

Frågan om ett samgående mellan EA och EIO

diskuterades därför naturligtvis vid flera tillfällen. Varje gång stupade diskussionerna emellertid på att EA förutom installatörer även inrymde kraftverkare och grossister. Och att EIO knappast kunde vara rådgivare till både leverantör och kund, det vill säga grossist och installatör, i en fråga som rör förhållandet dem emellan. När båda dessa grupper var kallsinniga till en gemenskap blev det heller inget samgående. Man skulle kunna säga att medlemmarna såg behovet av en sammanslagning men inte fann vägen dit.

Förändrad spelplan

Delningen av EA och skapandet av EIA 1996 förändrade spelplanen helt. När det viktigaste hindret för ett samgående undanröjdes blev den gamla frågan åter aktuell och så snart beslutet om delningen var fattat tillsattes en för EIA och EIO gemensam arbetsgrupp.

Gruppen (som bestod av Gösta Allthin och Hans Hallin för EA och Arne Johansson och Johan Broberg för EIO tillsammans med de båda vd:arna Lars Andersson och Anders Ekdahl) skulle utreda förutsättningarna för att smälta samman två ganska olika föreningar. EA fokuserade på arbetsgivarfrågor och kollektivavtal medan EIO koncentrerade sig på ekonomi- och teknikfrågor och bedrev en omfattande lobbyverksamhet. Det föreningarna hade gemensamt var framför allt en stark lokal förankring och - naturligt nog - personalen.

Två tredjedelar inte med i EA

Nästan alla EA:s medlemmar var även medlemmar i EIO medan majoriteten, två tredjedelar, av EIO:s medlemmar höll sig utanför EA. Hälften av de sistnämnda var dessutom enmansföretag, som sannolikt var måttligt intresserade av arbetsgivarfrågor och som vid ett samgående mellan föreningarna inte skulle komma att acceptera ett medlemskap med mindre inflytande till högre avgift. Det gällde alltså för arbetsgruppen att formulera stadgar som balanserade både EA:s och EIO:s tidigare röstningsförhållanden och en avgiftsstruktur som tillfredsställde de stora företagen utan att samtidigt skrämma bort de mindre och mellanstora.

Under våren 1996 utarbetade arbetsgruppen ett förslag till hur en sammanslagning av de båda föreningarna skulle kunna genomföras och förankrade det

i respektive arbetsutskott. Senare under året behandlades och antogs förslaget av föreningarnas styrelser varefter det förelades EIA:s och EIO:s högsta beslutande organ, årsmöte respektive kongress. I enlighet med föreningarnas stadgar fattade både årsmötet och kongressen sina beslut vid två tillfällen. För första gången den 6 februari 1997 och för andra gången den 12 resp 13 juni. Vid samtliga tillfällen röstade samtliga närvarande medlemmar för ett samgående mellan EIA och EIO.

”Det nya EIO”

Efter 90 år med EA och 40 år med EIO var det alltså dags för Sveriges elinstallatörer att ta steget: ”Vi bildar en förening som driver både bransch- och arbetsgivarfrågor, det vill säga Företagarfrågor!” Som mål sattes att ”det nya EIO” skulle bli:

- **Starkare**

Genom att man blir fler med samma förutsättningar

- **Enklare**

Genom att det blir en förening

- **Tillgängligare**

Genom effektivare kommunikation med medlemmarna

- **Kostnadseffektivare**

Genom större koncentration

- **Tydligare**

Genom att man talar med en tyngre, enhetligare röst

Organisatoriskt innebar samgåendet formellt att EIO upplöstes och överlämnade sin verksamhet och sina tillgångar till EIA. Samtidigt antog EIA nya stadgar och ändrade sitt namn till EIO för att värna om dess väl inarbetade varumärke. Samgåendet genomfördes den 1 juli 1997.

Yrkesutbildning och rekrytering

Elektriska Arbetsgivareföreningen och Svenska Elektriska Arbetareförbundet hade 1945 funnit att man måste ägna utbildningen av elektriker en särskild uppmärksamhet om det skulle ge företagen en resurs som innebar att utförda arbeten blev av hög kvalitet och säkerhetsmässigt tillfredsställande samt gav elektrikerna en grundläggande god, både praktisk och teoretisk utbildning, med utvecklingsmöjligheter. Det behövdes helt enkelt en bättre styrning av elutbildningen. Därför bildades Elektrikeryrkets Centrala Lärlingsnämnd (ECL).

Ur *"Protokoll vid förhandlingar rörande riksavtalet inom det elektriska installationsfacket, i Stockholm den 18–19 december 1944"* kan man utläsa att parterna utväxlat förslag till avtal om lärlingsutbildning. Riksavtalsförhandlingarna ajournerades på grund av oenighet och återupptogs den 5 februari 1945. Då som så många gånger senare, strandade förhandlingarna och avtalstvisten anmäldes till Socialstyrelsen med "hemställan om utseende av förlikningsman".

Den 14 februari återupptogs förhandlingarna under ledning av förlikningsmannen landshövding O Ekblom. Förhandlingarna resulterade sedermera i ett *"kollektivavtal rörande lärlingsutbildning"*.

De första åren var det i huvudsak praktisk utbildning i företagen och kvällsundervisning, med som regel 8 timmars teoretisk komplettering, som var vanligast. Men efterhand som skolor, med både praktisk och teoretisk utbildning på dagtid, byggdes ut, främst inom landstinget med internatskolor genom de centrala verkstadsskolorna och sedan mer och mer genom skolor i kommunal regi, kunde förutsättningar skapas för en ökad utbildning genom heltidsstudier

för blivande elektriker. Därför ansåg parterna EA och SEF att tiden var mogen för att gemensamt ta steget mot ett obligatoriskt krav på att alla som skulle rekryteras till elektrikeryrket skulle genomgå en av Lärlingsnämnden godkänd utbildning. Året var 1958.

Tidigare hade detta genomförts på frivillig väg och framför allt i de större städerna: till exempel Stockholm, Göteborg och Malmö. Det gjordes många pionjärinsatser ute i landet under dessa första år både av företagens representanter samt av ombudsmän och elektriker inom SEF:s avdelningar.

Traditionell lärlingsutbildning

Den traditionella utbildningen i företagen, där blivande elektriker fick börja utan någon som helst grundutbildning, var i en del fall mycket bra. Särskilt när lärlingarna hade turen att vara tillsammans med en duktig och erfaren elektriker – som verkligen var intresserad och lärde ut av sin yrkeskunskap och inte bara satte lärlingen på ensidiga jobb som bilningsarbeten och andra enkla arbeten vilket inte utvecklade hans yrkeskunskaper särskilt mycket. Lärlingarnas utveckling var också beroende av företagarnas förmåga att organisera praktiken för lärlingen så att utbildningen blev så allsidig som möjligt. Då blev de preparerade att tidigare klara av mer kvalificerade arbeten, som företagaren för sin egen överlevnad på längre sikt måste skapa kompetens för. Kvällskurserna gav sedan de kompletterande teoretiska kunskaperna. Det blev långa arbetsdagar för dessa lärlingar.

I och med att det blev en obligatorisk utbildning kom krav på att skolor med heltidsundervisning, förutom den teoretiska delen, också skulle ge en

tillfredsställande praktisk utbildning. Det sistnämnda var i hög grad beroende av yrkeslärarnas kunnande eftersom det saknades bra läromedel, framför allt i praktiska moment. De var också beroende av vilka resurser som kunde ställas till deras förfogande i fråga om undervisningsmaterial, lokaler och realistiska övningsmöjligheter.

Växelutbildning på många skolor

Att göra den praktiska utbildningen på skolor med heltidsundervisning lika anpassad till "verkligheten" som i ett företag var således inte lätt. På många skolor praktiserades så kallad växelutbildning, det vill säga att eleverna var på installationsföretag under vissa perioder det andra skolåret. Andra lärare ordnade enklare arbeten utanför skolan, vilket orsakade en del diskussioner bland elföretag, som menade att det var konkurrensarbete. Hur det än var med den saken var den största nackdelen att läraren hade svårt att vägleda och övervaka eleverna både på arbetsplatsen, utanför skolan och i skollokalerna. I många fall fick dock eleven en bra tillämpningsträning. Förutsättningen för att utbildningen på yrkesskolorna med heltidsundervisning skulle bli något så när likartad och av samma kvalitet över hela landet var därför att centralt ta fram läromedel både i praktiskt och teoretiskt avseende.

1961 startades ett sådant arbete på ECL, framför allt med att utarbeta "arbetsinstruktioner" som i detalj beskrev hur olika praktiska arbetsmoment skulle utföras. Det bildades ett tiotal grupper med 2–3 personer från ledande företag inom installationsbranschen som sedan arbetade fram instruktionerna under ett par år. Det blev åtskilliga pärmar med lösladssystem där varje arbete beskrevs moment för moment och som gav både lärare och elever en bra stadga i utbildningen. Parallellt med detta utformades också nya läroböcker i mer teoretiska ämnen. Detta pionjärarbete kunde genomföras mycket tack vare Kungliga Överstyrelsen för yrkesutbildning (KÖY) som gav sitt stöd till

projektet i både ekonomiskt avseende och genom att företagen ställde upp med experter. Jämsides med dessa satsningar byggdes den lokala verksamheten ut, där elföretagare och elektriker/ombudsmän rekryterades till lokala yrkesnämnder.

Elektrikeryrkets Centrala Läringsnämnd bytte så småningom namn till Elfackets Centrala Yrkesnämnd (ECY) och därmed blev det också Elfackets Lokala Yrkesnämnder (ELY). Det var i dessa nämnder som det uppföljande arbetet skedde. De upprättades vanligen i de geografiska områden, som omfattades av Elektrikerförbundets avdelningar. Det var mest ideellt arbete som i hög grad utfördes av de lokala representanterna på båda sidor i nämnderna. Samtidigt erbjöds tillfälle att besöka landets alla yrkesskolor, vilket gav en bred erfarenhet av yrkesutbildningen i de olika skolorna.

Viktigt utbilda lärare

När arbetsinstruktionerna var färdigproducerade kom den viktiga fasen att utbilda samtliga lärare. Det blev verkligen en massiv utbildningsinsats där lärarna mer påtagligt fick genomföra ett urval av de praktiska övningarna och framför allt stegvis gå igenom utbildningsmaterialet på samma sätt som deras elever senare skulle få skaffa sig sin kunskap. Genom att samtliga lärare deltog i denna viktiga fortbildning kunde kunskapen om utbildningsmaterialet och sättet att använda det spridas på ett mycket snabbt och effektivt sätt.

ECY medverkade i hela denna fortbildning. Genom dessa kurser kunde också den utrustning presenteras som behövdes för att genomföra utbildningen och lärarna kunde påverka sin skolledning att snabbare utrusta sina avdelningar med erforderliga hjälpmedel och lämplig övningsutrustning. Tack vare denna enhetliga utbildning, som kunde starta på skolorna i snabb takt, blev det ett stort lyft för hela elutbildningen.

Stora bilden visar 18-årige Gunde Fasth 1960. Gunde börjar som lärling för att sedermera få anställning som elektriker i Stockholm.

Bilderna ovan till höger är från Bessemergymnasiet i Sandviken 1988. Här pågår ECY:s försöksverksamhet med en treårig skolutbildning för elektriker parallellt med liknande försöksverksamhet i Hässleholm.

Bilden i mitten visar Richard Bäver som går Bessemergymnasiets utbildning för elektriker i början av 1980-talet. "Jag tycker det är bra med ett tredje år, där eleverna får fokusera på ny teknik", säger Richard. Richard Bäver anställer senare tre elever från Bessemergymnasiet i egna rörelsen.

Den allmänna uppfattningen bland eleverna på Bessemergymnasiet är att utbildningen är bra och att det tredje året tillför mycket. Bilden visar från vänster Magnus Sjöden, Mikael Lindborg, Claes Pålsson, Niklas Vejdeland och Lars Reuterhäll. Längst bak från vänster Peter Lundmark och Kjell Järpe.

Ovan: Lars Karlsson är elektriker i fjorton år innan han börjar som lärare på Jakobsskolan i Hässleholm. Här visar Lars ett specialarbete, trafikljus, som eleverna har programmerat och tillverkat på det tredje året under utbildningen.

Överst till höger: 1993 samlar ECY sin verksamhet i Nyköping. Skärmväggen ovan visar en del av det informationsmaterial som tagits fram för att informera om ECY:s fortbildningsverksamhet.

1984 startas en för Göteborg ny utbildning, Högre specialkurs i industriell elteknik. Kursen bygger på elevernas tidigare utbildning, två-årig el-tele-teknisk linje. Bilden ovan visar Martin Sennerwald, Mats Andreasson, Peter Karlsson, Lars Holmén, Robert Engström, Johan Slättmyr, Peter Karika, Mikael Zsédely och magistern Håkan Håkansson.

Bilden ovan till vänster visar Roland Sundström, en av delägarna i Wahlbäcks El AB i Göteborg. Roland tillhörde den andra utbildningsomgången i Göteborg och var klar i januari 1983. "En sådan här utbildning borde jag ha skaffat mig redan för tjugo år sedan", säger Roland.

EIO har genom åren anordnat olika kurser. I det här fallet visar bilden till vänster deltagarna på en tvådagarskurs på Esso Hotell i Täby. Kursen behandlar registreringssystem för interna telenät. Bilden visar Åke Granell och Anders Wikström.

Under slutet av 1960-talet förekom sedan omfattande utredningar om skolväsendet. Bland annat satt den så kallade yrkesutbildningsberedningen i flera år och försökte finna former för en ny skola där praktisk och teoretisk utbildning, anpassad för i stort sett hela näringslivet, utreddes. Efter många turer enades man om olika linjer bland annat en el-teleteknisk, som också hade en gren för elektriker. Under hela denna process var elteknikbranschen representerat i den del av utredningen som berörde maskin- och elteknisk utbildning genom "expertmedverkan" från ECY, vilket innebar att sekreteraren fick i uppdrag att ingå i arbetet.

1971 slog man samman gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan, till en gymnasieskola som var 2, 3 eller 4-årig. Elektrikerutbildningen, som var 2-årig, kunde nu etableras på de flesta gymnasieorter i landet. En starkt bidragande orsak var också att ett stort antal elever valde elektrikerutbildning, varför skolor som inrättades kunde räkna med full beläggning, vilket stimulerade skolledningarna att starta sådan utbildning.

Krav på anpassade läroplaner

Skolöverstyrelsen, SÖ, fick också det övergripande ansvaret för all utbildning och i och med förändringarna kom också kravet på anpassade läroplaner. Detta läroplansarbete på SÖ, där både EA och SEF var involverade, kom att prägla verksamheten under lång tid. Man strävade efter att göra utbildningen så flexibel som möjligt och i dessa sammanhang kom också önskemål upp att man från läroplanerna skulle kunna separera vissa avsnitt som var lämpliga för fortbildning av elektriker som varit med i yrket några år.

Det här initierade i sin tur en naturlig utveckling för ECY och de lokala yrkesnämnderna att stimulera till och organisera fortbildning lokalt på gymnasieskolorna. Det blev inledningen till en kompetenshöjande utbildning som sedermera utvecklats genom den

utbildning som parterna själva tagit hand om genom ECY och EUU.

Ett problem som under alla år funnits i bakgrunden var företagarnas krav och förväntan på eleverna när de efter sina två år i skolan skulle få sin kompletterande utbildning i ett installationsföretag under ett år. Det tredje året skulle vara ett utbildningsår och inte bara ett sysselsättningsår. Det var också först efter detta tredje år som ett certifikat kunde utfärdas. En del företag ansåg att lärlingarna skulle vara färdigutbildade när de lämnade skolan, men det var ju genom de bas-kunskaper som eleverna erhölet i skolan, kompletterat med en så allsidig utbildning som möjligt i företagen under det tredje året, som det fanns förutsättningar för att företagen skulle få en kunnig yrkeskår med goda utvecklingsmöjligheter.

ECY försökte stimulera genom att ta fram speciella uppföljningskort som skulle följa lärlingen under hans tredje år. Arbetsledningen skulle medverka till att, genom de resurser företaget kunde ställa upp med, låta lärlingen få tillfälle att träna på så många av de förekommande momenten som möjligt. Det fanns också företag, då som nu, som såg vinsten i att verkligen ta hand om lärlingarna och som gav dem en typ av stationsutbildning under detta tredje år. Företagen kunde också konstatera att lärlingarna utvecklades mycket snabbare när de fick stöd och vägledning under sitt första år i näringslivet efter 11–12 år i skolans hägn.

En annan intressant idé som blev verklighet i början av 1970-talet var ett närmare samarbete med de övriga nordiska länderna. ECY var en av tillskyndarna när det gällde bildandet av en Nordisk Elutbildningskommitté (NEUK) som grundades 1974 av arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna inom elinstallationsområdet i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige.

Under början av 1980-talet genomfördes en Översyn av den Gymnasiala Yrkesutbildningen kallad ÖGY-utredningen. Målet var att all utbildning

inom gymnasieskolan skulle vara 3-årig. I samarbete med Skolöverstyrelsen (SÖ) drev ECY ett försök i Hässleholm och Sandviken med 3-årig grundutbildning av elektriker i gymnasieskolan. Här togs också de moduler/kurser fram som sedan låg till grund för ÖGY:s försöksverksamhet inom elutbildningen. Detta försök utmynnade sedan i programgymnasiet där EC-programmets inriktning elteknik är utbildningen för dagens blivande elektriker. Under hela försöksverksamheten samt vid framtagningen av de kurser som nu ligger till grund för utbildningen har ECY tillsammans med de lokala yrkesråden, ELY, installatörer och elektriker varit aktiva och drivit utvecklingen framåt. Det har satt stor prägel på utbildningen och modern teknik har införts som kommer att få stor betydelse för branschens utveckling i framtiden.

EUU – en milstolpe

1990 är en milstolpe i elinstallationsbranschens utbildningshistoria; då etablerades EUU. Tidigare erbjöd EIO, genom EIO-kurs, branschföretagen varierande utbildningar inom ekonomi, entreprenadfrågor och i viss mån teknikområdet. Parallellt med detta fanns också ECY:s fortbildningsprogram som riktade sig i första hand till elektrikerkåren och inom elteknikområdet.

EUU övertog EIO:s och ECY:s utbildningar vilka drivits vidare, justerats och kompletterats och i många fall tillförts nya enstaka kurser. Bland de koncept som nyutvecklats den senaste femårsperioden kan nämnas Larm & Säkerhetssystem, Automation med intelligenta installationssystem och Arbetsmiljö.

1993 kraftsamlade ECY sin verksamhet till Nyköping då både lärlingsregistreringen och montörsfortbildningen flyttade in till EUU. I ett nära samarbete med Nyköpings kommun, utvecklades ett "elprofilgymnasium" på Gripensskolan. Moderna lokaler med flexibla lösningar anpassade till den nya kursutformade gymnasieskolan växte fram. Utbildningen

utvärderades och ny teknik och utbildningsmetodik provades. Erfarenheterna spreds till övriga skolor i landet. På sommarloven arrangerades fortbildning för gymnasielärare i branschens regi.

1995 bytte ECY namn, för tredje gången, och heter numera Elbranschens Centrala Yrkesnämnd.

ECY:s roll har förändrats under 1990-talet i och med att kommunerna har fått ansvaret för den gymnasiala yrkesutbildningen. Via programråden ute i skolorna bevakar ELY den lokala branschens intressen. ECY har blivit en remissinstans i yrkesutbildningsfrågor och utarbetar tillsammans med Skolverket och andra myndigheter de kursplaner som styr gymnasieskolans yrkesutbildning.

När den treåriga gymnasieutbildningen genomfördes i mitten av 1990-talet diskuterades livligt hur man, från branschens sida, skulle kunna "kvalitetstesta" yrkesutbildningen. Man sneglade på hur man gör i de övriga nordiska länderna med sina "Svenneprov" och "Fagbrev", men insåg snart att kostnaderna var för höga för att införa ett sådant system.

Under den diskussion som fördes väcktes idén om en riksomfattande tävling, där de olika klasserna kunde anmäla sig och 1994 genomfördes för första gången ECY-Cup. Idén med ECY-Cup är att dels testa elevernas kunskaper men också att stimulera och locka motiverade ungdomar att söka till elutbildningen. ECY-Cup har blivit ett begrepp i skolvärlden och årligen genomför 1500-2000 elever prov i installationsteknik och elföreskrifter.

De bästa eleverna har möjlighet att via Yrkes-SM kvalificera sig till World Skills Competition (Yrkes-VM) som arrangeras vartannat år. Elinstallationsbranschen har deltagit i tävlingarna sedan 1999 och haft duktiga ungdomar som har tävlat i Montreal, Seoul, S:t Gallen och Helsingfors. Man kan konstatera att den svenska yrkesutbildningen står sig väl i jämförelse med motsvarande utbildningar i övriga världen. Det finns en framtid även för elteknikbranschen.

EIO verkar för en säker arbetsmiljö

För varje arbetsgivare är det nödvändigt att tillse att de anställdas arbetsmiljö är god och säker. Det ges inga undantag från den regeln och det spelar sålunda ingen roll om någon skulle ha avvikande mening. Lag gäller.

Men gällande lagar och föreskrifter ger i de flesta fall inte några fullständiga anvisningar om hur detta goda och säkra ska åstadkommas. Arbetsgivare åläggs eller – om man så vill – ges frihet att göra egna lösningar för att uppfylla de krav som ställs.

EIO:s uppdrag är att

- informera om alla gällande bestämmelser
- ge råd om lämpliga arbetsmetoder och hjälpmedel
- bilda opinion till nytta för de egna medlemmarna
- hävda medlemmarnas intressen i samverkan med andra arbetsmiljöaktörer på marknaden

Utbildning

EIO tar fram kompetensutvecklingspaket inom arbetsmiljöområdet i samarbete med de fackliga parterna och branschens utbildningsbolag, EUU. Sedan flera år erbjuds såväl grundutbildning för alla anställda som vidareutbildning och fördjupning för skyddsombud och chefer.

Hjälpmedel

Med lagar och förordningar som grund tillhandahåller EIO medlemsföretagen verktyg för deras arbetsmiljöarbete. Som exempel kan nämnas arbetsmiljöavsnittet i EIO-Q Ledningssystem med rutiner, checklistor och blanketter som varje företag enkelt kan anpassa till sin egen verksamhet.

Opinionsbildning

EIO representerar hela entreprenadsektorn i Svenskt Näringslivs arbetsgrupp för miljöfrågor. Härtill bedriver EIO egen lobbying och eget remissarbete

gentemot myndigheter, kommissioner och andra instanser vars beslut kan tänkas komma att påverka medlemsföretagens arbetsmiljöverksamhet.

För beredning och förankring av sin verksamhet på arbetsmiljöområdet har EIO samlat företrädare för medlemsföretag av olika storlek i en referensgrupp.

ETAK

EIO inrättade redan 1954, tillsammans med de fackliga parterna, ett eget organ för samverkan i arbetsmiljöfrågor – Elteknikbranschens arbetsmiljökommitté, ETAK. I den samlas företrädare för SEF, SIF, Ledarna och CF samt representanter för såväl små som stora medlemsföretag. Sedan 2002 är Stig Larsson från SEF och Lennart Månsson från EIO kommitténs ordförande respektive sekreterare.

Bygghälsan

Bygghälsan var en ideell förening som verkade mellan åren 1968 och 1992. Den hade till huvudsakligt ändamål att för inom byggindustrin verksamma företag bedriva arbetarskydd och företagshälsovård. Föreningen skulle även medverka till att arbetstagare kunde återställas så snabbt och effektivt som möjligt efter sjukdom eller yrkesskada.

Bygghälsan bildades av Svenska Byggnadsindustriförbundet, Svenska Väg- och Vattenbyggarnas Arbetsgivareförbund, Rörledningsfirmornas Arbetsgivareförbund samt Målaremästarnas Riksförening i Sverige i anslutning till träffade överenskommelser mellan branschens parter.

EA inträdde som medlem i Bygghälsan 1973.

Finansiering av föreningen skedde genom det så kallade ”öresuttaget” som fastställdes årsvis av styrelsen. När Bygghälsan avvecklades som branschägd verksamhet 1992 utskiftades dess tillgångar och nyttjades av de tidigare medlemmarna för arbetsmiljöarbete i de egna verksamheterna.

Redan 1984 kommer Stompallen och AGO-pallen – resultat av Elfackets Arbetsmiljökommittés, EFAK, arbete med att utveckla lätta, stabila och ståvännliga arbetsbockar. Bilden till vänster visar Peter Karlsson, som står stadigt vänd mot det objekt han arbetar med.

Bilden till höger visar Anders Nyberg med stompallen, som minimerar ryggvärk och trötthet efter långa arbetspass. Stompallen väger bara 4,5 kilo och är lätt flyttbar och justerbar i höjddled.

Verktyg för elektriker är ett gott exempel på konkreta resultat från det ständiga och omfattande arbetet med att skapa en mer trivsamt, mer hälsosamt och säkrare arbetsmiljö.

Genom en studie av elektrikerarnas arbetsmiljö framkommer 1984 att ett av de mest allvarliga problemen är dålig och svårhanterlig belysning. EFAK låter utarbeta ett förslag till armatur. Bilden visar en prototyp som testas på olika arbetsplatser.

Från SEIF:s Facktidning till Elinstallatören

Elinstallatören är branschens ledande eltekniktidning. Genom åren har flera försök gjorts att ta upp konkurrensen med den – dock utan större framgång. Embryot är SEIF:s Facktidning som utkom med sitt första nummer i maj 1935. Tidningen innehöll 16 sidor, en helårsprenumeration kostade 6 kronor och upplagan var 1 500 exemplar. Elinstallatören är alltså något yngre än organisationen, 71 år.

I det första numret fanns exempelvis artiklar om riksdagsfrågor, ett referat från SEIF:s kongress i Jönköping pingsthelgen 1935, information om hur man drar ledningar i trossbottnar, referat från elmässan i Trallestad, information från de olika distriktsföreningarna och en redogörelse om nya säkerhetsbestämmelser.

Några annonsörer hade man också skaffat, bland andra Karl H Edlund, Skoogs Elektriska AB och Bolanders Elektriska. Bultfabriks AB i Hallstahammar slog på stort med en helsida i det första numret i vilken de annonserade om ”Telegrafsmide”.

1943 är ett viktigt årtal i tidningens historia, det var det året tidningen fick namnet Elinstallatören. Visserligen stod det med mycket små bokstäver ”SEIF:s facktidning” framför Elinstallatören, men ändå.

Av de trogna medarbetare man hittar när man bläddrar i de gulnade, dammluktande tidningsarkiven kan nämnas Eskil Jakobsson, Gunnar Josephson, Carl-Bertil Holmberg, Sven Sandin, Gunnar Lindroth, Tore Attelid, Hugo Wennerholm med flera. Hugo Wennerholm bevakade under rubriken Riksdagsfrågor ”vad som i rikets styrelse sig tilldragit haver” fram till år 1975.

SEIF:s 25-årsjubileum uppmärksammades av Elinstallatören nr 5 1953 med ett jubileumsnummer. Det var ett fylligt nummer på 104 sidor varav hälften annonser. Övrig text bestod bland annat av tillbakablickar ur föreningarnas historia och Eskil Jakobsson skrev en artikel under rubriken ”Då jag drog zinkdubbelledare i häststallar”.

31 december 1955 upphörde de båda föreningarna Svenska Elektriska Installatörförbundet och Svenska Elektriska Entreprenörföreningen. I stället bildades den gemensamma organisationen Elektriska Installatörsorganisationen EIO och tidningen Elinstallatören utkom för första gången med EIO-märket längst upp till höger på första sidan samtidigt som ”SEIF:s facktidning” definitivt försvann från titeln.

”Vi och vårt fack” – Ledaren – Krönikan

I nummer 1 1956 hittar man för första gången rubriken ”Vi och vårt fack”, rubriken med sidavbitaren och blev då vad man populärt kallade ledaren. Sista gången vi såg sidavbitaren var i Elinstallatören nr 12 1982. ”Vi och vårt fack” fortsatte däremot under många år. Senare infördes rubriken ”Ledaren” som i slutet på 1990-talet blev dagens ”Krönikan”.

”Aktuella frågor” är också en rubrik som återkommit med jämna mellanrum under tidningens historia. Bakom rubriken döljer sig frågor ställda till dåvarande Statens Industriverk angående tolkning av starkströmsföreskrifterna. Första gången man hittar den rubriken var i Elinstallatören nr 3 1948 och innehållet sammanställdes då av Eskil Jakobsson. Sedan år 1965 ansvarade Georg Ljung för ”Aktuella frågor” och 1980 övertog Lennart Collstrand författarskapet som bollades vidare till Bertil Andersson 1993 (överinspektörer vid Statens Elektriska Inspektion) och Lars Hansson 2000 (överinspektör vid Elsäkerhetsverkets södra tillsynsdistrikt). Sedermera övertog Elsäkerhetsverket själv denna viktiga informationsverksamhet.

1961 var tidningen så späckad med text och annonser att man måste öka utgivningen till 14 nummer per år och det utkom tidningen med till och med 1968 då det åter blev 12 nummer per år.

Elinstallatören fick år 1967 ett helt nytt ansikte. Annonsen på första sidan hade ersatts av en aktuell bild. Vinjetten hade fått ett nytt, modernt typsnitt.

Som alla andra tidningar med självaktning fanns redaktionen för SEIF:s Facktidning vid starten 1935 i dåtidens tidningskvarter med adress Klara Västra Kyrkogata 12.

1956 flyttade tidningen från de kära Klarakvarteren – Dagens Nyheter behövde lokalerna – till Regeringsgatan 16 för att redan efter några månader flytta till Hovslagargatan 3. På grund av att kansliet utökade sin personalstyrka 1961 måste tidningen åter flytta och då till Hantverkargatan 78 och återvände 1964 till kansliet på Blasieholmen då nya lokaler hade blivit lediga. 1979 flyttade tidningen till Kungsgatan 37 då kansliet återigen behövde mer utrymme.

Elinstallatören flyttade 1984 tillbaka till Blasieholmen i nyrenoverade lokaler i det så kallade Hellstrandska huset. Huset var vid uppförandet runt 1900 Stockholms största, privata bostadshus med ett flertal lägenheter om 9–10 rum. Ett av redaktionsrummen hade bland annat tidigare varit Prins Carls och Prinsessan Ingeborgs badrum.

1993 flyttade tidningen från kungliga lokaler till Swedish Match rå tobakslager vid Södra station i Stockholm.

50 år 1985

1985 firade Elinstallatören 50-årsjubileum. ”Många har kompetens men är rädda för den nya tekniken”, berättades i en artikel om en EIO-medlem. Det handlade om datorer. Kompaktljuskällorna rapporterades bli allt vanligare i hemmen och EIO kongressade i Sunne. I en artikel berättades det om att de så kallade löntagarfonderna köpt in sig i belysningsföretaget Fagerhults.

Teknikutvecklingen gick snabbt och redan 1993 installerades Skandinavien's första EIB-buss hos Elbranschens utvecklings- och utbildningscenter, EUU, i Nyköping. Det visade färdriktningen. Några år senare slog IT igenom med full kraft. Svagströmssidan fick ett genombrott och exempelvis industri- och fastighetsautomation och energieffektivisering präglade en stor del av innehållet i tidningen. Tidningen startade

också en egen hemsida för att omgående få ut viktig information till läsarna/tittarna.

Att snabbt anamma de nya teknikerna var och är en överlevnadsfråga för medlemsföretag och läsare. Värdet av kompetensutveckling återkom ständigt i olika artiklar. 1998 beslutade tidningen att den gratis skulle skickas hem till alla elever som i grenvalet i årskurs 2 i gymnasiet valde inriktning elteknik. Så sker fortfarande och är mycket uppskattat bland elever och lärare.

1998 gjorde tidningen en unik satsning på att skapa en tecknad serie i 11 avsnitt. I Elis & Co behandlades exempelvis automatsäkringar, jordfelsbrytare, ”Blå boken”, utlösningvillkoret och selektivitet. Hans Berglund heter tecknaren.

När steget togs in i 2000-talet konstaterades i flera artiklar att ”Sverige nu är moget för det intelligenta boendet”. Svagströmstekniken tog ytterligare rejäla steg framåt och tidningen bevakade, fördjupade och förhoppnings stimulerade.

Konkurrens från banners på Internet, annonsbase-rade gratistidningar till hushållen och direktreklam blev tuffa utmaningar för inte minst fackpressens annonsavdelningar under flera år på det nya millenniet. Tidningen gör regelbundet läsvärdesundersökningar där förtroendet för tidningen når anmärkningsvärt höga siffror. 2002 nådde tidningen enligt Orvesto Näringsliv över 41 000 läsare per månad med en TS-upplaga på 9 500 exemplar. Små avvikelser har skett i mätningarna fram till 2006.

2002 fick tidningen en ny grafisk form som nu utvecklas vidare av redaktionen.

Trots de tuffa tiderna för en stor del av pressen, har Elinstallatören genom åren visat goda ekonomiska resultat. Det har tillåtit redaktionen att satsa på kvalitet i text och bild, form och tryck. Tidningen samarbetar på annonssidan med VVS-Forum.

I detta jubileumsår går tidningen också in med en ny redaktionell ledning och därmed startar en ny epok i tidningens historia.

Momsreglerna i elinstallationsbranschen under 1970- och 1980-talen

Momsen (mervärdeskatten) infördes 1969 och ersatte den oms (allmän varuskatt) som då funnits några år.

Redan på sommaren 1968 fick EIO två exemplar av reglerna för tillämpningen av den nya skatten. De flesta av EIO-personalen var på semester när de två regelbuntarna dök upp på verkställande direktörens – Percy Bratt – bord. Den tämligen nyanställda Ragnar Törnberg fanns dock på plats som jourhavande för allmän telefonservice till EIO-medlemmarna.

Percy Bratt, arbetsrättsjurist och en mycket färgstark personlighet, hade inte mycket till övers för att studera de nya momsreglerna. ”Fy fan sånt skit”, sa han och slängde den ena regelbuntan på herr Törnbergs bord. ”Vi tar med oss var sitt exemplar hem och försöker fatta vad detta innebär och sen kollar vi i morron bitti vad vi tycker ska göras”.

När herrarna träffades dagen efter och Percy Bratt fick höra herr Törnbergs mening så sa han: ”Jättebra, nu får du ta hand om den här frågan och se till att medlemmarna får den information de behöver”.

”Ja, där satt man då och ångrade sin nyss uttalade optimism och kände ett tungt ansvar hänga på axlarna. Men order är order så det var bara att sätta igång att under hösten skriva informerande medlemscirkulär i ärendet och hoppas att tolkningen av regeltextern skulle vara någorlunda förståelig och möjlig att tillämpa”, berättar Ragnar Törnberg.

Problemet med momsreglerna var att det fanns tre skattesatser, oreducerad skatt = 100 %, skatt reducerad till 60 % och skatt reducerad till 20 %. Alla tre procentsatserna var aktuella för EIO:s medlemmar.

Den oreducerade skatten avsåg varuförsäljning och arbeten utförda på lös egendom, 60 % reduce-

ringen avsåg arbeten på fastigheter och fastighetstillbehör medan 20 % reduceringen fick tillämpas på yttre arbeten. Av detta följde givetvis frågor beträffande uppdelning av installatörstjänsterna på de olika skatteklasserna och hur gränser skulle dras när man skulle fakturera ett uppdrag som innehöll både varuleveranser och kanske installationer avseende både fast och lös egendom.

Efter en trevande början kom man fram till att en uppställning i tabellform vore en någorlunda lättfattlig information för att underlätta skatteuttagen för EIO:s medlemsföretag. Där kunde man i tre kolumner – en för varje skattesats – i kombination med kortfattad uppdragsbeskrivning läsa av vad skattepåslaget skulle vara.

Härutöver fanns ett mycket stort behov att på lokala träffar över hela landet svara på frågor beträffande den praktiska hanteringen av momsfrågorna för dem som sysslade med kalkylering och fakturering.

”Dessa träffar var mycket lärorika för oss som ställde upp som informatörer för här fick vi en mycket nyttig insyn i verkligheten ute på fältet. Man skulle önska att lagstiftarna i skattefrågor på samma sätt ”praktiserade” bland de skattskyldiga innan de började skriva regler som inte har anknytning till företagens vardag”, säger Ragnar Törnberg.

Redan under 1969 märktes ett tilltagande intresse från Riksskatteverkets sida att kontakta EIO i momsfrågor. Deras byrådirektörer hade upptäckt att de visste för lite om vår bransch och vad elinstallation kunde innebära för momstillämpning. Deras svar på frågor från EIO-medlemmar var ofta att läsa innantill i obegripliga textavsnitt varpå företagaren svarade: ”Det där kan du hoppa över, tala i stället om vad jag ska debitera för skatt för ett jobb med installation av en pump i en utomhusbrunn där ledningen går i mark och därefter genom husväggen fram till elcentralen inne i huset”.

Ragnar Törnberg arbetade som ekonomichef på EIO 1968–1993.

Sådana frågor överlät man till EIO och hörde sig samtidigt för om inte EIO kunde medverka dels i författandet av RSV:s anvisningar till Länsstyrelserna beträffande momstillämpningen, dels hjälpa samma Länsstyrelser med praktisk telefonrådgivning när de

inte själva – eller Riksskatteverket – vågade ge raka svar.

”Givetvis ställde vi upp på detta och fann oss plötsligt vara en maktfaktor med möjlighet att påverka det vill säga, ändra vissa galenheter i momsreglerna. Denna positiva kollegiala inställning från den ledande skattemyndighetens sida torde vara unik i svensk skattehistoria”, konstaterar Ragnar Törnberg.

Med tiden fann man det lämpligt att – som i andra länder – hålla sig till en skattesats, vilket gjorde att man slapp momsproblem i elinstallationsbranschen.

Fr o m 1 januari 1996 har man emellertid från skattesatsen 25 % gjort undantag för livsmedel och personbefordran (12 %) och allmänna nyhetstidningar (6 %), vilket torde innebära nya gränsdragningsproblem och ifrågasättande av logiken i vissa effekter för olika berörda branscher.

”Den här beskrivningen av momsreglerna i elinstallationsbranschen har plockats fram ur minnet – som visserligen är gott men kort – eftersom någon dokumentation inte torde finnas kvar. Det är ju i alla fall 36 år sedan reglerna började tillämpas”, slutar Ragnar Törnberg.

Elektriska Arbetsgivareföreningens semesterkassa

I mitten på 1960-talet konstaterade Svenska Elektrikerförbundet att det fanns problem med utbetalningen av semesterlönerna till förbundets medlemmar. De under intjänandeåret samlade semestermedlen – de så kallade semesterörena – utgjorde ett avsevärt belopp som – normalt vid sommarsemesteren – skulle utges av elinstallationsföretagen till de anställda elektrikerna.

De som slutat fick ut innestående semestermedel då anställningen upphörde. Det förekom att vissa mindre företag på grund av bristande likviditetsplanering inte kunde klara betalningsskyldigheten på ett riktigt sätt. Elektrikerförbundet ville därför skapa

en särskild semesterkassa efter den modell som redan fanns inom byggbranschen.

EA och Elektrikerförbundet träffade då ett avtal som gick ut på att arbetsgivarna skulle inbetala intjänade semestermedel till den nybildade EA:s semesterkassa, som därefter hade att tillstålla elektrikerna medlen vid semestertillfället. Av praktiska skäl betalades innestående medel i sin helhet ut i mitten av juni under semesteråret. Den som tog ut semestern vid annan tid än under sommaren fick givetvis ut sina pengar då ledigheten blev aktuell.

Administrationn av semesterkassan överläts till EA:s kansli som i sin tur avtalade med Postgirot

om inrättandet av en särskild avdelning där för den praktiska hanteringen av in- och utbetalningar och erforderligt registreringsarbete. Semesterkassan hade givetvis ett särskilt postgirokonto för verksamheten.

Inbetalningen från arbetsgivarna till semesterkassan av medel avseende intjänandeåret skedde senast den 8 februari under semesteråret. För montörer som slutat tidigare skedde inbetalningen inom två veckor från den dag anställningen upphörde. Kontroll och bevakning av att arbetsgivarna fullgjorde inbetalningarna enligt semesteravtalet sköttes av Elektrikerförbundet.

Den praktiska innebörden av den nya ordningen för EA blev att man på semesterkassans postgirokonto under tiden fram till 8 februari fick in semestermedel som visserligen avsåg anställda montörer men som fram till utbetalningstillfället ingick i arbetsgivarverksamheten. Beloppet var högt och under åren ökande och uppgick på slutet av semesterkassans verksamhetstid i början av 1990-talet till belopp i storleksordningen 500 miljoner kronor.

Det gällde nu för EA att placera semestermedlen för att få bästa möjliga avkastning under de cirka fyra månader som pengarna disponerades. I början av februari startade därför en intensiv förhandlingsrunda med de stora bankerna om vilka räntor som kunde erhållas vid olika typer av placeringar. Bankerna försökte i sin tur låna ut pengarna till stora industrikunder med behov av likviditetsförstärkning eller köpte värdepapper med god avkastning. Det blev högre ränteintäkter – för ett av de sista åren av kassans verksamhet drygt 35 miljoner – vilket skulle innebära en stor skatt att ge till statsverket! Efter viss skatterättslig forskning infördes följande system som – enligt EA:s mening – borde hålla även vid en skatterevision.

Eftersom räntemedlen egentligen tillhörde arbetsgivarna – EA:s medlemmar – avsattes i bok-

sluten hela beloppet för utbetalning till företagen. Den skattepliktiga vinsten minskade alltså med hela ränteintäkten. Återbetalning av räntemedlen till arbetsgivarna skedde året efter inkomståret. Samtidigt höjdes EA:s medlemsavgift med samma belopp som ränteåterbetalningen, vilket innebar att pengarna kom tillbaka den vägen. Medlemsavgiften var till skillnad mot ränteintäkter inte en skattepliktig intäkt.

Vad hände då hos medlemsföretagen? Jo, man fick i princip tillbaka ett belopp motsvarande höjningen av medlemsavgiften. Det återgående beloppet var visserligen skattepliktigt men det jämnades ut av att den höjda medlemsavgiften i sin helhet var skattemässigt avdragsgill. Inga negativa konsekvenser alltså för medlemsföretagen samtidigt som EA slapp skatt på alla räntemiljonerna. Det innebar visst besvär att få EA:s överstyrelse att förstå detta skattemässiga avkastningsavdrags med mera – system och det fanns de som menade att detta aldrig kunde sluta väl. Men det gjorde det – EA har aldrig, varken förr eller senare, haft så god ekonomi!

I boksluten avsattes en del av de goda vinsterna – som inte var skattepliktiga eftersom föreningen endast skattade för avkastning av kapital – till en konfliktfond, som i balansräkningen per 31/12 1992 uppgick till nästan 70 miljoner kronor.

De goda förutsättningarna enligt ovan för semesterkassans verksamhet försämrades under senare år genom bland annat ändrade skatteregler. EA:s och Elektrikerförbundets mellanvarande semesteravtal upphörde att gälla vid utgången av 1994.

Den ursprungliga tanken var som nämnts att semesterkassan skulle säkerställa arbetstagarnas semesterlöner i en tid då rörligheten inom branschen var större än nu och skyddet i lag och avtal var svagare. Det fanns 1994 ingen anledning att av de skälen bevara semesterkassan längre.

EIO-logotypen – en symbol för yrkesmannen

Redan vid bildandet av EIO intresserade sig styrelsen för att stärka medlemmarnas roll genom olika typer av marknadsaktiviteter. Inledningsvis så begränsade det sig till annonsering med tävlingssvar inför julhelgerna. Senare övergick man till att tillhandahålla medlemmarna olika annonsunderlag för egen publicering.

I slutet av 1970-talet inleddes nya mer långsiktiga och regelbundna aktiviteter. Det första exemplet på en sådan aktivitet var EIO Eltest, ett program som innehöll råd och anvisningar om hur medlemsföretagen skulle kunna erbjuda sina kunder att komma och testa deras elanläggningar med avseende på elsäkerhet och ekonomi samt komfort och miljö.

Tanken var att EIO genom riksomfattande insatser skulle skapa intresse för eltesterna och därigenom bana väg för medlemmar som därefter genom lokala annonser och direktreklam skulle erbjuda sina tjänster.

Det gick både bra och dåligt. Radio, tv och rikspressen visade mycket stort intresse när EIO vid en presskonferens presenterade EIO Eltest. Medlemmarnas intresse för att följa upp idén genom egna marknadsaktiviteter var dock begränsat, trots upprepade påminnelser om att EIO Eltest var en möjlighet för medlemsföretagen att sälja sina tjänster genom ett betalt kundbesök.

EIO:s logotyp har förändrats genom åren. Den första, runda logotypen användes mellan 1956–1981. Logotypen utvecklades därefter gradvis mot det nuvarande utseendet med blå symbol och svart text som introducerades 2004.

Förklaringen till det låga intresset kunde möjligen sökas i att genomförandet av ett eltest krävde för mycket av ”testförrättaren”. Denne måste nämligen ha goda kunskaper om aktuella elsäkerhetsföreskrifter och de föreskrifter som gällt när anläggningen utfördes. För att eltesten skulle komma kunden till nytta krävdes också kunskaper om energisparåtgärder, eltaxor och ny teknik. Därutöver behövdes förmåga att presentera sina förbättringsförslag och att sälja dem.

Vid undersökningar bland medlemmarna framkom att det största hindret för succé var att ”visst har vi personal som klarar uppgifterna men de har som regel redan fullt upp med arbete”.

Vidare marknadsaktiviteter vidtogs med syfte att skapa merförsäljning och öka efterfrågan på medlemsföretagens tjänster. Skälet till detta var att allt fler aktörer började intressera sig för elinstallationsmarknaden.

Vitvarumarknaden var redan så gott som förlorad till varuhus och specialbutiker.

Mässor med olika teman

Elfack är elteknikbranschens största mässa och hålls i Göteborg vartannat år sedan 1969. EIO var genom lokalkontoret i Göteborg med och startade verksamheten och har vid alla mässor medverkat med en egen monter under olika teman.

Även vid olika mässor i Stockholm samt vid lokala mässor har betydelsen av att vända sig till en EIO-medlem betonats.

Avsikten med EIO:s insatser för marknadsföring är att:

- stärka medlemmarnas intresse för ny teknik, nya produkter och nya funktioner som de sedan genom rådgivning, förslag och erbjudanden om totallösningar kan tillämpa för att skapa bestående relationer med kunderna
- påverka kunderna syftande till att de med förtroende och intresse ska vända sig till de kompetenta EIO-medlemmarna.

Styrelsen ansåg tidigt att om det ska finnas substans i alla löften som ges i till exempel annonser om EIO-företagens förmåga att ta tillvara kundernas intressen, så måste kompetensen inom vissa områden höjas. Utbildning i teknik, entreprenadjuridik och kundvård startades därför.

Marknadsprojekt med leverantörer

Genom åren har en rad av olika marknadsprojekt genomförts ofta då i samarbete med leverantörer eller andra organisationer. Även myndigheter har samarbetat. Några ämnesområden kan särskilt nämnas: närvaro- och rörelsedetektorer, belysning med HF-don, fullfärgslysrör, elsäkerhet, jordfelsbrytare, normcentraler, energirådgivning, installation av värmekabel och servicekontrakt.

En del av marknadsföringen som hela tiden pågår syns inte lika tydligt som annan och det är den delen som sker i samverkan med myndigheter och andra organisationer. Det gäller föreskrifter, ELAMA, standardskrivning, medverkan vid framtagningen av handböcker för husägare mm. Som exempel på sådant arbete kan nämnas den ofta återkommande revideringen av standarden för antalet och placeringen av ljuspunkter och uttag i bostäder och lokaler. Genom medverkan har EIO kunnat agera för att elinstallationerna utformas med rikligt med lampor och uttag till största kundnytta.

Svagström – växande segment

Telemarknaden – eller svagströmsmarknaden som den i dagligt tal lite oegentligt kallas – är ett annat marknadssegment som växer. EIO bildade därför 1993 en särskild svagströmsgrupp som sedan genom åren bytt namn till Tele-utskottet. Uppgifter som utskottet har är att värna om är den befintliga marknaden samt att verka för att nya teknikområden kommer medlemmarna till del.

Ett mycket starkt kort i det arbete är EIO Telecertifiering som ska ge medlemsföretag som har personal med telecertifikat möjlighet att visa marknaden att de är högst kompetenta.

Alla aktiviteter som gjorts har haft som huvudmål att främja EIO-företagens marknadsposition. Vägen måste då ofta tas så att EIO som varumärke görs bekant och uppfattas som en symbol för kvalitet och kompetens. För att i någon mån skaffa kännedom om att så är fallet har EIO medverkat i varumärkesundersökningar och då kunnat få bekräftelse på att varumärket är väl känt och förknippas med kvalitet och prisvärdhet.

EIO-logotypen ses därför både av medlemsföretagen och allmänheten som en symbol för yrkesmannen.

Eiovisionen med information om branschen

Eiovisionen bildades 1985, inledningsvis som ett hjälpmedel för medlemsföretagen att föra ut information om branschen till den egna personalen. Målsättningen var att skapa ett enkelt system med regelbundna företagsinterna träffar med videofilmen Elbranschnytt som en av informationsbärarna. Framgången var ett faktum och allt fler medlemsföretag anslöt sig till konceptet.

Fram till 1999 utgavs Elbranschnytt med halvtimmesprogram två gånger per år och därefter med fyra 15 minuters-filmer per år och då med regelbundna utgivningsveckor.

Till och från har leverantörerna visat intresse av att finansiera och medverka i olika temafilmer. Framför allt var det insatser på belysningsområdet

som väckte uppmärksamhet. I en marknadskampanj riktad mot ekonomiskt ansvariga för större lokaler, främst inom den offentliga sektorn, lyckades filmen "Ljus för närvarande" placera sig som en av de viktigaste budbärarna som lett till ökade investeringar i rätt belysning.

År 1994 hade Eiovisionen 1 750 abonnenter fördelade på medlemmar i EIO, skolor, konsulter, industrier, förvaltningar med flera.

Till Eiovisionen hör också ett bibliotek med filmer som abonnenterna kostnadsfritt får låna ur. Det är uppbyggt med filmer från fabrikanter och leverantörer och omfattar ca 200 titlar.

Antalet abonnemang under åren från 1994 – 2006 har varit stabilt ca 1 300.

Kvalitetssäkring – att göra rätt från början

Under mitten 1980-talet började begreppet kvalitetssäkring introduceras i byggbranschen. EIO såg det därför som nödvändigt att ta fram ett eget program för elinstallationsbranschen, för annars fanns det en uppenbar risk att andra branschers kvalitetssäkringssystem skulle "påtvingas" elinstallatörerna.

Beställarna av elentreprenader ställde nu krav på att leverantörerna skulle kunna visa att de hade system som säkerställde att man gjorde rätt från början. Chalmers Tekniska Högskola i Göteborg hade genom mätningar visat att åtskilliga hundra miljoner kronor varje år slösades bort på felaktigt utförda arbeten.

EIO:s första generation kvalitetssäkringsprogram utarbetades i samråd med Chalmers. Det var för sin

tid ett mycket ambitiöst och heltäckande system som dock av många medlemsföretag uppfattades som krångligt och tungrott. Måhända berodde det delvis på att arbetsmetodiken var ny och ovan.

EIO försökte genom utbildning och information få systemet accepterat. Det lyckades i den utsträckning som var nödvändig för att elteknikbranschen långsiktigt skulle kunna få ett eget kvalitetssäkringssystem. Vid millennieskiftet gjordes en genomgripande revidering och ett helt nytt system togs fram. EIO-Q Ledningssystem är en helhetslösning som innehåller kvalitetssäkring, miljö, arbetsmiljö och elsäkerhet. Systemet ansluter i tillämpliga delar till ISO-standarderna för kvalitets- och miljöledning samt Företagarnas Riksorganisation FR 2 000.

Eiovisionsdagen samlar branschfolk i slutet av maj 1985. Det är också första gången EIO har ett allmänt möte under rubriken marknadsföring. Drygt femtiotalet marknads- och informationsansvariga från olika branschled tar del av ett digert program. Björn Tibell berättar att bara två månader efter startskottet för Eiovisionen har fler än 350 företag anslutit sig. Bilden till vänster visar från vänster Bo Eriksson, Stig Lewenhagen, Björn Tibell, Rune Hurtig, Göran Brodin och Bengt Fitger.

Intresset för Kanal E, eller Eiovisionen, är stort också utanför medlemskretsen. Året är 1986 och cirka 700 medlemsföretag är abonnenter och på det här sättet når man cirka 15 000 montörer. Dessutom har 67 skolor och 62 icke-installationsföretag inom elteknik-branschen anslutit sig till Eiovisionen.

Bilden ovan visar Lars Hansson och Hans Clausen.

Bilden snett ovan höger visar när Paul Pavin, Mats Lundberg och Ingmar Ölvebring får information om Eiovisionen.

Bilden till höger visar Lars Grundström och Agneta Persson som talar om annonser med Elinstallatörens annonschef Ingvar Nilsson.

Stöd och råd inom entreprenadjuridik

Ända sedan EIO bildades har medlemsföretagen haft behov av föreningens stöd och råd i entreprenadjuridiska frågor. Det har gällt allt ifrån hur ett förfrågningsunderlag ska förstås till diskussioner om slutlikvid och extraarbeten. Ofta har frågorna handlat om stora pengar.

Advokat Folke Robling anlätades tidigt för att en dag i veckan finnas tillgänglig på EIO:s kansli för rådgivning. Efter hans bortgång i slutet av 1960-talet anställdes juristen Hans Johansson 1971 för att på halvtid arbeta med entreprenadjuridiska frågor (och i övrigt med arbetsgivarfrågor).

Hans Johanssons arbete med entreprenadjuridiken blev mycket uppskattat och växte i volym. Dessutom tillkom många andra affärsjuridiska frågor. Behov uppstod därför att förstärka funktionen och ytterligare en jurist, Björn Tibell, anställdes 1976.

Med den förstärkningen kunde en utbildning i entreprenadjuridik startas. Detta ledde till att elteknikbranschen oftare kunde hävda sin rätt i byggprocesser och i tvister där elinstallatörerna tidigare förlorat på grund av brister i tillämpningen av formalia.

Elinstallatörernas behov att stöd, råd och utbildning tilltog och yngre jurister anställdes. De har sedan

sökt sig vidare till andra anställningar som erfarenheterna från EIO har gjort dem meriterade för.

Efter långdragna förhandlingar enades EIO och SEG (Sveriges Elgrossisters Förening) om nya ALEM, Allmänna Leveransbestämmelser för Elmateriel. Viktiga nyheter i dessa var att de samordnats med AB och att garantitiden för levererad materiel räknas från ibruktagandet eller slutbesiktningdagen, istället för som tidigare från den dag materielen levererats samt att kostnaderna för utbyte och därmed sammanhängande följdskador ersätts.

EIO hade sedan länge utarbetat egna leveransbestämmelser för elentreprenader, senast AL1965A, som gillades av medlemsföretagen men som mötte allt starkare motstånd bland beställarna. Dessa tillämpades tills Byggandets Kontraktskommitté BKK utarbetade gemensamma leveransbestämmelser för hela byggbranschen. De nya regelverken som kom, AB 72 och ABT 74, har fortlöpande under EIO:s medverkan reviderats; AB 92, ABT 94, AF-AMA osv. Och nu senast AB 04 och kommande ABT 06.

Att alla rekommendationer från EIO inte tränger igenom framgick dock vid ett telefonsamtal som Hans Johansson en gång på 1970-talet fick från en medlem med en liten firma i en sydsvensk stad. Under samtalet framkom att medlemsföretaget skrev sina anbud på en blankett där leveransbestämmelserna fanns upptryckta på baksidan. Eftersom man då tillämpade AB 72 som omfattade 24 sidor lät det underligt, och Hans bad att få en blankett per post.

Blanketten kom och texten visade sig vara bestämmelser från en föregångare till EIO med "kristidstillägg" från andra världskriget. Enligt den hänvisar installatören till den "rådande osäkerheten ifråga om såväl tillgång på materiel och arbetskraft som prisläget" och reserverar sig för det mesta. Att reglerna kunnat tillämpas i ca 30 år efter krigsslutet kan nog

delvis förklaras av att texten förminskats så att den endast med svårighet kunnat läsas.

Konsumenttjänstlagen, nya momsregler och mycket annat krävde information.

EIO medverkar i Allmänna Reklamationsnämnden i frågor som handlar om arbeten på konsumenters fasta egendom, det vill säga byggnader. Från EIO deltar en jurist och två elinstallatörer. EIO inrättade under 1970-talet EIO Garantifond som garanterar att konsumenten får den rätt som Reklamationsnämnden tillerkänt honom. Från Garantifonden har ersättning endast behövt utbetalas en gång. Det visar att EIO:s medlemmar är seriösa och väl tar tillvara kundens intressen.

Lagen om offentlig upphandling stipulerar att myndigheter måste utlysa anbudsförfrågningar och tillämpa objektiva kriterier vid upphandlingen. Ett landsting gjorde inte detta och elinstallatören, som därigenom gått miste om jobbet, fick med EIO:s hjälp ett skadestånd som väl täckte den förtjänst han kunnat göra om hans anbud antagits. Detta är bara ett exempel på vardagsfrågor från den entreprenadjuridiska verksamheten. Många liknande ärenden har funnits under årens lopp.

En motsägelse att bemästra har varit att EIO skulle verka för att elinstallatören skulle eftersträva att ha beställaren/brukaren av anläggningen som sin kund istället för att vara underentreprenör åt en generalentreprenör. Vissa medlemsföretag tyckte att det senare sättet passade dem bättre då de ansåg att den goda relation till generalentreprenören som de arbetat upp gav säkrare utdelning än att ständig behöva föra dialog med nya kunder.

Med all säkerhet kommer behovet av stöd och råd inom entreprenadjuridik att bestå. Därför är det framsynt att EIO:s senast anställde jurist i stort sett enbart sysslar med entreprenadfrågor.

Ackordssystemen genom tiderna

Intresset för att i kollektivavtal reglera användningen av ackords- och prestationslönesystem har under åren växlat mellan parterna och under några avtalsrörelser väckt starka känslor, vilket i sin förlängning har lett till konflikter.

Under tidigt 1900-tal ifrågasattes ackordet som löneform i England av den brittiska arbetarskyddsstyrelsen. Man ansåg att ackordet hade en stark negativ inverkan på den mänskliga hälsan.

För att beskriva utvecklingen av ackord inom elinstallationsbranschen följer nedan en historisk resumé över kollektivavtalets förändring genom åren.

Använda förkortningar:

SEAF Svenska Elektriska Arbetarförbundet
SEF Svenska Elektrikerförbundet
EA Elektriska Arbetsgivareföreningen
EIO Elektriska Installatörsorganisationen
SUA Stiftelsens Undersökningsavdelning
ATL Ackordstidlistan

1907	EA föreslår att ackordsregler ska införas i avtalet. SEAF avvisar förslaget.
1908	EA och SEAF:s avd 1 tecknar det första ackordsavtalet.
1914	EA och SEAF tecknar ett 5-årsavtal i vilket parterna inför texten "Ackord skall användas". Tidigare avtalstext var "Ackord må användas".
1917	Vilda strejker utbryter bland elektrikerna på flera arbetsplatser, vilket resulterar i att ackordsprislistan omarbetas.
1934	Efter medling träffar parterna ett 3-årigt avtal som innebär bl a en sänkning av ackorden med 8 procent.
1935	För första gången tas frågan om tidsstudier upp och många medlemmar yrkar på en fastare grund för ackordsprislistan.

1938	Parterna antar en av Siemens uppgjord ackordsprislista för värmetekniska anläggningar.	1970	Oro råder på arbetsmarknaden. Omkring 4 000 elektriker deltar i omfattande kortare strejker mot den nya Installationslistan.
1939	Ackordsprislista för fartygsinstallationer införs.	1971	Installationslistan införs den 1 januari. I samband med övergången till ny lista begär SEF en s.k. kontrollstation för att klarlägga utfallet av ackordsförtjänsten. Kontrollen visar att den nya listan ger 6 à 7 procent högre betalning än den gamla "Gröna listan". SEF vill inte acceptera den matematiska beräkningen av utfallet, men efter en process i Arbetsdomstolen tvingas man godta att en reducering bör genomföras. Någon reduktion kommer inte till stånd men vid förhandlingarna öppnas en möjlighet för flexibel ackordssättning genom att parterna ömsesidigt accepterar totalackordet som en avtalsmässig godtagen metod.
1941	Ackordsprislista för elinstallationer revideras och sänks med 3,5 procent.		
1942	EA:s medlemmar i Göteborg tecknar ett ackordskontrollavtal med SEAF som innebär att företagen ska överföra 4 procent av ackordsöverskottet till fackföreningen.		
1946	SEAF ändrar namn till Svenska Elektrikerförbundet (SEF).		
1954	EA tar initiativ till att bilda Stiftelsen Elrationalisering för att komma åt problemet med att ackordsprislistan inte tar hänsyn till företagens rationaliseringsåtgärder, bättre verktyg och materiel vilket påverkar företagens kostnadssida med högre löner.		
1955	Stiftelsen Elrationalisering bildas och AB Örebro Elektriska Installationsbyrå förvärvas. Till företaget ansluts en undersökningsavdelning, Stiftelsens Undersökningsavdelning (SUA).		
1960	EA och SEF antar det mellan SAF och LO träffade arbetstudieavtalet		
1965	Arbetet med att ta fram en arbetsstuderad ackordslista med arbetsbeskrivning intensifieras. Parterna enas om att ändra ackordspargrafen i syfte att öppna vägen för objektsanpassning av ackorden.		
1969	Överenskommelse träffas med SEF om att den 1 januari 1971 övergå till en ny ackordsprislista den så kallade Installationslistan.	1980	Nytt lönesystem införs – 4-veckorslön i kombination med ackord – baserad på en delvis omarbetad Installationslista. Arbetsgivarsidans motiv för medverkan till

- 4-veckorslön är att söka rädda och återinföra ackordsarbetet som dominerande löneform.
- 1986 EA:s styrelse konstaterar att Installationslistan inte fungerar längre; tilläggen på ackordslistan med "ÖK" och annat "spackel" uppgår till cirka 30 procent och arbetsplatstimplöner tillämpas i stor omfattning.
- 1987 I samband med avtalsförhandlingarna påminner SEF om en utfästelse i en tidigare avtalsuppgörelse, nämligen "att parterna ska tillse att förtjänstmöjligheterna vid arbete enligt Installationslistan uppnår marknadsmässig nivå".
- EA och SEF träffar överenskommelse om att påbörja ett arbete med att utarbeta en ackordslista angiven i tid i stället för pengar. Installationslistan 1980 utgör underlag för omräkning till tid. Ackordsformen är ny för branschen: rakt ackord i kombination med blandackord. Det raka ackordet tillämpas på förtjänster upp till brytpunkten varefter ackordet reduceras med ett avdrag motsvarande först 50 procent, senare 40 procent av förtjänstutfallet över brytpunktsnivån. Arbetet med omräkningen går inte helt friktionsfritt. Diskussioner uppstår bland annat om hänsyn tagits till upparbetningsgraden i den omräkningsfaktor som används.
- 1988 EA:s och SEF:s lokala organisationer bedriver ett omfattande förhandlingsarbete för att fastställa den så kallade ortsmultiplikatorn – en faktor som är en förutsättning för att det nya ackordssystemet ska fungera över hela landet, trots stora skillnader i ackordsförtjänster.
- 1989 Ackordstidlistan ATL börjar tillämpas. EA och SEF har beräknat att övergången till ATL-listan ska medföra en ökning av ackordsförtjänsten med 10 procent. Det verkliga utfallet blir 12,1 procent.
- 1993 EA framför krav i avtalsförhandlingarna om att begränsa ackordsparagrafens tillämpning så att skyldigheten att lämna ut arbete mot ackord, "ackordsobligatoriet", endast ska omfatta nyinstallationer. SEF reagerar kraftigt och utlöser en omfattande strejk, som möts av lockout från EA:s sida. Till följd av påtryckningar från närliggande arbetsgivarförbund avbryter EA konflikten tre veckor senare genom att anta medlarnas bud utan att någon förändring av ackordsreglerna kommit till stånd.
- 1994 EA tar initiativ till att en partsgemensam Arbetsbeskrivning för ATL upprättas samt att en revidering av ATL genomförs.
- 1995 Månadslön i kombination med ackord börjar tillämpas.
- 1997 Ackordstidlistan ATL revideras.
- I anslutning till en process i arbetsdomstolen angående skyldigheten att lämna ut arbete mot att ackord, träffas genom förlikning en betydelsefull överenskommelse. Den innebär att arbeten, som utförs på löpande räkning med egen eller annan arbetsledning än företagets samt underhållsarbete, som utförs på löpande räkning, inte behöver lämnas ut på ackord.
- 1998 I avtalsrörelsen träffas överenskommelse om att tillföra avtalet bestämmelser som ger de lokala parterna rätt att avtala om undantag från ackordsparagrafen och i stället träffa överenskommelse om månadslönetillägg.

- 1999 Efter en konflikt som varar i nästan sju veckor och som orsakas av SEF:s krav om omfattande regleringar i frågor som rör elsäkerhet, träffas avtal om ett tillägg till ackordsparagrafen som innebär att tidlönska tillämpas då ackordsförutsättningar inte föreligger av skäl som arbetsgivaren inte kan påverka.
- 2002 Överenskommelse träffas med SEF om förhandlingsordning i vissa ackordstvister.
- Förhandlingsordningen innebär att arbetsgivare och anställda kan träffa en överenskommelse om ändringar i en ackordssedel utan SEF:s medverkan. Vid oenighet förs tvisten vidare till lokal förhandling.
- 2003 Avtalsförhandlingarna resulterar bland annat i att avtalets ackordsparagraf tillförs en ny bestämmelse som medger att arbetsgivaren och de anställda kan komma överens om undantag från skyldigheten att lämna ut arbeten på ackord när det gäller arbeten på eller i industriella anläggningar som företaget utför på löpande räkning. Överenskommelse bör samtidigt träffas om ackordskompensation för utebliven ackordslön.
- 2004 I överenskommelsen i samband med riksavtalsförhandlingarna enas parterna om att ta upp förhandlingar om ackordstidsättningar av ny materiel samt förändring av nuvarande ackordstider föranledda av förändrade montagemetoder och/eller ny materiel.
- Värt att notera är att SEF tidigare inte på något sätt medverkat till att ATL-listan reviderats med avseende på tider som är felaktiga i förhållande till förändrade arbetsmetoder och hjälpmedel.
- 2005 Efter avtalsuppgörelsen 2004 inleds förhandlingar med SEF om förändringar och uppdateringar av ATL. Förhandlingarna resulterar i en del reviderade tider och nytidsättningar samt en uppdatering av arbetsbeskrivningarna. Parterna enas dessutom om att i juli månad ge ut ATL-listan i bokform innehållande både ackordstider och arbetsbeskrivningar. ATL finns numera även tillgänglig för medlemsföretagen via internet på EIO:s hemsida.
- 2006 Förhandlingarna fortsätter med bland annat revidering och översyn av ackordstiderna för förläggning av ledningar/kablar för kraft och tele-data samt armaturmontage.

Bland EIO:s medlemmar varierar intresset för ackord som löneform mycket. Vid många företag ser man ackorden som en tillgång medan man vid andra upplever ackordshanteringen som svår och tidskrävande. Ofta är det faktorer som verksamhetsinriktning, konjunktur, tradition, beställarkrav och arbetsorganisation som är avgörande för hur medlemmarna förhåller sig till ackordstillämpning.

Det är en angelägen uppgift för EIO att tillhandahålla verktyg och kvalificerad rådgivning avseende löneteknik på installationsområdet. Många av EIO:s medlemmar behöver rusta sig – organisatoriskt, personellt och mentalt – för att utforma en egen lönepolitik och införa effektiv hantering av både månadslöner och prestationslönesystem i sina företag.

EIO satsar på IT

EIO var ett av de förbund inom Svenskt Näringsliv (dåvarande SAF) som skaffade egen hemsida och satsade på en egen IT-avdelning redan 1997. Detta tack vare en förutseende styrelse där ledamöterna Hans Hallin och Arne Johansson var de pådrivande i denna fråga.

Under våren registrerades domännamnet www.eio.se hos Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) som på den tiden var ansvarig för domännamnen i Sverige. KTH:s förslag på EIO:s domännamn var www.elekt-riskainstallatorsorganisationeio.se, men efter vissa diskussioner godkändes www.eio.se – som tur var!

EIO har sedan lanseringen av den första hemsidan på Elfackmässan i Göteborg 1997 skapat egna hemsidor för distriktsföreningarna samt till exempel för EIO-Q Ledningssystem, ECY och Eiovisionen.

Vid introduktionen av www.eio.se erbjöds medlemsföretagen att ha egna hemsidor på EIO:s webbhotell EIONET. Det utnyttjades då, men erbjudandet finns inte längre kvar eftersom allt fler företag skaffat egna hemsideslösningar. Men det var ett bra sätt att hjälpa igång IT-användningen bland landets elinstallatörer.

Antalet besök på EIO:s hemsida har stadigt ökat från 30 000 vid de första mätningarna 1998 till 112 000 ett år senare, och 2005 registrerades 353 000 besök. I och med den stadiga ökningen finns det numera underlag för att sälja digital reklam i form av ”banners”. Annonsörerna betalar en avgift för varje besök och efterfrågan på den här typen av reklamplatser är god.

EIO:s IT-avdelning

1999 hade EIO byggt upp en väl fungerande IT-avdelning som, förutom EIO:s verksamhet, även skötte IT-supporten åt de andra organisationerna i Installatörernas Hus. Numera består avdelningen av en IT-tekniker och en webmaster.

E-post som kommunikationsmedel

Redan 1996 fick alla EIO-anställda egen e-postadress och sedan dess är e-post lika mycket använt som telefon. 1999 hade 650 medlemsföretag en e-postadress registrerad hos EIO. Antalet ökade snabbt till 1 000 år 2001, 1 300 år 2002 och 2 200 år 2005.

EIO kommunicerar sedan 2003 med medlemsföretagen bland annat med stöd av dataprogrammet Sendgate som gör det möjligt att på ett enkelt och billigt sätt sända gruppmejl. Detta kommunikationsmedel är värdefullt till exempel i samband med avtalsförhandlingar då snabba besked är uppskattade, men används också som marknadsföringskanal.

Hög datamognad

Det snabba genomslaget som IT haft inom elteknikbranschen beror till stor del på den tidigt begynnande datamognaden. Branschens materiellpriser har sedan 1980-talet hanterats med EIO:s första digitala hjälpmedel, den så kallade grossistprisdisketten, som fortfarande är ett hjälpmedel som efterfrågas i allra högsta grad. Andra digitala verktyg är EIO INFOBAS och blanketthanteringssystemet EIO FORM, som båda introducerades 1996.

Eldatorn är ett uppmärksammat hjälpmedel i Elkontor 80 som introduceras på Elfack 1981. "Elkontoret" är ett tips från EIO till medlemsföretagen om hur man kan inreda sitt kontor. En viktig beståndsdel är datorena som vid denna tid börjar sitt intåg hos landets elinstallatörer.

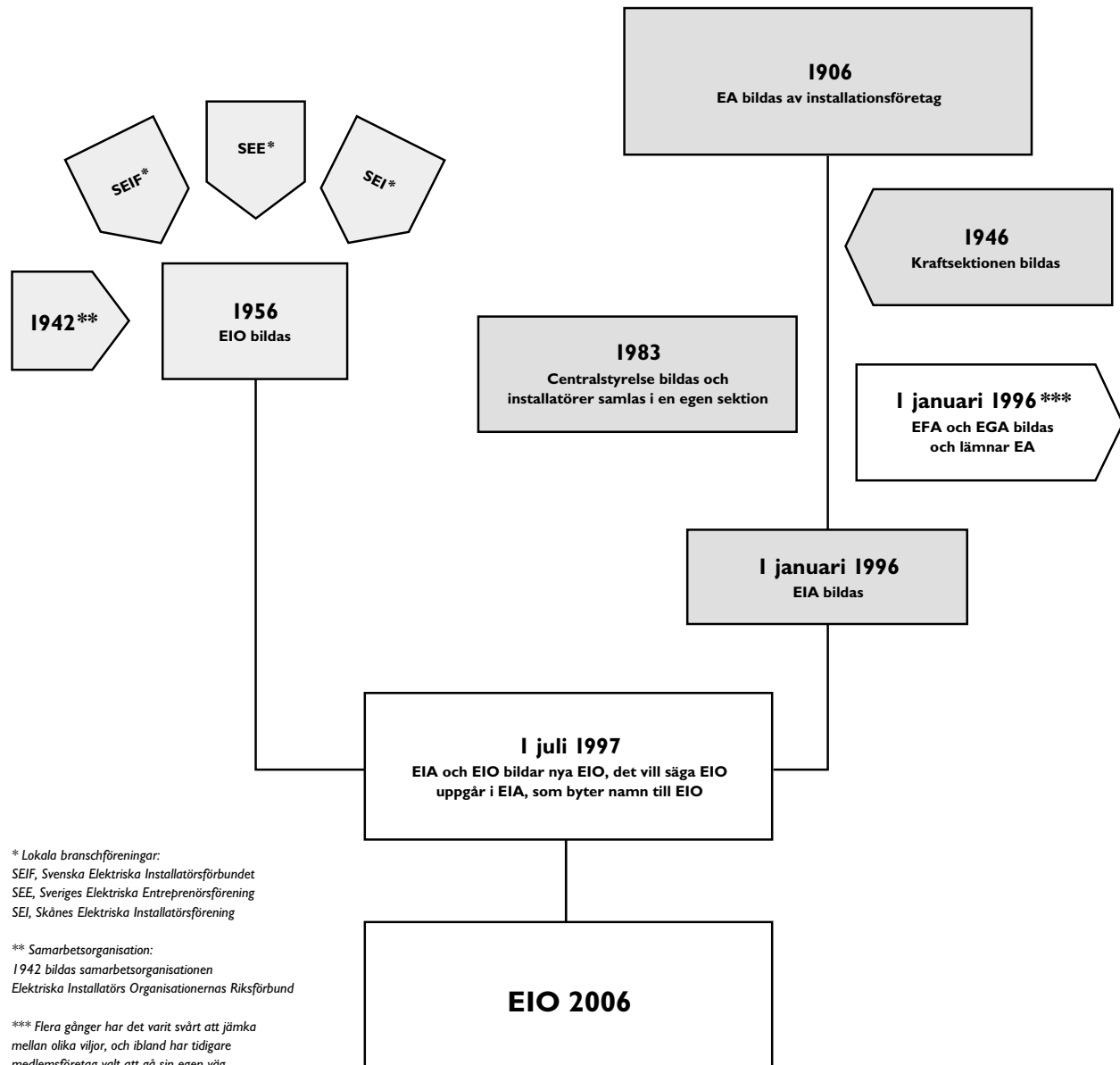
1997 lanserar EIO den första hemsidan, www.eio.se. 2002 får sidan sitt nuvarande utseende, och under 2006 börjar arbetet med en tredje version.

IT-utvecklingen har förutom fantastiska möjligheter också fört med sig en del problem. I EIO-Aktuellt nummer 10 2005 berättar Ovve Andersson på medlemsföretaget Elprofil hur han blev kontaktad av företag som velat sälja domännamnregistrering med tveksamma metoder.

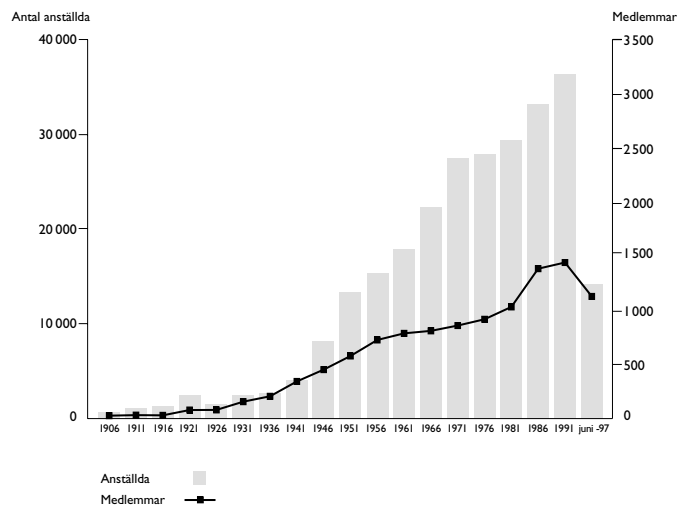

Ett starkt internt IT-stöd är nödvändigt för att EIO ska kunna ge service på bästa sätt till medlemsföretagen, menar Jens Chef, systemutvecklingsansvarig, och Carl Leijon, IT-driftsansvarig.

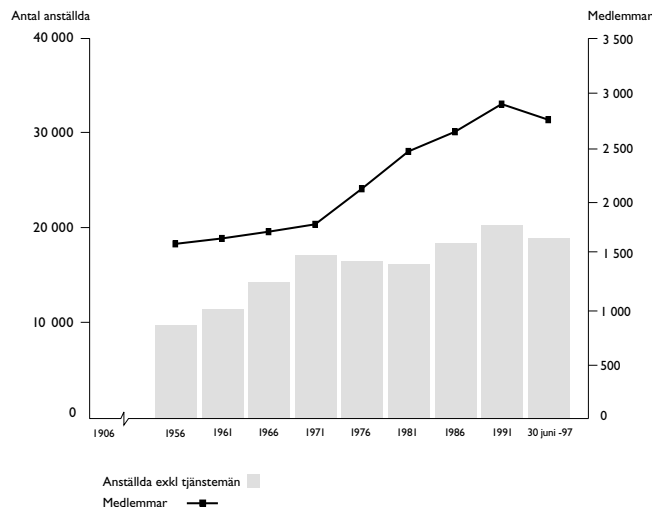
Organisationen sedan 1906

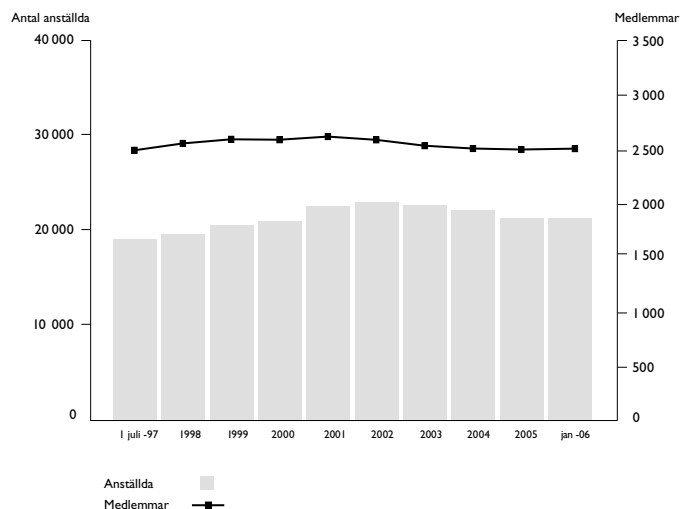
EA/EIA • Medlemmar och anställda 1906 till 30 juni 1997

Gamla EIO • Medlemmar och anställda, exkl. tjänstemän, 1956 till 30 juni 1997

Nya EIO • Medlemmar och anställda 1 juli 1997 till januari 2006

Diagrammen visar förhållandet mellan antal anställda respektive medlemmar i EA/EIA, gamla EIO och nya EIO.

EA/EIA • Efter en stadig ökning av antalet medlemsföretag och antal anställda fram till 1991, blir det en minskning till juni 1997, till allra största delen beroende på att kraft- och grossistbolagen lämnar EA den första januari 1996. Dessa bolag är till antalet cirka 220, med sammanlagt närmare 21 000 anställda.

Vid bildandet i juni 1997 av nya EIO är antalet medlemsföretag cirka 2 500 med 19 000 anställda och detta har hållit sig ganska konstant genom åren. Antalet medlemsföretag vid denna boks skrivning är fortfarande 2 500, medan antalet anställda ökat till 21 300.

Ordförande och VD 1906–2006

Ordföranden i EA 1906–1983

1906–1913
A. Hultman

1913–1944
Folke Ekerot*

1944–1949
Emil Rietz**

1949–1959
Gösta de Maré

1959–1962
Sven Sandler

1962–1970
Hugo Edström

1971–1983
Johan Bottheim***

Under slutet av 1905 till början av 1906 är E. Lundquist ordförande, men bild saknas.

* När Folke Ekerot avgår 1944 väljs han till hedersordförande i EA.

** När Emil Rietz avgår 1949 väljs han till hedersledamot i föreningen.

*** På årsmötet den 16 maj 1984 väljs Johan Bottheim till hedersordförande i EA.

På årsmötet den 1 juni 1983 beslutas om en ändrad styrelsestruktur. Bland annat ges installatörssektionen en egen Överstyrelse och en Centralstyrelse för hela EA bildas. Centralstyrelsen upphör den 1 januari 1996 i samband med EA:s uppdelning i EIA, EFA och EGA.

Ordföranden i EA:s Installatörssektion 1984–1995

1984–1986
Ragnar Ahlberg

1987–1990
Stig Lewenhagen

1991–1992
Rolf Åkerlind

1993–1995
Alf Fornell

Ordförande i EIA 1996–30/6 1997 samt ordförande i EIO 1/7 1997–

1996–
Gösta Allthén

Lennart Lundgren väljs 2001 till hedersledamot i EIO.

Stig Marklund väljs 2002 till hedersledamot i EIO.

Ordföranden i gamla EIO 1956–30/6 1997

1956–1960
Viktor Nyberg*

1961–1965
Sten Thunqvist

1966–1984
Helge Rask**

1985–1995
Bo Eriksson***

1995–30/6 1997
Arne Johansson

*Viktor Nyberg utses 1961 till hedersordförande i EIO.

** Helge Rask utses till hedersledamot 1985.

*** Bo Eriksson utses till hedersledamot 1997.

Verkställande direktörer 1906–2006

EA

EA och EIO

EA och EIO

EA och EIO

EA och EIO

EIA och EIO

(gamla) EIO
(nya) EIO

EIO

1906–31/8 1946
K.A. Winroth*

1/9 1946
–30/6 1958
Gylfe Kolmodin

1/7 1958–1978
Percy Bratt

1979–1985
Nils Fredriksson

1986–1995
Björn Tibell

1996–30/6 1997
Lars Andersson
(t.f. VD)

1996–30/6 1997
Anders Ekdahl
(t.f. VD)
1/7–31/12 1997
(t.f. VD)

1/3 1998–
Hans Enström

* K.A. Winroth är "förste ombudsman" på EA från 1906–1942. Han utses formellt till VD 1943.

Medarbetare 2006

Kansliet

Hans Enström,
VD

Åsa Anderberg

Lars G Andersson

Karin Björklund

Gunilla Blom-
berg Rengård

Carina Braskén

Jens Chef

Anders Elf

Lars Engell

Johan Gillberg

Inger Grape

Åsa Kjellberg Kahn

Anders Kågner

Pär Lanner

Carl Leijon

Johan Lysholm

Tord Martinsen

Lennart Månsson

Kåre Nordin

Lena Nordlund

Ulf Nordström

Henrik Nygård

Peter Olofsson

Ulf Pettersson

Anders Runwall

Ann Thorén

Lars Törnberg

Robert Weström

Lena Widman

Distriktskontor

REGION NORR

EIO Mellersta Norrland

Kerstin Andersson Leif Pettersson

EIO Övre Norrland

Åke Jonsson Anita Öhrlund

EIO Gävle Dala

Brita Ekblom Bo Gustavsson

REGION MELLAN

EIO Stockholm

Inga Ahlström Greger Burnelius Barry Hägglund

EIO Östgöta-Sörmland

Hans Tedesjö

EIO Örebro-Värmland

Sven Olof Andersson Elisabeth Nordholm

EIO Uppsala-Västerås

Henrik Junzell

REGION VÄST

EIO Västra Sverige

Thomas Lansing Tomas Nilsson Inga Ribbing

EIO Göteborg

Morgan Allansson Karl-Erik Hassling Inga Ribbing

REGION SYD

EIO Skåne

Roger Almholt Kenneth Andersson Ann-Marie Ericsson

EIO Sydöstra Sverige

Dennis Ahlgren Irene Hallgrén Owe Hallgrén

Jag brukar ibland säga att EIO verkar i samtiden för framtiden. Det är ett måste. EIO måste inrikta sina krafter på att ge medlemsföretagen den service som behövs för att de inte bara ska följa med utvecklingen utan faktiskt leda den.

Vi har lett strömmen i 100 år – låt oss nu leda utvecklingen i framtiden

Hans Enström

I början av 1900-talet åkte bondkomikern Åke Karlson omkring på östgötaslätten och sjöng om det då relativt nya fenomenet elektricitet. ”Man bara knäpper, har ej besvär, så blir det volter i tråden. Och utav volter det blir ampère. Det e’ så svårt att förstå den,” skaldade han i Elektricitetsvisan. Denna folkvisa blev känd för en bredare allmänhet då radarparet Tage Danielsson och Hasse Alfredson framförde den i 88-öresrevyn 1970.

Elektrikeryrket är inte så mycket äldre än arbetsgivarnas EIO och arbetstagarnas Svenska Elektrikerförbundet. Bägge organisationerna har nu i hundra år verkat för sina respektive medlemmar på olika sätt.

I april 2006 kan man på Elektrikerförbundets hemsida läsa: ”Jävlas en arbetsgivare med dig, så jävlas de med hela förbundet.” EIO:s utgångsläge vid samma tidpunkt är dock inte att arbetsgivare jävlas med arbetstagare. EIO:s målsättning är att arbetsgivare och arbetstagare gemensamt ska bidra till en positiv utveckling för elteknikbranschen.

I boken Med kraft och ljus, Elektrikerförbundets minnesskrift med anledning av 25-årsjubiléet 1930, kan man läsa följande:

”Arbetsgivarna har i regel gjort gällande, att deras sammanslutningar framtvingsats som en nödvändig motvikt till arbetarepartens växande fackförenings-

Hans Enström, EIO:s verkställande direktör.

makt. Men inom det elektriska facket var förhållandet omvänt. Elektriska Arbetsgivareföreningen i Sverige konstituerades redan den 14 december 1905, alltså närmare ett år innan det elektriska fackets arbetare upprättat sitt landsförbund.”

Medan EIO:s riktlinjer redan från start var att ”bringa ordning och enhetlighet i arbetsförhållandena för tjänstemän, elektriker, driftpersonal och lagerarbetare”, så var Elektrikerförbundets målsättning bland annat att ”arbeta för tvistigheters avgörande genom underhandling efter skiljedom och att i det längsta undvika arbetskonflikter”. En intressant historisk tillbakablick då jag enbart de tio senaste åren kan se tillbaka på ett tiotal konflikter som initierats av Elektrikerförbundet.

När jag blev ombedd att skriva några rader till Spänning och ledning under hundra år – boken över de gångna hundra EIO-åren – så intalade jag mig själv att det viktigaste för mig är att visa läsarna att elteknikbranschen är ett verksamhetsområde i framkant. Jag brukar ibland säga att EIO verkar i samtiden för framtiden. Det är ett måste. EIO måste inrikta sina krafter på att ge medlemsföretagen den service som behövs för att de inte bara ska följa med utvecklingen utan faktiskt leda den. Och då gäller till exempel att vi tillsammans med Elektrikerförbundet snarast hittar de rätta samarbetsformerna.

Ett steg i den riktningen torde vara den framtidsstudie som vi under 2005 sjösatte tillsammans med Elektrikerförbundet och Elbranschens Utvecklings- och Utbildningscenter (EUU). I denna studie kan vi utläsa hur elteknikbranschen förväntas se ut 2010, vilket ett femtiotal intervjupersoner ger oss en inblick i. De intervjuade är bland andra branshmänniskor, konsulter, materielleverantörer, byggföretag, industri-företag, fastighetsbolag, organisationer, kommuner och forskare.

Studien visar att elteknikbranschen har stora möjligheter att utvecklas på ett positivt sätt. Men där finns svarta moln på himlen. Två stora hot är tillgången på arbetskraft och arbetskraftens kompetens. Studien

pekar på att företagen i branschen måste kompetensutveckla sig för att möta kundernas krav inom områden som integrerade system, data och larm. Annars går den marknaden till andra branscher. Dessutom måste företagen tänka nytt genom att ta betalt för kompetensen. Höj priset på arbete och sänk priset på materiel, blir devisen för framtiden.

Lönsamheten i elteknikbranschen är en gammal problemställning och det är egentligen bara branschen själv som måste komma till insikt och ändra på rådande förhållanden. Flera stora kundgrupper grumsar över för höga elmaterielpriser, och de vill gärna köpa materielelet själva. Vad är det som säger att byggföretag, industrier, landsting och kommuner inte inom en snar framtid kommer att köpa allt materiel via andra vägar än idag?

Elsäkerheten är förstås av högsta vikt i vår bransch. Därför blev jag upprörd då ett av våra större svenska byggföretag i november förra året började snabbutbilda snickare. Det var en två-tre dagars utbildning på arbetsuppgifter som normalt ska utföras av elektriker under överinseende av en behörig elinstallatör. Syftet med snabbutbildningen sågs vara att effektivisera byggserviceverksamheten och att bredda snickarnas kompetens.

För några år sedan var branschorganisationen Målaremästarna inne på att låta sina medlemsföretag snabbutbilda målarna för ”enklare” elinstallationer. Jag hoppas att det här endast är enstaka exempel på hur elsäkerheten naggas i kanten då andra yrkeskategorier ska utföra elinstallationer.

Men jag tror samtidigt att det här i viss mån är en trend som vi får leva med. I ett bygge strävar man ju alltid efter att få ner totalkostnaden, och det är därför inte otroligt att vi inom några år får se ”multihantverkare” som är inriktade på att klara det mesta i till exempel ett ROT-projekt. Kanske en elektriker, plattsättare, vvs-montör, snickare och golvläggare i en och samma hantverkare?

Det är därför viktigt att alla EIO:s medlemsföretag ser nya möjligheter på en föränderlig marknad. Tradi-

tionellt sett är det byggföretag som håller i totalentreprenader. Men vad är det som säger att elinstallatörer i framtiden inte kan göra likadant?

Jag tror att förra sekelskiftets Åke Karlson och 1970-talets Hasse & Tage skulle bli förvånade över det stora yrkeskunnande som idag finns hos Sveriges elföretagare. De verkar i en teknikintensiv bransch med snabb produktutveckling för bättre prestanda och nya funktioner. Deras utrustningar installeras i byggnader och industrianläggningar som också är i ständig utveckling. Dagens elyrkesman måste, för att hänga med, ha stor flexibilitet och rätt kompetens. Insikten om värdet av god marknadsföring och fortbildning är minst lika viktigt som axiomen elsäkerhet och hantverkarskunnande.

Elteknikbranschen går en ljus framtid till mötes, det vill säga under förutsättning att branschen tar sitt ansvar och leder utvecklingen. Det är en stor utmaning och därför framhåller jag så fort jag får tillfälle, den stora chansen för våra medlemsföretag att ta till sig ny teknik, att marknadsföra den till nya och befintliga marknader och att utveckla kundrelationerna på bästa sätt.

Med ökad lönsamhet, hög produktivitet och goda rekryterings- och fortbildningsmöjligheter som ledstjärna för EIO:s alla medlemsföretag, kan jag inte låta bli att ”missionera” om detta. Men i synnerhet är det alla små- och medelstora medlemsföretag – den största delen av våra 2.500 medlemsföretag – som jag vill uppmana till vidareutveckling för att de ska kunna få chansen att konkurrera framgångsrikt.

Det är inte så att elteknikbranschen inte följer med i utvecklingen och tar till sig om till exempel nya materiel och nya föreskrifter, absolut inte. Vi blir bättre på det vi redan håller på med. Men vi måste se framåt – teknikutvecklingen, standardiseringen, kompetensbehoven och marknadskraven som industrin länge levt med, kommer nu snabbt också inom andra marknadssegment.

Integration kommer att bli en alltmer vanlig funktion inom byggprojekt när man vill uppnå synergi-

effekter genom att knyta samman olika funktioner till helhetslösningar. Vi kommer att se mer av detta både i komplexa byggnader som till exempel kontor, sjukhus och affärslokaler men även i privatbostäder.

Jag är övertygad om att en stor del av lösningen på våra branschbekymmer i många fall ligger i avsaknad av just framförhållning men kanske också en överdriven respekt för ny teknik. Visst har vi svårt att få betalt för vår kompetens och visst sätter regelverken i många fall käppar i hjulen för vidareutveckling i företagen. Men det genuina intresset för framväxande marknader måste definitivt bli större.

Elteknikbranschen står inför stora förändringar. Den snabba teknikutvecklingen och utvecklingen inom EU ställer krav på branschen. Fram till 2010 tror jag på en omsättningsökning med ungefär 20 procent. Den största delen av den ökningen kommer i kronor att vara traditionella elinstallationer, men procentuellt blir ökningen störst inom de så kallade svagströmsområdena. Men den expansiva marknaden är – som framtidsstudien visar – tele/data, larm/säkerhet, styrning och automation, och vi måste ligga i hårdare för att ta fler beställningar på den marknad som expanderar mest.

I år fyller Elektriska Installatörsorganisationen EIO 100 år – varför inte låta jubileumsåret också bli starten för en vidareutveckling av elteknikbranschen?

Själv har jag arbetat inom EIO sedan den 1 mars 1998 efter 27 år inom Asea och ABB. Jag arbetade där bland annat med marknadsföring och försäljning och chefade på olika poster inom ABB:s kraft- och installationsverksamhet. Blickar jag tillbaka på mina åtta år inom EIO, så kan jag med förskräckelse konstatera att jag tillsammans med vår förhandlingsavdelning tvingats lägga alldeles för mycket tid på att lösa konflikter med Elektrikerförbundet. Framtidsstudien klargör att elteknikbranschen måste komma till rätta med stämpeln som en konfliktbenägen bransch... Tänk vad skönt det vore om vi kunde slippa alla dessa konflikter i framtiden!

Det har varit en fantastisk utveckling under de 100

år som vi skildrat i den här boken. Det är till stor del elektricitetens förtjänst att samhället har utvecklats på det fina sätt som skett. Elektriciteten kommer även fortsättningsvis att spela en stor roll i samhällsutvecklingen. Därför blir jag allvarligt bekymrad när man från politiskt håll vill motverka användningen av det bästa energislag som vi har. Vi borde snarast sätta igång och bygga ut våra elproduktionsanläggningar i stället för att stänga ner dem. Ingen ska inbilla mig att vårt försprång inom högteknologisk industriproduktion kommer att bestå om vi minskar tillgången på elektrisk energi utan att ha fullgoda alternativ.

Klockan stannar inte för att jag skriver de sista raderna i vår jubileumsbok. Nu går elteknikbranschen vidare mot nya djärva mål med en fortsatt snabb marknadsutveckling. För det är marknaden – kunderna – som talar om för oss vad de vill ha. Men en aktiv elinstallatör föreslår också kunderna bra lösningar. Jag tror inte på tesen om att en skomakare ska bli vid sin läst. Nej, för oss gäller det snarare att utvecklas och att bli bättre, och kanske till och med bäst inom de tjänster som marknaden vill ha.

Hur elteknikbranschen klarar av det kan man kanske läsa om i nästa bok som framtidens eltekniker får skriva.

Eftersom jag inledde mitt slutord med att citera en östgötsk bondkomiker, så tänker jag nu avsluta med ett passande citat av den brittiske författaren och doktorn i partikelfysik Simon Singh: "Elektricitet är en teknologisk odysse, full av hjältar och skurkar, triumfer och tragedier – ett verkligt vetenskapligt äventyr".

Hans Enström
VD i EIO

Bildrättigheter

PRESSENS BILD: Sid 15: GT (spårvagn), Jeppe Wikström (Stomatol); sid 16: Bonniers; sid 20: Kario Pesjak; sid 22: Stig Hammarstedt; sid 25: Bonniers; sid 26: Forsen Foto; sid 31: Pressens Bild; sid 32: GHT; sid 35: GHT (Vasaloppet), Pressens Bild (båt); sid 36: Reportagebild; sid 39: Saab Aircraft (flygplan), Olle Seibold (Sixten Jernberg); sid 42: Jonny Graan (Nacka Skoglund), Len Waemberg (Ingemar Johansson); sid 45: Pressens Bild, (Lill-Babs och The Beatles, Stig Wennerström), Gunnar Wåhlén (kärnkraftverk); sid 46: Hasse Holmberg; sid 51: AP (Abba), Pressens Bild (kungaparet); sid 52: Jan E Carlsson (buss), Leif Engberg (Ingemar Stenmark); sid 57: Pressens Bild (Nobelpristagare), Leif Engberg (helikopter); sid 60: Lars Dahlström (Yvonne Ryding), Ulf Ryd (boxning); sid 65: Håkan Lindgren; sid 68: Lars Nyberg (flygplan), Jan Collsiö (Pernilla Wiberg); sid 71: Håkan Lindgren (Pia Cramling), Martin Waligorski (flygplan); sid 72: Tobias Röstlund (folkomröstning), Jack Mikrut (Annelie Andelén), Lars Dareberg (Tomas Brolin); sid 75: Jack Mikrut (hus), Jonas Lemberg (traktor); sid 76: Henrik Montgomery (Öresundsbron), Erich Stering (Lars Frölander); sid 79: Jonas Ekström (VM-medaljörer), Daniel Sannum Lauten (Nobelprisutdelare); sid 80: Johnny Palmér (hus), Pontus Tideman (dans), Torbjörn Andersson (stoppskylt).

ÖVRIGA BILDER: Sid 15: Stockholms Stadsmuseum (resning av stolpe); sid 16: Stockholms Stadsmuseum (belysningsstolpe och kraftledningsstolpe); sid 22: Sveriges Järnvägs museum, Gävle: Seved Walther, SJ (tåg); Läns museet Östersund (Storgatan i Östersund); sid 83, 86, 89 och 92: Clas Göran Carlsson; sid 95, 96 och 99: Alex Odelius; sid 101 och 104: Clas Göran Carlsson; sid 109: Alex Odelius; sid 113 och 114: Håkan Flank; sid 119 och 120: Håkan Flank; sid 123: Lennart Jonasson; sid 124: Alex Odelius; sid 129: Fredrik Eriksson; sid 135: Håkan Flank; sid 139 och 142: Jan Höglund; sid 145, 148: Håkan Flank. Omslagets bakre filk: Clas Göran Carlsson.

BILDER FRÅN EIO: Sid 48-49, 51, 52, 54-55, 58-59, 60, 62-63, 65-67, 69: Lena Nordlund; sid 72, 75, 76: Bertil Hagert; sid 78: Lena Nordlund (nya medlemmar), Sofia Mårtensson (region Norr), Lasse Skog (ECY); sid 80: Jorma Valkonen; sid 157: Lena Nordlund; sid 164-165: Lena Nordlund (utom Gunde Fasth); sid 169: Lena Nordlund; sid 179: Lena Nordlund (sex herrar, åhörare samt Hansson och Clausen), Bertil Hagert; (tre herrar; tre personer); sid 187: Lena Nordlund (eldator), Leo Holmgren-Recht (två personer), Roger Vikström (en person).

ÖVRIGA BILDER FRÅN EIO:s ARKIV

Vi har gjort vårt yttersta för att hitta rättigheter och sätta korrekta fotografnamn på samtliga bilder. Om vi mot förmodan skulle ha missat någon enstaka bild så ber vi rättighetsinnehavaren att kontakta informationschef Peter Olofsson, EIO, för gängse ersättning.

Tag kontakt med EIO-mannen...

Verksamheten i el-branschen arbetar under namnet EIO-länsskap och ansvar. Låt EIO vägleda er EIO-märket, som garanterar ett kvalificerat kunnande och officiella behörigheter.

Välj en EIO-affär

välj sedan en anställd, utbildad, utbildad och andra el-medarbetare.

Välj en EIO-installatör

för alla slag av el-installationer.

Välj en EIO-reparatör

välj sedan en anställd, utbildad, utbildad och andra el-medarbetare.

*El-länsskap
och ansvar*

DISTRIKTA INSTALLATÖRS
ORGANISATIONEN
HALLANDS EIO

Sånt här är farligt

Ja, det är faktiskt farligt för människor att inte ha tillräckligt med kunskap om el. Men det är också farligt för företag som inte har tillräckligt med kunskap om el. Det är därför viktigt att ha tillräckligt med kunskap om el. Det är därför viktigt att ha tillräckligt med kunskap om el.

...vänd Er till
EIO-mannen
— el-länsskapet

Ökad el-användning — ökat el-ansvar

*El-länsskap
och ansvar*

Går propparna ofta sönder...

...gör kontakten med
EIO-mannen... och
gör att el-länsskapet
kan hjälpa er.

SERVICE
UNDER
ANSVAR

Elektriska
Installatörs-
organisationen EIO

— HALLANDSDISTRIKTET —

Bokens projektgrupp, från vänster sittande, Lars Andersson, Henrik Spångberg, Lennart Lundgren och stående, Peter Olofsson.

SPÄNNING OCH LEDNING UNDER HUNDRA ÅR

Projektgruppen för hundraårsboken har arbetat tillsammans under 2005 och början av 2006.

Peter Olofsson har sedan 2001 arbetat som informationschef på EIO. Han har fungerat som bokens redaktör, koordinerat framtagningen av boken, samlat dokumentationen och haft alla kontakter med externa medarbetare.

Lars Andersson, verksam på EA/EIO mellan 1987 och 2003, har bland annat varit förhandlingschef och t.f. VD.

Lennart Lundgren var tidigare VD och koncernchef på Emil Lundgren AB samt ledamot av styrelse och arbetsutskott inom EA, EIA och nuvarande EIO.

Lars Andersson och Lennart Lundgren har arbetat med material kring EIO:s arbetsgivarverksamhet. Lennart Lundgren har även sökt material i Föreningen Stockholms Företagsminnen där SAF:s alla handlingar finns arkiverade.

Henrik Spångberg var verksam på EA/EIO under åren 1974–2003, bland annat som förhandlingstjänsteman och som ansvarig för branschverksamheten i EIO. Henrik Spångberg har arbetat med bokens branschfrågor.

Material till jubileumsboken har sammanställts från verksamhetsberättelser, styrelseprotokoll, matriklar, övrig dokumentation och intervjuer. Mycket information har återfunnits i EIO:s bild- och trycksaksarkiv.

SPÄNNING OCH LEDNING UNDER HUNDRA ÅR

”Att bringa ordning och enhetlighet i arbetsförhållandena för tjänstemän, elektriker, driftpersonal och lagerarbetare till det bästa för föreningens medlemmar”.

Denna avsiktsförklaring stod att läsa i 1906 års stadgar för det som senare skulle bli Elektriska Installatörsorganisationen EIO. Med den här jubileumsboken ges ett enastående tillfälle att ta del av såväl elektricitetens historia och utveckling i Sverige 1906 till 2006 som framväxten av en effektiv organisation för elteknikbranschen – dagens EIO.

ISBN 91-975143-5-7

Art nr 05 2364

UTGIVARE:

Elektriska Installatörsorganisationen EIO

Box 17537, 118 91 Stockholm

Telefon 08-762 75 00 • www.eio.se